

V E R S L A G

VAN HET

DERTIGSTE CONGRES DER S.D.A.P.,
GEHOUDEN OP 3, 4 EN 5 APRIL 1926
TE ROTTERDAM

V E R S L A G

VAN HET

DERTIGSTE CONGRES DER S.D.A.P.,
GEHOUDEN OP 3, 4 EN 5 APRIL 1926
TE ROTTERDAM

INHOUD

VERSLAG VAN HET DERTIGSTE CONGRES DER
S. D. A. P., GEHOUDEN OP 3, 4 EN 5 APRIL 1925.

BEGROOTING VAN INKOMSTEN EN UITGAVEN
VOOR DE PARTIJKAS OVER HET JAAR 1926.

CONGRESBESLUITEN.

BESCHRIJVINGSBRIEF.

VERSLAG VAN DEN SECRETARIS OVER 1925.

VERLIES- EN WINSTREKENING OVER 1925.

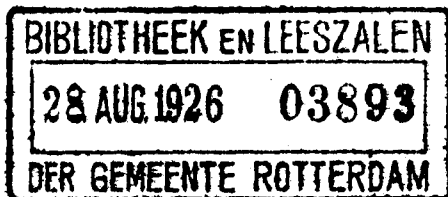
BALANS PARTIJKAS DER S.D.A.P. 31 DECEMBER 1925.

VERSLAG VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE
TWEEDE KAMERFRACTIE.

VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN DER EERSTE
KAMERFRACTIE.

JAARVERSLAG VAN DEN BOND VAN SOC. DEM.
VROUWENCLUBS.

VERSLAG COMMISSIE VOOR GESCHILLEN VOOR
„HET VOLK”.

VERSLAG VAN HET DERTIGSTE CONGRES DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP 3, 4 EN 5 APRIL 1926 TE ROTTERDAM

Rotterdam, 3 April 1926.

De positie der Partij.

In het Concertgebouw aan den Schiedamschen Singel te Rotterdam wordt heden en volgende dagen het 30ste congres der Sociaal-Democratische Arbeiderspartij gehouden.

Aan de langgestrekte zaal is door palmen, vlaggen en vaandels een zoo feestelijk mogelijk aanzien gegeven. Op het podium staat een lange met roode tulpen en vriendelijk groen gesierde tafel, waaraan straks de leden van het Partijbestuur zullen plaats nemen.

In de zaal zelve staan rij aan rij kleine tafeltjes voor de afgevaardigden uit verschillende deelen des lands. In den foyer bij den ingang van de zaal zetelt de congrescommissie, die aan de binnenstroomende afgevaardigden alle gewenschte inlichtingen verschaft. Hier in den foyer is ook onze Rotterdamsche boekwinkel „Voorwaarts” met tal van uitgaven van „Ontwikkeling” en andere uitgevers vertegenwoordigd.

Langzamerhand vullen zaal en podium zich geheel. Een opgewekt geroezemoes van stemmen vult de ruimte. Overal begroeten congressisten en genoodigden elkaar. Eenige belangstellende Rotterdammers vullen de balcons. Op het podium is vriend Lebon van de V.A.R.A. druk bezig aan het opstellen van het radio-microfoon, die de stem van den partijvoorzitter zal opvangen en wij weten duizenden partijgenooten in den lande wachten reeds thans om het gesprokene radio-telefonisch te vernemen.

Te ruim één uur laat de partijvoorzitter W. H. Vlieg den voorzittershamer vallen. Ter opening van het congres houdt hij daarop de volgende rede:

Partijgenooten!

Namens het Partijbestuur van de S.D.A.P. heet ik u, afgevaardigden der afdelingen, genoodigden en verdere belangstellenden, welkom op dit gewone congres onzer partij.

We zijn weer eens bijeen om over den stand van zaken met elkaar te spreken en te beraadslagen, om het contact tusschen leiding en massa te vernieuwen en te versterken, over en weer misverstanden en grieven, zoo die er mochten zijn, uit den weg te ruimen.

Maar vooral om de middelen te vergrooten en de wegen te verbreedden, waarmee en waarlangs de sociaal-democratie in dit land haar machtspositie kan versterken en haar voorwaartschen marsch, zoo mogelijk in versnelden pas, voort te zetten.

Al onze besprekingen, al onze onderlinge critiek, al ons denken en overwegen, moeten ten slotte op dat doel en op dat doel alléén, zijn gericht.

Het was mijn gewoonte ieder jaar vóór het congres, eens na te slaan wat er in het afgelopen tijdperk zoodal gebeurde en zoo sloeg ik ook nog een blik in het verslag van het congres van het vorig jaar.

En daarin las ik o.a., dat verschillende sprekers over de jaarverslagen, de een na den ander, het hadden over „de malaise”, waaronder de partij leed. Er waren inderdaad daarvan eenige teekenen, o.a. een achteruitgang van het ledental. Maar drie maanden later was de partij een en al actie. In de verkiezingen is er gestreden met een vuur en een energie, die de tegenstanders ons ter dege benijdden. Wat mij in het verslag trof was, dat vooral Amsterdammers over de malaise klaagden en bij de verkiezingen zien wij juist Amsterdam op een schitterende manier uit den hoek komen. Van de 4 nieuwe Kamerzetels leverde Amsterdam een volledige. Het was zelfs zóó dat, toen ik 't vorig jaar te kennen gaf dat ik de mogelijkheid van een flinke overwinning rook, sommige congresleden sceptische blikken sloegen op mijn neus. (Vreugde.) Ik vermoed dat ze op den verkiezingsavond met méér respect aan dat orgaan hebben gedacht. (Vroolijheid.)

Het was wel een beetje mode geworden over malaise te praten, al viel niet te ontkennen, dat er teekenen van waren. Die teekenen zijn thans verdwenen. De machtspositie van de S.D.A.P. is door de verkiezingen zeer versterkt, het ledental der partij is in den loop van dit jaar met 3300 toegenomen, het N.V.V. is weer groeiende. Wat de pers betreft, is „Voorwaarts” schitterend in aantal abonneés vooruitgegaan, „Het Volk” evenwel niet.

Of deze resultaten in overeenstemming zijn met de actie, waarvan ze de vruchten zijn, schijnt twijfelachtig. De vele honderden openbare vergaderingen die gehouden zijn en de honderdduizenden manifesten en andere geschriften die het land zijn ingegaan, hadden meer kunnen opleveren.

Maar de partij heeft in het afgelopen jaar bewezen dat zij, op oogenblikken, wanneer het er op aan komt, beschikt over de eigenschappen van slagvaardigheid en activiteit, de partijgenooten over die toewijding en opofferingsgezindheid, zooals de groote zaak der sociaal-democratie verlangen kan.

Het komt er nu maar op aan deze eigenschappen te onderhouden en te versterken, ook op dit congres, dat uiteraard tot taak heeft na te gaan hoe de gekweekte macht in het belang van de nationale en internationale socialistische beweging kan en moet worden aangewend.

De internationale toestand.

Werpen we allereerst een blik op den internationalen toestand, dan biedt het achter ons liggende jaar, bij het vele dat nog anders moet, toch ook allerhande lichtpunten.

De ontruiming van het laatste deel van het Ruhr-gebied en van de Keulsche zóne, wijzen er op dat de liquidatie van de oorlogserfenis gelukkig voortgang heeft.

Dreigde een jaar geleden de verkiezing van

Hindenburg tot president van de Deutsche republiek aanleiding te worden tot verscherping van de internationale verhoudingen, de behoefte aan werkelijke vrede-toestanden bleek sterker dan het nationalistisch drijven in verschillende landen. De verdragen van Locarno kwamen tot stand, verdragen waarvan de Executieve der S.A.I. geoordeeld heeft „dat, hoewel zij beurt dat de totstandkoming van het pact van Genève op den onwil van de Engelsche Tory-regering is afgestuit en de verdragen van Locarno zeker niet een zelfde betekenis hebben, deze verdragen toch beschouwd moeten worden als een eersten stap tot de bevrediging van Europa”. Nog een achterafsch bewijs, welk een ramp het voor Europa is geweest, dat het kabinet-MacDonald over een Bolsjewistischen stroohalm vallen moest.

Aan de betekenis van Locarno is zeker afbreuk gedaan door het gebeurde in de jongste vergadering van den Volkenbond, waar de toetreding van Duitschland niet heeft kunnen plaats vinden, wijl men het niet eens is kunnen worden over de verdeeling van de zetels in den Raad, die van den Bond het Hoofdbestuur vormt. Maar het feit, dat een overeenstemming ten slotte alleen is afgestuit op de weigering van één land, van Brazilië, maakt het onwaarschijnlijk, dat deze mislukking duurzaam zou kunnen zijn. De poging van de Duitsch-Nationalen om de toetredingsbesluiten van Duitschland hierom ongedaan te maken, zijn dan ook niet geslaagd, niettegenstaande zij ook in dezen weer konden rekenen op de hulp der communisten, die in hun onverantwoordelijke houding tegenover den Volkenbond volhardden.

Toch zijn ook in dezen kenteekenen van verandering. De deelneming van Rusland aan de voorgenomen ontwapeningsconferentie stuitte enkel nog maar af op een geschil tusschen Rusland en Zwitserland, een geschil dat zeker niet onoplosbaar is. Dat er in de Sovjet-diplomatie elementen zijn, die er toe neigen om tot den Volkenbond toe te treden, is al gebleken.

Als Duitschland eenmaal tot den Volkenbond is toegetreden, zal het voor de Sovjet-republiek gevaarlijk worden er nog langer buiten te blijven. Terwijl ze er op rekenen kan dat de sociaal-democratie, hoewel principieel staande vierkant tegenover het in Rusland bestaande politieke régime, al haar krachten in zal spannen om elke gewelddadige inmenging van andere landen in de Russische binnenlandsche aangelegenheden, tegen te gaan.

In de Novemberzitting van de Executieve der S.A.I. werd dat op de meest uitdrukkelijke wijze vastgesteld. Maar er werd aan toegevoegd: „De Executieve is zich evenwel er van bewust, dat de afwering van een isoleering van Rusland door de socialistische partijen, haar grootste hinderpaal daarin vindt, dat de Sovjet-Unie aan hare politiek van vrijwillig isolement vasthoudt door haar weigering om tot den Volkenbond toe te treden.”

In deze jongste vergadering van den Volkenbond is het groote nut van de aanwezigheid van het sociaal-democratisch element weer duidelijk gebleken, want dat de oorspronkelijk onoverkomelijk lijkende moeilijkheden zoover werden overwonnen, dat ten slotte alleen Brazilië onwillig bleef, is wel voor het leeuwendeel te danken aan den Zweedschen sociaal-democratischen minister Unden, daarbij ondersteund door Vandervelde en Benesj. Onze Kamerfractie heeft Unden voor deze krachtige voortzetting

van Branting's internationaal werk een telegram van hulde gezonden, waarmede ze zeker was te handelen in den geest van de partij. (A p p l a u s.)

Voor mij staat dan ook vast, dat de beste waarborg voor de ontwikkeling van den Volkenbond tot wat hij worden moet: de hechte onverbreekbare organisatie van den vrede, gelegen is in het steeds veelvuldiger doordringen van de sociaal-democratie in de nationale regeeringen, waardoor automatisch de vergaderingen van den Volkenbond steeds meer in onze richting zullen worden beïnvloed.

Reeds thans kan gezegd worden, dat noch de Fransche, noch de Duitsche, en zelfs niet de Engelsche regeering, meer in staat is een Volkenbondspolitiek te voeren, die dwars tegen die van de sociaal-democratie ingaat.

Een van de hoofdzaken is dat, als de ontwikkeling der Internationale verhoudingen eens op een hinderpaal stuit, niet aanstonds een toon wordt aangeslagen alsof nu alles verloren is. De weg naar den wereldvrede loopt over steile rotsen en over diepe afgronden, die het kapitalisme tusschen de volken heeft opgeworpen en uitgegraven en waarvan de overschrijding geloof en volharding en vertrouwen in de ontwikkeling der geesten eischt.

Dit zij en blijve de geest waarmede de internationale politiek der sociaal-democratie doortrokken moet zijn.

Het kapitalisme is niet almachtig meer.

Het kapitalisme is niet almachtig meer. In alle landen is een groeiende socialistische macht aanwezig, die onverpoosd en onvermoeid arbeidt aan de voorbereiding van zijn begrafenissen. Zij, die dat niet zien en niet begrijpen, zijn zoo hardleersch, dat het begrip eerst dan tot hen zal doordringen, wanneer de feiten het hun aan den lijve doen voelen.

Wien de goden verderven willen, slaan ze met blindheid. . . Ik gewaagde daarstraks van de verkiezing van Hindenburg tot president van de Duitsche republiek. Dat klonk als een doods-klok over de jonge Duitsche republiek, wier ontstaan toch ten slotte een der beste resultaten van den wereldoorlog was. Een groot eiland in den Oceaan van ellende, die de wereld overstromde.

Maar de gewezen vorsten zelf, die aasden op de wederoprijzing van hun gevallen tronen, hebben gezorgd voor het tegenwicht, toen ze hun schadevergoedingseischen, „Reparations-forderungen” noemen ze dat, aan hun dierbare in ellende levende volken voorlegden. Vorderingen tot een gezamenlijk bedrag van 2½ milliard goudmark, 1½ milliard gulden, worden door 22 vorstelijke families gesteld. Het is een prachtig lijstje. Aan land- en boschbezit worden geëischt ongeveer 500.000 hectaren, een oppervlakte zoo groot als de provincie Gelderland, 100 kasteelen, voor 200 miljoen industriele waarden. Kunstschaten, goud en zilver, tot een bedrag van 500 miljoen en ten slotte nog zowat 150 miljoen aan jaarrenten. (B e w e g i n g e n g e l a c h.)

Deze eischen hebben aanleiding gegeven om voor het eerst te komen tot een volksstemming, tot een referendum. Deze is volgens de grondwetsbepalingen alleen te krijgen door een z.g. Volksbegehren, een volkswens. Eén tiende deel van de kiezers was daarvoor noodig, dat was 4 miljoen. Er zijn 12½ miljoen handteekeningen verkregen (a p p l a u s), 2½ miljoen

méer dan de gezamenlijke stemmen van sociaal-democraten en communisten bij de jongste verkiezingen.

Nu is het woord aan den Rijksdag.

Maar hoe de zaak nu ook verder loopt, een gevoel van republikeinsche dankbaarheid tot deze vroegere kroondragers voor den dienst dien ze met hun waanzinnige pretenties aan de republikeinsche gedachte hebben bewezen, gaat ongetwijfeld nu al tot hen uit. Het effect van Hindenburg's verkiezing is hiermede te niet gedaan. En waar de handhaving van de Duitse republiek een der voornaamste pijlers is waar het nieuwe Europa en de wereldvrede op moeten worden gebouwd, is dit gebeuren niet alleen voor Duitschland, maar voor de geheele wereld van ontzaglijk belang.

Ik kan hier niet op alle belangrijke feiten van de beweging in het buitenland ingaan. Maar één moet ik toch roeg vermelden, omdat het onze naaste bureu betreft en daardoor in sterke mate ons zelf raakt. Ik bedoel de Belgische verkiezingen die aan de onze voorafgingen en een nog grooter overwinning voor het socialisme brachten. De Belgische partij is er in geslaagd in het Vlaamsche land, dat zooveel op onze eigen zuidelijke provinciën gelijkijkt, den band te breken waarmede het clericalisme de arbeiders aan de burgerlijke politiek keten'. Het optreden van een democratisch bewind werd daardoor mogelijk en dat is een der elementen waardoor het in ons land op den duur onmogelijk zal blijken de R.K.-arbeiders tegen hun eigen hoogste sociaal belang in, in het kapitalistisch gareel vast te houden.

Het Fascisme.

Zwarte schaduwen worden op de Europeesche kaart geworpen door het roeg steeds opdringende fascisme. De misdadige lauweren van een Mussolini schijnen door sommigen benijdt te worden. In Frankrijk n België zijn er ernstige teekenen. In Nederland schreeuwt het nog maar met een piepstemmetje. (V r e u g d e.) Men durft het openlijk nog niet aan, maar als door uitschakeling van het parlement het algemeen kiesrecht machteloos kon worden gemaakt, zou dat ook hier in vele huizen waar de brandkast en de couponschaar een voornaam deel van den inventaris uitmaken, hoogst welkom zijn. In België heeft de arbeidersbeweging reeds een arbeiderswacht ingesteld om eventuele zwart-hemden, die ontrecting der arbeidersklasse in hun schild mochten voeren, van antwoord te dienen in dezelfde taal die zij spreken. Dat is hier nog niet noodig, maar wanneer deze beweging hierheen mocht overslaan en een voor onze democratische rechten gevaarlijk karakter aannemen, dan mag men het zich voor gezegd houden, dat men de S.D.A.P. op zijn weg zal vinden. (A p p l a u s.)

Ik zou hiermede kunnen komen tot een woord over onze binnenlandsche politiek, ware het niet dat als punt VIII van den beschrijvingsbrief een bespreking van de politieke situatie voorkomt, en ik als voorzitter het goede voorbeeld moet geven om herhalingen te vermijden, welk voorbeeld ik dan ook hoop dat op het congres aanstekelijk zal werken. (V r o o l i j k h e i d.)

Daarom nu alleen maar een woord over onze eigen partij in verband met de arbeidersbeweging in haar geheel.

De christelijke en de „revolutionaire” arbeidersbeweging.

Ik geloof te mogen zeggen, dat onze partij en haar bondgenoot, het N.V.V., met elkaar de eerige gave gezonde arbeidersbeweging in ons land vormen. De neutrale vakbeweging, die een korten tijd beteekenis scheen te zullen krijgen, is weer uiteengevallen; er rest alleen nog maar een kreupel dirg, zonder eenige toekomst.

De Christelijke vakbeweging, Protestantsehe zoowel als Katholieke, moge in godsdienstig opzicht een krachtig geloof hebben, geloof in haar taak als arbeidersorganisaties, geloof erin dat ze in den kring harer geloofsgenooten slagen zal om tot een solidarisme te komen dat voor de arbeiders een betere toekomst beteekent, van dat geloof is weinig of niets meer over. De wanhoopskreet, dezer dagen door het R.-K. Kamerlid Kuiper geslaakt over de houding der Helmondsche fabrikanten, spreekt boekdeelen. De Bond van R.K. Werkgevers luidt de stormklok tegen de sociale wetgeving, de R.-K. Vakbeweging heeft daar niets tegen in te brengen. En van de protestantsch-christelijke arbeidersbeweging verneemt men alleen uit de statistiek, dat er nog iets van bestaat.

En wat te zeggen van wat men de Revolutionaire arbeidersbeweging noemt? Van het N.A.S. of van het R. S. V.? Ze deelen daar in al de geneugten van het communistische partijleven en wat we daarvan zool te hooren krijgen, is niet van een aard, dat je moeite hebt om er vandaan te blijven. (V r e u g d e.)

Het communisme verkeert internationaal in een toestand van ontbinding. In Zweden keerden 7/8 van de aanhangers terug naar de sociaaldemocratie. Als ze dat hier ook deden, na, dan was het nog niks. (G e l a c h.)

In de Kamer is nog een eenling over en of die eenling nu ook een twee-persoons-mond opzet, dat kan de totale invloedloosheid dezer beweging, die niet alleen gevolg is van numerieke zwakte, maar vooral van gebrek aan innerlijken samenhang en van perspectief, om geen haar verbeteren.

Alleen onze partij en onze vakbeweging staat stoer en sterk in het volle, massale leven, als de eenige wezenlijke macht om wie al wat onder het kapitalisme lijdt en zucht, zich kan scharen als men het kapitalisme niet alleen verfoeien en vervloeken, maar ook met de daad bestrijden wil.

De verkiezingen van 1925 gaven glansrijk bewijs van het groeiend vertrouwen, dat de arbeidersklasse in de S. D. A. P. stelt. De toeneming van het ledental van het N.V.V. loopt daarmede evenwijdig. Tusschen de winst van onze 140.000 nieuwe kiezers en den groei van de vakbeweging bestaat een innig verband.

S. D. A. P. en N. V. V.

Laat men dat in het oog houden en nooit vergeten, wanneer een vakbewegingsman over de partij, of een partijgenoot over de vakbeweging spreekt. Elkaar hooghouden, ook door elkaars arbeid op eigen terrein te eerbiedigen en te steunen, levert winst op voor beiden. Wij zijn bereid elk denkbeeld van samenwerking te overwegen als bondgenooten, wier bondgenootschap steunt op een volkomen solidariteit van belangen en op een werkverdeling die

aan ieder op zijn eigen terrein de onontbeerlijke bewegingsvrijheid laat.

We zullen op dit congres nader kennis maken met de overwegingen die partijgenoot Stenhuis gebracht hebben tot de idee dat een fundamenteele wijziging in de verhouding tusschen S. D. A. P. en N. V. V. een machtsvergroting van de socialistische beweging kan beteekenen. Het feit dat het P.B. Stenhuis heeft gevraagd deze toelichting te geven, zij het dan op andere wijze dan geschieden zal, is een bewijs dat onze voorloopige weigering om in zijn richting mee te gaan, niet een gevolg is van een zekere vrees voor wat nieuws, van al te sterk hangen aan tradities, of van een te eenzijdige afhankelijkheid aan de organisatie waarin onze beweging is gegroeid en die ons innig lief is. Wij willen elk denkbeeld ernstig overwegen, als het de proletarische machtsvorming bevorderen, het socialisme naderbij brengen kan.

Maar dat kan het alleen als het gedacht is vóór, niet wanneer het gedacht is tegen de partij.

Onze doden.

Partijgenooten, het is een treurige plicht van uwen voorzitter om ieder jaar diegenen te herdenken die ons, sinds het vorig samen-zijn in kongres, door den dood zijn ontvallen.

In het buitenland denken wij aan den grooten socialistischen staatsman Branting, en aan zijn opvolger Thorsson, die hem slechts drie maanden overleefde, aan Fritz Ebert, den eersten president van de Duitsche republiek, aan den ouden Hermann Greulich, die meer dan 50 dienstjaren in de socialistische beweging had, aan Pablo Iglesias die 40 jaren lang in Spanje een titanenstrijd volhield tegenover de ontzaglijke moeilijkheden die daar overwonnen moesten worden.

In 't eigen land is de lijst niet lang, maar buitengewoon pijnlijk. We verloren W. C. de Jonge en we verloren Van Kol. Reeds op het vorig congres moesten we mededeelen, dat De Jonge zorgelijk ziek was en een week later had de ziekte een einde gemaakt aan zijn toegewijd, onbaatzuchtig leven. En tijdens het congres te Marseille kregen we daar het ontstellende bericht van het overlijden van Van Kol. Te midden van de velen die hem als internationale figuur gekend hadden, werd hem toen namens de Internationale een woord van diepgevoelden dank gebracht voor de liefde en den trouw, waarmede hij zijn 52 dienstjaren in de beweging had volbracht. Ik herhaal dat hier. Voor de jongere lichten was hij niet meer dan dat, voor ons ouderen was hij behalve dat, ook nog een goede vriend met een hart van goud. De Nederlandsche sociaal-democratie verloor in hem een harer luisterrijkste, een harer edelste en beste figuren, de onderdrukte en uitgebuide bevolking van Ned.-Indië verloor in hem den grondlegger van een nieuwe koloniale politiek, die de vloekzangen van een Multatuli deed volgen door een actie van onmiddellijke praktische beteekenis.

Wij zullen hem nooit vergeten!

Ik verzoek het congres een oogenblik op te staan als teeken van eerbied voor de nagedachtenis van deze doden.

(Het congres verheft zich eenige oogenblikken van zijn zetels.)

Aan den arbeid!

En thans, partijgenooten, gaan wij aan den arbeid.

In de laatste jaren wordt over den aard van dien arbeid, hier en daar geklaagd. Het is niet meer zoo mooi, niet meer zoo vol emotie, niet meer zoo hartstochtelijk als vroeger. Men leze maar wat daarover in het laatste nummer van de „Socialistische Gids” geschreven werd. Het is alles zoo nuchter, zoo practisch, zoo weinig idealistisch.

Ik wraak met alle klem die tegenstelling. Natuurlijk spreekt een partij met een machtspositie als de onze, een andere, rustiger, maar positiever taal dan in den tijd toen we, met een handjevol, voor de arbeidersklasse het eerste begin van een machtspositie nog moesten veroveren. Trouwens, aan een krachtig woord kan men zich ook nu nog wel in onze vergaderingen komen laven.

Maar wat ik wraak, dat is de voorstelling alsof toen het idealisme hoogtij vierde en alsof thans daar niets van over is. Wij zijn de socialistische beweging in ons land, we bouwen aan de machtsvorming van het proletariaat, aan de rijpmaking van onze klasse, en aan de ondermijning van het kapitalisme met die rustige kracht die aan een beweging als de onze past, maar we zijn tevens vervuld met dat idealisme en die liefde voor de socialistische zaak, die niet in luide kreten en buitensporig gebaar, doch in stagen, onverpoosden arbeid hun vruchtbaarste uiting vinden.

Ook op dit congres zal het zoo zijn. Wij willen het dienstbaar maken aan de grootste omwenteling die de maatschappij kan ondergaan, maar wij willen het doen als rustige, zelfbewuste werkers, die het grootsche werk in het hoofd hebben, doch ook weten dat het steen voor steen moet worden opgetrokken.

Voorshands is dat nog steeds het sterker maken van de beweging zelf. Machtsgroei voor het socialisme, door het uitzaaien van de socialistische gedachte, tot het oogsten van socialistische medestrijders, dat is nog zoo noodig. Wij zijn bij andere landen van gelijken aard ten achter. Het is den tegenstanders in ons land tot nu toe maar al te wel gelukt met hun valsche kerkelijke leuzen, honderdduizenden arbeiders die bij ons hooren, van ons verre te houden.

Wilt gij een vergelijking? De ledentallen onzer partijen waren voor het Marseiller congres:

In Zweden (6 miljoen inwoners) 149.000.

In Denemarken (3.2 miljoen inw.) 143.000.

In België (7.5 mill. inw.) 620.000 (vakkbew. inbegrepen).

In Oostenrijk (6.5 mill. inw.) 566.000.

Dit geeft ons een denkbeeld van wat er bij ons nog moet worden gedaan, maar het wijst ons ook op wat mogelijk en bereikbaar is.

Partijgenooten, ik ga eindigen en dan gaan wij aan den arbeid. We hebben veel te doen. Het einde van schier ieder van onze congressen gaat meestal gepaard met gemopper van deze en gene die niet bevredigd is, wiens voorstellen niet voldoende zijn behandeld of die zich uit gebrek aan tijd niet zoo heeft kunnen laten gelden als hij wel gewild had.

Ik weet één geneesmiddel dat hierin verbetering kan brengen, en dat is, steeds de wenken van den voorzitter trouw op te volgen. (Groote vroolijkheid.) We kunnen

op onze congressen niet allemaal spreken, de voorzitter houdt van alle sprekers veel, maar het meest van degenen die kort en pittig zeggen wat ze te zeggen hebben, en het allermeest van degenen die, als het even kan, van het woord afzien. (V r e u g d e.)

Maar laat ons allen, zij die spreken en zij die zwijgen, bijeen zijn met dat goede, stevige broederlijke gevoel van saamhoorigheid, dat de socialistische gedachte in ons heeft gekweekt. Laten we allen zorgen, dat deze dagen van ons samenzijn strekken tot een verheuging voor wie onze beraadslagingen volgen. Laat ons dit congres houden in het bewustzijn, dat het moet dienen om onze partij en de arbeidersbeweging in het algemeen sterker te maken en daardoor de verwezenlijking van onze idealen naderbij te brengen.

In dezen zin verklaar ik het congres voor geopend. (L u i d , l a n g d u r i g a p p l a u s .)

DE VOORZITTER deelt mee dat een brief is ingekomen van Fritz Adler van de S. A. I., waarin deze meedeelt, dat het hem niet mogelijk was, hier tegenwoordig te zijn. Hij brengt de beste wenschen der Internationale over voor het welslagen van het congres.

Van de Belgische partij is een gelijke mededeeling ontvangen.

Van Drop is een schrijven ingekomen, dat hij door ziekte is verhinderd tegenwoordig te zijn. Hij zal zeker vier maanden zijn werk niet kunnen doen en trekt daarom zijn candidatuur voor het partijbestuur in.

Een begroeting namens het N. V. V.

STENHUIS begroet namens het N. V. V. het congres als bondgenooten. Wij hebben dezelfde opvattingen in den directen strijd en verder in den strijd tegen het kapitalisme. N. V. V. en Partij zijn de eenigste machtscentra, waarover de arbeidersklasse beschikt.

Wij hebben ieder onze eigen verantwoordelijkheden in dezen tijd, waarin ieder, die geen idioot is, worstelt met de vraagstukken, die de wereld bewegen. Daaruit vloeien meningsverschillen voort, maar dat zijn kenteekenen van leven, van strijdvaardigheid.

Deze meningsverschillen kunnen ons niet maken tot elkanders vijanden. Ieder onzer kan mistasten, maar wij moeten vertrouwen hebben in elkander. Onze vijanden vergeten dikwijls dat politieke- en vakbeweging stoeien op dezelfde wortel des geloofs. (A p p l a u s .) Onze tegenstanders stoken gaarne tegen ons maar in ons leeft het besef, dat de geslotenheid van partij en vakbeweging noodzakelijk is.

Spr. feliciteert de partij met den uitslag der verkiezingen. Deze overwinning legt ons echter de verplichting op altijd paraat te blijven. De positie onzer vakbeweging is niet ongunstig. Wij moeten de ongeorganiseerden in ons werk betrekken, maar daarvoor is allereerst noodig uitbreiding van den socialistischen kern (A p p l a u s .)

De andere vakbeweging gaat voortdurend achteruit. De christelijke en roomsche arbeiders ontzeggen haar in toenemende mate het vertrouwen. De neutrale vakbeweging die korten tijd in onze richting ging, is daarop weer teruggekomen. Dat wreekt zich.

Spr. eindigt met te betuigen, dat het N. V. V. de beraadslagingen van het congres met belangstelling zal volgen. (L u i d a p p l a u s .)

Een deputatie uit Indië.

De VOORZITTER deelt dan mee, dat een deputatie van de Indische partij aanwezig is; bestaande uit de p.g. Stokvis en Vleming.

STOKVIS dankt voor deze welwillende woorden en brengt den groet over van de Indische partij. In het jaarverslag staat, dat de verhouding tusschen Indische en Nederlandsche partij, ongewijzigd is gebleven. Dat beteekent dat die verhouding nog niet is zooals ze wezen moet. (V r e u g d e.) Spr.'s tegenwoordigheid hier zal naar spr. hoopt, tot verbetering leiden en spr. eindigt met den wensch, dat het volgend jaar de verhoudingen gewijzigd zullen zijn. (A p p l a u s e n g e l a c h .)

De VOORZITTER wil voorkomen dat de woorden van p.g. Stokvis zouden kunnen worden opgevat alsof er tusschen de Indische partij en onze ruzie zou zijn. Dat is niet zoo. De verhouding dient alleen geregeld te worden.

Aan de orde is dan de vaststelling van de dagorde die aldus wordt vastgesteld:

Te houden vergaderingen: Zaterdag 3 April van 1—5½ uur ('s avonds 8 uur huishoudelijke zitting).

Zondag 4 April, van 9½-1 uur, en van 2-5½ uur.

Maandag 5 April, id., van 9½-1 uur, en van 2-4 uur.

V o l g o r d e :

- I. Opening door den Voorzitter.
- II. Maatregelen van orde (punt 124). Eventueel benoemen van commissies.
- III. Jaarverslagen Partijbestuur en Kamerfractie. Politieke leiding van deze en van de Redacties. (Punten: 1 (blz. 6 beschrijvingsbrief) — 10; 32, 35, 44, 66—78; 115, 118.)
- IV. Partijbestuursverkiezing. Benoeming Redactie.
- V. Partijpers. Exploitatie-Volk (punten: 11—22. Verder 23—31, 33, 34.)
- VI. Partijorganisatie. (punten: 38, 39, 41, 52, 53, 57.)
- VII. Propaganda. (punten 46—51.)
- VIII. Politieke situatie. Septemberdemonstratie. (Inleider: Albarda.)
- IX. Propagandisten. (punten: 4a, 4, 4b, 37, 40, 42.)
- X. Financieel verslag. Begroeting. Partijfinanciën. (punten 1—3, blz. 3), 45, 79—109.)
- XI. Kwestie Arbeiderspartij. (punt 36) Stellingen Stenhuis (zie „Het Volk” van 30 Maart.)
- XII. Verhouding Partij en Vakbeweging. (punten 54—56.)
- XIII. Combinatie van functies. (punten 59, 60)
- XIV. Deelneming plechtigheden enz. (punten 62—65.)
- XV. Esperanto. (punten 121—123.)
- XVI. Diversen. (punten: 61, 110—114, 116, 117, 119, 120, 125, 126.)

Punt 43 van den beschrijvingsbrief is vervallen en 58 is ingetrokken. De beide laatste als „nagekomen voorstellen” op den beschrijvingsbrief voorkomende punten, worden genummerd 125 en 126.

De motie van orde-Alkmaar en het nagekomen voorstel-Assen, worden genummerd 4a en 4b.

De volgorde der behandeling van de agenda wordt eveneens ongewijzigd goedgekeurd.

Alleen zal punt VIII Zondagmiddag in elk geval dadelijk na de pauze aan de orde komen. Bij punt III zal moeten worden geschrapt punt 8 van den beschrijvingsbrief, hetwelk wordt gevoegd bij punt IV.

Van de afdeling Breda is een motie van orde ingekomen, die evenwel slechts slaat op het volgende congres. Ze wordt afgevoerd.

De afdeling Heerlen wil (punt 124 der beschrijvingsbrief), dat alle punten worden afgehandeld. De middelen om dat te bereiken liggen in handen van het congres.

Het partijbestuur stelt voor om de punten X (financiën), V (exploitatie „Het Volk“) en de kwestie der propagandisten door een commissie te laten voorbereiden. Daarbij zijn ook de voorstellen inzake de contributie.

BREDMAN (Groningen) zal er zich niet tegen verzetten om de bespreking van de punten X en V door een commissie te doen voorbereiden. Wat de kwestie-propagandisten betreft, maakt hij daartegen wel bezwaar. Zijns inziens moet eerst worden beslist over de motie-Alkmaar. Wordt deze aangenomen, dan is daarmee voor dit congres deze zaak van de baan. Wordt die verworpen, dan kan de commissie ook de bespreking van deze kwestie voorbereiden.

De VOORZITTER constateert, dat dus de punten X en V naar een commissie worden verwezen. Wij zouden van de kwestie-propagandisten niet af zijn, als de moties, die bedoelen de zaak uit te stellen, vooraf werden behandeld. Het Partijbestuur zou toch zijn meening moeten kunnen zeggen. De zaak staat in nauw verband met de financiën en daarom moet het P.B. gelegenheid hebben, zijn standpunt toe te lichten. Al is men dus de meening van Bredman toegedaan, dan zal nog tegen een commissoriaal maken geen bezwaar kunnen worden geopperd.

Het voorstel inzake punten X en V wordt aangenomen zonder stemming. Het voorstel inzake de propagandisten-kwestie wordt daarna met groote meerderheid eveneens naar de commissie verwezen.

De commissie wordt na eenige discussie door den VOORZITTER aldus samengesteld: Geerts, Sint Anna Parochie; Bredman, Groningen; Winterink, Velp; Weykamp, Baarn; Kalter, Emmen; Verstege, Den Helder; Thomassen, Bussum; De Bruyn, Schiedam; Gruys, Breda; Ubachs, Maastricht; Overhoff, Goes; Sandifort, Rotterdam; Barmes, Amsterdam; Voogdgeert, Hengelo. Op deze wijze zijn alle gewesten en stedelijke federaties vertegenwoordigd. Voorzitter zal zijn Wibaut en Werkhoven zal als partij-secretaris-penningmeester zitting hebben.

De commissie gaat onmiddellijk aan het werk en zal tegen de huishoudelijke avondzitting klaar moeten zijn.

LOPES DIAS (Hilversum) herinnert aan de gedwongen vacantie der Kamerleden, die z.i. dien vrijen tijd propagandistisch niet voldoende hebben benut. In alle belangrijke plaatsen des lands hadden de Kamerleden den politieken toestand moeten uiteenzetten. Eén Kamerlid antwoordde zelfs aan spr.'s afdeling voor zulk een uiteenzetting tijdens de crisis weinig te voelen.

Was de houding van de „Volk“-redactie wel homogeen met die van Albarda? Wij verzetten ons tegen de leiding aan de „Volk“-redactie, die al te zeer op samengaan met de

katholieken belust was. Ook inzake het extra-parlementair kabinet deugde de leiding der „Volk“-redactie niet. Albarda wees opname van sociaal-democraten in zulk een kabinet af, doch de „Volk“-redactie wilde afwachten.

Ten aanzien van Rusland verlangt spr. objectieve berichtgeving. De berichtgeving van den heer Rapschinski is niet objectief.

E. BOEKMAN (Amsterdam IV) spreekt namens alle Amsterdamsche afdelingen. Groote geschillen op politiek gebied zijn z.i. in de partij gelukkig niet aanwezig. De Amsterdamsche verkiezingsoverwinning vestigde onze aandacht op de toenemende wanverhouding tusschen de socialistisch stemmenden en de socialistische partijleden. Het P.B. geeft zich van die groeiende wanverhouding te weinig rekenschap. Het stelt voor de contributie te verhoogen, geen middel is echter meer geschikt om de ontwikkeling der partij tot massapartij te belemmeren! Het P.B. weet geen behoorlijk contact te scheppen tusschen zichzelf en de afdelingen en federaties. Ook met de Indische beweging ontbreekt voldoende contact.

Tien jaar geleden bracht Amsterdam een bedrag van f 39.000 bijeen voor de uitbreiding van „Het Volk“, o. a. met een ochtendblad. Het geld is verbruikt en het ochtendblad laat op zich wachten.

MASEREEUW: Het geld is niet opgebruikt!

BOEKMAN: Wij hebben getoond offers te kunnen brengen, doch zagen geen enkele tegenprestatie. Wij hebben voor onze propaganda in de hoofdstad een ochtendblad nodig. Het P.B. ziet dit niet in en wanneer de federatie aan het P.B. om inlichtingen vraagt, stuurt dit haar met een kluitje in het riet. Wij willen desnoods aannemen, dat een ochtendblad niet kan komen, doch willen ook wel eens zelf de betrokken gegevens zien!

De uitbreiding van „Het Volk“ is geworden uitsluitend een geschikt object om er op... te toosten! Wij wachten reeds veel te lang en dat gaat niet langer zoo.

De PARTIJVOORZITTER acht de exploitatie van „Het Volk“ hier niet aan de orde.

BOEKMAN heeft dit geval alleen aangehaald als een staal van de manier waarop het P.B. tegen de federatiebesturen optreedt. Gehoor gevend aan Vliegen's wensch, zal hij thans niet spreken over de kwestie van het bezoldigd voorzitterschap.

Bij het bezetten van P.B.-functies moet spr. in den laatsten tijd zoo iets als coöptatie constateeren, het P.B. vult zich zelf aan. Spr. noemt de benoeming van de vrouwelijke secretaresse en het voorstel inzake het voorzitterschap. Het P.B. wil de bezoldigde propagandisten ontslaan en het bezoldigde penningmeesterschap afschaffen. Dat zijn belangrijke organisatorische wijzigingen, evenals die van het voorzitterschap. De wijzigingen worden echter voorgesteld zonder toelichting, dat komt neer op overrompeling en is ondemocratisch en onkammeraadschappelijk. (A p p l a u s.) Amsterdam zal zich om die reden verzetten tegen al deze maatregelen. Wij stellen het P.B. in gebreke, dat het de partijgenooten niet voldoende op de hoogte heeft gesteld. (A p p l.)

VELDMAN (Leiden) bespreekt de ingezondenstukkenkwestie. Uit het gepubliceerde lijstje van geweigerde stukken blijkt, dat de commissie van geschillen wijziging behoeft. Er

is behoefte aan, dat de arbeiders van het platte land en uit de provincie zich eens kunnen uitspreken in „Het Volk”. Schaper houdt af en toe zedepreekjes...

SCHAPER: Jij hebt ze niet nodig. (G e l a c h).

VELDMAN: Dat laat ik in het midden. Maar ook de andere partijgenooten moeten aan het woord kunnen komen. De kwestie is moeilijk, maar er moet wat op gevonden worden.

Wat de algemeen politiek betreft de studenten-partijgenooten hebben aangedrongen om eens te bespreken de houding van de Zweedsche en Belgische sociaaldemocraten in den Volkenbond.

Ten opzichte van de Troelstra-gave was men in Leiden er verbaasd over, dat zij voor een overwegend deel aan de groote steden ten goede is gekomen.

SANDERS (Koudekerke) zegt dat verleden jaar de afdeling, namens vele andere partijgenooten, geprotesteerd heeft tegen het niet opnemen van kleine berichtjes. Dat is dit jaar veranderd: daarvoor hulde!

De wijze waarop de redactie dit jaar de communisten in „Het Volk” heeft behandeld kan spr. niet goedkeuren. Daaraan is veel te veel plaats besteed. Ten platte lande wordt meer intellectuele voorlichting in het blad gesteld boven deze behandeling der communisten.

S. HARTOG (Amsterdam V) spreekt evenals Boekman namens geheel Amsterdam. Hij onderschrijft de aanmerkingen van Lopes Dias, inzake de houding der leden van de Kamerfractie ten tijde der crisis. Inzake de medewerking van Rapschinski als Russische medewerker van „Het Volk” eischt spr. voor alles inlichtingen over Rusland van partijgenooten. Rapschinski is pas zeer kort geleden lid onzer partij geworden, hij had dit eerder kunnen worden, als hij inderdaad sociaal-democratisch had gevoeld. Tegen het optreden der redactie ten tijde der crisis heeft spr. bezwaar. De redactie heeft zich eerst tegen vorming van een extra parlementair kabinet verzet, om na de benoeming van Mr. Limburg tot kabinetsformateur onmiddellijk van houding te veranderen. In „Het Volk” wordt voor de federatie te weinig gedaan, dikwijls werd van federatievergaderingen onvoldoende verslag gegeven. Van een rede van Stokvis is in het geheel geen verslag gegeven. Spr. dringt aan op gematigden toon in de polemieken tusschen partijgenooten in „Het Volk”.

Mevr. WIBAUT (Bond van S.-D. Vrouwenclubs) is van oordeel, dat „Het Volk” te weinig inlichting geeft over de vrouwenbeweging, burgerlijke en socialistische, nationaal en internationaal. In den laatsten tijd wordt de vrouw steeds meer uit allen betaalden arbeid verdreven. In den strijd hiertegen verlangen de vrouwen meer steun van „Het Volk”. Wij dringen niet aan op een bepaalde vrouwenrubriek, zooals die vroeger was, wel echter op voorlichting over vrouwen-vraagstukken in de eigen kolommen der courant. Men belaste iemand met de behandeling dier vraagstukken in sociaaldemocratischen geest.

VAN TIJN (Gouda) spreekt over de voorlichting over Rusland in „Het Volk”. Van voorlichting is nu geen sprake. De lezers dienen objectief en deskundig te worden voorgelicht. De tegenwoordige medewerker die reeds jaren uit Rusland vandaan is, is niet meer met de

juiste verhoudingen op de hoogte, heeft geen politiek inzicht en is daardoor niet objectief. Spr. zal niet nagaan of deze man in verbinding staat met contra-revolutionaire groepen. (Geroep: S c h a n d e l i j k ! W a t e e n i n s i n u a t i e s ! W a t m a n k e e r t u w e l ?)

Voortgaande zegt spr. dat deze berichtgever niet meer op de hoogte kan zijn. Hij is te lang uit het land, om de Russische politiek juist te kunnen beoordeelen. (Stemmen: W a a r o m n i e t ?)

Spr. dringt er tenslotte op aan dezen berichtgever te ontslaan.

HEYBOER (Hoensbroek) zegt dat aan wat de vertegenwoordigers in raden en Provinciale Staten in het Zuiden doen, veel te weinig ruimte in „Het Volk” wordt besteed. Spr. hoopt dat dit in de toekomst zal veranderen.

LINDEMAN (den Haag) merkt op, dat de artikelen in „Het Volk” te veel versneden worden, door een artikel op één pagina begonnen, op een andere voort te zetten. Dat is niet goed om alles behoorlijk te volgen. Met de voorstellen voor het congres was dit ook het geval. Dat dient zooveel mogelijk te worden veranderd.

De wijze van candidaatstelling voor het P.B. staat de afdeling niet aan. Wij wisten bijv. niet, wie aan te wijzen voor bezoldigd partijvoorzitter. Hetzelfde was het geval met de vacature van penningmeester. Zulke zaken moeten door het P. B. vroeger worden behandeld en de afdelingen moeten tijdig ingelicht worden.

De afdeling is het niet eens met wat over de ondeskundigheid van den Russischen correspondent is opgemerkt. Toch is zijn voorlichting niet altijd zóó, als verlangd kan worden en spr. dringt daarom aan op wijziging.

PORTEGIES (Emmen) licht het voorstel (78) zijner afdeling toe, om de wet van 1897, regelende de financieele verhouding tusschen rijk en gemeenten te herzien. Minister de Geer heeft zoodanige herziening op zijn program gezet, zij is dan ook dringend noodzakelijk. Krachtens de geldende regeling krijgt Emmen per jaar en per inwoner f 1.45 tegen den Haag f 3.29 en Amsterdam f 4.59½ aan rijksuitkeering. Dat is onbillijk. Ook de noodwet van 1921 was onrechtvaardig. Gemeenten als Emmen verkeeren in een toestand, die niet langer houdbaar is. Omhoudbaar is ook het verschil in belasting, die in verschillende gemeenten moet worden opgebracht. Van f 2500.— moet in Rotterdam f 57.75, in Oude-Pekela f 226.—, in Onstwedde f 164.—, in Emmen f 155.25 worden opgebracht. Waar zoo de toestand is, blijft er weinig of niets voor sociale maatregelen en maatregelen van hygiënisch belang in vele verarmde gemeenten over. Spr. doet een beroep op de Kamerfractie om niet af te wachten op wat minister de Geer zal brengen, doch zelf ten spoedigste op te treden om verdere verarming van vele gemeenten te voorkomen.

VAN HERWERDEN (Schoten) oefent critiek op de hoofdredactie inzake de kwestie-Rapschinski en die der Russische berichtgeving. 28 Januari verheugde ons 'n hoofdartikel, „Moskou—Nieuwe Banen”, waarin gewaagd werd van herziening onzer houding ten aanzien van Rusland. Nadien zijn we weer teleurgesteld. Wij keuren af; dat de partijgenooten in een oppositieblaadje als „Een-

heid" moeten kennis nemen van artikelen van Brailsford e. a. De hoofdredactie drijve niet noodeloos de jongere strijd lustige elementen in de partij naar links. Spr. wijst in dit verband op de houding der hoofdredactie ten aanzien van Andries Sternheim en van wethouder Klein, die in „Klassenstrijd" een artikel schreef. Is het, zoo vraagt spr. met de „Oprechte Haarlemmer Courant", dan minder erg wanneer partijgenooten in burgerlijke bladen schrijven?

Spr. geeft ten slotte aan Ra-ra-wat-is-ie (Raptchinski) den raad: Ra-ra-ga-weg!

STENHUIS: Juist!

SWATERS (Gorinchem) zou het P.B. willen raden om de verkiezingsmanifesten voortaan uit te geven zonder reclame. Advertenties brengen de menschen in de war.

Spreeker vraagt aan de Kamerfractie of de verhooging van de salarissen van de ministers wel gerechtvaardigd was. De fractie liet deze plooiengladstrijkerij gaan zonder er iets van te zeggen (p r o t e s t e n). Voor de andere ambtenaren kon door de regeering niets worden gedaan.

Wij zijn sociaal-democraten en moeten niet in het schuitje der communisten varen. Daarom kon spr. zich voorstellen, dat krachtig tegen hen in onze pers wordt opgetreden. (A p p l a u s.)

VAN DER MEER (Huizum) voelt meer voor wat door Schoten is gezegd, dan wat Swaters opmerkte. Raptchinski zegt, dat er niets deugt van wat in Rusland gebeurt. Uit wat Brailsford en anderen schrijven blijkt toch wel anders. De burgerlijke bladen halen Raptchinski altijd naar voren. Zegt dat niets aan de redactie? Wij moeten dan ook een meer objectieve beoordeling over Rusland hebben, ook in de artikelen, die de redactie zelf schrijft, zooals bleek uit de bestrijding van de brochure van Sternheim in „Het Volk".

Ten slotte keurt spr. af, dat aan de onderlinge ruzies der communisten zooveel aandacht in „Het Volk" wordt besteed.

LEON (Vlissingen) spreekt namens een der stiefkinderen der partij. Aan Zeeland wordt niet voldoende aandacht besteed door „Het Volk". De propaganda is er zeer moeilijk en daarom dient de berichtgeving uit de kleine Zeeuwsche plaatsen te worden verbeterd. Alleen daardoor kunnen wij in Zeeland lezers winnen voor „Het Volk". In Terneuzen zijn 100 abonnees, dat is procentelijk geen klein aantal. Deze menschen willen toch ook wel eens wat lezen uit hun eigen plaats. In andere plaatsen is het niet beter en daarom geven de correspondenten het maar op om voortaan berichten te zenden. Het aantal berichten moet men niet afmeten naar het aantal abonnees, die er zijn. Ze moeten juist komen door berichten te plaatsen. Spr. zou daarom de plaats, nu aan de Russische toestanden besteed, voor plaatselijk nieuws willen bestemmen. Aan wat in Bergen op Zoom is geschied, is ten slotte veel te veel aandacht gewijd.

VLEMING (Indische Partij) zegt met vreugde hier vandaag weer te midden van de Nederlandsche partijgenooten te staan. Spr. steunt vervolgens het voorstel-Huizum. Met het grootste genoegen las spr. de laatste vijf jaar „Het Volk". Het is veel beter dan andere bladen die uit Holland naar Indië komen. Maar aan de voorlichting uit Indië ontbreekt veel. Die mag zoo niet blijven en spr. hoopt en verwacht voor de naaste toekomst verandering. In overleg met

Stokvis, Cramer en andere oud-Indische partijgenooten is in overleg met de Indische Partij besloten hier te lande een Indische club op te richten en spr. hoopt, dat deze club van de redacties onzer organen de noodige belangstelling zal verkrijgen. Indië is een land met 50 miljoen inwoners, verdrukt door de bezittende klasse. Grootte vraagstukken in het belang van deze 50 miljoen inwoners, zijn daar aan de orde en verdienen onze belangstelling. Zonder het Oosten kan het Westen niet leven en wij hebben van wat daar geschiedt, ernstig notitie te nemen. (L u i d a p p l a u s.)

De **PARTIJVOORZITTER** wijdt enkele woorden aan de Russische kwestie. In de Executieve der Internationale ontmoet spr. geregeld Russen als Abramowitsj, Dan, Soukhomline, Tseretelli, e. a., menschen die Rusland kennen. Spr. hecht aan hun meening dus veel waarde en die meening klopt geheel met die welke in „Het Volk" tot uiting komt. Wat aan kwade mededeelingen uit Rusland naar Europa komt, is trouwens afkomstig uit de bolsjewistische pers, de eenige, die er nu eenmaal in Rusland is. In de laatste weken las spr. in de „Cahiers bolchevistes" een rapport van Bukarin, waaruit een groote serie kwaads te ontleenen is, hoewel juist dit rapport den toestand in Rusland tracht goed te praten. Eenzijdige voorlichting ware het, wanneer wij meeningen van tegenstanders van het Bolsjewisme citeren. Dit nu doet de redactie van „Het Volk" niet, haar is niets te verwijten. Men beroept zich wel eens op den ster-correspondent van de „N. R. Ct.", wiens bijdragen echter feuilletonistisch zijn en die toch ook door „De Tribune" terzake van zijn laatste publicaties gelaakt werd. Spr. reisde drie dagen met Dan, wiens totaalindruk dezelfde is als die van Raptchinski.

Het zijn vooral Engelschen, die ten aanzien der Bolsjewisten in een half-zachte stemming verkeeren, doch de algemeene stemming in de Internationale is anders. Er is een rapport van Adler over de verhouding tot de Russen. Als dit rapport verschijnt, zal men over veel een anderen indruk krijgen. In Rusland wordt elk begin van een sociaal-democratische partij gesmoord. Daar is geen vrijheid, de besten zuchten er in de gevangnissen! Het eenige wat de Bolsjewiki hier kunnen, is het kapotmaken van onze organisatie. Men moet hen beschouwen als onze tegenstanders, het kan nu eenmaal niet anders!

Aan Boekman antwoordt spr., dat zijn verwijten op organisatorisch gebied geen doel treffen. Nooit krijgt men uit Amsterdam zelf voorstellen op dat gebied. Zonderling is het, dat de verwijten uit Amsterdam kwamen. Juist in die federatie schoot men te kort in opvoering van het aantal leden.

BOEKMAN: Het is juist de schuld van het P.B.

De **PARTIJVOORZITTER:** Men doet, alsof de partij in Amsterdam staat of valt met een ochtendblad. Nergens meer dan in Amsterdam is er een wanverhouding tusschen kiezers en leden. Dat ligt aan de federatie, niet aan het P.B., dat geen recepten heeft tot opvoering van het Amsterdamsche ledental. Wat in onze partij ontbreekt, is de persoonlijke propaganda, die alleen in tijden van verkiezingen voldoende gevoerd wordt.

Jarenlang weigerde men in Amsterdam propaganda te voeren voor „Het Volk", wanneer

niet eerst het ochtendblad kwam. Dat is een houding, die stilstand teweeg moet brengen.

Men legt de schuld op het P.B., zij ligt echter of in de omstandigheden, of bij de federatie zelf. Wij kunnen niet aan elke afdeeling de boeken openleggen. Men mag niet zeggen, dat men de beweringen van het P.B. niet gelooft. Dat brengt een ongewenschte stemming teweeg.

Het kapitaal voor het groote „Volk” was in het gansche land opgebracht, het maakt in elk geval „Het Volk” beter dan anders zou zijn. Wij kunnen nu eenmaal geen dingen tot stand brengen, die tonnen gouds zouden kosten.

Boekman's verwijt van coöptatie in het P.B. wijst spr. af. Het vorig congres besloot tot instelling van de door Boekman gewraakte functie van bezoldigd partijbestuurster en het P. B. werd uitdrukkelijk gemachtigd de functionaris te zoeken en voorloopig aan te stellen. Toelichting omtrent de voorstellen inzake de propagandisten en den partijvoorzitter zal het congres alsnog gegeven worden.

Het voorstel-Emmen inzake de verhouding tusschen rijk en gemeenten geeft spr. aanleiding tot de opmerking, dat de zaak behandeld wordt door een Staatscommissie en dat in elk geval ze niet bij initiatief-voorstel van de Kamerfractie zal kunnen geregeld worden.

Spr. deelt mede, dat Van der Goes bericht van verandering zond en het congres het beste toewenschte.

ALBARDA spreekt namens de Kamerfractie. Het is geen zware taak, die spr. heeft. Wel is het aangenaam, even stil te staan bij wat niet is gezegd. De fractie had door den loop van zaken lang vacantie. Toch had zij toen juist gewichtige politieke beslissingen te nemen. De Amsterdamsche resolutie van het vorig jaar moest worden uitgevoerd. De partij had zich bij die resolutie in beginsel bereid verklaard aan de vorming van een democratische regeringsmeerderheid en van een kabinet mee te werken. De uitvoering dezer resolutie was moeilijk en gevaarlijk en eischte veel werk en overleg. Critiek is op dat werk der fractie niet gekomen, spr. constateert het met genoegen.

In twee artikelen in het Pop. Wetenschappelijk Bijvoegsel was in den aanvang der crisis een afwijkende meening verkondigd. De burgerspers had daaruit reeds tot meeningsverschil in onze rijen geconcludeerd. Hier is gebleken, dat Kamerfractie en Partijbestuur de partij in haar geheel achter zich hadden (A p p l a u s).

Die waardeering van ons werk bleek ook uit het feit, dat men ons meer in het land had willen zien tijdens de crisis. Zij die daarover spraken maken zich van deze vacantie een verkeerde voorstelling. Als thans zulk een vacantie werd gegeven en men van te voren wist dat zij 3 à 4 maanden zou duren, zouden wij ons volledig aan de propaganda kunnen geven. Maar tijdens de crisis was het anders. Men was niet zeker van zijn vrijheid. Elk Kamerlid had steeds het gevoel, dat er a.s. Dinsdag of Donderdag een Kamerzitting zou zijn. Wij mochten dan niet ontbreken en daardoor moesten aanvragen voor spreekbeurten wel eens afgewezen worden. De toestand was er te onzeker voor en men moest zeer voorzichtig zijn met toezeggingen. Maar niet alle aanvragen werden afgewezen. Hartog sprak van elf Kamerleden, die zich beschikbaar stelden. Spr. weet niet of dit

aantal juist is. Maar men moet er toch ook aan denken, dat het houden van spreekbeurten toen niet altijd gemakkelijk was. In den eersten tijd ging het nog, maar later werd dit anders. Men wist niet hoe lang het zou duren, en het duurde vele weken, dat de heer De Visser poogde de coalitie te lijmen. In zulk een tijd moet groote voorzichtigheid worden betracht. Men nam het standpunt in: laat het eerst maar eens betijen. Door een onvoorzichtigheid kon veel worden bedorven en het herstelproces der coalitie worden bevorderd. Dat was ook nog zoo tijdens de pogingen van mr. Limburg en ook voor de redactie van „Het Volk” was die tijd dus zeer moeilijk.

Als de indruk bestaat, dat maar een elftal leden der fractie bereid waren tot spreekbeurten, moet spr. daar tegen opkomen. Het zijn er veel meer en er zijn een groot aantal spreekbeurten vervuld. Mevr. De Vries—Bruins b.v. heeft in het Noorden toen een langdurige campagne gevoerd (a p p l a u s) en ook andere Kamerleden stelden zich in dienst der propaganda gedurende dien tijd.

Lopes Dias wilde dat de crisis beter uitgebuit ware geworden. Daarin zit eenige critiek en daartegen komt spr. ernstig op. De afloop der crisis heeft bewezen, dat wij het juiste standpunt hebben ingenomen. Zoodra wij zagen, dat de crisis zou leiden tot herstel van het ministerie-Colijn, heeft de partijleiding dadelijk krachtig ingegrepen en spr. meent met succes. (A p p l a u s.) Toen is het uiterste middel van Kamerontbinding te baat genomen. De oproeping daartoe is door de arbeiders zoodanig opgevat, dat er duidelijk uit bleek, dat ons optreden werd begrepen en op prijs gesteld.

Voor mij staat dan ook vast dat het onze actie is geweest die op het beslissende oogenblik den terugkeer van Colijn onmogelijk heeft gemaakt. (L u i d a p p l.) Wij kunnen daarom met genoegen in den crisistijd en ons optreden daarbij terugzien.

Vliegen zei reeds iets over de opmerking van Portegies uit Emmen. Spr. sluit zich daarbij aan. De verhouding tusschen rijk en gemeenten heeft de voortdurende aandacht der fractie en spr. meent, gerust te kunnen verklaren, dat de fractie zal doen wat mogelijk is, om daarin verbetering te brengen.

Het besluit van het ministerie-Colijn tot verhooging van het ministertractement was een daad van slechten smaak. Zij kon echter niet worden teniet gedaan, toen er een ander ministerie optrad. Wij hebben ons afgevraagd, of wij er ons tegen moesten verzetten. Jan ter Laan heeft er bij den betreffenden post op gewezen en er op aangedrongen, nu ook nog eens de salariering der ambtenaren te bekijken. Handelen als Braat kan de fractie niet. Wij zijn altijd voor salarisverbeteringen voor de lagere ambtenaren opgekomen. Dat behoeft echter niet uit te sluiten, zich onder de huidige omstandigheden neer te leggen bij de verhooging van de ministersalarissen. (A p p l a u s.)

ANKERSMIT (hoofdredactie „Het Volk”) beantwoordt de aan het adres der redactie gemaakte opmerkingen. Aangenaam was spr. de belangstelling in den inhoud van het partijorgaan. Beter dat men op het partijorgaan aanmerkingen heeft, dan dat men het doodsvijgt.

Er is geklaagd over te veel afwijzing van ingezonden stukken. Het verwondert spr., dat deze klacht juist uit Leiden komt! Er is wel

eens geklaagd, dat juist van den specifiek-Leidschen geest wat al te veel in „Het Volk” getuigd werd. Spr. gaat na, waarom z.i. terecht sommige ingezonden stukken moeten worden geweigerd, bijv. omdat ze in politiek opzicht nadeelig voor de partij waren.

Klachten over het niet voldoende opnemen van plaatselijke berichten zijn geuit. Men moet echter niet meenen, dat toename van het aantal abonnees teweeggebracht wordt door opname van meer plaatselijke berichten. Sinds wij tot het opnemen van plaatselijk nieuws overgingen, heeft dit ons weinig winst gebracht. De stijging in het aantal abonnees vindt slechts plaats, wanneer de g e h e e l e partij in actie is, of wanneer plaatselijk voldoende propaganda gevoerd wordt.

Inderdaad heeft de redactie te kampen met gebrek aan plaatsruimte. Wij hebben lang niet zooveel ruimte als wij wel noodig hadden. De beweging breidt zich steeds meer uit en heeft steeds meer behoefte aan uiting, zonder dat de ruimte der krant in evenredigheid toeneemt. Vakbeweging, Jeugdbeweging en Instituut voor Arbeidersontwikkeling eischen steeds meer plaats op. De vergadering met Stokvis was de redactie ontgaan.

Inzake berichtgeving op het gebied der internationale en burgerlijke vrouwenbeweging verschilt spr. van meening met den Bond van Vrouwenclubs. Deze berichtgeving behoort z.i. tot de taak der „Proletarische Vrouw”. Spr. had toen de „Proletarische Vrouw” bijblad van „Het Volk” werd, aanvankelijk gemeend, dat nu een vrouwenrubriek in „Het Volk” overbodig was. Echter blijkt, dat slechts 1/3 der abonnees op de socialistische pers, op de „Proletarische Vrouw” geabonneerd is. Hij neigt dus tot herstel eener smakelijk geschreven vrouwenrubriek in „Het Volk”, wat de aantrekkelijkheid van dit blad zou verhoogen.

Spr. is het met Vleming eens, dat de berichtgeving inzake Indië sedert eenigen tijd onvoldoende was. Stokvis hield daarmee om bepaalde redenen op, n.l. omdat hij eerst met de Nederlandsche partijleiding tot klaarheid wilde komen. Hij zegde echter reeds weer 14-daagsche brieven toe. Men houde overigens in het oog, dat de parlementaire redacteur, op spr.'s verzoek, reeds veel aandacht aan Indië wijdt.

Spr. verdedigt de houding van de redactie gedurende de kabinetscrisis. Dat zij belustheid toonde op kabinetszetels, is onwaar. Spr. herinnert aan zijn artikel „Bereid, niet belust”. Er bestond geen tegenstelling tusschen de redactie en Albarda. Het uit Hilversum gecritiseerde artikel was hetzij van Albarda's hand, hetzij een verklaring van het Partijbestuur. De houding der redactie ten aanzien van een extra-parlementair kabinet is ook anders dan Lopes Dias haar voorstelde. Wij stonden voor de noodzakelijkheid om te doen uitkomen, dat het ons niet onverschillig was, welk extra-parlementair kabinet gevormd zou worden.

De hetze tegen Raptshinski vond zijn oorsprong in „De Tribune”, zij wordt thans door „Eenheid” — het orgaan dat beter „Tweedracht” zou heeten — en sommige sprekers op het congres voortgezet. Raptshinski moest 13 jaar geleden als leider der socialistische agitatie in Zuid-Rusland voor het Tsarisme de wijk nemen. In den ruimeren zin was Raptshinski sociaaldemocraat. Hij was Russisch socialist, de Russische partij was zijn

partij, in de Hollandsche politiek vermocht hij geen belangstelling te hebben. De bestrijding, die hij thans ervaart, is unfair. Te onderstellen dat hij in dienst van de contro-revolutie zou staan, — spr. zegt er „foei” over.

Men vraagt ons objectief te zijn over Rusland, moet men dan soms ook objectief zijn over Italië, dat ook de socialisten vervolgt. De Russische bolsjewisten zijn de ondermijners onzer beweging, zij zijn onze vijanden, die ik bestrijd. (A p p l a u s.)

Men noemt als „objectief” jegens de communisten de „Nieuwe Rotterdamsche Courant”, die echter ook tegenover de Nederlandsche communisten vriendelijker is dan tegenover de rustig voortwerkende sociaal-democratie. Het „Handelsblad” nam een vriendelijk artikel op van een zakenman, dat door de communisten werd verspreid. Dat teekent! Men wijst op het goede, dat Rusland bracht en noemt dan steeds de musea, het tooneel en het onderwijs. Maar prezen wij het Tsaristisch Rusland omdat het musea onderhield? Of Mussolini, die de Italiaansche kunstverzamelingen intact hield? Tooneelbelangstelling was er ook in het oude Rusland. Communistisch Rusland geeft het volk brood en spelen, zooals alle tirannen. Men prijst Rusland's gevangenen, maar ook het Tsaristisch Rusland had model-gevangenen, die er nog zijn, — maar in de andere zuchten de sociaal-democraten. Er zijn model-scholen, zeer zeker, maar hoe staat het met de school voor de massa? De bolsjewistische pers geeft toe, dat het onderwijs in Rusland miserabel is.

Raptshinski put zijn inlichtingen uitsluitend uit de bolsjewistische pers, of hij ontleent ze aan betrouwbare getuigenissen van in Rusland heimelijk levende sociaal-democraten. Raptshinski is een van de best ingelichte kenners van Rusland.

KLEEREKOPER: En door de bolsjewisten de meest gevreesde!

ANKERSMIT: Van Herwerden trachtte een tegenstelling te construeren tusschen onze Russische berichtgeving en een artikel van mijne hand over de mogelijkheden van een nieuwen koers in Rusland. Men dient dit artikel echter goed te lezen: er stond: als Rusland zijn houding tegenover West-Europa wijzigt, zullen ook wij onze houding wijzigen. Zoover is het evenwel nog niet, ook nog niet op vakvereinigingsgebied. Hun politiek is nog altijd scherp anti-sociaal-democratisch en de communistische internationale stookt nog op even gemeene en lage wijze tegen ons als altijd. Hun vriendelijke houding tegenover sommige onzer partijgenooten moest dezen tot waarschuwing strekken: zij zijn nog altijd bezig onze organisatie te ondermijnen.

Men sprak hier van Otto Bauer en Brailsford. Van de uitvoerige rede van Otto Bauer over Rusland hebben wij een zeer uitvoerig overzicht opgenomen. Het besloeg zeker 3 à 4 kolom en men dient dus met beweringen, alsof wij het oordeel van andere sociaaldemocraten over Rusland verzwijgen, wat voorzichtig te zijn. Behoeftte om met de houding van sommige Engelsche socialist tegen Rusland aangenomen te koop te loopen, gevoelt spr. allermint. De toestanden in Engeland zullen volgens die Engelsche socialist verbeteren, als Engeland met Rusland op goeden voet staat. Ik geloof dat niet, zegt spr. Maar in elk geval blijkt er uit, dat de houding der Engelschen

bepaald wordt door binnenlandsche belangen. Wij kunnen niet anders dan de Russische communisten ten scherpste bestrijden; het zijn en blijven nog altijd onze meest verbeterde vijanden. (L u i d a p p l a u s.)

De VOORZITTER zegt, dat hiermee de discussie kan worden gesloten. Wat „Het Volk” betreft, komt de zaak nog terug bij de exploratie. Spr. stelt voor het debat te sluiten.

BOEKMAN (Amsterdam) stelt er prijs op, in twee minuten kort te antwoorden op datgene, wat omtrent het winnen van abonnees en leden is gezegd. Vliegen verweet ons dat en dat is onjuist. Wij hebben ons ledental zoo weten op te voeren, dat wij het dubbele hebben van Rotterdam. Daaruit blijkt, dat wij ons gegeven hebben voor de propaganda. Het leden-cijfer van Amsterdam is verhoudingsgewijs het gunstigste van alle vier groote steden. Doch zelf acht Amsterdam deze verhouding nog niet gunstig genoeg en wil hiervoor maatregelen, waarbij het niet voldoende medewerking ontvangt van het P.B.

De openbare zitting wordt geschorst tot Zondagmorgen half tien.

* *

Bij het uitgaan van het congres wachtte den congressisten een aardige verrassing: langs den uitgangsweg stonden de leden der Rotterdamse A. J. C. met hunne vlaggen opgesteld en brachten de afgevaardigden een zanghulde, die zeer op prijs werd gesteld.

De avondzitting was huishoudelijk.

TWEEDE DAG.

Daar

de huishoudelijke zitting

Zaterdagavond niet geheel gereed gekomen was met de te behandelen zaken werd ook de Zondagochtendzitting daaraan gewijd.

In de twee huishoudelijke zittingen heeft Wibaut omstandig aan het Congres meege-deeld in welk stadium de plannen der zaken-commissie zijn gekomen. Het P.B. werd machtiging verleend met het uitwerken dezer plannen door te gaan.

Besprekingen werden gevoerd over de vervulling van de functie van voorzitter, zoowel over het onbezoldigd als bezoldigd uitoefenen hiervan werd uitvoerig gediscussieerd.

Inzake het vraagstuk van het instituut van propagandisten werd door het Congres de volgende motie aangenomen:

„Het Congres draagt het Partijbestuur op het instituut van propagandisten te herzien om tot vermindering van uitgaven te komen, na loyaal overleg met de gewestelijke besturen.”

De begrooting, balans, en verlies- en winst-rekening werden goedgekeurd.

Een voorstel van de afdeling Rolde, om aan het regelmatig plakken van contributiezegels een ongevallenverzekering te verbinden, werd verworpen.

Te ruim half twee werd de openbare zitting heropend. Begonnen werd met de bespreking der politieke situatie, in te leiden door ALBARDA, die bij zijn verschijnen op het podium met applaus begroet wordt.

De politieke toestand.

Rede van Albarda.

Van geen tijdperk, aldus spr., zijn de economische en sociale veranderingen met grooter

aandacht en meer nauwkeurigheid bestudeerd dan van het 25-jarig tijdperk der jaren 1882—1907, toen de bekende Deutsche bedrijfstellingen van 1882, 1895 en 1907 het belangrijkste cijfermateriaal leverden, met behulp waarvan de economische en sociale ontwikkeling van een kapitalistisch land nauwkeurig kon worden nagegaan. Het onderzoek leerde, dat die ontwikkeling over het algemeen beantwoordde aan de voorstelling, die zich de groote grondleggers der socialistische wetenschap van de ontwikkeling van het kapitalisme hadden gemaakt.

De cijfers bewezen, dat de arbeid, waarmede voorzien wordt in de levensbehoefden der menschen, in snel toenemende mate werd een maatschappelijk proces; dat dat proces meer en meer wordt verricht in een beheerscht door de groote bedrijven, nevens welke het kleinbedrijf snel in beteekenis achteruitgaat; dat die bedrijven groeien en zich aaneensluiten tot machtige, centraal beheerschte productieorganen en dat tegelijkertijd de arbeidersklasse, die voor de beheerschers en de eigenaren der bedrijven de winsten en de macht voortbrengt, veel sneller groeit dan de bevolking in haar geheel en meer en meer gaat worden de overgroot meerderheid van het volk.

Statistisch materiaal, in andere landen bijngebracht, leerde, dat ook daar de ontwikkeling dezelfde trekken en dezelfde richting vertoonde als in Duitschland.

Overal in de kapitalistische wereld leidde de ontwikkeling naar economische verhoudingen, die het socialisme

practisch mogelijk en noodzakelijk

maken, in vollen, snellen gang.

In de laatste twintig jaren is het moeilijk en zelfs in menig opzicht onmogelijk geweest, die ontwikkeling met dezelfde nauwkeurigheid te volgen als in 1882—1907. De oorlog heeft stoornis gebracht in het werk der statistische bureaux. Voorzover zij zijn voortgegaan of opnieuw begonnen met productie van gegevens, zijn deze moeilijk vergelijkbaar, aangezien bevolkingscijfers en grenzen der landen groote veranderingen ondergaan. Toch zijn er aanwijzingen genoeg, die ons het recht geven tot de stelling, dat ook na den oorlog de ontwikkeling naar het socialisme krachtig vooruitgaat. Zienderoogen groeien de groote bedrijven en neemt hun overwicht over de kleine nijverheid toe, zienderoogen ook ontwikkelen zich nationaal en internationaal de trusts, die geheele takken van voortbrenging en verkeer gaan beheerschen. Zelfs is een nieuw verschijnsel op den voorgrond getreden, waarvan vroeger de beteekenis haast niet vermoed werd, de verticale concentratie, d. i. de aaneensluiting van bedrijven van verschillende soort, aaneensluiting waardoor regeling wordt gebracht in de onderlinge verhouding tusschen reeksen van bedrijven in verschillende takken van nijverheid die grondstoffen en hulpmaterialen produceeren en vervoeren, die deze verwerken tot half fabricaten en die van de halffabricaten de eindproducten maken om deze eindelijk bij de verbruikers te brengen. Wij mogen zeggen, dat nooit, zoo oud de geschiedenis is, in den tijd van een menschenleven zulke reusachtige veranderingen op economisch gebied zich vertoond hebben, als die waarvan wij getuige zijn. En zij, die van de economische ontwikkeling in de eerste plaats

de komst van het socialisme

verwachten, mogen wel met groote blijdschap vaststellen, dat de groote omwenteling, waarop zij hopen, zich forsich en snel voltrekt.

Maar onder ons bestaat de oude misvatting niet meer, alsof het socialisme zijn zou de vrucht van een automatische ontwikkeling, die zonder den wil der menschen haar doel bereiken zou. Wij bepalen ons in dezen niet tot een afwachtende houding. Wij begrijpen, dat het socialisme alleen door den sterk gespannen wil der menschen verwerkelijkt kan worden. Het zijn niet alleen de arbeiders, doch ook andere groepen, voor wie de verwezenlijking van het socialisme een schoone taak geacht mag worden. Spr. doelt hier vooral op

de intellectueelen.

De arbeidersbeweging heeft hen noodig als helpers op haar weg naar het socialistisch doel. En zij hebben het socialisme noodig als een licht op hun pad. In steeds toenemende mate wordt de arbeidersklasse bezield door den wil tot het socialisme, dat allerminst zijn aantrekkingskracht heeft verloren en geenszins een verschijnsel was van voorbijgaanden aard. De verwachtingen van den tegenstander, dat herstel van de euvelen van het kapitalisme het socialisme overbodig zou maken, zijn niet uitgekomen. Wij hebben jaren achter ons van talrijke verbeteringen op sociaal gebied. Wij behoeven ten bewijze daarvan geen statistieken, wij behoeven slechts het beeld te vergelijken, dat de arbeidersklasse thans vertoont, met dat van dertig jaren geleden. Hier is een wonder geschied. En tien-, twintig maal talrijker zijn thans, tegen de verwachting der tegenstanders in de aanhangers van het socialisme geworden! Ons verwondert dat allerminst. Niet daar waar de ellende der arbeiders het grootst is, wordt het socialisme het eerst en het best verstaan. De diepst gezonken groepen van het proletariaat zijn wel nu en dan tot hartstochtelijke bewegingen van korten duur te brengen, maar voor de volhardende actie der sociaal-democratie zijn bij die groepen de voorwaarden niet tot voldoende rijpheid gekomen. Het socialisme is bij de arbeiders geen verwilderingsverschijnsel, geboren uit radeeloosheid en wanhoop; het is een beschavingsverschijnsel! (A p p l a u s.) Voor groote geestelijke dingen blijken zij ontoeroing en geestdrift te kunnen ondervinden. (A p p l a u s.)

Socialisme is het besef van de moeilijke plicht

een nieuwe samenleving

op te moeten bouwen. In dit besef gaan wij voort den strijd voor hervormingen, ook voor de nederigste, te voeren.

De toenemende bewustwording en machtsvorming van het proletariaat is het bijzondere kenmerk van dezen tijd. Spr. vergelijkt den toestand van thans en voorheen. Vroeger slechts strijd tusschen de burgerlijke partijen onderling, thans is de S. D. A. P. op weg om te worden de grootste partij in het land en daardoor de voornaamste macht op politiek gebied. De politiek der burgerlijke partijen wordt beheerscht door de vraag, hoe de S.D.A.P. te verhinderen aan de regeermacht te komen.

Spr. herinnert aan de feiten der jongste crisis. Eerder dan wij dachten werden wij gesteld voor het vraagstuk van deelname aan eene regeering. De verkiezingen van 1925 hadden ons een goede overwinning en den rechtschen

partijen een groote nederlaag bezorgd. Allerwege bleek de afkeer tegen het regiem van Ruijs-Colijn. Allerwegen verlangde men een nieuwe politiek van democratisch herstel. Desondanks trad weder een ministerie-Colijn op, daartoe in staat gesteld door de rechtsche partijen. Alles geschiedde in een sfeer van geheimzinnigheid. De geboorte van het ministerie-Colijn, zoo zeide men, geschiedde tegen den wil van een deel der coalitie. De sluier der geheimzinnigheid is thans opgelicht. Medegedeeld is dat er van een dwang van den heer Colijn in dezen geen sprake zou zijn, maar dat, gelijk Nolens zeide, de katholieken vrijwillig hadden medegewerkt aan de opdracht tot kabinetsformatie aan den heer Colijn, wien men in de gelegenheid wilde stellen het werk van herstel te volbrengen en dus het afgebroken huis weer op te bouwen. Maar in Colijn's regeeringsprogram was van eenige neiging tot wederopbouw slechts weinig te bespeuren. Het kon worden samengevat in de woorden:

voortzetting van den reactionairen koers.

Uit de uitwerking der regeeringsplannen bleek dit nog eens overduidelijk.

Een kabinet als dat van den heer Colijn kon niet lang bestaan. Reeds enkele dagen na den aanvang van de debatten over de staatsbegroting viel de groote slag en viel de coalitie uiteen. De crisis was er, het ministerie-Colijn was veroordeeld.

Schijnbaar werd de coalitie uiteengeworpen door een klein geschil tusschen de groepen der regeeringsmeerderheid. Zelfs al ware dit zoo, dan zou daardoor al duidelijk gebleken zijn, hoe zwak de grondslag was der gemeenschappelijk heetende christelijke beginselen. Maar in het wezen der zaak ontstond de crisis door het conflict tusschen democratie en reactie, dat reeds bij de verkiezingen aan den dag was getreden. Elke coalitie-partij had op haar beurt offers aan de samenwerking gebracht, doch geen van die offers was ooit aanleiding tot een crisis. Dat de katholieke partij thans bij

het gezantschapsvraagstuk

tot geen offer bereid was, bewees dat haar aansprakelijkheid haar ging drukken en dat zij vervreemding vreesde tusschen leiding en de massa harer partij.

Het was de plicht van onze partij om toen te trachten de verkiezingen alsnog zooveel mogelijk effect te doen sorteren. Wij moesten pogen een ministerie te krijgen, meer in overeenstemming met den gebleken wil van het kiezerscorps. Wij hadden het recht daartoe aan medewerking van de katholieke Staatspartij te denken, een medewerking reeds meermalen door den leider dier partij in uitzicht gesteld. Voor de verkiezingen van 1922 hielden de katholieken reeds rekening met de mogelijkheid van samenwerking met de sociaal-democratie. Dit vraagstuk werd bij de begrotingsdebatten in 1924 uitvoerig door den heer Nolens behandeld. En de ervaring van het buitenland had bewezen dat de katholieken, onder omstandigheden, tot samenwerking bereid gevonden werden. Het is hier anders dan met b.v. de liberale partij, — evenals de sociaaldemocratie is de katholieke partij

deel van een internationale beweging.

Als in België en Duitschland voor katholieken geen principieel bezwaar tegen samenwerking

met sociaal-democraten bestaat, behoeft dat ook in Nederland niet te bestaan. Blijvende en houdbare afwijzing van samenwerking kan ook in Nederland niet worden geconstrueerd. Méér dan een andere politieke partij omvat de katholieke partij groote massa's arbeiders, die in democratische richting kunnen stuwen. Aan duurzame samenwerking is natuurlijk door niemand onzer gedacht, daartoe gaan beginselen en doeleinden te zeer uiteen. Het was een samengaan, waarvan van te voren richting en tijdsduur zouden bepaald moeten zijn met behoud van zooveel mogelijk vrijheid van beweging voor elk der beide partijen.

Reeds den 30en November deed de katholieke fractie aan den heer Marchant van haar afwijzende meening blijken. Dit op de bekende gronden. Weken lang zijn toen nieuwe pogingen door den voor het zoeken van compromissen zoo bekwamen Dr. de Visser, in het werk gesteld. Na veel gedokter kwam de coalitiepatiënt in steeds hopeloozer toestand. Toen zou de tijd der „uiterste noodzaak” voor de katholieke partij gekomen zijn. Echter had zij sinds 30 November alles gedaan om van den „uitersten noodzaak” te maken een geval, dat wel nimmer zou intreden. Door deze houding is

het parlementaire stelsel in gevaar

gebracht. Voornaamste taak van het parlement is het, een regeering tot stand te brengen overeenkomstig den wil van de meerderheid des volks. Daartoe is thans het parlement door de schuld der katholieken partij niet meer in staat. Er bestaat geen vaste parlementaire meerderheid meer en zij is niet meer te vormen. Op grond van dit verschijnsel achtten wij het onzen plicht om op Kamerontbinding aan te sturen. Tegen ons voorstel heeft men aangevoerd, dat een verkiezing weinig verandering in het parlement zou gebracht hebben. Maar het nut der nieuwe verkiezingen zou dit geweest zijn, dat men verplicht zou zijn geworden, aan de kiezers van het gebeurde rekenschap af te leggen en het vraagstuk der partijgroepeering ernstig onder het oog te zien en tot een bevredigende oplossing te brengen

Men is

voor Kamerontbinding teruggedeinsd

en schrok zelfs voor debat over ons voorstel terug. Met het optreden van den heer De Geer is de crisis nog niet opgelost: naar 's ministers eigen woorden is zijn kabinet slechts een intermezzo. Het ziet er niet naar uit, dat aan dit intermezzo spoedig een einde zal komen. De rechtsche partijen zijn verder uit elkaar geraakt dan te voren, de onderlinge verbittering is toegenomen. In groote kringen, ook ter rechter zijde, is blijdschap over het eindigen van het regiem-Colijn. Het program van minister De Geer, wiens ministerie nog wel lang zitten zal, is daarom van het grootste belang. Het valt niet te ontkennen, dat dit program bij alle onvolkomenheden gunstig afsteekt bij het program-Colijn, dat was de agressieve reactie; De Geer vertoont de neiging om zich den anderen kant te laten opstuwen. Het reactionaire initiatief is verzwakt. Zoo heeft onze verkiezingsstrijd dan toch eenig effect gekregen. Het effect had echter véél grooter kunnen zijn. Dat de mogelijkheid eener democratische regeering niet verwerkelijk is, is de schuld der katholieke partij, maar vooral der katholieke demo-

craten. Het program voor een democratische regeering was er, doch de katholieke democraten lieten na, hun partij tot medewerking te dwingen. Zoo blijft het ontworpen werk-program een acte van beschuldiging aan het adres der katholieke democraten. (In stemming.)

Spr. schetst de weinig actieve rol van den heer Veraart. Het was niet voor mijn plezier, aldus spr., dat ik overging tot een soort terechtstelling van den Michaelistischen professor. Liever had ik geconstateerd, dat de democratische gevoelens krachtiger tot uiting kwamen.

Wat er gist en woelt bij vele duizenden katholieke arbeiders kan nu niet behoorlijk tot uitdrukking komen. Er is noodig in de katholieke wereld

een figuur als een Lassalle of een Troelstra

en de katholieke arbeiders moeten het helaas doen met een figuur als den heer Veraart. Spr. hoopt vurig, dat de man moge opstaan, die den wil der katholieke arbeiders zal maken tot een factor van politieke beteekenis. (Applaus.)

Er blijven voor de katholieke arbeiders nu maar twee mogelijkheden over: aansluiting bij de S. D. A. P. of bij de K.-K. Volkspartij. Van meer belang voor het parlementaire stelsel ware het, wanneer aan de verlangens der katholieke arbeiders in de katholieke Staatspartij gehoor gegeven werd.

In de burgerlijke klasse is de afkeer van het parlementaire stelsel groeiende. Men voert ter verklaring daarvan echter niet de juiste gronden aan. Men zegt zich te ergeren aan de werkwijze van het parlement en aan het peil der parlementaire debatten. Wie echter de parlementaire geschiedenis kent, weet, dat in de jaren van den bloei van het liberalisme dezelfde klachten en verwijten werden gehoord. Toen hield de bourgeoisie echter aan het parlementarisme vast, zij gebruikte het parlement als het instrument om haar macht te doen zegevieren.

Er is inderdaad wel het een en ander op

de werkwijze van het parlement

aan te merken, hier ligt vooral voor ons een taak van verbetering! De hoofdzaak is echter deze: het parlement wordt meer en meer het middel waarmee de arbeidersklasse haar belangen dient en haar idealen leert verwezenlijken. (Applaus.) Daarom wordt men in de bourgeoisie van het parlementarisme afkeerig, maar daarom juist dienen wij het parlement als middel tot volksregeering met alle kracht tegen alle aanvallen te beschermen. (Luid appl.)

Wij zijn niet bang voor het fascisme, dat slechts een gevaar voor zichzelf is en voor enkele opgewonden jonge lieden, die het van de wijs brengen kan. Wij zijn als beweging sterk genoeg om aan eventueele fratsen van het fascisme paal en perk te stellen. (Luid applaus.) Echter is er een gevaar: het fascisme ondermijnt den eerbied voor de democratie en verzwakt de verdediging der democratie. Dat heeft het fascisme met het communisme gemeen. Daartegenover, tegenover fascise en bolsjewisme, hebben wij de beginselen der sociaal-democratie hoog te houden. Het zijn de beginselen, die ons groot maakten en die ons eens de overwinning zullen doen behalen. (Applaus.)

Spr. gaat nu het program van het ministerie-De Geer na. Er is voor ons veel werk te doen

aan doorvoering van den 8-urendag, aan ratificatie van de verdragen van Washington, aan

krachtige welvaarts- en onderwijspolitiek,

aan rechtvaardige belastingpolitiek, aan de ontwikkeling der zelfstandigheid van Indië. Hij gaat na de vraagstukken, die wij in de Tweede Kamer aan de orde kunnen en moeten stellen, b.v. dat der medezeggenschap. Wij hebben ons de mogelijkheid verzekerd om in het parlement spoedig een groot debat over de medezeggenschap te voeren en daar het goed recht van economische democratie te verdedigen.

Een tweede punt is onze geliefde leuze van ontwapening. Dresselhuys ziet daarin slechts een goedkoop propaganda-artikel. Wij echter, die in dagelijksche aanraking zijn met de arbeidersklasse weten, dat er sinds de leuze van het algemeen kiesrecht geen leuze zoo zeer in de harten des volks leefde. (A p p l a u s.)

Een groot moment is voor ons, wanneer ons wetsontwerp tot ontwapening aan de orde zal komen. Wij verwachten niet, dat wij voetstoots de instemming van de Tweede en daarna de Eerste Kamer zullen veroveren. Wij nemen ons echter voor de verwerping zoo moeilijk mogelijk te maken. En komt de verwerping, dan zal zij ons een spoorslag zijn tot verdere actie en agitatie. (A p p l a u s.)

De strijd voor ontwapening

is niet alleen met goede argumenten in het parlement, doch slechts door een groote volksbeweging te winnen. Men heeft ons het recht tot het voeren van dien strijd ontzegd, omdat wij immers óók den klassenstrijd voeren. (G e l a c h.) Geen klasse is echter méér geroepen dan de onze, om met alle kracht tegen oorlog en militarisme te strijden. Al ons werk wordt met vernietiging bedreigd in geval van een nieuwen oorlog. Strijd tegen den oorlog is strijd vóór het socialisme. (A p p l a u s.)

Spr. waarschuwt tegen

zeker fatalisme,

dat vooral in christelijken kring leeft. De oorlog komt voort uit de zonde, zoo redeneert men, en daarom zal de oorlog altijd bij ons blijven. Deze redeneering ligt ver buiten onze denksfeer. Toch is er onder ons ook wel een redeneering, die daarmee overeenstemming vertoont. Kapitalisme, aldus een quasi-Marxistische redeneering, zal steeds oorlog baren. Deze redeneering is echter even noodlottig als de redeneering, die den oorlog aan de zonde wijt. Zeker, de economische belangenconflicten, die het kapitalisme voortbrengt, zijn op zichzelf onontkoombaar, zij behoeven echter niet tot een oorlogsbesluit te dwingen. Wanneer het volk doordrongen is van het besef, dat de belangenconflicten op andere wijze dan met zwaard en kanon kunnen worden opgelost, dan zal de heerschende klasse daardoor weten, dat men bij het nemen van oorlogsbesluiten het volk tegen zich zal hebben. (A p p l a u s.)

Het doet spr. daarom leed, dat in onzen socialistischen kring vaak met zoo veel minachting van

den Volkenbond

wordt gesproken. Want de Volkenbond moet de wegen plaveien, waarlangs zonder wapengeweld de conflicten kunnen worden behandeld en opgelost. Welk ontzaglijk werk en van

hoeveel draagwijdte was de stichting van den Volkenbond! Hij beteekent een principieele wijziging in de samenleving der volkeren. Om dit werk tot volkomenheid te doen komen zijn trouw, volharding en optimisme noodig. Alles wat wij in dit groote werk aan onvolkomenheden zien, moet ons een spoorslag zijn om het zooveel het kan te verbeteren, juist als middel tot voorkoming van verderen oorlog en gewapend conflict. (A p p l a u s.)

Partij en vakverbond zullen u op korten termijn tot

nieuwe actie

oproepen. Spr. herinnert aan de roode Zondagen en Dinsdagen van weleer, waarop wij ons leger steeds meer zagen groeien. Door die roode Zondagen en Dinsdagen hebben wij het algemeen kiesrecht veroverd. De herinnering daaraan doet ons naar nieuwe dagen van actie voor onze nieuwe leuzen verlangen! Partij en vakbeweging roepen u op tot een groote Septemberdemonstratie voor medezeggenschap en ontwapening. Uw medewerking is noodig om die demonstratie te maken tot grootsche uiting van ons idealisme. Men klaagt wel eens over het verbleeken van het idealisme in onze beweging. De zon is rood in haar opgang en dan vooral ontroert zij jongeren en kunstenaars. Zoo ook het socialisme. Naarmate de zon hooger stijgt wordt zij bleeker, maar in diezelfde mate geeft zij dan ook licht en warmte. (A p p l a u s.)

Het idealisme is niet verdwenen, het is nog bij ons en in ons. Het is anders geworden, minder schitterend misschien, maar dieper en vaster. Het idealisme der eerste dagen was het onstuimig verlangen naar den dag der verlossing, het hunkerde naar heroische daden van zelfopoffering, het was ontroering, gewekt, door een schoon visioen. Het idealisme van thans is het sterke levensbeginsel, dat het denken vervult en het handelen beheerscht. Het geeft de kracht tot rustig en langdurig volharden. Het leeft zich uit in den aanhoudenden, zwaren en vaak nederigen arbeid, die voor onze beweging te verrichten is.

Het is niet meer het profetisch idealisme, dat de ontwerpers van het toekomstbeeld bezielde. Maar het is het

idealisme van de daad,

dat de gravers en de bouwers vervult, die bij het werk aan den tempel der toekomst geen modder en geen kalkspatten, geen blaren en geen wonden, geen vermoeienis en geen uitputting vreezen. Zet met dat idealisme, aldus spreker in zijn peroratie, uw heerlijk werk voort, toont het aan de duizenden uwer klassegenooten, getuigt in onze Septemberdemonstratie van de naderende toekomst, van den heerlijken tijd van het socialisme. (A p p l a u s. Een groote ontroering bevangt het Congres, dat opstaat en de Internationale aanheft.)

De VOORZITTER zegt, dat na deze demonstratie, spr. Albarda niet meer behoeft te danken voor zijn redevoering, die ons allen op zal wekken, naar buiten te dragen, wat ze ons heeft gegeven. Debat is niet noodzakelijk. (A p p l a u s.)

Onder de rede dacht spr. aan Troelstra. Bij het begin van het congres zweeg spr. over

Troelstra in de stille hoop, dat hij ons hier een bezoek zou brengen. Nu dit blijkbaar niet gebeurt, stelt spr. voor Troelstra een telegram te zenden, waarin wij onze gevoelens aan hem overbrengen (L u i d a p p l a u s.)

Benoemingen.

Bij acclamatie worden Ankersmit en v. d. Veen, respectievelijk als hoofdredacteuren van „Het Volk” en „Voorwaarts” benoemd.

Spr. deelt verder mee, dat de in huishoudelijke vergadering voorbereide verkiezing van een partijvoorzitter, thans aan de orde is. Drees heeft zijn candidatuur teruggenomen. Daarna hebben wij ons gewend tot Henri Polak. Hij deelde telegrafisch mede, de candidatuur aan te nemen. Hij maakt eenige reserves, maar dat hindert het P.B. niet, hem nu als candidaat voor het partijvoorzitterschap te stellen. Zijn minder goed gehoor, dat hijzelf als een bezwaar voelde, vormt geen beletsel. Er is geen andere candidaat en daarom stelt spr. voor Henri Polak bij acclamatie als partijvoorzitter te benoemen. De vergadering betuigt door loud applaus hare instemming met dit voorstel.

Over de overige partijbestuursleden wordt schriftelijk gestemd. De uitslag volgt later.

Mej. Ribbius Pelletier is in den loop van het jaar benoemd tot secretaresse. Spr. stelt het Congres voor deze verkiezing te bevestigen en haar tot lid van het Dagelijksch Bestuur te benoemen. Aldus wordt besloten. Als secretaris wordt herbenoemd C. Werkhoven. Eveneens worden herkozen F. M. Wibaut en A. B. Kleerekoper. (A p p l a u s.) De voorzitter deelt mee, dat er nog 5 Kamerleden kunnen worden gekozen.

ALBARDA wijst voor de stemming er op, dat Vliegen als partijvoorzitter aftreedt. Voor de partij is het van groot belang zijn kennis en ervaring in het partijbestuur te behouden en spr. beveelt daarom dringend aan Vliegen te verkiezen als lid van het partijbestuur.

Het afscheid van Vliegen.

SCHAPER zegt namens het P.B., dat, nu er een nieuwe voorzitter is gekozen en Vliegen nog slechts weinig uren in functie is, enkele woorden te moeten spreken. Vliegen, 20 jaren lang was hij het hart van de partij, 20 jaren hebben wij in het Partijbestuur van hem genoten. Daar hebben wij afscheid genomen, hier dient dat nu voor de S. D. A. P. als zodanig te geschieden.

Vliegen deelde alle liefde en leed met de partij, hij stelde heel zijn leven, al zijn werkkraft in dienst der partij. Wij hadden in hem een rustig, bekwaam, uitstekend voorzitter, die rustig ieder liet uitspreken, maar op zijn tijd op bekorting wist aan te dringen. Wat hij als partijvoorzitter beteekent, gij weet het allen. Wij moeten hem nu missen als voorzitter. Uit de stemming zal blijken, dat het Congres hem niet als partijbestuurder wil missen.

Vliegen, met zijn kennis en ervaring, zal de partij niet uit het P.B. willen missen. Hij heeft een jaar als intermezzo-voorzitter de partij gediend. Men wilde hem nog een jaar behouden, maar hij wilde er geen tweede jaar aan vastkroopen en daarom bieden wij hem thans een klein aandenken aan. Het is een voorzittershamer, waarin de herinnering is gegrift aan zijn voorzitterschap. Hij heeft in

de laatste P. B.-vergaderingen reeds met verontwaardiging gezocht naar den hamer, waarmee hij geregeld de vergadering presideerde. Wij schenken hem nu dezen hamer als een blijk van groote waardeering, voor het werk dat hij voor de partij heeft gedaan. Laat het nog lang een familiestuk zijn, dat ook hij zelf nog lang zal kunnen aanschouwen, voor de trouw en toewijding, waarmee hij zijn moeilijke taak zoo lang vervulde, zij hem deze decoratieve hamer een herinnering aan de erkentelijkheid, die de geheele partij hem daarvoor schuldig is. (L u i d , l a n g d u r i g a p p l a u s , d a t o v e r g a a t i n e e n I n t e r n a t i o n a l e.)

Vliegen's dank.

VLIEGEN dankt het Congres, in de eerste plaats de partijbestuurders. Twintig jaar had spr. de eer en de trots voorzitter der partij te zijn. Het waren jaren, soms van groote moeilijkheden, soms van grooten vooruitgang. Wij hebben groote overwinningen behaald in dien tijd en het was spr. altijd een groot genot, op zulke oogenblikken uiting te kunnen geven aan wat in de partij leefde. Ankersmit zegt in zijn artikel, dat ik de ziel der partij altijd heb begrepen. Dat was niet moeilijk: wat in de ziel van de partij leefde, leefde ook in mijn ziel.

Het afscheid is moeilijk. Verleden jaar is spr. naar Den Haag moeten verhuizen. De redenen daarvan, uitsluitend van partikulieren aard, zijn den leden van het P.B. en anderen bekend. Het was daardoor niet mogelijk langer te blijven en ik meende, dat hier toegepast moeten worden: er is een tijd van komen en een tijd van gaan.

Ik dank u, zegt spr. en hoop nog lange jaren met u te mogen strijden voor ons heerlijk ideaal. Hoe zou het zijn geweest, ware ik niet in aanraking gekomen met de partij, met het socialisme en ik denk er wel eens aan, hoeveel meer de partij en het socialisme ons geeft dan het weinige, dat wij ervoor kunnen doen. Ik dank u nogmaals. (L u i d a p p l a u s.)

Partijorganisatie.

Aan de orde zijn de voorstellen inzake partij-organisatie. Aan de orde komen daarbij de punten 38, 39, 41, 52, 53 en 57 van den beschrijvingsbrief. Amsterdam IX en XI willen een commissie, die zou moeten onderzoeken, in hoeverre de tegenwoordige organisatievorm der partij wijziging behoeft. Schiedam verzoekt instelling eener commissie inzake de samenstelling der groslijst. Den Haag I verlangt onderzoek inzake de samenstelling van de gewestelijke federaties. Hoofddorp heeft soortgelijke wenschen als Schiedam. Schiedam verzoekt wijziging der statuten in dien zin, dat behalve voor de functies van eersten voorzitter en eersten secretaris als leden van het P.B. niet verkiesbaar zijn zij, die in rechtstreekschen dienst van de partij of een harer organen staan.

Aan de orde komt allereerst het voorstel van Amsterdam IX.

DE VRIES (Amsterdam) moet, na de hooggestemde rede van Albarda en de gevoelvollen afscheidswaard van den voorzitter, met het Congres over een prozaisch onderwerp spreken: de organisatie der partij.

De elf Amsterdamsche afdelingen meenen, dat de organisatievorm van thans

niet meer in overeenstemming

is met de verhoudingen. Het partijbestuur voelt dat blijkbaar ook: het stelde indertijd voor de instelling van een vertegenwoordiging van groepen van afdelingen.

Twee jaar geleden is men daarop terugge komen. Wat gevolg heeft dat gehad? Van de 580 afdelingen waren in Amsterdam verleden jaar 298 op het congres aanwezig. Dit is ongeveer de helft. In de helft der afdelingen is dus de agenda voor het Congres niet behandeld. Daaruit spreekt een gevoel van teleurstelling naar spr. meent en waarop ook Renalda in zijn bekende artikel verleden jaar wees. Men redeneert, en niet ten onrechte: onze voorstellen komen toch niet in behandeling. Deze onbevredigend heerscht ook in de stedelijke en gewestelijke federaties, al uit ze zich daar meer in dien zin, dat men ontevreden en onvoldaan is over de wijze, waarop de zaken voor het congres worden voorbereid, waardoor de behandeling op het congres niet tot zijn recht kan komen. Spr. heeft reeds enkele voorbeelden van slechte voorbereiding genoemd en dit Congres deed nog meer voorbeelden aan te hand. Spr. zal niet in herhaling treden van wat gisteren in huishoudelijke zitting is behandeld, maar meent te moeten constateeren, dat de benoeming van een voorzitter slecht was voorbereid.....

De **VOORZITTER** zegt, dat in die zitting daartegen toch ook wat is aangevoerd. (Op deze zaak kan hier nu niet worden ingegaan.

DE **VRIES** voortgaande, herinnert aan het voorstel van verleden jaar om een tweeden hoofdredacteur aan te stellen. Dat voorstel werd toen door het P.B. gehandhaafd, maar door het Congres niet aanvaard. Na het Congres evenwel heeft de partij er niets meer van gehoord.

De samenstelling van onze congressen

is niet juist. Een groote fout is, dat de besturen van gewestelijke en stedelijke federaties niet vertegenwoordigd zijn. Zij hebben gedurende het geheele jaar de verantwoordelijkheid voor wat in een groot rayon gebeurt, maar ze zijn hier niet vertegenwoordigd.

De partijraad voldoet niet, spr. wees er reeds op in „Het Volk” en de voorzitter wilde reeds wijziging in de wijze van candidaatsstelling door dit lichaam. Daaruit blijkt, dat ook het P.B. van de noodzakelijkheid der wijziging, die echter meer moet omvatten dan hetgeen Vliegen aanvoerde, overtuigd is.

Het contributievraagstuk

is nog niet opgelost. Wij hebben een aantal personen georganiseerd, maar uitbreiding kan pas komen, als er verlichting in de contributie betaling komt. Bonger wees ook op bezwaren in zijn polemiekt met Kuyper in de „Soc. Gids”. Voor het geheele land wil spr. een uniforme, niet te hooge contributie. Terugkomen op het besluit van vanmorgen ligt niet in spr. bedoeling. Maar de commissie, die spr. wil, dient de contributieregeling in andere landen te onderzoeken. Niet enkel de partij-contributie, doch ook die voor de vakorganisatie. Wij moeten een volledig overzicht hebben van de contributies die elders voor de verschillende takken der arbeidersbeweging worden betaald. Alleen op die wijze is het mogelijk een basis voor een behoorlijke regeling te verkrijgen.

Spr. meent verder dat deze commissie

het vraagstuk der propagandisten

zal hebben te onderzoeken. Hun taak is gewijzigd en daarom moet hun positie onder oogen worden gezien. Spr. hoopt dan ook, om al deze redenen, dat het voorstel van de Amsterdamse afdelingen zal worden aangenomen. Organisatorische onderwerpen dienen in een ander lichaam dan het Congres te worden behandeld. De congressen kunnen zich dan met de groote politieke zaken bemoeien. Wenselijk zijn voor-congressen, zooals men in Duitschland kent. Gedacht is ook aan een partijraad met bevoegdheden ongeveer als de bondsraden bij de vakbonden.

In de commissie zullen zitting moeten hebben afgevaardigden van het platteland en de stedelijke federaties. Bij de samenstelling dient het P.B. overleg te plegen met de betreffende organisaties. Het eventuele rapport dient zoo tijdig te verschijnen, dat de afdelingen het grondig kunnen behandelen voor het in het Congres aan de orde wordt gesteld.

P. DE **BRUIN** (Schiedam) verdedigt de voorstellen van zijn afdeling. Bezien moet worden de totstandkoming der groslijst. Wij droomen niet van iets volmaakts, zooals IJzerman ons toedichtte. Maar de wijze waarop de laatste groslijst tot stand kwam, is niet overal sympathiek ontvangen.

Als Amsterdam met zijn commissie ook dit terrein meent te bestrijken, willen wij het voorstel wel terugnemen. Een commissie beziet de zaken echter niet gemakkelijker dan het partijbestuur en daarom heeft spr. niet zulke groote illusies omtrent een commissie als Amsterdam wil. Zou het partijbestuur echter niet wat meer

indeeling in groepen

kunnen bewerkstelligen? Men zou dan elke groep een met afzonderlijk deel der aan de orde komende vraagstukken kunnen belasten en spr. meent dat op die wijze preadviezen gegeven kunnen worden, die het debat bekorten. Spr. waarschuwt daarom Amsterdam voor een commissie. Laat het congres de gedachte van Amsterdam overnemen en van het P.B. het rapport vragen dat het wil. Dat lijkt spr. beter dan de zaak commissariaal te maken.

Het andere Schiedamsche voorstel wil, dat geen personen, die in onmiddellijken dienst der partij staan, als partijbestuurders kunnen worden gekozen. Tot nu hebben wij daar geen onangename ervaringen mee. Maar zoover dient het ook niet te komen.

THOMASSEN (Bussum) meent dat de partij aan de reglementen en statuten is ontgroeid waaraan wij ons moeten onderwerpen. Dat bleek hier: de gisteren benoemde commissie bracht in 4½ uur 90 voorstellen om hals (g.l.a.c.h.), op zich zelf misschien niet onverdienstelijk, maar voor de betreffende afdelingen minder aangenaam. Het doodt de belangstelling en 't meelevens met de partij. Dergelijke zaken moeten op een andere wijze behandeld kunnen worden.

Het congres moet zich

alléén met de groote zaken

bemoeien en daarom zal wat Amsterdam voorstelt, nuttig kunnen werken. Zooals het nu is, deugt het niet, er moet wat anders en wat beters voor in de plaats komen.

VAN **WIJK** (Winkel) zegt, dat de kleine afdelingen den beschrijvingsbrief wel degelijk behandelen. Hier zijn een 60 kleine afdelingen

tegenwoordig en spr. hoopt, dat groepeerings van afdelingen voor vertegenwoordiging op het congres niet weer zal worden ingevoerd. (A p p l a u s.)

De VOORZITTER zegt, dat het P.B. de feitelijke bedoelingen van Amsterdam uit het ingezonden stukje en de toelichting hier heeft vernomen. De wijze van vertegenwoordiging op het congres kan door een commissie niet worden beoordeeld. De vertegenwoordiging door groepen is gebleken niet te voldoen en was daarnaast zeer duur. Daarom zij wij er op teruggekomen en tot het oude systeem, het recht van iedere afdeling om vertegenwoordigd te zijn, teruggekeerd. Dat valt ook niet mee. De kleine afdelingen waren er misschien al te veel aan ontwend op het congres te komen. Wij hopen, dat het beter wordt. Maar wat kan een commissie daar nu aan doen?

Het vorig jaar heeft het P.B. aangedrongen op de benoeming van een tweeden hoofdredacteur. Het congres wilde daar niet aan. Wij kregen de opdracht, een tweeden hoofdredacteur te benoemen, niet. Wij hebben nu, alvorens voorstellen te doen, te wachten op een beslissing inzake de pers, in huishoudelijke zitting behandeld. Dat neemt men ons nu kwalijk. Maar is dat niet onrechtvaardig?

De contributies in andere landen zijn reeds herhaaldelijk onderzocht. Wij weten er alles van en een commissie hebben wij daarvoor niet nodig.

De taak der propagandisten is genoemd. Maar de regeling van die taak kan het P.B. niet uit handen geven. Al te strenge regelingen en instructies kunnen wij niet aannemen of geven.

Laat men maar eens met voorstellen komen, dan kan en zal het P.B. alles ernstig overwegen. Maar voor een commissie voelen wij niets. Het P.B., het zal blijken, is over al de punten hier genoemd, volkomen op de hoogte.

Het partijbestuur is vóór het voorstel-Schiedam inzake het systeem van candidaatstelling. Het P.B. is het onderling niets eens op dit punt. Als men dus in dezen een commissie benoemt kan deze goed werk verrichten. Wij hebben nu ervaring en spr. stelt voor het P.B. te verzoeken

een commissie als Schiedam wil

aan te wijzen. Inschakeling in de groote commissie, die Amsterdam wil, wijst spr. af.

Preadviezen werden vroeger gegeven. Toen klaagde men steen en been over het feit, dat het P.B. de voorstellen al afmaakte, voor ze op het congres waren toegelicht. Verder werd over de preadviezen wel eens te lang gediscussieerd.

De innerlijke organisatie van het P.B. kan onder het oog worden gezien. Het P.B. moet echter vrij blijven in de verdeling van zijn werk. Dat de partij ontgroeid zou zijn aan reglementen en statuten ontkent spr. Tot het behandelen van alle voorstellen in commissies zal het misschien op den duur moeten komen. Spr. waarschuwt echter dat er dan nog meer klachten van de afdelingen zullen komen.

Het voorstel-Schiedam inzake de benoembaarheid van gesalarieerden der partij tot lid van het P.B., kan spr. niet steunen. Het zou een slechten indruk maken en niet anders beteeken, dan een beperkende maatregel voor het congres zelf, dat vrij móet zijn in de keuze van partijbestuurders. Spr. ontraadt het voorstel.

SCHAPER zegt, dat het voorstel-Schiedam

is overgenomen door het P.B. Dat geschiedde met volkomen vrijblijven omtrent de bedoeling. Vliegen noemt zijn stelsel meer democratisch, maar dit is onjuist. De groslijst wordt thans ook op democratische wijze samengesteld, al is het een andere democratie die daarbij gevolgd wordt.

De VOORZITTER zegt, dat ons stelsel van candidaatstelling het meest democratische is, dat in ons land bestaat. Spr. acht echter een nog democratischer wijze mogelijk en in de commissie zal dat kunnen worden onderzocht.

DE VRIES (Amsterdam IX) zegt dat er een misverstand bestaat: wij willen niet hier en daar een verandering doch

een algeheele reorganisatie.

Nu zegt de voorzitter wel, dat het P.B. omtrent de organisaties in het buitenland over alle mogelijke gegevens beschikt, wij evenwel weten omtrent het buitenland niets. Laat het P.B. de afdelingen en federaties omtrent wat elders bestaat, dan eens inlichten? Spr. blijft er bij, dat een studiecommissie wenselijk is.

DE BRUIJN (Schiedam) spijt het, dat de voorzitter omtrent voorstel 57 de uiteenzetting gaf, die hij hier heeft gehoord. Het geval v. d. Sluis, die als propagandist in het P.B. kwam, bedoelde spr. niet. Spr. meent echter, dat een aantal bezoldigde partijgesalarieerden in het nadeel van de partij zou zijn. Daardoor zouden van het P.B. afhankelijke personen recht van meespreken krijgen en dat moet nadeelig werken.

GOOSEN (Boskoop) meent, dat de inkomsten van de kleine afdelingen te gering zijn. Men kan thans zijn onkosten niet betalen en spr. zou willen, dat procentelijk aan de kleine afdelingen méér zal moeten worden afgedragen door het P.B. dan aan de groote afdelingen in de steden. Dat zou de propaganda ten goede komen...

De VOORZITTER zegt, dat deze zaak hier thans niet aan de orde is.

GOOSEN wil, dat dit denkbeeld zal worden overwogen.

De verkiezing van het Partijbestuur.

De VOORZITTER deelt mee, dat uitgebracht zijn 1017 stemmen. Daarvan verkregen: Albarda 1016, Bartels 125, Bergmeijer 654, Boekman 257, De Boer 92, Ten Bosch—Harkema 38, Brok 69, De Bruyn 69, Dijk 28, Drees 313, Van Eck 766, Suze Groeneweg 905, v. d. Kieft 523, De Miranda 97, Paris 13, Van der Ploeg 20, Poppe 11, J. Reynnders 59, Sannes 828, Schaper 916, Van Sleen 7, Van Staveren 8, Thomassen 75, Vliegen 890, S. de Wolff 161. Gekozen zijn dus Albarda, Bergmeijer, Van Eck, Suze Groeneweg, Van der Kieft, Sannes, Schaper en Vliegen.

Het voorstel-Amsterdam IX wordt daarna met groote meerderheid verworpen. Het voorstel-Schiedam is overgenomen. De commissie zal door het P.B. worden samengesteld.

Het voorstel-Den Haag I is hetzelfde als dat van Amsterdam. Het wordt verworpen met groote meerderheid.

Het voorstel-Hoofddorp ontmoet bij het P.B. geen bezwaar. De afdelingen kunnen vrouwelijke partijgenooten op de groslijst brengen. Een besluit is niet noodig.

Het voorstel-Schiedam inzake partijbezoldig-

den wordt verworpen met zoo goed als algemeene stemmen.

Het congres wordt verdaagd tot Maandagmorgen.

DERDE DAG.

Rede van Stenhuis.

„De Partij van den Arbeid.”

Na de heropening van het congres doet de voorzitter mededeeling van een ingekomen danktelegram van Troelstra en dan is aan de orde de inleiding van p.g.

R. STENHUIS, die de reeds door ons gepubliceerde acht stellingen nader toelicht. Spr. begint met te zeggen, dat de door hem ontworpen stellingen zich bewegen zoowel op het gebied van de tactiek als op dat van den organisatie-vorm.

Ik heb ze niet gesteld, om er op dit congres een beslissing uit te lokken, die immers waardeeloos zou zijn. Het betreft het vraagstukken, welke eerst na behoorlijke voorbereiding en schriftelijke discussies in de partijpers door de organisaties kunnen worden beslist.

Spr. zegt bij het samenstellen van de stellingen, geen ruggespraak te hebben gehouden met wie ook. Het standpunt van het N.V.V. kan als bekend worden verondersteld en onder de leidende p.g. zijn er die een discussie als deze niet behoeven. Er is volgens hen in de wereld niets principieels veranderd; de arbeidersbeweging heeft naar hun meening dus geen reden tot bezinning, zij kan de oude paden blijven gaan. Deze partijgenooten mogen zich gelukkig achten met hun vaste lijn en hun nuchteren blik, in deze periode van maatschappelijke ontwikkeling, in dit tijdperk van den klassenstrijd hebben zij in de arbeidersbeweging nog alleen betekenis als technische krachten.

Alvorens ik tot toelichting mijner stellingen kom, ben ik de arbeidersbeweging een verklaring schuldig van mijn interview in „De Telegraaf”.

In de jaren 1920/’23 heb ik mijn voornaamste, tactische taak als arbeidersleider gezien de arbeidersbeweging te bewaren tegen communistische afdwaling.

Daarom heb ik in 1923 scherp en beslist stelling genomen tegen Fimmen.

Daarna heb ik echter op het demonstratiecongres te Haarlem in Februari 1924 verschillende vragen van tactiek aan de orde gesteld en in de meest gematigde vormen mijn meening gezegd. In die rede heb ik o.a. betoogd:

„De constructieve hervormingen, die het kapitalisme zullen vervormen tot socialisme, te willen doorzetten langs den weg van verkiezingen en parlamentsbesluiten, is een utopie van ongeveer gelijken omvang als die, welke tot de opvatting voert, dat de arbeidersklasse door één groote, forsche, felle reeks van aanvallen de heerschappij niet alleen veroveren kan, doch ook behouden.”

En verder zeide ik:

„In het ontwikkelingsproces, dat zich uit op politiek en economisch gebied naar een nieuwe wereldorde, kan de vakbeweging geen passieve factor zijn, doch ze dient actief te zijn en te handelen. Daardoor treedt ze over de oude grenzen en naarmate de klassenstrijd veralgemeent en leidt tot politieke conflicten, versterkt ook het politieke karakter der vak-

beweging. De vakvereenigingen zijn geen starre, onveranderlijke corporaties, die het nieuwe leven zouden willen wringen in een door haar gemaakt keurslijf. Integendeel. Zij zijn de bewegelijke organisatie van den arbeid, als een magnetnaald zoo gevoelig voor de verandering in de maatschappelijke structuur en voor wijzigingen in het gedachtenleven van het proletariaat. Wij hebben een historische en geen formeel-juridische opvatting van de taak der vakbeweging. Wij aanvaardden de consequenties, die daaruit voor den vakvereenigingsstrijd voortvloeien. De eerste is, dat ook met het toepassen van de strijdmiddelen der vakbeweging, gepoogd wordt de eischen van Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap door te zetten.”

Deze rede werd door het kader onzer beweging, dat daar aanwezig was, luide toegejuicht. Men vond de rede belangrijk, knap, maar het ware een beleediging van de intelligentie van vele rechts-democratisch georiënteerde p.g., te veronderstellen, dat zij niet gezien zouden hebben, dat daarmee vragen van tactiek en organisatie van den eersten rang aan de orde werden gesteld. In plaats van daarover te discussieeren, werd de zaak doodgewegen.

Ik ben toen in den loop van 1924 in het maandblad van het N.V.V. enkele keeren op deze aangelegenheid teruggekomen. Eenige discussie vond niet plaats.

Alleen na mijn Leeuwarder rede tegen Fimmen schreven Schaper en Polak artikelen, die echter moeilijk bijdragen tot een discussie kunnen worden genoemd. Toen dan in Juli een *Telegraaf* redacteur mij mijn meening vroeg, heb ik hem een paar jaargangen van de „Vakbeweging” gegeven en gezegd, daarin vindt U het. Behoudens één punt, is alles, wat in het „*Telegraaf*-interview” staat, reeds eerder in de „Vakbeweging” gepubliceerd. Dat eene nieuwe punt is wat in het interview stond over de organisatie van de arbeiderspartij. Al het andere was eerder reeds gepubliceerd.

Dat interview was ongewoon, doch het heeft althans dit voordeel gehad, dat de zaak aan de orde kwam. Het had het nadeel, dat gelegenheid werd gegeven tot een hetze, waarvan dan ook een dankbaar publiek gebruik heeft gemaakt.

Ik kom nu tot mijn stellingen.

Stelling I en II.

De tactiek en de organisatie der arbeidersbeweging worden beheerscht door de maatschappelijke verhoudingen. Dat heeft Vliegen in verband met de hier besproken aangelegenheid reeds in 1898 zoo duidelijk in het licht gesteld, toen hij op het Partij-congres zei:

„De ervaring zal moeten leeren, dat de menschen, die zeggen, dat alleen de vakbeweging de arbeidersbeweging is, in dwaling verkeeren. Polemiekt valt hierover niet te voeren, want in de practijk zal van deze theorie niets terecht komen. De ondervinding zelf zal drijven naar samenwerking, z o o n i e t n a a r a l g e e l e s a m e n s m e l t i n g v a n v a k e n p o l i t i e k e a r b e i d e r s b e w e g i n g .”

De ervaring — het is ook mijn meening — beslist.

Ervaring is niets anders dan dat men uit de feiten de leering trekt, die ze bieden. En nu beweer ik in mijn 1e en 2e stelling, dat Europa is ontwricht, dat daaruit de reactie voortvloeit, dat de crisis permanent wordt, dat de

sociale strijd de laatste jaren geen strijd om vooruitgang was, doch om het inzinken in langzamer tempo te doen gaan, dat een program van vooruitgang niet aan de orde is en het de taak onzer socialistische beweging is, de kapitalistische politiek en economie te overwinnen, omdat alleen daardoor de voorwaarden voor nieuwen vooruitgang kunnen worden geschapen. Met andere woorden, dat we leven in een periode van verscherpte klasse-tegenstellingen, een tijdperk, waarin revolutionaire botsingen onvermijdelijk worden.

In „Het Volk” heb ik hetzelfde betoogd en daaraan de conclusie verbonden, dat de organisatie en de tactiek der arbeidersbeweging daarom niet onveranderd konden blijven. Dat heeft Henri Polak aanleiding gegeven te zeggen, dat er principieel niets veranderd is, ons ledental weliswaar is vermeerderd en de werktijd verkort, doch dat van principiele wijziging niet kan worden gesproken.

Ik meen, dat er groote, economische en politieke wijzigingen zijn ingetreden en dat men ziende blind moet zijn, om te meenen, dat de arbeidersbeweging langs de oude, platgetreden paden voort kan gaan. Eerstens heeft in Rusland een, aan het overige, kapitalistisch geregeerde Europa vijandige macht de heerschappij in handen, welke heerschappij de beschikking heeft over een ongekende hoeveelheid grondstoffen en een nog haast onbegrensde mogelijkheid van voedingsmiddelenproductie. Deze hoeveelheid is — eenmaal in exploitatie gebracht — groot genoeg om in de veelzijdige behoeften der Europeesche bevolking voor onafzienbaren tijd te voorzien.

Naar mijn wijze van zien zal dit niet zonder duurzamen invloed blijven op de industrieele en sociale verhoudingen van Midden- en West-Europa en kan groote invloed uitoefenen op de tactiek der socialistische arbeidersbeweging.

Het was om die reden, dat ik reeds op het Haagsche Congres in September j.l. zeide:

Onze politiek moet er een zijn van zelfstandige machtsvorming van de arbeidersklasse binnen ieder land, met bereidheid tot samenwerking met het Russisch communisme, door Bauer in Marseille een gewelddadige speling van het socialisme genoemd, op den grondslag van een politiek, die beoogt den vrede te handhaven en een bondgenootschap tusschen het Westersche en Oostersche proletariaat tot stand te brengen, om tezamen met dezen in internationaal verbond, het kapitalisme en de kapitalistische regeeringen met politiek-parlementaire en economische machtsmiddelen te onttrenen.

Dat heb ik niet voor de grap of uit literaire overwegingen gezegd. Als de Russen begrip krijgen van de verhoudingen in West-Europa, is niet alleen een bondgenootschap met hen mogelijk, doch wordt deze door het belang der arbeidersklasse ook geboden. Zulk een bondgenootschap zou tevens een bondgenootschap beteekenen met de volkeren van het Oosten. Zou zulks verwezenlijkt zijn, dan zou een internationale politiek gericht op rechtstreekse verwezenlijking van het socialisme mogelijk zijn.

Hiermede is het tweede feit van revolutionaire beteekenis aangewezen; n.l. de tot verzet komende, de nationale verheffing der Oostersche volken. Ik meen, dat het feit, dat in heel het Oosten en Zuiden, van Ned.-Indië tot

Egypte, een nationale opleving der onderdrukte volken valt waar te nemen, die door eenigen of meerderen onzer van geen beteekenis moge worden geacht, doch dat dit feit reeds een sociale revolutie beteekent en nog niet te overziene gevolgen voor het Westen van Europa zal kunnen hebben.

Ik ben van meening, dat deze volkeren, na een reeks van stakingen en opstanden hun vrijheid zullen veroveren en dat de sociaal-democratie, als zij zich haar politieke en historische verantwoordelijkheid bewust is, dezen volkeren de hand moet reiken.

Het is voor de toekomst der menschheid van het grootste belang, dat deze volkeren de sociaal-democratische arbeidersbeweging gaan vertrouwen en gaan beschouwen als hun vriend en bondgenoot.

Op het oogenblik zeggen alle kenners van het Oosten, dat er bij die bevolking van vertrouwen in de sociaal-democratie geen sprake is. Dat kon Europa noodlottig worden. Het bondgenootschap en vriendschappelijke verhouding, waarin deze volkeren staan tot Rusland, verhoogt de revolutionaire beteekenis der massabeweging in het Oosten.

Deze beide factoren beteekenen reeds een sociale revolutie: het gevolg van een verdere ontwikkeling dezer factoren schept licht in West- en Midden-Europa, een revolutionaire situatie. Het gemis aan vertrouwen in de soc. dem. kan dan Europa noodlottig worden.

Alleen als de sociaal-democratie staat in onmiddellijke verbinding met deze Oostersche volkeren, kan dit worden voorkomen.

Er is echter naar mijn meening meer; er zijn nog andere factoren. Daar is allereerst de enorm toegenomen schuldenlast. In zijn programboek voor de socialistische beweging deelde Vandervelde mede, dat alleen de schuld der Staten is toegenomen van 280 tot 1255 milliard goudfrank. Daarbij komt de toegenomen schuld van gemeenten en particuliere bedrijven. Zij beteekenen een schatplichtigheid van de maatschappij aan het bankkapitaal, een vergrooting van het arbeidslooze inkomen. De financieele autocratie gaat meer en meer het maatschappelijke en sociale leven beheerschen. Als gevolg daarvan moet de uitbuiting toenemen, de arbeiders moeten niet alleen meerwaarde produceren, om hun huidige uitbuiters te verrijken, zij moeten bovendien in den vorm van hooge renten de fouten, misgrepen en misdaden, door een rotte heerschappij de laatste 10 jaren bedreven, betalen. Deze positie moet den klassenstrijd verscherpen, tenzij de proletarische wil en het socialistisch inzicht in de arbeidersbeweging zijn gestorven.

De vierde factor, waarop ik wijzen wil is, dat Europa als een geheel gezien, van een kapitaal-exporteerend, een kapitaal-importeerend gebied is geworden, zoodat hare bevolking gratis waren te leveren heeft, voornamelijk aan Amerika.

Zelfs voor Engeland schreef G. Hunter in de „Economist” van 19 September 1925, dat het nadeelig saldo der handelsbalans niet meer door den onzichtbaren export werd gedekt. Zoodat er een potverteren viel waar te nemen. En het „Handelsblad” van 27 Maart j.l. teekende de financieele positie nog eens als volgt:

„Volgens ruwe schatting is er thans voor een bedrag van doll. 10 milliard aan particulier kapitaal belegd, waarbij nog komt een bedrag van ca. 12 milliard aan oorlogssleeningen, dat de Amerikaansche regeering te vorderen heeft.”

Als vijfde revolutionaire werkende factor moet m. i. genoteerd worden de concentratie van het kapitaal door de onteigening van de kleine bezitters in de inflatielanden. In Duitschland, Frankrijk, België en Oostenrijk hebben de grooten de kleinen onteigend. En tenslotte hebben we de scherpe tegenstelling tusschen de productiekrachten, hun productievermogen en de werkelijke productie, de mogelijkheid van goederenvoortbrenging die onbegrensd haast is geworden en de verarming der Europeesche maatschappij. Het productie-apparaat is grooter en volmaakter dan ooit en de arbeidersklasse van het grootste deel van Europa leeft zeer veel slechter dan voor den oorlog het geval was.

Ook dat acht ik een revolutionaire factor, omdat ik meen, dat de arbeiders geen schapen meer zijn en wij niet hunne herders, die ze moeten hoeden, opdat ze binnen de grenzen der kapitalistische hongerweide blijven. Naar mijn meening moeten al deze feiten leiden tot verscherping van den klassenstrijd, want al deze factoren tezamen strooien verderf en schande over de arbeiders. Werkloosheid, schrikkelijke ontbering en ellende, die het hart drijft tot opstand en verzet, is het deel van een groot stuk onzer klasse. Een ander deel verkommert al werkend.

Daarnevans zien we, dat de ondernemerswinst zich weer in stijgende lijn bevindt. Door kartels en trusts wordt de winst bij productiebeperking desniettemin veilig gesteld. Terwijl tegemoekoming aan de toenemende politieke en economische aanspraken der arbeidersklasse zonder twijfel ligt in de lijn der economische ontwikkeling, verzetten de kapitalistische klasse en de burgerlijke partijen zich daartegen met alle beslistheid, omdat daardoor de kartelwinsten bij minimale productie worden bedreigd. Deze politiek der kapitalistische klasse, regeeringen en parlementen wijst elke evolutie af, omdat het laatste perspectief van zulk een evolutie zou zijn een democratisering van Europa met eventueel staatskapitalisme, onder invloed van het proletariaat.

Dat wil geen burgerlijke partij van beteekenis. Zij willen met de sociaal-democraten samen werken als de door hun onmacht en wanbeheer gewekte revolutionaire bewegingen moeten worden afgeleid en „het land moet worden gered”. Maar ik wijs er op, dat de eenig mogelijke evolutionaire inschakeling van de zelfstandig wordende arbeidersklasse in het bestuur en beheer van staat en maatschappij wordt afgewezen en daarmee de normale ontwikkelingsgang wordt verstoep. Ook dit moet revolutioneërend werken, wanneer onze beweging geen slaapkamer en de Internationale geen wiegelielid is geworden. Zoo zijn er m. i. een reeks van objectieve factoren, die de revolutionaire spanning voortdurend doen toeneemen.

Maar daarnaast zie ik als revolutionaire factor de arbeidersbeweging zelf. In de polemiek over deze aangelegenheid heeft Polak betoogd, dat het de taak is van de vakbeweging, de arbeidsvoorwaarden te bewaken, te beschermen, te verdedigen en te verbeteren.

Inderdaad. En nu zien wij als feit, dat, ondanks de toegenomen macht der arbeidersbeweging, met de normale middelen van beschermen en bewaken, deze arbeidersbeweging niet alleen niet bij machte is geweest de positie der arbeiders te handhaven op sociaal gebied, doch dat zij evenmin eenige concessie van be-

teekenis op economisch of politiek gebied heeft verworven, die de hoop wettigt, dat de inzinking spoedig door een stijging zal worden overwonnen.

In Duitschland, de Balkan, de Donau-landen en Italië is de toestand slechter dan voor den oorlog. In Frankrijk en België hebben de machtnaties der bankiers de positie der arbeiders zoo sterk neergedrukt, dat alle arbeid van vakbeweging en partij een paar jaar lang op herstel kan worden gericht. In de landen, waar de arbeidsvoorwaarden zich in het algemeen hebben gehandhaafd boven het voor-oorlogspeel als Engeland, Nederland en de Scandinavische landen, is het groote gevaar, dat de nivelleering naar beneden plaats vindt. De eerstgenoemde landen blijven een bedreiging voor de laatste rij.

In zulk een tijd de vakverenigingen te willen zien als zuiver loon-apparaten, is klinkklare nonsens, die alleen uitgekraamd kan worden door lieden, die niet nadenken (beweging).

Dat moet de arbeidersbeweging brengen tot bezinnig en beraad: zij kan zoo niet doorgaan, tenzij ze de arbeiders leeren wil, zich in de onvermijdelijkheden van het kapitalisme te schikken. De arbeidersbeweging heeft echter tot taak, de arbeiders te leeren het kapitalisme te overwinnen en niet er zich in te schikken.

Nu zijn er, die deze inzinking van de productie en de daaruit voortgevloede verhoudingen beschouwen als een normale crisis, zoals er in het kapitalisme regelmatig voorkomen. Als vertolker dier meening trad Wibaut op, die in „Het Volk” van 14 Juli 1925 schreef:

„Wat Stenhuis hier stelt als „een nieuwe periode”, als een wijziging in het karakter van het kapitalisme, een zoo ingrijpende wijziging in de verhouding van de arbeidersbeweging in het kapitalisme, dat in de strijdwijze van de arbeidersbeweging een groote omwenteling zou moeten worden gebracht, is dus niet veel meer dan een conjunctuur-verschijnsel.”

Daar ik deze Wibautsche wijsheid niet voldoende in het oog had gehouden, heette hij mijn gedachten onrijp. Ik zal Wibaut's opvattingen niet kwalificeeren, ik zou ook eens onvriendelijk kunnen worden.

WIBAUT: Dat zou de eerste keer zijn! (Gelaach.)

SCHAPER: Je bent nog al zachtaardig!

STENHUIS: Neen Schaper, ik ben niet zachtaardig en daarom juist heb ik mij voorgenomen niet te kwalificeeren. (Vreugde.) Ik constateer slechts, dat Wibaut de Nederlandsche arbeiders wil doen gelooven, dat deze crisis een conjunctuurverschijnsel is van gelijken aard als de crisissen voor 1914.

Intusschen duurt de crisis nu 6 jaren en het eind is niet alleen niet te zien, maar de heele situatie wijst er op, dat het kapitalisme zich inricht op een crisis in permanentie. De kartels, de trusts, die beoogen het te groote productie-apparaat gedeeltelijk te vernietigen, het gemis aan afzetgebied voor het industriele Europa, hebben het practische resultaat, dat de arbeiders door werkloosheid blijven geteisterd en het loonpeil op de grens van het bestaansminimum wordt gebracht.

De laatste jaren heeft onze arbeidersbeweging in de positie van verweer gestaan. We hebben geconfedereerd, geparlementeerd, partieel gestaakt, schoone programma's opgesteld met goede eischen, maar het resultaat was al verdere achteruitgang, omdat in crisistijd met normale strijdmiddelen geen vooruitgang te

boeken valt. En tenzij we onze eischen van Bedrijfsorganisatie, Medezeggenschap, Socialisatie tot toastartikelen willen laten worden, zullen we moeten zinnen op een program dat de crisis overwint en strijdmiddelen moeten propageeren, die dat program aan de wereld opleggen, zoodra de arbeidersmassa naar de stem onzer beweging luistert.

Op het oogenblik is in geen enkel land een program van vooruitgang aan de orde. De socialistische arbeidersbeweging moet de kapitalistische economie overwinnen, om nieuwe vooruitgang mogelijk te maken.

Daarvoor zijn 4 dingen noodzakelijk:

1. Politieke orientatie van de vakbeweging.
2. Concentratie van politieke en economische strijdmiddelen.
3. Nieuwe tactische orienteering, die de arbeiders leert, de economische machtsmiddelen der arbeidersbeweging in den politieken strijd aan te wenden.
4. Een internationaal program met een internationale campagne.

Zoo alleen kunnen de voorwaarden geschapen worden, die in de toekomst een nieuwe stijging der arbeidersklasse in sociaal opzicht mogelijk maakt.

De politieke orienteering der vakbeweging is onontkoombaar en zij is op weg. In de verschillende landen manifesteert ze zich in verschillende tempo's en op verschillende wijze. In een land met een vakcentrale en een groote werkelijke socialistische massapartij, zal ze zich anders uiten dan in een land met een groote verdeeldheid in de arbeidersbeweging. In sommige landen uit ze zich in een verwijdering van de sociaal-democratie. Een typisch voorbeeld daarvan waren de artikelen van Erdman in „Die Arbeit". Laten wij ons als sociaal-democraten er over verheugen, dat ze zich in Nederland anders manifesteert.

De partij-leiding hinkt hierbij op twee of misschien nog meer gedachten. Bij de jongste regeeringscrisis werd het N. V. V.-bestuur uitgenoodigd, het program voor eventuele samenwerking met burgerlijke partijen mee vast te stellen. In een strijd, die voor de verwezenlijking van het program noodig was, werd het N. V. V. niet gekend. En nadat de arbeidersbeweging bijna 4 maanden onder leiding van de partij had zitten wachten op de uiterste noodzaak, werd buiten-parlementaire actie noodig geacht. Het is duidelijk, dat een buiten-parlementaire actie niet uit den grond kan worden gestampt, zij moet mogelijk gemaakt worden door de eraan voorafgaande parlementaire actie en intensieve propaganda, en de politieke partij, die een organisatie noodig heeft, althans meent noodig te hebben voor haar buiten-parlementaire actie, zal er niet buiten kunnen over de eraan voorafgaande parlementaire actie, propaganda en tactiek, overleg te plegen.

Op een buiten-parlementaire actie moet een nieuwe parlementaire politiek volgen; een massa-organisatie als de vakbeweging, die — als het gelukt — de massa mobiliseert buiten het parlement om een parlementair doel te bereiken, kan niet aanvaarden, dat ze buiten het beraad en de beslissing wordt gezet, wanneer na de buiten-parlementaire actie moet worden vastgesteld, wat zal geschieden, daar die actie beslist over het resultaat en over wat verder moet gebeuren. De partijleiding, die het eene noodig acht moet het andere aanvaarden.

Blijkens de aan het N.V.V. gedane voorstellen, acht het P.B. concentratie van krachten op

politiek beslissende momenten noodzakelijk. Ik vraag consequent door te denken en de organisatievormen zoo te maken, dat de concentratie van krachten er is op ieder oogenblik, dat ze noodig moet worden geacht. Liefdesverklaringen voor bestaande organisaties, zweren bij het historisch gegroeide en gelooven, dat alles nu volgroeid is, veranderen aan deze feiten niets.

Politieke orientatie van de vakbeweging is noodzakelijk, opdat eerstens de economische machtsvorming van het proletariaat in dienst gesteld kan worden van de groote doeleinden der socialistische beweging. Tweedens, omdat, wanneer de vakbeweging de groepsorganisatie met de beperkte doelstelling blijft, met de machtstoename van het socialisme een toename van den groepsstrijd dreigt, die voor het socialisme zelf noodlottig zal kunnen worden. Ik behoeft er in dit verband slechts aan te herinneren, hoe de Deutsche revolutie ontaard is in één groote loonactie. Derdens, omdat op den bodem der kapitalistische economie de sociale arbeid tot onvruchtbaarheid is gedoemd.

Hiermee raak ik een der cardinale vragen. Wanneer deze crisis inderdaad een „normale crisis" zou zijn, wanneer den vakverenigingen spoedig weer sociale concessies zouden worden gedaan van groote beteekenis, dan zou geen literatorenongeduld bij machte zijn, de vakbeweging te brengen tot revolutionair-politieke acties. Wanneer echter deze concessies uitblijven, elke vooruitgang zooals op dit oogenblik wordt afgesloten, dan kan priesterlijke bezwering noch wetenschappelijke vermaning van professoren versterking van het politiek karakter der vakbeweging en verscherping der politieke conflicten voorkomen.

Naar mijn meening is deze crisis de crisis van het kapitalisme zelf en is juist wat Brailsford in zijn boekje „Hoe redden wij Europa" schrijft, wanneer hij de vraag stelt, of het kapitalisme nog wel bij machte is, om de menschheid te voeden. Ik houd mij ervan overtuigd, dat het kapitalisme de politieke en economische problemen, die ik kortelings aanwees, niet meer baas kan. Terwijl productievermeerdering noodig is en de productiemiddelen deze mogelijk maken, stichten de wilsvoltrekkers van het kapitalisme in het economische leven hun trusts en kartels om de productie te beperken en de prijzen hoog te houden. De economisch het best georienteerde bladen spreken er trouwens reeds voortdurend van, dat met een stabiele werkloosheid moet worden gerekend, terwijl b.v. in Duitschland een deel van het productie-apparaat doelbewust wordt weggerationaliseerd. Zoo wordt eenerzijds de werkloosheid bestendigd en de grondslag voor een levensverruiming weggeslagen, daar de productie-beperking zulk een verruiming onmogelijk maakt.

Dit deel van mijn rede resumeer ik aldus: Er zijn de volgende factoren, dien in deze periode de revolutionaire spanningen verhoogen en gemakkelijk tot uitbarstingen leiden:

- a. het anti-kapitalistisch bestuur van Rusland;
- b. de beroering en de opstand onder de Oostersche volken;
- c. de toegenomen schuldenlast;
- d. de sterke, industriele ontwikkeling van de vroegere importlanden, waardoor het afzetgebied van Europa is verkleind;
- e. het toegenomen en gerationaliseerde productie-apparaat, waarvoor geen werk is;

- f. de inzinking van den levensstandaard van een groot deel der arbeidersklasse in Europa ;
- g. de omvangrijke en stabiele werkloosheid ;
- h. de onmacht van het kapitalisme, om de productie te herstellen ;
- i. de herstellpolitiek van het kapitalisme door middel van trusts en kartels.

Deze factoren, de objectieve, loopen allen uit op een politiek, die beoogt de arbeidersklasse steeds verder naar te drukken. Daartegenover staat de machtstoename der arbeidersklasse, die haar moet brengen tot een steeds sterker en beslister stellingname tegen den druk, die uit bovenstaande factoren voortvloeit. Te veronderstellen, dat de huidige arbeidersklasse geschikt is, zich willig te laten trappen in het moeras van materiele ellende en moreele ont-aarding, waarmee het kapitalisme haar bedreigt, ware de socialistische arbeidersbeweging beleedigen. De massa is niet meer bereid, zich naar te leggen, te dulden, te werken en te hongeren tevens. Zij zal zich verzetten in onze organisaties en onder deze leiding of zonder ons en zoo noodig tegen ons.

Hoe later dat verzet komt, hoe meer het het karakter van een opstand hebben zal, hoe roekeloozer en wilder het zal zijn. Ik acht het de taak der soc.-dem. arbeidersbeweging zulk een verzet te bevorderen en te leiden. Ik denk er nog even zoo over, als ik in mijn Kamerrede zei, dat wij bij zulke bewegingen de solidariteit met het proletariaat hebben te belijden en te beleven.

Dat verzet zal herhaaldelijk het karakter krijgen eener revolutie, omdat alleen een revolutie den weg open zal breken voor een nieuwe evolutie.

Het kapitalistisch geweld wijkt alleen voor een macht, die sterker is ; zulk een macht is het parlementarisme niet. Zulk een macht wordt alleen gevonden in de economische machtsformaties van het proletariaat, wanneer deze formaties althans gedragen worden door een sterk socialistisch inzicht en den wil, om te winnen. Om dat te bereiken, is m.i. een concentratie van de economische en politieke groepeerings in de politieke strijd-organisatie van het proletariaat noodzakelijk. Op het oogenblik, dat het noodzakelijk wordt, de economische machtsmiddelen aan te wenden voor politieke doeleinden, vallen de grenzen tusschen de politieke en economische organisatie der arbeiders weg en moeten de organisatievormen worden geschapen, die de grootste garantie geven, dat de politieke en economische organisaties als eenheid optreden.

Vliegen heeft in „Het Volk” van 14 Sept. 1925 het aanwenden van zulke strijdmiddelen, in de offensief althans, als principieel ontoelaatbaar afgewezen.

Als deze meening van Vliegen de meening der partij zou worden, zou m.i. de toekomst der leiding der arbeidersbeweging worden overgelaten aan de vakverenigingen en het communisme. De eersten zouden tot deze actie moeten komen, daar zij op den duur met den stilstand of met zachte of harde reactie geen genoegen nemen kunnen. Uit overwegingen, ontleend aan een politieke ideologie, kunnen zij geen afstand doen van het gebruik harer economische macht, ten bate van het arbeidersbelang. Sterker dan eenige politieke ideologie werkt tenslotte het verlangen naar vooruitgang, den wil om te leven. Vliegen's standpunt, aanvaard door een soc. partij, maakt

deze in een betrekkelijk korte spanne tijds in dit tijdperk van den klassenstrijd tot een organisatie van het verleden.

Troelstra heeft het in „Mijn Afscheid” zoo volkomen terecht gezegd :

„In die politiek moet ruimte zijn voor daden en plannen, die op een gegeven oogenblik de banden der gansche kapitalistische winst-makerij kunnen doorbreken ; in die politiek moet men in bepaalde omstandigheden, als een toenemende beweging in het parlement dreigt vast te loopen, tot buiten-parlementaire middelen weten te grijpen. Zich reeds bij voorbaat en voor goed naar te leggen bij de parlementaire actie als de eenig denkbare en toelaatbare, is vooral in een land als het onze, waar parlement en democratie zoo noodlottig zijn vervalscht door sectarisme en separatistische staketsels in het volksleven, op zichzelf reeds ondoenlijk.”

Aan het evolutionaire karakter der sociaal-democratie verandert zulks niets. Ik beweer alleen, dat buitenparlementaire activiteit noodig is, om evolutie mogelijk te maken. Alleen dan zou het evolutionaire karakter der soc.-dem. arbeidersbeweging aantasten, wanneer wij de arbeidersbeweging zouden leeren, dat zulke revolutionaire bewegingen het socialisme zouden kunnen doen geboren worden. Buiten een deel der communistische partij is er in de beweging van het socialisme geen kring, die dat gelooft of beweert

Voor de sociaal-democratie geldt m. i., dat zij in het diepste van haar wezen evolutionair en democratisch is. Maar wij hebben daarnaast het weten, dat in den klassenstrijd de heerschende klasse bij herhaling de democratie en de evolutie afwijst en onze democratische belijdenis beteekent niet, dat wij zouden moeten nalaten met de machtsmiddelen, die ons ten dienste staan, dien tegenstand te breken. Wanneer het b.v. mogelijk zou zijn geweest door economische machtsmiddelen in 1925 een cabinet-Colijn te voorkomen, zou onze beweging niet hebben mogen aarzelen.

De bourgeoisie van dezen tijd is democratisch noch evolutionair ; zij saboteert met haar economische machtsmiddelen alle democratie en is zoo noodig bereid te grijpen naar de wapens van het gewelddadig fascisme.

Internationaal heeft onze beweging het standpunt, dat andere dan politieke machtsmiddelen door onze beweging mogen worden aangewend, aanvaard, door op te wekken tot de algemeene staking, wanneer oorlogsgevaar dreigt. Dat is ondemocratisch en in wezen een verklaring van het recht op revolutie.

Maar dan is ook niet juist, wat in „Het Volk” er van is geschreven, dat principieel moet worden afgewezen, regeering en parlement op buitenparlementaire wegen te brengen tot iets, wat ze uit zichzelf niet zou willen. (Luid applaus.)

Er mogen er onder ons zijn, die zulk een bezinning overbodigheid vinden, voorhen mogen er geen nieuwe vragen en problemen zijn, zij mogen oordeelen, dat we het kunnen laten bij de „beproefde tactiek”, bij de „vaste lijn”, bij den „nuchteren blik”, gelijk de geijkte termen luiden, naar mijn overtuiging kunnen we onmogelijk blijven gaan langs de platgetreden paden van een tactiek zonder opportuniteit. Naar aanleiding van het congres in Marseille, schreef Otto Bauer zoo juist in „Der Kampf” :

„Stelg zou het al te optimistisch zijn, als

we hoopten, dat het congres te Marseille reeds de noodige opheldering zal brengen ten opzichte van de talrijke nieuwe problemen, waarvoor de stormen van dezen tijd het socialisme geplaakt hebben."

Hier staat een waarschuwing aan ons adres. Wat bij ons niet strookt met de officieele meening, wordt gemakkelijk als wild en onrijp gekwalificeerd en gediskwalificeerd. Er worden door ons schoone programma's op luidruchtige congressen vastgesteld. Maar de discussie over de vraag, hoe de eischen dezer programma's moeten worden verwezenlijkt, wordt vermeden. Dat is wat m.i. boven alles onze werfkracht schaadt. Jonge intellectueelen missen bij ons de klare politiek, die streng en sterk gericht is tegen het kapitalisme zelf. Geloof is bij hen niet aanwezig, omdat zij geen klare politiek zien.

Voor heel de internationale sociaal-democratie geldt trouwens, dat hoog ethische woordenpraal zonder politieke inhoud en waardeloos in den klassenstrijd, de armoede aan een goed gefundeerde politiek moet bedekken.

Wel mocht Troelstra in het jubileumnummer van „De Strijd" schrijven:

„Het aspect is gewijzigd, wij hebben ons nieuw te oriënteeren. Wij zijn een onderdeel van een ontwikkelingsproces, zooals de proletarische klassebeweging is en dus is nieuwe oriëntatie niet vreemd of bedenkelijk. Steeds weer dringt de innerlijke groei van het historisch en maatschappelijk gebeuren ons, voor bepaalde zaken te strijden, en zijn die veroverd, diezelfde zaken nog eens aan den anderen kant te onderzoeken."

Ons land is geen uitzondering in de Internationale. Wanneer in ons land iemand spreekt over de nieuwe problemen, over de stormen van dezen tijd, dan wordt dat minachtend onrijp of excerties genoemd. Ik verklaar openlijk, dat ik liever met Bauer zoek naar de oplossing der nieuwe problemen, met hem de stormen van dezen tijd beluister, dan in dom geloof in den normalen vooruitgang... achteruit marcheer. Ik exerceer liever. Ik weet, dat dwalingen onvermijdelijk zijn, dat mistasten somwijlen niet kan worden voorkomen, maar liever ook eens mistasten, dan heelemaal niet tasten.

Vliegen heeft in zijn crisisrede te Amsterdam zijn artikel in „Het Volk" aangevuld. Hij wil vechten met de vuist, als de politieke rechten der arbeiders worden aangetast. Ik ook. Wanneer het fascisme hier ooit meer mocht worden dan een spelletje van idioten of van hen, die op weg zijn, het te worden (g e l a c h), zal hopelijk heel de socialistische arbeidersbeweging als een gesloten eenheid de arbeidersklasse van Nederland oproepen en aanvoeren in een strijd in zijn meest verbiterde vormen. Maar als dat geboden is bij aantasting der politieke rechten, is het dan uitgesloten, dat het geboden kan zijn, om aan sociale onrechtmatigheden een eind te maken?

Politiek-parlementair is de actie van de sociaal-democratie doodgelopen op een oogenblik, waarin snelle vooruitgang meer dan ooit geboden is. In Duitschland is door de halfheid der revolutie en den onwil der burgerlijk-democratische partijen, om wezenlijk te hervormen, het kapitalisme sterk en machtig als weleer. In de Scandinavische landen is het de socialistische minderheidsregeringen niet gelukt socialistische, constructieve hervormingen

van beteekenis te verwezenlijken. In Frankrijk zit de democratische groepeerings te spartelen in de vuist van het bankkapitaal en zonder een revolutionaire beweging zal de reactie winnen. In Engeland heeft de radicalisering der arbeidersbeweging vooral na de regering MacDonald plaats gegrepen.

In „Die Gesellschaft" van October 1925 komt L a r s k i in een artikel over de toekomst der Arbeiderspartij tot de conclusie, dat het niet meer zal worden toegestaan in de toekomst, dat, zooals MacDonald dat heeft gedaan, bij het kiezen van zijn collega's voor de regering, de vrije hand wordt gelaten.

„Ten slotte zal het kabinet in veel grootere mate dan momenteel verantwoording schuldig zijn aan de partijvergadering. De groote ontrekken van de te volgen politiek zullen reeds van te voren door de geheele partij worden vastgesteld en het kabinet zelf houdt op, de politiek aan de partij te dicteeren. Ik geloof, dat dit een dringend noodzakelijke verandering is."

In België bracht de politiek-parlementaire actie een half socialistisch bewind. Eén streek van de bankiers heeft de sociale positie der arbeiders in éénslag zooveel naadeel toegebracht, dat jaren van vakvereenigings- en parlamentsarbeid noodig zijn, om de geleden schade te herstellen.

„Het Handelsblad" van 27 Maart j.l. schreef over België o.a.:

„In België is men op het oogenblik verder van de stabilisatie verwijderd dan ooit te voren en men krijgt hier den indruk, dat de buitenlandsche bankiers voorloopig wel geen haast zullen maken met het verstrekken van een leening, tenzij men een betere regeling mocht vinden voor de schuld van den Staat aan de Nationale Bank, dan het financieele program der Regeering beoogt.

De politieke toestand laat evenwel niet veel hoop, dat men spoedig een bevredigende oplossing zal vinden. Het zou trouwens vrijwel onmogelijk zijn om na de jongste gebeurtenissen thans nog met een Belgische leening bij het publiek te komen. De bankiers voelen zeer goed, dat het onthaal niet bijzonder gunstig zou zijn, noch in Amerika, noch in Londen en Amsterdam.

Toch schijnt er de laatste dagen weer steun te worden verleend aan den Belgischen franc, hetgeen wel niet zonder inspanning mogelijk zal zijn, daar tengevolge van de jongste daling het vertrouwen in he land zelf zoo zeer geschokt is, dat de kapitaalvlucht hand over hand toeneemt."

Het orgaan van het Belgische Vakverbond behandelt dezelfde zaak in het nummer van deze week en noemt deze bankiers schaamteloze woekeraars, schurken, die zich verrijken ten koste van de ellende des volks. Het blad eindigt met mede te deelen, dat de vakvereenigingen loonsverhooging zullen eischen.

Dat spreekt vanzelf. Maar even vanzelf spreekt, dat als de arbeidersbeweging zich daartoe moet beperken, op deze wijze een sisyphus-arbeid wordt verricht en de geld-aristocratie de baas blijft. Het oude peil wordt niet weer bereikt en een paar jaar arbeid is noodig, om de inzinking wat geringer te doen worden. Het geldkapitaal is roekeloos en speelt met het volksbelang. De arbeidersbeweging zal het als zoodanig moeten behandelen.

Nu worden de sociaal-democratische regeerders in landen als België tot deурwaarders en uitvoerders van het financieel geboefte, dat de wereld regeert. In Nederland heeft de jongste redevoering van heer Nolens niet alleen de perspectiefloosheid der katholieke politiek geteekend, maar tevens die van onze politiek. Wij hadden onze politiek gebouwd op de samenwerking met de Roomsche-Katholieken. Ik was het daarmee eens en gaf daartoe zelf reeds het parool uit op de Juni-demonstratie in 1921.

Tevoren had ik naar aanleiding van de demonstratie der r.-k. vakbeweging op 28 Mei reeds in dezen zin geschreven.

Dat was in den tijd van de goede verstandhouding tusschen N.V.V. en R.K.V.

Men is dan geneigd van zijn medemenschen het beste te verwachten en van hun medewerking een hoogen dunk te hebben.

Sindsdien was ik reeds bekeerd in dezen zin, dat naar mijn overtuiging een samenwerking van s.-d. en r.-k. niet zou geboren worden uit den goeden wil der r.-k. democraten, doch alleen uit een verzet van de r.-k. arbeiders tegen de Staatspartij; m.a.w., dat de liefde er in geranseld zou moeten worden. In de leiding heerschte echter de meening, dat we alles moesten vermijden, wat de r.-k. politici zou kunnen ontstemmen. Dat is geschied en we hebben in Nolens' redevoering het antwoord gekregen. Na de koolverkoopertij over de diepere beginselen, heeft Nolens ons nu verteld, wat hij onder de uiterste noodzaak verstaat.

Hij zei in zijn redevoering:

„Ik heb op 13 Mei 1922, op een vergadering van den Bond van Katholieke Kieskringen, sprekende over de vraag, „of er ooit een geval zich zou kunnen voordoen, of ooit het land in zoodanigen politieken toestand zou kunnen verkeeren, waarin een samengaan met die partij in overweging zou kunnen worden genomen”, onder de volgende voorwaarden daarop bevestigend geantwoord:

1. dat de samenwerking niet gezocht moet worden, maar door den uitersten nood worde opgedrongen;
2. dat niet alleen de katholieke partij, maar ook andere partijen daartoe overgaan.

Hieruit volgt reeds, dat een toestand gedacht werd, waardoor verschillende partijen, groepen, die anders niet met elkaar zouden samenwerken, dan toch tot samenwerking zouden komen, zooals op een gegeven oogenblik ook in andere landen — ik sprak in 1922 — het geval is geweest.

En eindelijk:

3. dat de geheele katholieke Kamerclub van de noodzakelijkheid overtuigd zij.”

Dit laatste is niet in den zin op te vatten, dat het met geen enkele uitzondering zou zijn, maar toch wel, dat het besef bestaat, dat een dergelijke samenwerking, onvermijdelijk is en zoo door het landsbelang gevorderd wordt, dat er geen andere uitweg is, dien men nader in overweging zou kunnen nemen.”

Dat komt in wezen hierop neer, dat de heer Nolens met ons wil samenwerken, wanneer een aardbeving of overstroming heel het volk in nood zou brengen, of wanneer een revolutionaire dreiging ontstaat.

Het eerste is practisch uitgesloten — in de politiek behoeft er in ieder geval niet mee gerekend te worden — en wat het laatste betreft

meen ik, dat het betoog van den heer Nolens een beleediging is van ons karakter.

De heer Nolens wil n.l. met ons samenwerken als revolutionaire bewegingen moeten worden gelijkwideerd, terwijl ons socialistisch karakter eischt, dat wij zulk een beweging benutten, om de macht van het kapitalisme te likwideeren. (A p p l a u s.)

De heer Nolens, die van de roomsche democraten typen van zedelijke minderwaardigheid in politiek opzicht heeft gemaakt, die in eigen partij een ontarding van de politieke moraliteit heeft veroorzaakt, moet niet denken, dat de sociaaldemocratische beweging uit zoo slappe figuren bestaat als de lieden in roomschen democratischen kring.

Intusschen heeft deze redevoering een streep gehaald door de politiek. Die met parlementaire middelen een democratisch kabinet als direct te verwezenlijken doelwit had gesteld. De burgerlijke democratie kan alleen door de revolutionaire dreiging gebracht worden tot het aanvaarden van constructieve hervormingen.

De stormen van 1918—19 brachten de socialisatie-commissie, de inzinking der proletarische dreiging bracht haar langzaam versterken, al parlementeerden Wibaut, v. d. Waerden en ik ook nog zoo hard. De uit de „vergissing” van 1918 voortvloeiende revolteerende actie bracht sociale hervormingen: de democratische vooruitgang daarna bracht hun sabotage.

Zonder internationale revolutionaire bewegingen zal de arbeidersklasse steeds dieper zinken. Wij moeten er voor zorgen, dat als weder een historisch noodzakelijke beweging aan de deur klopt als in 1918 het geval was, de beweging niet weer de geestelijke onmacht gepaard met klein-burgerlijke angst, ten toon spreidt, die in 1918 haar kermerk was.

De vakbeweging moet in veel sterkere mate socialistisch worden. En nu meen ik, dat zulks alleen democratisch kan worden bereikt. Wij zullen de in de vakverenigingen georganiseerde arbeidersmassa alleen dan politiek kunnen oriënteeren langs de wegen van een Partij van den Arbeid, mits deze partij door een even koene als verziende politiek de vakverenigingen in een politieken strijd durft te betrekken.

Over deze zaak hebben twee partijgenooten, Van Meurs en Goudriaan, in het Dispuutgezelschap stellingen geponeerd, die er van getuigden, dat ze het eigenlijke probleem niet durven te stellen.

Door Goudriaan is de volgende stelling geponeerd:

„Naarmate de macht der vakbeweging toeneemt — en uit den aard der zaak niet in alle bedrijfstakken in gelijke mate — groeit de waarschijnlijkheid van conflicten tusschen de vakbeweging, die de materiele belangen van een groep en de politieke partij, die de materiele en idieele belangen van het geheele volk te behartigen heeft.”

Ik onderschrijf dat en zie dat als één der groote gevaren voor het socialisme. In Rusland heeft de comm. partij dit gevaar in den aanvang moeten bezweren door de vakverenigingen te binden en in een positie van ondergeschiktheid te houden, hen te maken tot willooze werktuigen der politieke organen. In West-Europa lijkt mij dat volslagen onmogelijk. En toch dreigt het gevaar van den onderlingen groepsstrijd of den strijd van de groep tegen de gemeenschap, welke beide noodlottig zijn.

Goudriaan, die de volkomen wederzijdsche

onafhaakelijkheid wil, kent echter geen ander middel, om dezen strijd te voorkomen, dan het geweld. De vakverenigingen moeten in toom gehouden worden: tegen de arbeiders schijnt hij geweld eerder geoorloofd te achten, dan tegen de bourgeoisie. Om dit te doen slagen, moet echter de politieke partij ook sterker zijn dan de vakverenigingen.

Tegenover deze geweld-methode naar binnen, stel ik die der democratie: Het inschakelen van de vakverenigingen in den politieken strijd.

Wat zijn het eigenlijk voor opvattingen, die de partij willen laten strijden voor medezeggenschap en medebeheer der productiemiddelen van de vakverenigingen en dezelfde organisaties deze willen onthouden in den strijd, om die medezeggenschap te veroveren? Ik wil de vakverenigingen inschakelen, om door den politieken strijd, door het stellen der politieke vraagstukken en het opleggen van politieke verantwoordelijkheid, de zuivere groepspolitiek te doen overwinnen. Ik wil deze inschakeling ook, omdat ik de vrees heb, dat, als zulks niet geschiedt, op den duur een zelfstandige vakverenigingspolitiek kan opkomen, die voor het socialisme nadeelig zou zijn en de arbeidersklasse zou kunnen verdeelen. In de artikelen van Erdmann in het maandblad van het Duitse Vakverbond zijn daar de eerste symptomen van waar te nemen.

Ten slotte. Als we de vakverenigingen niet kunnen maken tot gemeenschapsorganen, tot de productie dienende corporaties, dan is het socialisme een utopie.

Het zou dan moeten worden verwezenlijkt en gehandhaafd tegen de massa-organisatie der arbeiders in, wat onmogelijk is.

Het proletariaat heeft geen andere organen dan de vakverenigingen, om de functies uit te oefenen, die het in het socialisme uitoefenen moet.

Troelstra heeft dat volkomen juist gezien, toen hij schreef:

„Het proletariaat behoeft, voor de opstelling van zijn politiek stelsel, evenmin de lucht in te gaan, als de bourgeoisie dat behoefde te doen. Hij heeft evengoed zijne organisatie, ontsproten uit zijn opgekomen politieke macht, gesterkt en ontwikkeld in zijn strijd, als dat met het burgerlijke parlement het geval is geweest. Maar het zal veel moeilijker zijn, die organisatie algemeen te maken, met publieke autoriteit te bekleden, in het sociaal-politieke geheel in te passen, dan het geval was met de politieke instellingen die de bourgeoisie zich had geschapen.

De basis voor ons politiek stelsel kan wel geen andere zijn dan de organisatie op den grondslag van economische belangengemeenschap, waaronder de vakorganisatie een eerste plaats inneemt.”

De vakverenigingen moeten echter in een door den politieken strijd capabel gemaakt worden, om hun taak te vervullen. De inschakeling, ik betoogde het reeds, acht ik ook noodig, om in den strijd voor de verwezenlijking van het socialisme, de economische machtsmiddelen der vakverenigingen aan te wenden.

Nu heeft Goudriaan ons echter verrast met een stelling, luidende:

„Socialisatie onder pressie der vakbeweging is onsocialistisch.”

Theoretisch is deze stelling nonsens; de

sociaaldemocratie wordt hier verondersteld een soort moraaltheorie te zijn, althans te hebben, die bepaalde methoden inzake de wijze, waarop het socialisme verwezenlijkt mag worden, voorschrijft. Ik heb dat nog nooit eerder gevonden: ik heb nooit anders geleerd, dan dat het socialisme moet verwezenlijkt worden door den klassenstrijd van het proletariaat. Dat de vakverenigingen in dien klassenstrijd moeten thuisblijven, heb ik nooit gehoord.

Ik moge het direct en ronduit zeggen: Wanneer de socialisatie op grond onzer moraalopvattingen niet mag worden verwezenlijkt onder pressie der vakverenigingen, of wanneer de vakbeweging te lammenadig of te zwak is, zulk een pressie uit te oefenen, dan zal de socialisatie een schoon toast-artikel worden, of een dankbaar onderwerp voor pralende of diepzinnige pre-adviezen, werkelijkheid zal het dan wel nimmer worden. De bourgeoisie zal dan alleen om ons lachen.

Door Van Meurs is de volgende stelling geponeerd:

„De maatschappelijke ontwikkeling zal in toenemende mate blijven vorderen het zelfstandig voortbestaan van de vakbeweging, welke bij doorvoering der socialisatie en later in het socialisme als orgaan zal dienen, om de economische belangen der producenten te bevorderen en te beschermen.”

Ook deze stelling lijkt mij volkomen onjuist. De vakverenigingen van nu zijn typische klassenstrijd- zoo ge wilt, groepsstrijd-organisaties. Zij moeten in het socialisme en reeds bij de socialisatie allereerst productie-organen worden.

In deze zaak lijkt mij het oordeel van Renner veel juister, die in zijn „Marxismus, Krieg und Internationale” er op wijst, dat een socialisatie onder beheer eener beambtenklasse de kapitalistische dictatuur wisselt voor een dictatuur der intellectueelen en de meening uitspreekt, dat in menig bedrijf de vakverenigingen tot beheer geroepen zijn.

Ik kan mij geen socialisme voorstellen, waar de arbeiders de vakverenigingen in een vorm als de tegenwoordige noodig hebben

Bij een positie als Renner en vóór hem Troelstra had geschilderd, is dat ook volmaakt overbodig. Wanneer de vakverenigingen niet heen kunnen komen over hun karakter van organisaties van het groepsbelang, acht ik het socialisme geen vooruitgang. Om ze er overheen te ontwikkelen, wensch ik de Arbeiderspartij, waardoor de directe invloedssfeer der partij der sociaaldemocratie naar mijn overtuiging wordt vergroot.

De zwakste steen onzer gansche beweging is onze pers: we hebben tenslotte een beweging van 200.000 georganiseerde arbeiders met 700.000 kiezers; wij hebben echter een pers van 70.000 abonnees.

Het is eigenlijk belachelijk, dat een partij als de onze met zulk een aanhang in het volk, met een zoo soliede politieke machtspositie, een dergelijk abbonnemental op hare pers heeft. Stel u voor, dat de partij ooit regeeringsverantwoordelijkheid te dragen krijgt met een pers met 70.000 abonnees. Ze is volkomen onvoldoende om het werk te doen, dat voor partij en vakbeweging moet worden gedaan. Alleen als beide tezamen de pers gaan dragen, zal het mogelijk zijn, deze uit te bouwen tot een sterk

en krachtig orgaan. Een Partij van den Arbeid zou daarvoor het meest geschikte instrument zijn en de minste moeilijkheden opleveren.

De partij moge dit wel overwegen. Zij heeft den eigendomstitel der bladen; zij behoudt daarop zedelijk alleen dan het recht wanneer zij die bladen zoo weet te bouwen, dat hun omvang, hun inhoud en hun oplage aan redelijke eischen voldoen, redelijk in de verhouding tot den omvang, het werk en de positie der arbeidersbeweging. Kan ze daarvoor niet zorgen, dan neemt dat zedelijk recht een einde. Wat gisteren hierover is besloten grenst aan het onverantwoordelijke.

Ik kom tot mijn slot.

Het heeft mij in sterke mate verwonderd, dat in de discussie, die zoo nu en dan tegen mij gevoerd werd, de voornaamste rol werd vervuld door de factor, wat de partij als engere corporatie niet te doen zou hebben, maar te zeggen zou houden.

Het is een vraag, die in een commissie onder oogen kan worden gezien, doch op zichzelf volkomen onbelangrijk is. Belangrijk is, dat de partij de arbeidersklasse tot socialistische actie en tot socialistische politiek brengt.

Naar mijn meening had van de partij uit moeten gaan — en daarom spreek ik hier uitsluitend als sociaaldemokraat — het drijven naar een Arbeiderspartij vanaf het oogenblik, dat de vakbeweging zich voor de socialisatie uitsprak. Daarmee toch bekende zij zich principieel tot het socialisme, verklaarde ze zich voorstandster der soc. economie.

Ik heb de socialistische en politieke consequenties van de toen genomen beslissingen aanstonds gevoeld. De Arbeiderspartij wees ik toen — in 1922, toen zij in de vakbeweging een oogenblik in discussie was — af, omdat ik de meening was toegedaan, dat de engere, socialistische politieke beweging ook in politieken zin geen geestelijke eenheid is en dat een zoo nauwe alliantie als in een Arbeiderspartij zou plaats hebben, de geschillen zou brengen in de vakbeweging. Wanneer ik van dit standpunt ben teruggekomen en van tegen- voorstander eener Arbeiderspartij ben geworden, dan vindt zulks zijn oorzaak in tweeërlei:

„a. de geschillen, die eventueel in de politieke organisatie zullen opkomen en daar misschien scheurend zouden kunnen werken, zullen t o c h in de arbeiders-vakbeweging tot strijd aanleiding geven;

b. als er een politiek centrum is als een Arbeiderspartij van de verschillende proletarische organisaties, zal de vakbeweging het samenbindend element zijn, om de eenheid in den practischen strijd te bewaren.”

De eerste was een negatieve, de tweede een positieve overweging, om van meening te veranderen

Partijgenooten, er zijn buiten onze rjen duizenden en nog eens duizenden, die wanhopen en die dwalen. Men denke niet, dat deze elementen in onze politiek vertrouwen hebben, dat zij een hangen aan de methoden der politieke democratie bewonderen. Zij zijn daadloos en zij zien ons zonder daadkracht. Zij roepen om gemeenschapspolitiek, maar zij zien geen licht. Het is de taak onzer beweging dit licht te ontsteken, opdat al deze dwalenden den weg naar den strijd voor het gemeenschapsideaal vinden.

Ik ben mij klaar bewust van de gevaarlijkheid van ieder experiment, ik heb 20 jaar lang

in de arbeidersbeweging arbeid verricht van een aard en met een resultaat, die mij beschermen tegen het verwijt van dromer of fantast. Maar voor mij is het duidelijk geworden, dat als de socialistische beweging internationaal blijft gaan zooals zij de laatste jaren gedaan is, we belanden bij den ondergang. Zelfs in de landen met heele of half socialistische regeeringen, blijven de groote daden uit, is van socialistische hervormingen geen sprake.

Voor het voltrekken der sociale revolutie van het proletariaat is de Staat en zijn organen een onmisbaar middel en derhalve is het parlementarisme onontbeerlijk. Om echter het proces der proletarische sociale revolutie te doen voltrekken, is een stuwkracht uit de maatschappij noodzakelijk. Moge daarom onze beweging niet terugschrikken.

Angst en lafheid van onzen kant zullen ten gevolge hebben óf ondergang, óf wilde, roekeloze bewegingen, te wilder en roekelooser, naarmate ze langer uitblijven. Geen God kan ons daarvoor bewaren, alleen een even koene als scherpzinnige politiek van de socialistische beweging kan dat.

Nergens ter wereld is vooruitgang, nood en leed en schande wordt over onze klasse gebracht: ontbering en verval grijnzen het werkloos deel der arbeiders aan van allen kant. Als socialistisch inzicht, socialistisch idealisme en offervaardigheid klanken zonder inhoud zijn, dan zal onze beweging het proletariaat tegen dit alles mobiliseeren. Dat kan niet alleen op uitsluitend nationale bodem: maar internationale actie kan eerst geboren worden uit nationale bereidheid

Zoeken wij daarom niet naar schoone programma's alleen, niet naar logische en wijze formules en het dan daarbij laten.

Laat ons beseffen, dat er bezinning en be- raad noodig is om het proletariaat te brengen tot een politiek, die het bevrijdt uit de klusters van het kapitalisme! (A p p l a u s.)

De VOORZITTER wenscht vóór tot de discussie wordt overgegaan, en die kort moet zijn met het oog op den tijd, zich ernstig te beklagen over de wijze, waarop Stenhuis zijn taak opvatte. Hem is niet gevraagd om een rede over den algemeenen en politieken toestand te houden. Hem is een vraag gedaan van beperkten aard, toen hem den volgenden brief werd geschreven:

„Een tijd geleden zijn door u in de pers denkbeelden geuit over de wenschelijkheid om in Nederland te komen tot de oprichting eener politieke Arbeiderspartij, denkbeelden waarvan de eventueele verwezenlijking belangrijke verandering zou brengen in de taak en de positie van de S.D.A.P.

„Voorstellen, ingekomen voor den beschrijvingsbrief van ons aanstaand congres, geven blijk van belangstelling in deze kwestie.

„Het is bekend, dat het Partijbestuur op het standpunt staat niet te kunnen medewerken aan eenigen stap in die richting, ook niet tot die van de benoeming eener commissie, voordat de partij ongeveer weet wat aan deze kwestie kan vastzitten. Alvorens dus ons advies aan het congres vast te stellen over eenig voorstel om deze zaak in studie te nemen, besloot onze vergadering van 6 dezer u uit te noodigen om het door u gelanceerde denkbeeld voor de partij schriftelijk te willen inleiden, welke inleiding dan de basis kan worden van een discussie op het congres.

„Onze bedoeling is een inleiding waarin wordt betoogd, hoe de „Arbeiderspartij”, zooals u zich die denkt, een machtsvergroting voor de sociaaldemocratie belooft, hoe u zich de organisatorische verhouding, niet alleen nationaal, maar ook gewestelijk en plaatselijk, tusschen de besturen en de verschillende onderdeelen van partij en vakbeweging denkt, alsmede een schematische aanduiding van de taakverdeeling tusschen deze beide deelen der nieuwe organisatie. Hoe concreter dit alles wordt uitgewerkt, des te beter grondslag het zal vormen voor een congresdiscussie.

„Het zou ons genoeg doen, wanneer wij die inleiding in elk geval een maand vóór het congres konden publiceren.”

Stenhuis deelde ons mee, geen schriftelijke inleiding te kunnen geven. Hij zond ons stellingen en in zijn rede is geen enkel antwoord gegeven op de hem gestelde concrete vragen. Hij heeft niet aangetoond, dat er machtsvermeerdering uit een arbeiderspartij voor de arbeidersbeweging kon voortkomen.

Als spr. de speech moet karakteriseren, zou spr. willen zeggen: het was een wanhoopskreet. Die stemming van Stenhuis heb ik meer gehoord...

SCHAPER: Die komt periodiek terug.

De VOORZITTER: Zij getuigt van gebrek aan geloof en is reeds meer tot uiting gekomen. Maar die zoo oordeelen, hebben nooit iets practisch nieuws weten tot stand te brengen. De organisatievorm is in onze beweging betrekkelijk een onderdeel: de sociaaldemocratie is altijd gegroeid als de omstandigheden daarvoor gunstig waren.

Stenhuis spreekt over een uiting van spr. van bijna 30 jaar geleden. Is hij met zoo 'n citaat niet 30 jaar te laat? De opzet in dien tijd was de stichting van een arbeiderspartij op den grondslag der Belgische.

De partij is toen opgericht met de bedoeling in zich op te nemen alle organisaties, die zich meldden. Ook de vakbeweging werd verwacht. De ontwikkeling is een andere geweest. De vakbeweging heeft zich zelfstandig georganiseerd.

De positie van dit oogenblik -- alle groote problemen die Stenhuis er bij haalt laat spr. rusten -- is, hoe wij de organisatie zullen maken. Die problemen kunnen wij er buiten laten. Stenhuis maakt een groote kist en zet daar zijn kleine plannetje in. Wij hadden hier moeten hooren waarom wij hier tot een arbeiderspartij moeten komen, hoe hier de vakbeweging en partij kunnen worden samengevoegd om een machtsvergroting te verkrijgen. Dat vraagstuk heeft hij met geen woord besproken.

Op dit oogenblik kan spr. niet op alle onderdeelen ingaan. Dat komt nog wel. De strekking van het door hem aangehaalde artikel was, dat wanneer de arbeidersbeweging in een democratisch land een reële macht is, drukt zich dat politisch uit in parlement en verkiezingen. Met geweldmiddelen dwingt men het parlement niet. Buitenparlementaire actie is geen zonde, maar het is verkeerd en nutteloos en loopt altijd op mislukking uit. Alleen de kiesrechtstakingen hebben succes gehad. Dat kon ook niet anders. Economische stakingen werpen soms politieke kwesties op. Maar dat is geheel iets anders, denk maar aan de Engelsche kolenkwestie. In een land, waar de macht van de arbeidersbeweging ten volle ver-

tegenwoordigd is in het parlement, helpen geen buitenparlementaire middelen. Dat was de strekking van spr.'s artikel.

Wij weigeren op dit oogenblik aan de stichting van een commissie mede te werken, die zal onderzoeken, of er al of niet een arbeiderspartij zal komen. Wij weten allereerst niet, hoe de vakbeweging er over denkt. Dat is één reden. Een tweede is, de S. D. A. P. is de politieke arbeiderspartij van thans. Wat Stenhuis wil is het aantasten van het bestaansrecht der partij. Dat willen wij niet. Dan dient eerst over alles, ook de onderdeelen, te zijn gediscussieerd, vastgesteld worden, precies, hoe het alles zal gaan...

EEN STEM: Dat is van de tweede orde!

VLIEGEN: Neen, dat is van de eerste orde. Daar komt bij, dat in Engeland en België allerlei groote moeilijkheden worden gevonden met de Arbeiderspartij. In Engeland zitten in de Arbeiderspartij allerlei elementen en ook in België is iets dergelijks het geval. In „Le Peuple” werd onlangs de vraag aangesneden, dat de communisten, leden van de Arbeiderspartij, gekozen werden na een heftige agitatie tegen de partij, terwijl het leden zijn van dezelfde partij. Men wilde, dat ze uit den vakbond werden gezet. Dat ging niet, omdat men er schade voor de vakbeweging van zou ondervinden. Hier, in ons seculair landje, zou dat nog véél erger worden.

Het Partijbestuur had van een voorstander van de Arbeiderspartij een schema willen hebben, hoe hij zich de positie van de beide onderdeelen van die partij voorstelt. Vooral voor de vakbeweging is dat van belang, want 7/8 van Stenhuis' rede betreft veranderingen in de vakbeweging. Zet dat dus eens uiteen en laat dat eens in discussie worden genomen, zegt spr. Dan kan de zaak het volgend jaar opnieuw aan de orde komen. Voorshands willen wij de politieke Arbeiderspartij, die wij zijn, blijven.

Stenhuis sprak over de pers. Over de noodige uitbreiding zijn wij het eens. Als de politieke leiding van de pers blijft bij de politieke partij, zijn wij, wat de pers betreft, tot vrijwel alles bereid. De vakbeweging heeft een grootere pers absoluut noodig. Maar blijft onze pers thans in gebreke? Behandelen „Het Volk” en „Voorwaarts” de vakverenigingszaken niet goed? Spr. heeft er tot nu geen aanmerking op gehoord. Maar uitbreiding van de pers is noodig en daarover zullen wij met de vakbeweging gaarne overleggen.

Nu de verhouding tusschen partij en vakbeweging. Er zijn een aantal voorstellen om commissies te benoemen. Wij achten dat niet noodig: de besturen kunnen bijeen komen en doen dat practisch reeds en daarom is een commissie geheel overbodig. Veel beter kunnen de besturen zelf deze zaken bespreken. De kwestie is bij beide besturen bekend. Laat ons daarom binnenkort nog eens bijeen komen, om mogelijke veranderingen in de verhoudingen te bespreken. Dat is veel beter dan hier een commissie te benoemen. Blijkt echter in die bijeenkomst een commissie noodig, het partijbestuur zal zich er dan niet tegen verzetten.

De toon die uit de rede van Stenhuis sprak, spijt spr. Stenhuis is een groote agitatorische kracht. Spr. waarschuwt hem echter niet pessimistisch te worden, zijn geloof in de bewe-

ging niet te verliezen. Zooiets was in de rede te beluisteren.

De burgerlijke partijen verliezen het geloof in eigen beginselen, maar wij, die klaar staan hun taak over te nemen, weten, dat het socialisme nooit onder zal gaan. Daarvoor leeft het teveel in de harten van de arbeiders zelf. (A p p l a u s.)

LINDEMAN (den Haag) stelt voor niet te discussieeren. Het is beter, nu de zaak van beide kanten is toegelicht, met discussie te wachten tot een volgend Congres.

De VOORZITTER ziet daar wel iets in, doch acht waar er nog eenige tijd is, het beter, ook degenen uit het Congres, die dat wenschen, aan het woord te laten.

BRAUTIGAM (Rotterdam) zal niet uitvoerig over Stenhuis' persoonlijke meeningen discussieeren. Hij zal dat op het Congres van het N. V. V. doen, dáár zal hij Stenhuis over de zaak interpelleeren. Wel wenscht hij een woord van afkeuring te richten tot het P. B., dat Stenhuis in de gelegenheid stelde, op dit Congres te spreken, zonder het N. V. V. van te voren te hooren. Hoe zoudt gij het vinden als Vliegen op het Congres van het N. V. V. over opheffing der S. D. A. P. zou spreken zonder zijn eigen bestuur gekend te hebben? Hoe zoudt gij dan oordeelen over het bestuur van het N. V. V.

Aan de orde werd door Stenhuis gesteld een plan tot ontbinding van het N. V. V. En dit zonder het N. V. V. te kennen! Spr. staat van zulk onorganisatorisch optreden versteld. Hij wil er den nadruk op leggen, dat het N. V. V. niet meer wil dan een commissie om de verhouding tusschen S. D. A. P. en N. V. V. onder de oogen te zien. Meer niet. Mocht deze in te stellen commissie het nuttig oordeelen ook het vraagstuk eener Labour Party te behandelen, dan heeft het N. V. V. daartegen geen bezwaar.

Stenhuis' rede is de rede van de wanhoop en daarnaast een rede van de onderstellingen, — onderstellingen, die een beleediging waren voor partij en vakbeweging. Er is gesproken over buitenparlementaire middelen, wij zijn daartoe dikwijls bereid gebleken, stuitten dan echter vaak af juist op den onwil der arbeiders zelf. (A p p l a u s.)

Stenhuis heeft vele waarheden als koelen verkondigd. Inderdaad heeft de taak der vakbeweging zich gewijzigd. Deze wijziging is echter een gevolg van den vooruitgang van de grootere machtspositie, niet van de reactie! Spr.'s grootste bezwaar is dit. Stenhuis ziet niet anders dan terugloop. Vandaag is Abram van der Hoeven, die van een crisis van 1550 jaren gewaagde, overtroffen door Stenhuis, die van een crisis in permanentie sprak. Hij verwacht den vloed, het springtij, met een vasten stroom. Maar hij vergeet dat zelfs het springtij den rusteloozen drang van het water der rivieren den weg naar zee niet keeren kan. (A p p l a u s.)

Stenhuis' voorstelling van zaken is alsof de vakbeweging aan het einde van haar latijn is. het is défaitisme van het ergste soort. De taak der vakbeweging wijzigt zich, zij krijgt geen politiek karakter, doch wordt hoe langer hoe meer in het sociaal-politieke werk en de voorbereiding daarvan betrokken.

WIRAUT: Volkomen juist.

BRAUTIGAM. In de uitvoering der sociale wetgeving en het ontwerpen derzelve wordt de

vakvereeniging meer en meer betrokken. Haar leiders moeten over verschillende sociale maatregelen vaak een oordeel hebben vóór de politieke partij en vóór de leden van het parlement.

Ook komt de vakbeweging voor conflicten als thans in de Engelsche mijnindustrie. Waarbij de geheele gemeenschap, de staat wordt betrokken. Waarbij vraagstukken van socialen en politieken aard van den eersten rang aan de orde zijn en door de vakbeweging moeten worden behandeld en beantwoord.

Eerst recht wordt zij in het sociaal-politieke werk betrokken, als zij praktisch voor de medezeggenschap en de socialisatie komt te staan. Het besef is niet steeds in voldoende mate aanwezig, dat positie en taak der vakbeweging sterk zijn gewijzigd. Als Stenhuis d i t meent, is spr. het met hem eens. Ook, dat dit besef bij het partijbestuur der S. D. A. P. wel eens ontbreekt.

Stenhuis' conclusies zijn wel eens te positief, zoo b.v. die van stelling 3. Spr. hoorde echter geen enkel argument. Een Labourparty moge mogelijk zijn, haar vorming is daarom nog niet wenschelijk, laat staan geboden. Dat zou geboden zijn, als er meer dan een socialistische partij van beteekenis in ons land zou bestaan. Of als andere politieke arbeiderspartijen zich zoodanig met het vraagstuk van den arbeid zouden bemoeien, dat de vakbeweging hen en hun werk zou moeten erkennen. Verlangen naar zulk een toestand behoeven we evenwel niet. Wij mogen het prijzen hier te lande één socialistische partij te hebben.

De stichting eener Labourpartij is niet wenschelijk, ook in het belang der vakbeweging. In elk geval mag de vakbeweging niet worden vereenzelvigd met een politieke partij, zij moet blijven algemeen en onafhankelijk. Deze beide eigenschappen zijn haar kracht en de voorwaarden voor haar invloed op de massa. Zij geven haar bovendien het recht op de uitvoering van haar taak; daardoor kan zij haar plaats in de uitvoering der sociale wetgeving opeischen. Onafhankelijk dus tegenover de politieke partij. Vrij om alle zaken waarvoor zij wordt geplaatst van eigen standpunt te beoordeelen en daarna haar handelen te richten. Daarin ligt de verhouding tusschen partij en vakbeweging besloten. Zij moet er een zijn van permanent overleg. Het categorisch belang moet wijken als het algemeen belang der arbeidersbeweging het vordert. Beiderzijds moet het besef aanwezig zijn: waar er twee zijn, is er een geen baas.

Spr is voorstander van een commissie, die overleg en verhouding zal onderzoeken. Te veel speelt bij de ontmoeting der beide besturen de vraag van het wederzijdsch gezag een te groote rol. De uitnodiging thans door het P. B. tot Stenhuis gericht, bewijst ook, dat er iets niet deugt. De commissie is ook noodig met het oog op de dagbladpers. Het is een benauwend bezwaar, dat er geen verhouding is tusschen het aantal abonnementen en het aantal leden der vakbeweging. Dat zit misschien voor een deel in de wijze waarop deze pers de belangen der vakbeweging dient. Men zie al deze dingen rustig onder de oogen. Daartoe kan de gewenschte commissie dienstig zijn. Doch nog eens: wijs terug de vorming van een Labourparty.

VAN STAAL (Gouda) doet een motie van orde. Hij stelt voor dat beide besturen bijeen-

komen en dat zij dan een commissie benoemen. Verdere discussie acht hij hier overbodig.

VLEGEN acht een misverstand aanwezig inzake het doel der commissie. De commissie zal zich beperken tot de bespreking van het overleg, niet tot dat van de Labourparty.

BARMES (Amsterdam) meent, dat Stenhuis zijn eigen zaak geen goeden dienst heeft bezwaan door hier te spreken. Hij had sterker gestaan, wanneer hij gevraagd had: moet de verhouding tusschen partij en vakbeweging gewijzigd worden. Spr. gelooft niet, dat Stenhuis' rede uitsluitend een wanhoopskreet was. Wanneer wij de idee van een Arbeiderspartij overboord werpen, zijn we van de problemen niet af. Die problemen zijn inderdaad internationaal. De Oostersche kwestie is een alles beheerschende kwestie ook voor ons land.

VLEGEN: Inderdaad, maar zij heeft niets te maken met het vraagstuk der Labourparty.

BARMES. Er is toch een probleem partij en vakbeweging. Onze pers is hier aan de orde gesteld, zonder dat de vakbeweging, wie om een miljoen gevraagd wordt, er in gekend is. Spr. verdedigt het voorstel van Amsterdam IV, dat een commissie wil inzake de verhouding tusschen partij en vakbeweging.

WERKHOVEN (Partijbestuur) zegt, dat Vliegen er over klaagt, dat Stenhuis zich niet heeft gehouden aan de hem gestelde vraag. Toch is het goed, dat Stenhuis zijn stellingen publiceerde. Op die punten komt het echter aan en daarom wil spr. over den inhoud dezer stellingen wat zeggen.

In stelling I en II is de preable kwestie opgeworpen toen hij over de ontwikkeling sprak, die tot ontwrichting heeft geleid. Wat bedoelt hij met „ontwikkeling”, wat met „ontwrichting van Europa”. Oppervlakkig lijkt dat van geen betekenis, omdat verondersteld wordt, dat wij begrijpen wat hij bedoelde. Spr. neemt aan, dat Stenhuis de ontwikkeling van het kapitalisme bedoeld. Maar wat is dan de betekenis van den zin die er op volgt? Hij constateert inzinking van de productie en die een tegenstelling deed ontstaan tusschen productie en productiemogelijkheid. Was die tegenstelling er al niet lang voor den oorlog? Was er toen geen beperking der productie met het oog op de winstmakerij? Is het ook niet waar, dat door den oorlog mijnen en fabrieken en daarnaast menschenmateriaal vernietigd werd. Stenhuis beweert dat door deze inzinking en tegenstelling de reactie is ontstaan! Maar datzelfde was voor den oorlog reeds lang bekend. Ze is alleen verscherpt. Wij leven in een crisistijd, zegt Stenhuis. Dat is een waarheid als een koe. Maar is dat een crisis in permanentie. Is dat niet de herleving van de verelendings-theorie? Het bestaan der vakbeweging bewijst de onjuistheid dezer theorie. . . .

De VOORZITTER dringt aan op bekorting.

WERKHOVEN, voortgaande, vraagt: Zullen partij en vakbeweging tot een macht saam gevoegd in staat blijken de onoverkomenlijke economische omstandigheden te overwinnen? Zal het mogelijk zijn de andere dan de moderne vakbewegingselementen in te voegen in socialistisch georiënteerd verband? Alles wat buiten deze twee vragen geponeerd wordt, is revolutionaire lawaaiaus.

Wat verstaat Stenhuis onder normalen socialistischen vooruitgang? Spr. vraagt Stenhuis: Hoe wilt ge, als het mindere u reeds thans on-

mogelijk blijkt, het socialisme door middel eener Arbeiderspartij dan wèl bereiken?

Stenhuis construeerde een verschil tusschen partij en socialistische arbeidersbeweging. Spr. komt tegen deze minachtende kleineering op. Zij is een beleediging voor wat partij en vakbeweging tot heden deden.

De economische belemmeringen wegen voor Stenhuis zoo zwaar, dat hij den strijd bijna onmogelijk acht. Maar den politieken strijd, zooals hij dien wil, acht hij niet gedetermineerd door de economische omstandigheden. Ziehier de psychologische grondfout, die hij begaat. Zoodra eenheid in Stenhuis' geest bereikt zou zijn, vrees spr. de ergste strubbelingen in het nieuwe verband. Hij begrijpt Stenhuis' steeds zich wijzigende opvattingen niet. Welk verschil tusschen Stenhuis' houding in 1921, toen hij de vakbeweging geheel los wilde maken van de partij en zijn nieuwe streven naar een Arbeiderspartij. Spr. vrees, dat t e r w i j l een commissie zou gaan werken, Stenhuis nogmaals van opinie zou veranderen. Hij wijst onderzoek in commissie van het vraagstuk der arbeiderspartij af. Maar een commissie om de verhouding tusschen Partij en Vakverbond te bestudeeren, zooals Amsterdam wil, steunt hij met aandrang.

Hierna is

het woord aan Albarda.

Onder Stenhuis' redevoering heeft spr. zich buitengewoon onaangenaam aangedaan gevoeld. Hij gevoelde leed over de smalende wijze, waarop Stenhuis sprak over het werk der laatste jaren, door partij en vakbeweging verriicht.

Het moet beter gaan, zegt Stenhuis en hij daarvoor een Labourparty. Maar welke waarborgen voor beteren en trouwen strijd, dan zooals hij nu wordt gevoerd, zijn er bij een Labourparty? Als de leden der vakbeweging zooveel beter kunnen strijden voor het socialisme, waarom komen ze dan niet bij ons. (A p p l a u s.) Dat zij niet komen, wijten wij niet aan het N.V.V., maar er blijkt uit, dat er nog velen zijn, die het socialisme nog niet genoeg in hun hart hebben. Bovendien, er zijn neutralen en communisten in het Vakverbond. Moet aan deze alle de zorg voor de zuiverheid der socialistische politiek worden toevertrouwd? (A p p l a u s.) Men kan aan deze menschen de zorg voor de zuiverheid der socialistische politiek niet toevertrouwen. (A p p l a u s.)

Stenhuis schilderde een somber beeld van den politieken en economischen toestand. Een te sombere schildering, want zoo is het niet. Ik ontken dat van machteloosheid en tekortkomingen mag worden gesproken. Niet bij de partij en ook niet bij de vakbeweging is dat het geval. Wij hebben onder de zeer onvrijelijke omstandigheden van oorlog, crisis en reactie de partij weten te bewaren, de arbeiders het geloof in partij en vakbeweging doen behouden. Wij hebben ons weten te handhaven en zijn niet tekort geschoten, ook niet bij de aanvallen der communisten. Daarom kom ik er tegen op, als men hier spreekt als Stenhuis deed. De partij is onze partij; het liefste dat wij hebben en daarvan kunnen wij niet laten zeggen, wat, gij, Stenhuis, ervan hebt gezegd. (L u i d a p p l a u s.)

Ik kom er eveneens tegen op als Stenhuis van de vakbeweging méér verlangt dan zij heeft gegeven. Ook zij deed haar plicht, zij was

het weerbare leger der Nederlandsche arbeidersbeweging, dat zich krachtig en met succes verzette tegen de reactie. Hoe zou het er uitgezien hebben voor de Nederlandsche arbeidersklasse als de vakbeweging haar niet verdedigd had tegen de aanvallen der reactie? Vakbeweging en partij deden in deze moeilijke periode alles wat noodig was, deden volledig hun plicht. Zij kunnen thans weer vooruit, weer aanvallend optreden, de arbeidersklasse voor gaan in acties, die de overwinning van het socialisme nader kunnen brengen. (Luid, langdurig applaus.)

Het antwoord van Stenhuis.

STENHUIS bespreekt allereerst Vliegen's brief. Spr. heeft Vliegen voor het congres gezegd, niet in kleine organisatorische zaken te kunnen treden. Hij wil zelf mee beslissen op welke wijze een zaak als deze zal worden behandeld. Men heeft hier een vraagstuk van tactiek onder algemeene frazen bedekt. (Ge-fluit.) Er is gesproken van gebrek aan geloof. Niemand die meer geloof heeft in de arbeidersbeweging dan ik. (Applaus). Doch uw politiek heeft geen andere strekking dan de arbeiders te brengen van de eene illusie in de andere. (Applaus en verontwaardiging).

Mijn meening heb ik aldus geformuleerd: de economische omstandigheden laten met de gewone middelen geen verderen vooruitgang toe. Daartoe is een ombouw der productieorganisatie noodig, die alleen te veroveren valt door versterking van het politieke karakter van de vakbeweging en in dit verband beschouwd, heeft de economische situatie in Europa er alles mee te maken.

Spr. heeft zijn rede moeten bekorten en las daarom niet alle citaten volledig voor. Hij wil nu echter nader het citaat van Vliegen onder oogen zien. Vliegen schrijft inderdaad in beginsel tegen buiten-parlementaire actie te zijn. Dat nu heeft nooit tot de soc-dem. beginselen behoord. Het is de taak van de partij om de massa der vakbeweging de politieke konsekventies te doen trekken van de besluiten, die de vakbeweging nam. Er is gesproken over het bestaansrecht der partij. Ik heb opzettelijk het tactische vraagstuk gesteld boven het organisatorische. Wil de vakbeweging met economische middelen in den politieken strijd ingrijpen, dan geschied zulks het best door de stichting van een Arbeiderspartij als massa-organisatie van het proletariaat.

Vliegen wees op de moeilijkheden in de Arbeiderspartijen van België en Engeland. Spr. ontkent die moeilijkheden niet. Vliegen moet echter de vergelijking doortrekken.

De moeilijkheden worden in België en Engeland juist, dank zij den daar bestaanden organisatievorm, des te gemakkelijker overwonnen.

Ook Brautigam heeft hier niet namens het N.V.V., doch ook slechts persoonlijk gesproken. In den Bestuursraad van het N.V.V. is een voorstel om de kwestie der Arbeiderspartij in eventueel niet commissoriaal onderzoek te betrekken, niet gehandhaafd, men wist dat het voorstel toch niet zou worden aangenomen.

Brautigam onderstelde ontbinding van het N.V.V. bij stichting van een Arbeiderspartij. Die is toch in Engeland ook niet geschiedt? Met geen woord is bestreden, dat de economische situatie zóó is, als ik haar hier schetste. Op het

oogenblik dat het mogelijk is de arbeidersvakbeweging haar macht in den politieken strijd te doen werpen, is die mogelijkheid inderdaad geboden!

Het zal ook spr. welkom zijn, wanneer de zaak in het N.V.V. eveneens beschouwd zal worden en dan van vakbewegingsstandpunt.

En nu de pers. In een land als het onze, met zijn vele vakcentralen, is het niet mogelijk dat wij kapitalen in een pers zouden steken, waarin wij buiten de politieke leiding zouden worden gehouden. Kranten met vakverenigingsgeld gesticht en gedreven; moeten mee door de vakbeweging worden beheerscht.

Waarom komen de leden van het N. V. V. niet naar de S. D. A. P.? vroeg Albarda. Hij moet dit mij niet vragen. Hier te lande is het de partij nu eenmaal niet gelukt, wat de partij in Oostenrijk wel gelukt is. De partij overwege zelf welke middelen zij daartoe moet aanwenden.

De zorg voor het socialisme kan alleen aan de politieke partij overgelaten worden, zegt men. Dit is niet het vraagstuk. Het vraagstuk is alleen dit: Of het socialisme alleen langs parlementairen weg bereikt kan worden.

Denkt men, dat het kapitalisme alleen al voor uw geloof en idealisme uit den weg zal gaan? Neen toch immers! Het kapitalisme gaat voor ons alleen uit den weg, wanneer de arbeidersklasse in staat zal blijken haar economische macht in de weegschaal te leggen. (Applaus en rumoer.) Met een beroep op ons geloof brengt men alleen een mooie stemming te weeg. (Herhald rumoer.) Men heeft hier op dit congres een tactisch probleem bedekt onder frazeologie! (Tegenspraak.)

Niets is gevaarlijker dan uw somberheid, zeide Albarda. Doch ik zeg u: niets is gevaarlijker dan de utopie, alsof wij hier in Nederland onze uitzonderingspositie duurzaam zouden handhaven, wanneer niet de ombouw der maatschappij naar het socialisme wordt verwezenlijkt.

Gesproken is over het werk der vakbeweging. Daaraan heb ik het mijne bijgedragen. Echter heb ik het recht er mij rekenschap van te geven hoe lang wij de betrekkelijk gunstige verhoudingen, waaronder de arbeidersklasse hier leeft met de strijdmiddelen, die tot nu toe worden toegepast, kunnen handhaven. Nationale bereidheid is noodig, voor men tot internationale actie zal kunnen overgaan! (Appl.)

Wanneer de verschillende andere richtingen in de vakbeweging in moeilijkheden zitten, spruit dat niet voort uit het feit, dat wij bij het N.V.V. hebben geslapen. Zij zitten ook niet in moeilijkheden door de tactiek der partij. Wat de arbeidersklasse noodig heeft is de scherpere strijd met economische machtsmiddelen op politiek gebied. Als men meent de tactische vraagstukken af te kunnen doen met woorden over geloof en liefde, gaan wij, partij en vakbeweging samen verloren. (Applaus.)

De VOORZITTER zal niet repliceeren. Alleen dit: als het ledental der partij maar groofter was, zegt Stenhuis, was de arbeiderspartij niet noodig. Hij verzuimde echter aan te toonen, op welke wijze hij door een anderen organisatievorm tot vergrooting van macht wil komen.

Het Partijbestuur stelt voor, geen commissie te benoemen, die zich over het probleem der arbeiderspartij uit zal spreken. Besprekingen

van het vraagstuk in partij en vakbeweging is noodig. Komt de vakbeweging er toe uit te spreken dat een arbeiderspartij noodig is, dan pas is er plaats voor een commissie, eerder niet.

Stenhuis deelde verder mee, dat in den bestuursraad van het N.V.V. over een commissie is gesproken, die ook het vraagstuk der arbeiderspartij zou onderzoeken. De partij moet dat afwijzen. En aan de benoeming van de andere commissie die men wil, kan alleen worden gedacht, als de kwestie der arbeiderspartij wordt uitgeschakeld.

VAN DER LENDE (N. V. V.): Het is onjuist, dat het in den Bestuursraad van het N.V.V. zoo is gegaan, als Stenhuis het hier voorstelde. Door de Bestuursraadsvergadering is niet besloten, als dit congres enkel in een commissie tot bestudeering van de verhouding tusschen partij en vakbeweging toestemde, waarbij dan een bespreking over het formeeren van een arbeiderspartij zou worden uitgeschakeld, in een nieuwe vergadering te overwegen of dit wel zou kunnen worden aanvaard.

Wat Stenhuis daaromtrent mededeelde was dan ook onjuist.

De VOORZITTER zegt, dat de zaak dus eenvoudig is. Het P. B. zal het bestuur van het N. V. V. spoedig uitnoodigen tot een der driemaandelijksche vergaderingen. Daar kan over de commissie worden gesproken, en dit congres kan dus inzake deze commissie geen beslissing nemen. Spr. stelt daarom voor de voorstellen terzake naar het Partijbestuur te verwijzen.

Het voorstel-Hengelo is ingetrokken. Dat spijt spr., omdat een uitspraak hier gewenscht was.

Het voorstel, om de commissie een onderzoek naar een Arbeiderspartij op te dragen, wordt met nagenoeg algemeene stemmen verworpen bij handopsteken. 12 Afgevaardigden stemden vóór.

Inzake het onderzoek naar de verhouding tusschen partij en vakbeweging wordt gehandeld zooals door den voorzitter is voorgesteld.

Het congres wordt tot 'smiddags geschorst, nadat de voorzitter Stenhuis dank heeft gezegd voor zijn inleiding. (A p p l a u s.)

M i d d a g z i t t i n g.

Te ruim twee ure heropent de voorzitter het congres.

Een monument voor Adama van Scheltema.

Congres, aldus KLEERKOPER, er is bij ons een verzoek ingekomen. Het is thans de beste gelegenheid daarvoor de aandacht te vragen. Er heeft zich een comité gevormd om in Amsterdam een monument te stichten voor Adama van Scheltema, Nederland's grootsten socialistischen dichter. De beeldhouwer Tjipko Visser is bereid gevonden het monument te maken en het gemeentebestuur heeft zich, althans voorloopig, bereid verklaard een passende plaats voor dit monument af te staan. Een groote som is niet noodig, het is wel noodzakelijk, dat in zoo groot mogelijken kring voor het monument wordt bijgedragen. Nadere mededeelingen te dezer zake zullen in „Het Volk" verschijnen. Men doe daarna wat geboden is tot viering van de gedachtenis van dezen socialistischen dichter. (A p p l a u s.)

VLIEGEN sluit zich hierbij aan en verzoekt

aan den komenden oproep in zoo groot mogelijken kring te voldoen.

Aan de orde zijn thans de voorstellen, betrekking hebbend op

de Propaganda.

De afdeling Schoten verzoekt stenografisch verslag van Stenhuis' rede.

ANKERSMIT deelt mede, dat de rede letterlijk in het verslag zal verschijnen.

Het voorstel Weesp (47) om te besluiten elk samenwerking met het N.V.V. de actie voor demonstratie te houden voor ontwapening, met amendement-Brummen wordt door Vliegen ont-raden. Hij stelt voor omtrent deze en dergelijke voorstellen over te gaan tot de orde van den dag.

Aldus besloten.

Het voorstel van Zaandam, dat beoogt in samenwerking met het N. V. V. de actie voor de medezeggenschap krachtig te voeren, zal tusschen beide besturen, in verband met de actie in de Kamer, in bespreking gebracht worden. Het voorstel wordt door het P.B. overgenomen.

Over het voorstel Metslawier en andere afdelingen, die betrekking hebben op de propaganda ten platte lande en vooral onder de kleine grondbezitters, spreekt:

TERPSTRA (Metslawier): Aan de landbouwparagraaf van ons program wordt over het algemeen bij het voeren van propaganda en verkiezingsactie te weinig aandacht gewijd. Een groote groep klein-grondgebruikers stelt te weinig belang in onze beginselen. Dit moet veranderen. Ons voorstel heeft de strekking om de propaganda op het platteland onmiddellijk en met kracht te beginnen. Er ontstaat een steeds grootere groep klein-grondgebruikers, voor wie wij strijd te voeren hebben. Tot de plattelandbevolking wordt op te weinig vergaderingen over het landbouw-vraagstuk gesproken. Er dienen speciale brochures te worden samengesteld. De sociaal-democratie hebbe ichting te geven ook in landbouw-zaken. (A p p l a u s.)

ZEEMAN (Noord-Scharwoude) herinnert aan wat hij ten vorige jare besprak in verband met Duitsche invoerbepalingen en tariefwetgeving voor landbouwproducten. Hij brengt een woord van dank aan wat Schaper in samenwerking met de Duitsche sociaaldemocratie sindsdien heeft bereikt. De Duitsche partij heeft zich met hand en tand tegen die tariefwetgeving verweerd. Voor den Nederlandschen land- en tuinbouw, die in christelijken zin georganiseerd is, komt thans het vraagstuk der retorsie aan de orde. Spr. vestigt de aandacht der Kamerfractie op de hangende kwesties. Men vechte zoo lang mogelijk voor het stelsel van vrijhandel en internationale samenwerking. Spr. laakt ten slotte de houding der Duitsche roomsch katholieke partij.

VAN DER MEER (Huizum) geeft een toelichting op het voorstel zijner afdeling, dat aan het landbouwvraagstuk meer aandacht moet worden besteed. Het vraagt meer studie en propaganda in de richting van landrationalisatie. Hij herinnert aan een debat tusschen Van der Sluis en den voorzitter der Grondpartij, den heer Buma. De laatste hield een meer gespecialiseerde rede. De partij benoeme een commissie inzake het grondvraagstuk en werke haar beginselen ten deze meer uit.

WERKHOVEN (Partijbestuur) herinnert aan

twee moeilijkheden. Het landbouwvraagstuk is een der moeilijkste problemen, waarvoor de partij zich geplaatst ziet. Van een commissie kan binnenkort een rapport verschijnen. Spr. weet echter niet of dit voldoende praktische richtlijnen zal bieden. Waarom vraagt men op het platteland steeds sprekers uit de groote steden, waarom maakt men geen gebruik van de propagandistische talenten van mannen als Terpstra? In onze bijeenkomsten ziet men te weinig kleingrondgebruikers. Bij hen moet men het besef vekken, dat er voor hun moeilijkheden bij ons belangstelling is.

Wij hadden een landbouwblaadje, waarvoor de afdelingen te weinig belangstelling toonden.

Een stem: Het had gratis verspreid moeten worden.

WERKHOVEN: Het was zeer billijk, maar wij moesten er f 2400 op toelagen en het daarna opheffen. De belangstelling is er aan onzen kant, wij vragen echter in de eerste plaats de belangstelling en de medewerking van de plattelandsafdelingen zelf.

VLIEGEN onderschrijft de afkeuring, die Zeeman uitsprak over de houding der Duitsche katholieke partij inzake de tariefwetgeving. Het P.B. neemt voorstel 50 van de afdeling Haaksbergen, om over belangrijke zaken ten behoeve van het platteland vlugschriften te doen verschijnen, over.

Het voorstel-Huizum, dat zich uitspreekt in de richting van landnationalisatie beteekent in zekeren zin verandering in het socialisatie-rapport. Het had schriftelijk moeten toegelicht worden. Het rapport der landbouwcommissie die aan het werk is, zal binnenkort verschijnen. De voorstellen inzake het landbouwvraagstuk kunnen als aangenomen worden beschouwd, met voorbehoud voor wat de landnationalisatie betreft.

SCHAPER spreekt over het amendement-Rijswijk op het voorstel-Huizum. Een conferentie met de Kamerfractie over de landbouwzaken is aan den partijgenoot, die het amendement indiende, toegezegd.

VLIEGEN spreekt nog eenige woorden over de retorsie, door enkele Nederlandsche land- en tuinbouwers, maar vooral door de industrieelen uit den Bond van R.K. werkgevers gevraagd. Dat beteekent een Hollandsche klap, na de Duitsche klap, die de Nederlandsche land- en tuinbouw reeds gehad heeft. Z.i. is retorsie een onmogelijkheid. Mocht zij aan de orde komen, dan zullen wij er ons zeker tegen verzetten.

Onder diversen staan nog voorstellen, die betrekking hebben op propaganda. Een daarvan is voorstel 119, betrekking hebbend op de economische inzinking in Drente. Dit stelt hij op dringend verzoek aan de orde.

MEERTENS (Klazienaveen) licht dat voorstel toe. Blijkens een mededeeling van een dokter zijn van 142 kinderen de totale bevolking van één openbare lagere school, die hij onderzocht, de meesten lijdende aan bleekzucht, klieropzwellingen enz.

Partij en vakbeweging hebben een commissie aan het werk gezet om te rapporteeren over de werkloosheid. Over Drente wordt daarin weinig gezegd. De Kamerfractie bracht de zaak herhaaldelijk aan de orde, maar in Emmen wordt nog altijd weinig van de werkloozenzorg geprofiteerd, omdat de werkverschaffingsobjecten doorgaans buiten Emmen liggen,

terwijl de gemeente 25 pCt. in de loonen moet bijdragen. De arbeiders moeten 9 uur werken en bovendien dag aan dag nog vele uren fietsen om op hun werk te komen.

Er zijn toezeggingen gedaan, door Partij en Vakbeweging, om die zaak nog eens ernstig in studie te nemen. Dat is zeer noodig, de toestand is zeer slecht. Het loonpeil is dalend en daarom past men zich zeer moeilijk aan. Er is wel eens over de plattelandsarbeiders in Groningen in dit verband gesproken. Deze verkeerden echter in een geheel andere positie, doordat zij veelal de beschikking hebben over een stukje grond; veenarbeiders hebben dat in den regel niet. Vanzelf komt de oplossing niet. Aan de ellende moet door overheidsingrijpen een eind worden gemaakt. Er is een beroep op de liefdadigheid gedaan. Dat mag niet voortduren. Onze arbeiders protesteeren daar ernstig tegen en daarom roepen wij de hulp in van partij en vakbeweging.

SCHAPER juicht deze woorden toe. Er is in de laatste jaren herhaaldelijk op deze zaak de aandacht gevestigd, ook in het rapport, door Meertens genoemd. De in dat rapport genoemde maatregelen slaan tezamen ook op Drente. Hiemstra zal binnenkort interpelleeren en ook spr. wees reeds bij de begrooting op de noodzakelijkheid, dat hier wat van den kant der overheid ten spoedigste moet gebeuren.

Werkverschaffing buiten de gemeente Emmen is noodig. Men kan met zulke werkverschaffing niet binnen de gemeentegrenzen blijven, dat kan men ten aanzien van de Goudenaars en Dortschen met de droogmaking der Reeuwijksche plassen ook niet. A.s. Zaterdag komen wij met het N.V.V. weer in Emmen over deze Drentsche zaken bijeen. Er wordt dus voortdurend aan gewerkt.

Regeringssubsidie voor de turfgraverij is overwogen. Daar zijn zwakke kanten aan, bijv. tegenover de mijnwerkers, daar de steenkool met de turf concurreert. Er is hier niet de gelegenheid daar op in te gaan, maar vast staat, dat wij allen diep zijn doordrongen van de ellende in Drente en alles doen wat mogelijk is, om de ellende op te heffen.

MEERTENS (Klazienaveen) blijft erbij, dat in het rapport weinig aandacht is besteed aan de moeilijkheden in Zuid-Oost-Drente. Emigreeren is goed. Wat men thans doet, lijkt meer op deportatie.

BARTELS (Groningen): Het gaat niet enkel over Drente. De zaak is van veel algemeener aard.

SCHAPER blijft erbij, dat het rapport ook op Drente slaat. Dat er omtrent subsidie om de turf met steenkool te laten concurreeren niets is gezegd, ligt voor de hand. Dat kan maar niet met enklende woorden worden afgedaan.

KALTER (Nieuw-Amsterdam) zegt, dat de werkloosheid in Drente voortdurend de aandacht had van de fractie. Sannes zoowel als Schaper en mevr. De Vries—Bruins stelden zich persoonlijk en ter plaatse op de hoogte. De arbeiders uit allerlei uitgeveende streken zijn naar Drente gekomen. Daardoor is er een teveel aan arbeiders gekomen. Daarbij is er stagnatie in het bedrijf, dat niet meer loonend is te exploiteeren. De steenfabrieken o.a. hebben hun bedrijf anders ingericht. Er zijn reeds groote werken uitgevoerd als werkverschaffing, doch het groote leger arbeiders, dat Emmen herbergt, kan daar geen loonend werk vinden. In de enquête van 1888 wordt reeds gezegd,

dat de arbeiders maar drie maanden werk in het bedrijf konden vinden. Vroeger trokken de arbeiders den overigen tijd naar Duitschland. Dat is door den oorlog veranderd en daarom moet er nu wat anders gebeuren. Het federatiebestuur van Emmen heeft nu een klein plannetje ontworpen. Dat wordt spoedig besproken en wij hopen dan een oplossing te vinden. (A p p l a u s.)

VLIEGEN acht, nadat zulke toezeggingen zijn gedaan verdere discussie overbodig.

Het voorstel wordt ingetrokken.

DF ZWART (Vlagtwedde) doet een beroep om aandacht te wijden ook aan den toestand in de gemeente Vlagtwedde.

Aan de orde zijn daarna de punten 59, 60 en 61, betrekking hebbende op de

combinatie van functies.

Leidschendam stelt voor, dat Tweede Kamerleden en functionarissen in de partij geen nevenfuncties mogen bekleeden, opdat de betrokken personen zich geheel kunnen geven aan een werkring in het belang van het socialisme. Als amendement op dit voorstel verzoekt de afdeeling Maarssen een commissie te benoemen, die tot taak heeft te onderzoeken op welke wijze een kader gevormd kan worden, zoodat het in de toekomst uitgesloten zal zijn dat de Tweede Kamerleden functionarissen van de partij geen nevenfuncties meer behoeven te bekleeden. De afdeeling Schoten acht het gewenscht, dat in alle instanties der arbeidersbeweging naar arbeidsverdeling over alle beschikbare krachten gestreefd wordt.

VLIEGEN herinnert aan besprekingen van eenige jaren geleden en een congresbesluit, waarin eenige functies genoemd worden, die onvereinigbaar zijn. Er heeft zich in de partij niets voorgedaan, dat wetttigt de zaak opnieuw aan de orde te stellen. Het is overigens een zaak, die de betrokken partijgenooten zelf in de hand hebben. Men voere de voorstellen van de agenda af. De aangenomen resolutie blijft immers bestaan.

Zuidhorn stelt voor de zaak te beschouwen in het verband der verhouding tusschen partij en vakbeweging.

VISSER (Eindhoven) gelooft, dat de functies van Kamerlid en vakbondbestuurder onvereinigbaar zijn. Hij trekt zijn voorstel in.

VAN HERWERDEN (Schoten) rept van de accumulatie van functies als een algemeene kwaal in de arbeidersbeweging, die het organisatieleven ondermijnt. Hij verzoekt ondersteuning van het voorstel-Schoten.

VLIEGEN acht het gewenscht de zaak met verder te behandelen. Het betrokken voorstel zegt niets, het betreft steeds functies, die worden opgelegd door de beweging zelf, en waarin het P.B. geen zeggenschap heeft.

BINNENDIJK (Amsterdam II) herinnert aan het congresbesluit van 1919. In 1923 moende het partijbestuur dat de functies van propagandist en wethouder onvereinigbaar waren. In 1924 werd besloten dat de onbestaanbaarheid van de vereeniging van functies niet gold voor de bestaande gevallen. Spr. herinnert aan het geval-Ter Laan. Het is een teer onderwerp, doch men houde bij het samenstellen der grosljst voortaan rekening ook met de bestaande gevallen. Spr. vraakt de positie van Stenhuis als Bondsvoorzitter-Kamerlid.

VLIEGEN herinnert aan de resolutie van 1924, die spreekt van de b e s t a a n d e geval-

len. Men kome niet ieder jaar op dezelfde kwestie terug, nu sinds het vorig jaar toch niets veranderd is. Hoogstens kome men er tegen 1929, bij het samenstellen eener nieuwe grosljst, op terug.

De betrokken voorstellen worden ingetrokken.

Deelneming aan plechtigheden.

Aan de orde kome een voorstel-Rijswijk, waarin een uitspraak gevraagd wordt over n u t en n o o d z a a k van deelname der Kamerfracties aan de „opening der Staten-Generaal”. Ook de afdeelingen Hilversum, Leiden en Den Haag I hebben deze kwestie aan de orde gesteld.

VELTMAN (Leiden) verdedigt het voorstel der afdeeling inzake de deelneming aan plechtigheden en feestelijkheden. Spr. stelt op den voorgrond, dat van Eck niet de afdeeling is en dat spr. meermalen diens voorstel bestreden heeft. Het deelnemen aan den feestmaaltijd in Amsterdam heeft verbittering gewekt. Wat Wibaut daar heeft gezegd heeft onze instemming, maar dat wil niet zeggen, dat wij niet tegenwoordig kunnen zijn als er op de koningin en het Oranjehuis wordt getoost en dan met de andere aanwezigen op gaan staan. Dat doet de bourgeoisie ook niet voor ons lied, als dat in hun tegenwoordigheid gezongen wordt. Het artikel in „Het Volk”, dat er aan gewijd was, vindt spr. een klungelachtig stukje. Ik weet niet van wie het was. . .

ANKERSMIT: Dit was van de hoofdredactie.

VELTMAN: Goed, maar daarom blijf ik het toch klungelachtig vinden. Wij kunnen ons niet afzonderen, dat geeft spr. toe. Maar hetgeen spr. bedoelt, heeft een veel wijdere strekking. Noemen wij de A. J. C. om haar bijzondere kleding ook een secte? (V r o o l i j k h e i d en i n s t e m m i n g.)

De VOORZITTER: Uw argumentatie staat niet heel hoog.

VELTMAN blijft er bij, dat onze menschen op feestmaaltijden niet aanwezig moeten zijn. Dat men zijn wethouderlijken plicht moet doen, kan spr. billijken. Maar verder mag men niet gaan. Dat kan de loonarbeider niet begrijpen. Men moet het hosanna op het koningshuis niet zingen. . .

WIBAUT: Wie doet dat?

VELTMAN: Nu ja, niet gezongen, maar men ging toch opstaan. Daaraan moeten wij niet toegeven. Spr. doet het ook niet en dat vindt overal weerklank (a p p l a u s). Wij moeten van ons socialistisch ideaal kunnen en durven getuigen onder alle omstandigheden. Van feestmaaltijden en de opening der Kamers moeten wij derhalve wegblijven. De monarchie heeft de bedoeling de arbeidersklasse te onderdrukken. (A p p l a u s.) Deelname aan de Kameropening beleedigt spr.'s democratisch gevoel. (A p p l a u s.)

ALBARDA zal Leiden niet op den voet volgen. Van belang is echter de gedachte van Veltman, dat aan de Kamerfracties verboden zal worden bijwoning van de Kameropening. Veltman zei reeds, dat onze functionarissen door hun positie soms in aanraking kome met dragers van de kroon. Hij had daartegen geen bezwaar. Wij hebben als fractie nog geen besluit genomen inzake de Kameropening, maar wij moeten ons de vrijheid voorbehouden, dit zelf te beoordeelen. Wij kunnen niet rondloopen met een verbod in onzen zak. Wij

houden ons gaarne aan ons program. Maar dat sluit niet in, dat men voor alle handelingen voorschriften geeft. Dat kunnen de fracties niet hebben.

Besloten wij tot het bijwonen van de Kameropening, zou dat dan een beleediging zijn van het socialistisch gevoel? In het buitenland heeft men toch ook partijgenooten met socialistisch gevoel. Wat geschiedt nu in andere monarchaal bestuurde landen. Spr. heeft van de Engelsche, Belgische, Zweedsche en Deensche partijgenooten inlichtingen ingewonnen. Nergens, zoo blijkt er uit, bestaat een verbod en overal neemt men aan de plechtigheden deel, schrikt men er niet van terug, omdat het gekroonde staatshoofd er aanwezig is. Als het staatshoofd durft verschijnen in onze tegenwoordigheid, waarom zouden wij dan uit zijn aanwezigheid blijven? Als een koning niet voor socialist aangezien wordt als hij een sociaal-democraat ontmoet, waarom zouden wij dan voor monarchisten moeten worden gehouden als wij met een koning samenzijn? In België heeft men de gelegenheid vroeger aangegrepen om voor het algemeen kiesrecht te demonstreeren.

Wat in September zal gebeuren, weet spr. niet. Er is geen voorstel dienaangaande ingekomen of behandeld. Maar spr. vraagt van congres en partijbestuur geen verbod uit te vaardigen, dat zou zijn een gebrek aan vertrouwen, wat ons den rechtmatigen spot van vele andere partijen op den hals zou halen. Wij kunnen zoo'n verbod niet aanvaarden.

De VOORZITTER zegt, dat de kwestie der feestmaaltijden voortspruit uit den maaltijd, gehouden bij het 650-jarig bestaan van Amsterdam. Het grootste deel der gemeenteraadsfractie was daar tegenwoordig. Spr. was ook genoodigd en kon, door omstandigheden, tot zijn spijt, er geen gebruik van maken. Dat was een feestmaaltijd ter herdenking van het bestaan der stad, die een der centra is van de Nederlandsche cultuur, de woonplaats van zoo vele partijgenooten. Monarchistisch was die maaltijd niet en het wordt voor wethouders een grofheid, een beleediging, niet aan zulk een maaltijd deel te nemen. Als de verhouding met een burgemeester een goede is, kan men toch niet zeggen: ik eet niet met jou. Dat zou niets dan een onbeschofftheid, een lompeheid zijn, die met beginselen niets te maken heeft. Graag doen wij zoiets niet, er naar haken evenmin, maar een verbod zou zijn een slag in het aangezicht van de partijgenooten, die het betreft.

Spr. herinnert aan een diner, een buitenlandsch congres, door het Amsterdamsche gemeentebestuur aangeboden. Er waren vele partijgenooten uit het buitenland. Daar stond een buitenlander op en toastte op de koningin als hoofd van den Staat. Was dat hoofd van den Staat een president van de republiek geweest dan had de dronk hem gegolden. Als je daarbij zitten blijft, beleedig je niet de koningin maar den man, die toast. Laat men de beoordeeling wat men bij zulke gelegenheden moet doen, toch overlaten aan de partijgenooten zelf. Een verbod zou onze partij belachelijk maken en spr. verzoekt omtrent deze punten over te gaan tot de orde van den dag. Met overgrootte meerderheid wordt aldus besloten.

Vóór de sluiting spreekt S. HARTOG (Amsterdam) nog een enkel woord tot den scheidenden voorzitter. Vliegen heeft ons wel eens standjes gegeven...

VLIEGEN: Zeg er bij, dat je ze verdiend had.

HARTOG: Wij, Amsterdammers, hebben indertijd Vliegen's vertrek uit Amsterdam betreurd. Wij willen Vliegen danken voor zijn werk en voor de wijze, waarop hij de congressen steeds heeft geleid. Vliegen, wij zeggen u dank. Ondanks dat gij ons als voorzitter zult verlaten, wij zullen steeds in u zien als de voorzitter der partij. (Hartog reikt Vliegen de hand, luid applaus.)

VLIEGEN deelt mee, dat hem nog verzocht is, of men een toelichting mag geven tot de voorstellen inzake Esperanto. Het vorig jaar heeft het congres met vrijwel algemeene stemmen dezelfde voorstellen van de agenda afgevoerd. Men make voor Esperanto zoo veel propaganda als men wil, doch dan particulier. Het congres is onbevoegd er over te handelen.

Een slotwoord.

VLIEGEN spreekt dan een slotwoord, na verzocht te hebben om mandaat voor herbenoeming van de commissie van geschillen en goedkeuring van het jaarverslag van den partijsecretaris, wien spr. dank zegt voor zijn toegevoegde werkzaamheden.

Allereerst dan een woord tot het congres als scheidend voorzitter. Ik heb reeds uiting gegeven aan mijn droevenis, dat ik de partij niet meer als voorzitter zal kunnen dienen. De twintig jaren dat ik onafgebroken voorzitter was, waren voor mij jaren van groote verheuging, ik heb in vele groote oogenblikken mogen voorzitten.

De hamer, die mij geschonken is, was dezelfde waarmee ik de laatste jaren de partijbestuursvergaderingen heb gepresideerd. Hij is thans door Jan Eyssenloeffel artistiek bewerkt en dit geschenk is voor mij een aangename herinnering.

Op volgende Congressen zal ik nu niet meer zoveel praatjes mogen hebben als tot dusver. (Gelach.) Ik neem aan, dat het Congres eenen voorzitter zal vinden in wien het even groot vertrouwen zal hebben als het in mij gesteld heeft. Vijf-en-twintig Congressen heb ik nu gepresideerd, een bewijs dat ge mij wel gezind waart. In andere positie hoop ik voortaan de partij te kunnen blijven dienen.

Spr. zegt allen dank, die aan het welslagen van het Congres en den feestavond hebben medegewerkt vooral de Rotterdamsche partijgenooten die afgevaardigden logies verschaften, en sluit daarop het Congres, dat vele goede, verfrisschende, leerrijke en verhelderende momenten heeft gehad en dat ons tot voldoening mag stemmen. In dit jaar hebben wij de a.s. Septemberdemonstratie voor den boeg. De Vlootwet-demonstratie in 1923 was de grootste, die ooit in Nederland plaats vond. Laat de demonstratie in Den Haag minstens even groot zijn en laat ons haar maken tot een gewichtigen dag in den strijd der reactie. Het jaar dat thans komt moge er een zijn van stevige persoonlijke propaganda tot groei van het ledental. In Zweden en Denemarken heeft men 150.000 leden. Welnu, wij kunnen ze ook hebben. De contributievoorstellen die zijn aanvaard, kunnen het winnen van nieuwe leden vergemakkelijken. Daaraan thans de komende stille tijd gewijd. Al uw krachten gewijd aan den machts-groei van het proletariaat. Moge dit Congres daartoe mede den stoot gegeven hebben. Partijgenooten, leve de sociaal-democratie! (Het Congres verheft zich van zijn zetels en zingt luide en met geestdrift de Internationale.)

BEGROOTING VAN INKOMSTEN EN UITGAVEN VOOR DE PARTIJKAS DER S. D. A. P. OVER HET JAAR 1926.

INKOMSTEN.	Nrs. Verlies- en Winst- rekening.	Begrooting 1925.	Inkomsten of uitgavencijfers 1925.	Begrooting 1926.
1. Contributie afdeelingen	1	f 95.000.—	f 99.188.73	f 90.000.—
2. „ „ „ verspreide leden	2	„ 200.—	„ 77.04	„ 100.—
3. Bijzondere Inkomsten	3-4-5-6	„ 1.500.—	„ 8.204.38	„ 7.500.—
		<u>f 96.700.—</u>	<u>f 107.470.15</u>	<u>f 97.600.—</u>
UITGAVEN.				
1. Kantoorhuur en Belasting	1	f 2.750.—	f 2.786.81	f 2.800.—
2. Kosten Congres	2	„ 9.000.—	„ 4.817.29	„ 6.000.—
3. Vergaderingen Partijbestuur	3	„ 1.000.—	„ 1.391.60	„ 1.000.—
4. Bureaukosten	4	„ 1.650.—	„ 1.111.28	„ 2.000.—
5. Salarissen bestuurders	5	„ 9.350.—	„ 9.346.13	„ 10.500.—
6. Onkosten bestuurders	6	„ 2.250.—	„ 3.288.77	„ 3.000.—
7. Salarissen propagandisten	7	„ 26.000.—	„ 20.931.65	„ 21.000.—
8. „ „ personeel	9	„ 12.500.—	„ 14.549.97	„ 13.500.—
9. Kantoorbehoeften	10	„ 2.500.—	„ 2.803.49	„ 2.000.—
10. Porti, telegraaf en telefoon	11	„ 5.000.—	„ 5.846.18	„ 3.500.—
11. Kosten archief en bibliotheek	12	„ 1.000.—	„ 1.224.83	„ 1.000.—
12. Uitgaven Correspondentieblad	13	„ 1.000.—	„ 678.65	„ 1.000.—
13. Intern. Congressen en Bijeenkomsten	14	„ 2.000.—	„ 3.397.90	„ 1.000.—
14. Kosten Partijraad	15	„ 1.000.—	„ 319.24	„ 500.—
15. Actie en Propaganda	16	„ 2.000.—	„ 2.061.62	„ 3.750.—
16. Subsidies	17	„ 11.500.—	„ 10.675.—	„ 9.750.—
17. Buitengewone subsidies	18	„ 2.500.—	„ 8.474.04	„ 10.000.—
18. Partijcommissies	19-20-21	„ 1.000.—	„ 2.483.34	„ 1.000.—
19. Kantoormeubilair enz.	22	„ 750.—	„ 925.—	„ 500.—
20. Contributies	23	„ 1.000.—	„ 1.023.33	„ 2.000.—
21. Bijzondere uitkeeringen	25	„ 550.—	„ 539.58	—
22. Diversen	8-24-26	„ 400.—	„ 5.279.99	„ 1.800.—
23. Pensioenen	—	—	—	—
24. Verkiezingsfonds	27	—	„ 5.699.13	—
		<u>f 96.700.—</u>	<u>f 110.654.82</u>	<u>„ 97.600.—</u>

Toelichting inkomsten.

- In verband met het voorstel aan het Congres om een contributieklassse ad. f 0.06 op te richten, meenen wij goed te doen althans over 1926 met een vermindering van het totaal rekening te houden.
- Gesteld op de uitkomst van vorig jaar.
- Rekening gehouden met winstaandeel Centrale (zie mede post 17, Buitengewone subsidies). Verder interest Leeningen en Voorschotten („Voorwaarts”).

Toelichting Uitgaven.

- Evenals vorig jaar zal dit bedrag noodig zijn.
- Dit bedrag hooger genomen dan de werkelijke uitgave in 1925, daar wij grootere deelname verwachten van de afdeelingen.
- Zie vorig jaar.
- Idem.
- Salaris secretaris f 45.00—
„ „ „ MeJ. Ribbius Peletier „ 3000.—
8/12 te benoemen bestuurder
in plaats van W. Drop „ 3000.—

f 10500.—

- Meenen wij hooger te moeten stellen dan vorig jaar in verband met de aanstelling van MeJ. Ribbius Peletier.
- Zie verliesrekening 1925 (Post No. 7).
- Hebben wij f 1000.— lager gesteld dan de werkelijke uitgave in 1925 in verband met wijzigingen in het personeel.
- Lager te schatten dan vorig jaar, daar dit een verkiezingsjaar was.
- Meenen wij lager te kunnen stellen, doordat 1926 geen verkiezingsjaar is.
- Als vorig jaar.
- Idem.
- Lager dan vorig jaar, aangezien dit jaar geen Intern. Congres is.
- In verband met de werkelijke uitgaven in 1925 meenen wij met dit bedrag uit te kunnen.
- Grooter bedrag niet beschikbaar.
- Subsidies aan:
A. J. C. f 5000.—
Instituut voor Arb.-
Ontwikkeling „ 3000.—
S.-D. Vrouwenclub „ 1750.—

f 9750.—

17. Hieronder begrepen een bedrag van pl.m. f 4500.— van winstaandeel Centrale, uit te keeren aan Instituut voor Arbeiders-Ontwikkeling en subsidies aan zwakke gewesten.
18. Meenen wij dit jaar voldoende aan te hebben.
19. Voor afschrijving.
20. Hoofdzakelijk voor Soc. Arbeiders Internationale.
21. Achten wij dit jaar niet meer noodig.
22. Dit bedrag belangrijk minder genomen dan de werkelijke uitgave vorig jaar, daar verschillende uitgaven en afschrijvingen dit jaar niet noodig zullen zijn.
23. Wij meenen dit jaar voldoende te hebben aan hetgeen in kas is (zie Balans Post No. 8; Bezittingen).
24. Toelichting overbodig.

CONGRESBESLUITEN

VAN HET DERTIGSTE CONGRES DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP 3, 4 EN 5 APRIL 1925 TE ROTTERDAM.

Aangenomen Congressvoorstellen :

1. De pensioenzegels worden afgeschaft en over 1926 niet meer geheven.

2. De contributie wordt per 1 Mei 1926 als volgt geregeld :

Bij een inkomen tot en met :

f 15.— per week 6 cent.

„ 20.— „ „ 10 „

„ 25.— „ „ 13 „

„ 30.— „ „ 16 „

„ 35.— „ „ 21 „

„ 40.— „ „ 26 „

„ 45.— „ „ 31 „

„ 50.— „ „ 36 „

„ 70.— „ „ 41 „

Bij een inkomen boven f 70.— per week 51 cent.

Vrouwen zonder eigen inkomsten betalen 5 cent per week, behalve indien haar echtgenooten in een van de hoogste vier contributieklassen zijn aangeslagen. In dit geval betalen zij minstens 10 cent per week.

3. Voor de propagandisten en bezoldigde bestuurders wordt met ingang van 1 Januari 1927 een regeling omtrent pensionneering etc. getroffen, voor te bereiden door een commissie, door het Partijbestuur te benoemen en te betalen uit de gewone partij-inkomsten.

4. Het Congres draagt het Partijbestuur op het Instituut van propagandisten te herzien om o.a. tot vermindering van uitgaven te komen, na volkomen loyaal overleg met de gewestelijke besturen.

5. Het Congres besluit tot instelling eener commissie, welke zal hebben na te gaan op welke wijze de samenstelling der groslijst voor de Kamerverkiezingen zal behooren te geschieden.

6. Besloten werd, dat in de eerstvolgende gecombineerde vergadering van het Partijbestuur en het bestuur van het N.V.V. zal worden besproken, of een commissie zal worden benoemd, die de verhouding tusschen beide besturen zal onderzoeken, eventueel met voorstellen die verhouding regelende, zal komen bij genoemde besturen.

7. Het Congres besluite, dat het P.B. van tijd tot tijd over belangrijke zaken vlugschriften uitgeeft, speciaal ten behoeve van het platteland.

8. Het Congres draagt het Partijbestuur op het Instituut van propagandisten te herzien om tot vermindering van uitgaven te komen, na loyaal overleg met de gewestelijke besturen.

Verkiezing leden Partijbestuur.

Bij enkele candidaatstelling werd H. Polak als onbezoldigd voorzitter gekozen, C. Werkhoven als secretaris, A. B. Kleerekoper en F. M. Wibaut als leden van het D.B. gekozen, terwijl het Congres zijn goedkeuring hechtte aan de benoeming van p.ge. E. Ribbius Peletier, die in den loop van 1925 door het Partijbestuur tot secretaresse, speciaal belast met de propaganda onder de vrouwen, was aangesteld.

Gekozen werden als leden van het Partijbestuur: J. W. Albarda, J. A. Bergmeijer, D. A. van Eck, Suze Groeneweg, J. v. d. Kieft, G. W. Sannes, J. H. Schaper en W. H. Vliegen.

Commissie van Geschillen.

De bestaande Commissies van Geschillen voor „Het Volk” en „Voorwaarts” werden herkozen.

Hoofredactie „Het Volk” en „Voorwaarts”.

P.g. J. F. Ankersmit werd hernoemd als hoofredacteur van „Het Volk”, p.g. IJ. G. v. d. Veen als hoofredacteur van „Voorwaarts”.

BESCHRIJVINGSBRIEF.

Partijbestuur.

1. De pensioenzegels worden afgeschaft.

2. Voor de propagandisten en bezoldigde bestuurders wordt met ingang van 1 Januari 1927 een regeling omtrent pensionneering etc. getroffen, voor te bereiden door een commissie, door het Partijbestuur te benoemen en te betalen uit de gewone partij-inkomsten.

3. De kontributie wordt per 1 Mei 1926 als volgt geregeld:

Bij een inkomen tot en met:

f 15.— per week	6 cent
„ 20.— „ „	11 „
„ 25.— „ „	13 „
„ 30.— „ „	16 „
„ 35.— „ „	21 „
„ 40.— „ „	26 „
„ 45.— „ „	31 „
„ 50.— „ „	36 „
„ 70.— „ „	41 „

Bij een inkomen boven:

f 70.— per week 51 cent

Vrouwen zonder eigen inkomsten betalen 5 cent per week, behalve indien haar echtgenooten in een van de laatste vier kontributieklassen zijn aangeslagen. In dit geval betalen zij minstens 10 cent per week.

A m e n d e m e n t.

Afd. Enschede.

Het voorstel van het P. B. betreffende de contributieregeling worde na f 50.— per week gelezen als volgt:

„Voor elke f 10.— per week meer 10 cent contributie meer.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Santpoort.

De eerste alinea van het voorstel van het P. B. betreffende de contributieregeling leze men:

„De contributie wordt per 1 Juli 1926 als volgt geregeld.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Warga.

De eerste twee contributieklassen van het voorstel van het Partijbestuur leze men:

„Bij een inkomen tot en met f 15.— 6 ct. p. w. en f 20.— 10 ct. p. w.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Schoten.

Voorstel 3 van het Partijbestuur inzake contributieregeling, worde in den volgenden geest gewijzigd:

„Boven f 70.— inkomen per week wordt de contributie voor elke f 5.— progressief verhoogd.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Leiden.

In het contributievoorstel van het P. B. wordt de 10e contributieklassie aldus gewijzigd:

„Bij een inkomen tot en met f 80.— per week

51 cent” en een 11e contributieklassie toegevoegd, luidende:

„Bij een inkomen van boven f 80.— per week 61 cent.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Boskoop.

Aan voorstel 3 van het Partijbestuur worde toegevoegd:

„De afdeelingen beneden 50 leden dragen 40 pCt., de afdeelingen van 50 tot 100 leden 50 pCt., de afdeelingen van 100 tot 200 leden 60 pCt. en de afdeelingen boven de 200 leden 65 pCt. van de ontvangen contributie af aan de partijkas.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Voorburg.

In het voorstel van het P. B. inzake de contributieregeling te doen vervallen de woorden „Bij een inkomen boven f 70.— per week 51 cent” en toe te voegen „en voor iedere f 10.— inkomen per week meer f 0.10.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Weesp.

Het voorstel van het P. B. betreffende de contributieregeling wordt gelezen na een inkomen van f 50.—:

„Bij een inkomen van:

f 60.— per week	f 0.41 p. w.
„ 70.— „ „	„ 0.46 „ „
„ 80.— „ „	„ 0.51 „ „
„ 90.— „ „	„ 0.56 „ „
„ 100.— „ „	„ 0.61 „ „

A m e n d e m e n t.

Afd. Rotterdam I.

Voorstel 3 van het P. B. worde gelezen:

„Bij een inkomen tot en met:

f 15.— per week	6 ct.
„ 20.— „ „	10 „
„ 25.— „ „	12 „
„ 30.— „ „	15 „
„ 35.— „ „	20 „
„ 40.— „ „	25 „
„ 45.— „ „	30 „
„ 50.— „ „	40 „
„ 60.— „ „	50 „
„ 70.— „ „	60 „
„ 80.— „ „	70 „
„ 90.— „ „	80 „
„ 100.— „ „	90 „
boven „ 100.— „ „	100 „

voor alle vrouwen zonder eigen inkomen 5 ct.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Maastricht II.

In voorstel 3 van het P. B. worden de woorden „f 15.— per week” tot een met „per week 51 cent” gelezen als volgt:

f 15.— per week	6 ct.
„ 20.— „ „	8 „
„ 25.— „ „	11 „
„ 30.— „ „	13 „
„ 35.— „ „	16 „
„ 40.— „ „	21 „
„ 45.— „ „	26 „
„ 50.— „ „	31 „
„ 60.— „ „	41 „
„ 70.— „ „	51 „
„ 80.— „ „	61 „

Bij een hooger inkomen 71 cent per week, benevens 15 cent voor elk geheel bedrag van f 10.— waarmede het inkomen f 80.— te boven gaat”, en toegevoegd worde de volgende alinea:
„Het P. B. verstrekt den afdeelingen de noodige formulieren, waarop de nieuwe contributieregeling voorkomt en waarbij de partijgenooten worden uitgenoodigd hun juiste contributie op te geven.”

Partijbestuur.

4. Ter bezuiniging op de partij-uitgaven wordt het Instituut van Propagandisten herzien in dezen zin, dat het land verdeeld wordt in een zestal propaganda-districten, ieder met een bezoldigd propagandist, die tegelijkertijd secretaris van één of meer gewesten is.

Het Partijbestuur regelt na overleg met de gewestelijke en stedelijke federatiebesturen de grenzen dier districten.

Het Partijbestuur benoemt, ontslaat, salarieert, regelt na overleg met de gewestelijke besturen de werkzaamheden en betaalt de onkosten dezer propagandisten.

De gewestelijke secretarissen, die ontslagen moeten worden, genieten als wachtgeld een jaar vol salaris, een jaar half salaris en een jaar een vierde van hun salaris. Inkomsten uit anderen arbeid worden in mindering gebracht. In onderling overleg kan in plaats van dit wachtgeld een uitkeering in eens worden gegeven.

Motie van orde.

Afd. Alkmaar.

„Het Congres, gezien het voorstel van het P. B. inzake herziening van het Instituut van propagandisten; van oordeel, dat een dusdanig verstrekkend en ingrijpend voorstel allereerst besproken dient te worden met de gewestelijke besturen en propagandisten;

verzoekt het P. B. het komende jaar overleg te plegen met de gewestelijke besturen en propagandisten, om zoo noodig het volgend Congres deze zaak opnieuw ter sprake te brengen;

en gaat over tot de orde van den dag.”

Nagekomen voorstel.

Afd. Assen.

„Het Congres, besluite, de wenschelijkheid van de in voorstel no 4 van het P.B. belichaamde wijzigingen in het Instituut voor Propagandisten door een, daarvoor door het Congres te benoemen commissie, waarin vertegenwoordigers van de gewestelijke federaties zitting hebben, te doen onderzoeken.

Deze commissie brengt zóó tijdig rapport uit, dat eventueel wenschelijk gebleken wijzigingen op het eerstvolgend Congres kunnen worden behandeld.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Rijswijk (Z.H.)

Voorstel 4 van het Partijbestuur 3e alinea leze men:

„Het Partijbestuur rekening houdende met

het advies van het gewestelijk bestuur, benoemt, ontslaat, salarieert, regelt na overleg met de Gewestelijke Besturen de werkzaamheden en betaalt de onkosten dezer propagandisten.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Arnhem.

De 3e alinea van artikel 4 voorstel P. B. te lezen:

„De gewestelijke besturen benoemen, ontslaan en regelen de werkzaamheden der propagandisten na overleg met het Partijbestuur.

De salarissen en onkosten dezer propagandisten worden door het Partijbestuur betaald.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Leiden.

In het voorstel omtrent de partijpropagandisten van het Partijbestuur wordt in den zin „Het Partijbestuur benoemt, ontslaat, salarieert, regelt na overleg met de gewestelijke besturen de werkzaamheden en betaalt de onkosten dezer propagandisten”.

„Na overleg” veranderd in „in overleg”.

A m e n d e m e n t.

Afd. Schoten.

De tweede alinea van het voorstel van het Partijbestuur betreffende de propagandisten, worde gelezen:

„Het P.B. benoemt, ontslaat, salarieert, regelt na overleg met de Gewestelijke besturen de werkzaamheden en betaalt de onkosten dezer propagandisten met recht van beroep der betrokkenen op den Partijraad.”

„HET VOLK” (REDACTIE).

1. Afd. Lonneker IV.

Het Congres drage de redactie van „Het Volk” op om in de toekomst er voor te waken, dat de polemieken zooals tusschen de partijgenooten Bonger en Stenhuis niet meer plaats hebben.

A m e n d e m e n t.

Afd. Voorburg.

Voorstel I: Tusschen de woorden „polemieken” en „zooals” inlasschen de woorden: „gevoerd op een wijze”.

2. Afd. Brunssum.

Het Congres drage het Partijbestuur op, in overleg met de redactie van het dagblad „Het Volk” maatregelen te treffen tegen de wijze van polemiseren, zooals dat door sommige partijgenooten in het dagblad „Het Volk” het afgelopen jaar is gevoerd.

3. Afd. Amsterdam III.

Het Congres van oordeel, dat voorlichting op ruime schaal en in den uitgebreidsten zin, betreffende het optreden der bolsjewiki in Rusland en omtrent de Russische verhoudingen, in het belang van de sociaal-demokratische arbeidersbeweging moet worden geacht, spreekt haar leedwezen er over uit, dat de jarenlange voorlichting op dit terrein in „Het Volk” is geschied door een niet-partijgenoot.

noodigt de redactie van „Het Volk” uit, desgewenscht in overleg met het Partijbestuur, maatregelen te treffen, welke behandeling van deze materie in „Het Volk” verzekeren, van sociaaldemocratisch standpunt uit gezien.

4. Afd. Schoten.

Het Congres vraagt in onze dagbladders objectieve voorlichting ten opzichte van Rusland en verzoekt het P. B. en de redacties der partijbladen daartoe de noodige maatregelen te willen treffen.

5. Afd. Assendelft.

De redactie van „Het Volk” houde met het plaatsen van berichten over het platteland en over zaken welke in onmiddellijk verband staan met het platteland meer rekening dan tot nu toe, met de oorzaken en gevolgen der verschillende dingen.

6. Afd. Weesperkarspel.

Het Congres van oordeel, dat de lectuur in het partijblad „Het Volk” in den huidige vorm door het meerendeel der partijgenooten niet begrepen wordt, zooals gewenscht zou zijn, speciaal doordat de redactie te zwaar is, draagt het Partijbestuur op met de hoofdredactie van het blad in overleg te treden teneinde te komen tot een lichtere redactie van de artikelen.

7. Afd. Middelburg.

In „Het Volk” worde opgenomen een wekelijksch of maandelijksch conjunctuur-overzicht.

8. Afd. Wijdenes.

De provinciale bijbladen van „Het Volk” worde voortaan in dubbele pagina's uitgegeven.

A m e n d e m e n t.

Afd. Warnsveld.

Aan voorstel 8 worde toegevoegd:
„opdat de kleine afdelingen beter de gelegenheid krijgen hun afdelingsnieuws en raadsverslagen te publiceren.”

9. Afd. Amsterdam XI.

„Het Volk” neme wederom eens in de week een Vrouwenrubriek op.

10. Afd. Hilversum.

„Het Volk” geve in het Zaterdagnummer een politiek weekoverzicht.

A m e n d e m e n t.

Afd. Leeuwarden III.

Voorstel 10 worde als volgt gelezen:
„Het Volk” geve in het Zaterdagnummer een politiek en financieel weekoverzicht.”

„HET VOLK” (DIRECTIE).

11. Afd. Huizum.

De administratie van „Het Volk” geve een uitvoerige uiteenzetting omtrent de noodzakelijkheid van de laatste loonsverlaging; der loopers en de verhouding der verlaging van het hooger- en lager personeel.

12. Afd. Nieuw-Amsterdam.

De afdeling stelt voor het abonnementsgeld voor „Het Volk” te verlagen en een betere regeling te treffen voor de bezorging en inning der abonnementsgelden ter plattelande.

13. Afd. Schoorl.

De directie van „Het Volk” richtte in alle kleine plaatsen, waar een afdeling der S.D.A.P. is, een agentschap van „Het Volk” op.

14. Afd. Klazinaveen.

De afdeling Klazinaveen stelt voor het abonnementsgeld van „Het Volk” te verlagen en een betere regeling te treffen voor de bezorging ten plattelande.

A m e n d e m e n t.

Afd. Brunssum.

„Aan voorstel 14 worde achter „plattelande” toegevoegd „en speciaal in het Zuiden”.

15. Afd. Winkel.

De afdeling stelt voor, om de inning van gelden voor „Het Volk”, „de Notenkraker” en „De Proletarische Vrouw” wederom door de agenten te doen plaats vinden.

16. Afd. Kerkrade.

Het Congres besluit bij de directie van „Het Volk” er op aan te dringen de wed. Vos te Haanrade en andere weduwe, die ten gevolge van overlijden, ongeluk etc. recht hadden op een uitkeering van f 400, maar door de directie van „Het Volk”, met een geringer bedrag zijn afgescheept, alsnog de volle som, waarop deze vrouwen recht hadden, uit te keeren.

17. Afd. Heerlen.

Het Congres verzoeke de directie van ons dagblad „Het Volk”, alvorens over te gaan tot het benoemen van agenten en correspondenten, overleg te plegen met de desbetreffende afdelingen en hoofdagenten.

A m e n d e m e n t.

Afd. Roosendaal.

Aan voorstel 17 worde toegevoegd:
„Bedeeld overleg behoort statuair te worden vastgesteld.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Velseroord.

Aan voorstel 17 worde toegevoegd:
„Aanstelling van agenten en hoofdagenten behoeft de goedkeuring van het plaatselijk afdelingsbestuur.”

18. Afd. Leeuwarden III.

Het Congres besluite tot verlaging van den abonnementsprijs van „Het Volk”.

19. Afd. Goevorden.

De abonnementsprijs voor „Het Volk” worde van 25 cent op 20 cent per week teruggebracht.

20. Afd. Neede.

Het Congres der S.D.A.P., overwegende of het niet mogelijk is, om bij het dagblad „Het Volk” te voegen „De Proletarische Vrouw”, zonder dat daarvoor prijsverhoging noodzakelijk is.

A m e n d e m e n t.

Afd. Voorburg.

Voorstel 20: Van het woord „overwegende” worden de drie laatste letters geschrapt.”

21. Afd. Vriescheloo-Veelerveen.

De directie van „Het Volk” stelle bij apart abonnement het Zondagsnummer van ons dagblad — met eenigszins gewijzigden inhoud — verkrijgbaar.

22. Afd. Grouw.

Het Congres bespreke de wenschelijkheid tot uitbreiding van ons dagblad „Het Volk”.

A m e n d e m e n t.

Afd. Roosendaal.

Aan voorstel 22 worde toegevoegd:
„Zoo mogelijk ook één pagina als foto-rubriek.”

PERS.

23. Afd. Haarlem I, II, III.

Het Congres besluit: aan het partijbestuur op te dragen om zoo mogelijk in samenwerking met het bestuur van het N.V.V. een commissie in te stellen, met de opdracht: een onderzoek in te stellen naar de vraag, of de tegenwoordige organisatie van de socialistische dagbladders, voor de behoefte van de socialistische arbeidersbeweging, voldoende kan worden geacht, en indien die vraag ontkennend wordt beantwoord, voorstellen te doen of plannen te ontwerpen, om door middel van de pers tot nog grooten invloed bij de arbeiders van ons land te geraken.

24. Afd. Amsterdam VI.

Het Congres benoeme een commissie met opdracht te onderzoeken op welke wijze uitbreiding kan worden gegeven aan de Partijpers.

De commissie brenge op het volgende Congres rapport uit, waarin advies, of die verbetering kan worden verkregen door toepassing van één of meer der volgende middelen:

1e. uitbreiding (vergrooting) van „Het Volk” als centraal orgaan.

2e. Uitgifte van een ochtendblad.

3e. Vermeerdering van het aantal edities.

4e. Opheffing van de edities („Haagsche Volk” enz.) en vermeerdering van het aantal zelfstandige dagbladen (als nu voor Rotterdam e.d. „De Voorwaarts”)

5e. Omvorming van „Het Volk” tot dagblad voor Amsterdam e.d. met behoud van het karakter als hoofdongaan van de Partij.

25. Afd. Zutphen.

Het Congres, zich refereerende aan het artikel in „De Strijd” van het N.V.V. van 16 Jan. j.l., draagt het P.B. op te trachten, in overleg met het N.V.V., middelen te beramen om te komen tot uitbreiding van de dagbladders der Partij.

26. Afd. Amsterdam X.

Het Congres drage het P.B. op, in samenwerking met het N.V.V., een commissie te benoemen, wier taak het zal zijn de mogelijkheid te bestudeeren, dat ieder modern georganiseerde abonné op „Het Volk” of een ander partijblad wordt.

27. Afd. Schoten.

Het Congres draagt het P.B. op om in samenwerking met het N.V.V.-bestuur te trachten tot flinke uitbreiding onzer socialistische dagbladders te komen.

28. Afd. Amsterdam XI.

Het P.B. benoeme een commissie om te onderzoeken in hoeverre een andere uitgave en exploitatie van „Het Volk” bevorderlijk kan

zijn aan de vergrooting van de oplage, daarover rapport uit te brengen en eventueel met voorstellen te komen op het eerstvolgende Congres.

29. Afd. Huizum.

De Partij overwege de mogelijkheid tot de uitgave van provinciale dag- of weekbladen, die redactioneel overeenkomen met „Het Volk”, maar verder meer plaatselijke rubrieken hebben, vooral ter bestrijding van provinciale organen van andere partijen.

30. Afd. Overschie.

Het Congres besluit, dat het „Populair Wetenschappelijk Bijvoegsel”, dat eens per week door „Het Volk” wordt uitgegeven als bijblad, ook door de „Voorwaarts” te doen uitgeven.

A m e n d e m e n t.

Afd. Zierikzee.

Aan voorstel 30 worde toegevoegd:
„Onderzocht worde of het tevens mogelijk is een foto-pagina van de „Voorwaarts” bij „Het Volk” te voegen.”

31. Afd. Hardinxveld.

Het P.B. zorge, dat alle officieele onderwerpen de Partij rakende, denzelfden avond in de „Voorwaarts” worden gepubliceerd als in „Het Volk”.

32. Afd. Huizum.

De Partij zorge, meer dan tot nu toe, voor geregelde berichtgeving uit Indië over de revolutionaire beweging onder de inlanders.

33. Afd. Roden.

Het Congres besluite een Nederlandsch weekblad uit te geven, in den vorm van het Engelsch weekblad „Nieuw-Leven”.

34. Afd. Dordrecht.

Het Congres besluite het P.B. opdracht te geven de mogelijkheid te onderzoeken of de abonnementsprijs van „De Socialistische Gids” kan worden verlaagd.

35. Afd. Middelburg.

Het Congres noodigt de redactie van „De Socialistische Gids” uit, in haar tijdschrift een driemaandelijksch buitenlandsch overzicht op te nemen, waarin de voornaamste economische en politieke gebeurtenissen op wetenschappelijke wijze worden onderzocht.

ORGANISATIE EN PROPAGANDA.

36. Afd. Hengelo.

Het Partijbestuur benoemt een commissie, welks taak het is te onderzoeken de mogelijkheid en de wenschelijkheid van een Arbeiderspartij Holland, welke op dezelfde leest geschoeid is als de Labour-Partij in Engeland.

Deze commissie brengt voor het volgende Congres haar rapport uit, opdat op dit Congres vruchtdragende discussies kunnen gehouden worden.

37. Afd. Oosterbeek.

Het Congres geve het Partijbestuur opdracht in combinatie met het Hoofdbestuur van het N.V.V. een systematische propaganda in de vakbonden te voeren tot opvoering van het ledental der Partij.

38. **Afd. Amsterdam IX.**

Het Congres draagt het P.B. op een commissie te benoemen, die tot taak heeft te onderzoeken of de tegenwoordige organisatievorm der Partij, in 't bijzonder de samenstelling van het Partij-Congres en den Partij-raad, wijziging behoeft.

Indien de eventueel in te stellen commissie wijziging noodzakelijk acht, worden de voorstellen, welke die wijziging(en) mogelijk maken, zoo tijdig gepubliceerd, dat ze op het eerstvolgende Congres kunnen worden behandeld.

39. **Afd. Schiedam.**

Het Congres besluit tot instelling eener commissie, welke zal hebben na te gaan op welke wijze de samenstelling der groslijst voor de Kamerverkiezingen zal behooren te geschieden, wil zij beter aan redelijke eischen kunnen beantwoorden dan thans het geval is.

A m e n d e m e n t.

Afd. Den Haag I.

Aan voorstel 39 worde toegevoegd :

„De te benoemen commissie ontwerpt tevens een systeem waardoor het uitwerken van het referendum wordt vergemakkelijkt en de bedoelingen der leden beter tot hun recht komen.”

40. **Afd. Haaren , I, II, III.**

Het Congres besluit tot reorganisatie van het stelsel: Propagandisten, in dien zin, dat als regel hiervoor personen worden benoemd of door de organisatie worden gekozen, die hierin geen hoofdbestaan vinden.

41. **Afd. Amsterdam XI.**

Het P.B. benoeme een commissie om te onderzoeken of en in hoeverre wijziging in de samenstelling van het Congres en van den Partijraad wenschelijk is, onder opdracht aan deze commissie voor het eerstvolgend Congres hieromtrent rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te dezer zake te doen.

42. **Afd. Goor.**

Het Congres besluite :
dat zoo spoedig mogelijk in de vacature van „propagandist voor het gewest Overijssel” worde voorzien.

43. **Afd. Brunssum.**

Het Congres besluit, dat de nieuw te benoemen Partij-penningmeester zijn werkzaamheden zal bepalen tot de financieele positie der Partij en dat hij hierin niet worde belet door te veel spreekbeurten en andere partij-werkzaamheden.

44. **Afd. Coevorden.**

Het Congres drage het P.B. op om naast de actie voor den 8-urigen arbeidsdag en goed onderwijs, zoo spoedig mogelijk in samenwerking met het N.V.V. een krachtige actie in te zetten voor verlaging der huren der met Rijksvoorschot gebouwde woningen.

A m e n d e m e n t.

Afd. Roosendaal.

De laatste alinea van voorstel 44 leze men :
„Allen met Rijks- en Gemeentevorschot gebouwde woningen.”

45. **Afd. Rotterdam VI.**

Het Congres besluit, dat behalve de personen in rechtstreekschen en volledigen dienst der partij, ook die partijgenooten recht hebben op invaliditeits-, ouderdoms- en weduwen- en weezenrente, welke door werkzaamheden voor de partij een ongeval krijgen, hetzij met doodelijken afloop of blijvenden invaliditeit.

46. **Afd. Rotterdam IX.**

Het Congres noodigt het P.B. uit in overleg met het bestuur van het N.V.V. de mogelijkheid van jaarlijksche landelijke demonstraties voor onzen eisch „Ontwapening” te overwegen en naar het resultaat van die overweging te handelen.

A m e n d e m e n t.

Afd. Rotterdam III.

Aan voorstel 46 wordt toegevoegd :
„Bedoelde demonstraties beurtelings in de groote steden des lands te houden.”

47. **Afd. Weesp.**

Het Congres besluite, dat onze partij ieder jaar in samenwerking met het N.V.V. in de maand September een groote landelijke betooging organiseert voor „Ontwapening”.

A m e n d e m e n t.

Afd. Brunssum.

Men leze in voorstel 47 inplaats van de maand „September” de maand „Augustus”.

48. **Afd. Zaandam.**

Het Congres verzoeke het Partijbestuur, om in samenwerking met het bestuur van het N.V.V., de actie voor medezeggenschap krachtiger te voeren dan tot heden is geschied.

49. **Afd. Metslawier.**

Het Congres spreekt zich uit voor een intensieve propaganda onder kleine grondgebruikers en draagt het P.B. op in die richting maatregelen te nemen.

A m e n d e m e n t.

Afd. Velseroord.

Voorstel 49 worde als volgt gelezen :
„Het Congres, van oordeel, dat de propaganda onder de landarbeiders en kleine boeren veel te wenschen laat, draagt het P.B. op middelen en wegen te zoeken waarmee en waarlangs deze propaganda intensief kan worden gevoerd en de resultaten van haar pogen het volgende congres voor te leggen.”

50. **Afd. Haaksbergen.**

Het Congres besluite, dat het P.B. van tijd tot tijd over belangrijke zaken vlugschriften uitgeeft, speciaal ten behoeve van het platteland.

51. **Afd. Huizum.**

De afdeling Huizum der S.D.A.P. :
van oordeel, dat in de provinciën waar landbouw en veeteelt de hoofdbron van het bestaan uitmaken het grondvraagstuk vooral voor de groote schare van landarbeiders van de allergrootste beteekenis is ;
overwegende, dat, naar de afdeling meent, aan dit vraagstuk te weinig aandacht wordt geschonken,

spreekt de wenschelijkheid uit:

- a. dat meer studie van dit vraagstuk dient te worden gemaakt;
- b. dat in die provinciën de propaganda veel meer dan tot dusver moet gaan in de richting van „landnationalisatie”.

A m e n d e m e n t.

Afd. Rijswijk (Z.-H.).

De 4e alinea van voorstel 51 leze mij als volgt: „spreekt de wenschelijkheid uit:

- a. dat studie van dit vraagstuk dient te worden gemaakt, door middel van een commissie van landbouw- en tuinbouwdeskundigen.”

A m e n d e m e n t.

Afd. Voorburg.

Voorstel 51: Achter de woorden „spreekt de wenschelijkheid uit” het onder a. genoemde te doen vervallen en het laatste woord onder b. te vervangen door: „geleidelijke nationalisering van den bodem.”

52. Afd. Den Haag I.

Het Congres draagt het Partijbestuur op een commissie te benoemen, welke tot taak heeft te onderzoeken of de tegenwoordige organisatievorm van de partij, voornamelijk wat betreft de samenstelling van de gewestelijke federaties, geen wijziging behoeft.

Indien de eventueel in te stellen commissie wijziging noodzakelijk acht, wordt art. 22 onzer statuten art. 23 en gelezen als volgt:

„Het Partijbestuur is bevoegd na overleg met de er bij betrokken gewestelijke federaties, aangrenzende gewestelijke- of aangrenzende districts- en stedelijke federaties te vereenigen tot een federatie of, voor zoover het de twee laatsten betreft, van de verplichting tot het vormen van eene federatie ontheffing te verleen”. Art. 23 wordt art. 22.

A m e n d e m e n t.

Afd. Scheveningen.

Van voorstel 52 vervallen de laatste twee alinea's.

53. Afd. Hoofddorp.

Het Congres drage het Partijbestuur op, met het samenstellen der groslijst voor kandidaten voor de Tweede Kamer, de vrouwen, die practisch bewezen hebben daarvoor geschikt te zijn, ook een zoodanige plaats op de lijst te geven, dat er althans eenige kans bestaat, dat deze verkozen zullen worden.

VERHOUDING PARTIJ—N. V. V.

54. Afd. Leiden.

Het Congres draagt het Partijbestuur op in overleg met het bestuur van het N. V. V. een commissie te benoemen, die tot taak krijgt de verhouding tusschen partij en vakbeweging te bestudeeren en met een rapport, eventueel voorstellen tot wijziging van statuten en huishoudelijk reglement te komen.

55. Afd. Amsterdam IV.

Het Congres enz. draagt het P.B. op zich met het bestuur van het N. V. V. in verbinding te stellen voor de instelling van een commissie, waarin zooveel mogelijk de verschillende stroomingen in de

socialistische arbeidersbeweging vertegenwoordigd zijn, welke commissie, vóór het eerstvolgende Congres verslag zal uitbrengen van hare bevindingen inzake het vraagstuk der verhouding tusschen partij en vakbeweging in zijn vollen omvang.

56. Afd. Amsterdam XI.

Het P.B. benoeme een commissie, die tot taak krijgt te onderzoeken of de huidige organisatie der partij beantwoordt aan de tegenwoordige toestanden en behoeften wat betreft:

- a. de verhouding tusschen partij en vakbeweging in 't algemeen;
 - b. de verhouding tusschen partij en organisatie van overheidsperoneel in 't bijzonder;
- daarover een rapport uit te brengen aan het eerstvolgende Congres, eventueel voorstellen daaromtrent in te dienen.

STATUTEN EN REGLEMENTEN.

57. Afd. Schiedam.

Het Congres besluite art. 33 der statuten als volgt te wijzigen: achter de 9e alinea toe te voegen de navolgende bepaling:

Behalve voor de functies van 1e voorzitter en 1e secretaris zijn als leden van het Partijbestuur niet verkiesbaar zij, die in rechtstreekschen dienst van de partij of van een harer organen staan.

58. Afd. Amsterdam VI.

Art. 9 van het huishoudelijk reglement wordt als volgt gelezen:

Het Dag. Bestuur eener stedelijke federatie, bestaande uit voorzitter, secretaris en penningmeester, wordt door de federatievergadering uit de leden der afdelingen in functie gekozen. Het federatiebestuur bestaat verder uit een gedelegeerd bestuurder uit elke afdeling tot deze federatie behorende.

A m e n d e m e n t.

Afd. Scheveningen.

In den laatsten zin van voorstel 58 worde ingevoegd tusschen de woorden „uit” en „een”: „minstens”.

A m e n d e m e n t.

Afd. Rotterdam III.

Aan Voorstel 58 worde toegevoegd:
„Indien een federatie uit meer dan 6 afdelingen bestaat, zijn de resterende afdelingsgedeelten beurtelings niet verkiesbaar.”

COMBINATIE VAN FUNCTIES.

59. Afd. Leidschendam.

Het Congres besluite, dat Tweede Kamerleden en functionarissen in de partij geen nevenfuncties mogen bekleeden, zulks opdat de betrokken persoon zich geheel kan geven aan zijn eenen werkkring, in het belang van het socialisme.

A m e n d e m e n t.

Afd. Maarszen.

Voorstel 59 worde gelezen als volgt:
„Het congres benoeme een commissie, welke tot taak heeft te onderzoeken op welke wijze binnen den kortst mogelijken tijd een kader gevormd kan worden, zoodat het in de

toekomst uitgesloten zal zijn dat Tweede Kamerleden en functionarissen van de Partij geen nevenfuncties meer behoeven te vervullen."

60. Afd. Schoten.

Het Congres acht het een fout, dat in het partijleven van thans tal van functies in besturen zoowel als in vertegenwoordigende lichamen worden gecombineerd en meent daarom, dat in alle instanties der beweging gestreefd moet worden naar arbeidsverdeling over alle beschikbare krachten.

A m e n d e m e n t.

Afd. Eindhoven.

Voorstel 60 van de afdeling Schoten worde als volgt gelezen:

„Het Congres, van oordeel, dat de werkzaamheden verbonden aan de functie van lid van de Tweede Kamer, alsmede aan die van Dagselijksch Bestuurder eener groote vakorganisatie den geheelen mensch eischen, spreekt zich uit tegen combinatie van genoemde functies, als zijnde dit in het belang zoowel van de Partij als van de Vakbeweging."

61. Afd. Leiden.

Het Congres acht het in strijd met het socialistisch gevoel, dat partijgenooten uit een combinatie van bezoldigde functies, verkregen door partij of vakbeweging, een jaarwedde genieten, die f 6000 te boven gaat:

spreekt uit de meening, dat een bezoldiging, hooger dan f 6000, omdat zij een schrille tegenstelling vormt met het loon van den partijgenoot-arbeider, die zich ondanks actie van vakbeweging en de partij in 't algemeen met een karig weekloon moet tevreden stellen, op moreele gronden omdat zij het solidariteitsgevoel tusschen de partijgenooten onderling schaadt, te veroordeelen is: en draagt het Partijbestuur op om in overleg met het bestuur van het N. V. V. hieromtrent de noodige regelingen te treffen.

Afd. Brunssum.

In voorstel 61 leze men achter „f 6000.—" in de tweede alinea: „geoorloofd is, indien het bedrag boven f 6000.— in de kassen der Partij of vakbeweging gestort worde".

KAMERFRACTIE EN WETGEVING.

62. Afd. Rijswijk.

De afdeling Rijswijk (Z.-H.) verzoekt het Congres en de Kamerfracties hare meening te uiten over nu t en of n o o d z a a k van deelname der Kamerfracties aan de „opening der Staten-Generaal".

63. Afd. Hilversum.

De Kamerfracties nemen niet het besluit tegenwoordig te zijn bij de opening der Staten-Generaal, alvorens deze kwestie te hebben onderworpen aan het oordeel van het Congres.

64. Afd. Leiden.

Het Congres spreekt uit de wenschelijkheid, dat de leden der S. D. A. P. niet deelnemen aan plechtigheden of feestvieringen van publieke lichamen, waaronder begrepen de opening der Staten-Generaal, wanneer die deelname leidt tot handelingen, welke het socialistisch gevoel

kwetsen, zooals bijv. het mede-aanzitten aan kostbare maaltijden, het huldigen van vorstelijke personen, of het eerbied bewijzen aan het ten gehore brengen van nationalistische liederen.

65. Afd. Den Haag I.

Het Congres:

van oordeel, dat het sterk uitgesproken republikeinsche karakter onzer partij behouden moet blijven;

overtuigd zijnde, dat onze tegenstanders met dit karakter geen rekening houden, blijkens het gebruiken van officieele gelegenheden, o. a. die van het openen van de Kamers der Staten-Generaal, voor monarchistische propaganda; verzoekt onzen vertegenwoordigers dergelijke gelegenheden niet bij te wonen, zolang met onze meening in dezen geen rekening wordt gehouden.

66. Afd. Losser.

Het Congres besluit om een krachtige actie en propaganda te ontwikkelen voor invoering van een premievrij staatspensioen, ter vervanging van het tegenwoordig bestaande stelsel ouderdomsverzekering en verhooging der bedragen.

67. Afd. Hardinxveld.

Het Congres drage de Tweede Kamerfractie op stappen te doen in die richting, dat invalide arbeiders, dien den 65-jarigen leeftijd bereikt hebben, recht hebben op ouderdomspensioen.

68. Afd. Leiden.

Het Congres spreekt zich uit tegen de heffing van de rijwiel- en tegen den druk van de Personeele Belasting ook op ingezetenen met lage inkomens.

A m e n d e m e n t.

Afd. Voorburg.

Voorstel 68: In dit voorstel het woord „ook" te doen vervallen en toe te voegen: „Een wijziging van de wet op de personeele belasting worde daartoe bevorderd".

69. Afd. Zwijndrecht.

Het Congres dringt er bij de Kamerfractie op aan een intensieve actie te voeren, tot opheffing van de rijwielbelasting.

70. Afd. Losser.

Het Congres besluite een krachtige actie te ontwikkelen voor invoering van een „wettelijk geregelde ziekteverzekering" en drage het P.B. op hiervoor de noodige maatregelen te treffen.

71. Afd. Vriescheloo-Veelerveen.

Het P.B. onderzoekte of het wenschelijk is, naar een wetswijziging te streven, waarbij naturalisatie wordt vergemakkelijkt en de onkosten hieraan verbonden belangrijk worden verlaagd.

72. Afd. Vriescheloo-Veelerveen.

Het P.B. onderzoekte, welken tijd van het jaar en op welken dag der week de stemdag dient te worden bepaald, met het oog op een zoo algemeen mogelijke opkomst der kiezers.

73. Afd. Beverwijk.

De Tweede Kamerfractie dringe er bij de regeering op aan, dat in de Kieswet eene bepaling worde opgenomen, dat personen, die lid zijn van Eerste of Tweede Kamer, Provinciale Staten of Gemeenteraad en bedankt hebben voor of geroyeerd zijn door de partij, welke hem of haar afgevaardigde, tegelijkertijd met dit bedanken of royement, hun mandaat ter beschikking moeten stellen en ophouden lid te zijn der Kamer, Staten of Gemeenteraad.

74. Afd. Drachten.

Het Congres drage de Kamerfractie op in de Tweede Kamer voorstellen in te dienen om de verkiezingen in het vervolg op Zondag te houden.

A m e n d e m e n t.

Afd. Leeuwarden II.

In voorstel 74 leze men voor „Zondag”, „Zaterdag”.

75. Afd. Arnhem.

Het Congres verzoekt de Tweede Kamerfractie om een voorstel bij de Kamer in te dienen om amnestie te verlenen aan de in Mobilisatietijd gedesserteerde militairen van Land en Zeemacht.

76. Afd. Den Haag I.

Het Congres dringt er bij de Kamerfractie op aan middelen te beramen, waardoor het onderwijs voor het blinde en doofstomme kind verplichtend wordt gesteld.

A m e n d e m e n t.

Afd. Brunssum.

In voorstel 76 worde ingevoegd tusschen „kind” en „verplichtend” „en geestelijk abnormale kinderen”.

A m e n d e m e n t.

Afd. Den Haag II.

In voorstel 76 worde ingevoegd tusschen „kind” en „verplichtend”:

„In 't algemeen voor kinderen, die voor het buitengewoon lager onderwijs in aanmerking komen”.

77. Afd. Amsterdam IV.

De Kamerfractie diene een wetsvoorstel in voor een wettelijke regeling van een jaarlijkse vacantie voor alle werknemers, met behoud van het volle loon.

78. Afd. Emmen.

De partij neme het initiatief tot bevordering van een herziening der wet van 24 Mei 1897, regelende de financieele verhouding tusschen het Rijk en de Gemeenten.

CONTRIBUTIE-VRAAGSTUK.

79. Afd. Heerlen.

Het Congres besluite, dat een commissie wordt benoemd, die ten doel heeft te onderzoeken of en op welke wijze verbetering moet en kan worden verkregen inzake de partijfinanciën.

80. Afd. Rolde.

Het Congres, van meening, dat de contributie voor het lidmaatschap der Partij veel te hoog is, besluite tot herziening.

81. Afd. Kerkrade.

Het Congres, overwegende, dat door den economischen toestand, de bestaande contributie een te groot offer van leden met groote gezinnen eischt en voor anderen een beletsel is als lid der partij toe te treden:

besluit, van mannelijke leden, welke meer dan 5 kinderen onder de 16 jaar ten hunne laste hebben en wier inkomen minder dan f 40.— per week bedraagt, dezelfde contributie te heffen als van vrouwen, zijnde 7 cent per week.

82. Afd. Buinen.

Het Congres besluite, voor Drente een contributieklassie in te voeren voor inkomens beneden f 800.— van 8 cent voor mannelijke leden en 5 cent voor vrouwelijke leden, per lid en per week.

83. Afd. Oranjedorp.

Het Congres besluite tot verlaging van contributie in 't algemeen en voor de laagste inkomens in 't bijzonder.

84. Afd. Bontebok.

De afdeeling Bontebok der S.D.A.P. stelt voor aan de contributie-schalen (volgens art. 49 van het partij-huish. reglement) vooraf te laten gaan:

„Bij een inkomen tot en met f 15.— f 0.05.

85. Afd. Apeldoorn.

De afdeeling Apeldoorn der S.D.A.P. stelt voor wijziging van art. 49 van het huishoudelijke reglement, zoo, dat boven een inkomen van f 50.— per week, de contributieveffing progressief omhoog wordt gebracht.

86. Afd. Haarlem I, II, III.

De contributie voor de partij, voor inkomens tot f 25 per week, worden belangrijk verlaagd en de contributie voor hogere inkomens dan f 25 per week worden niet hooger gesteld dan tweemaal het bedrag, dat van een inkomen van f 25 per week wordt gevraagd.

87. Afd. Uitgeest.

De afdeeling Uitgeest, van meening, dat de progressie betreffende de contributie voor de inkomens boven f 2500 dient te worden voortgezet, stelt voor te heffen:

Van elke f 500 boven f 2500 tot f 5000 10 cent per week meer. Boven f 5000 van elke f 1000 25 cent per week meer.

88. Afd. Roden.

Het Congres besluite, dat er nog een lagere contributieklassie wordt ingevoerd en wel van 5 cent per lid wekelijks.

89. Afd. Heerenveen.

De contributieregeling voor het lidmaatschap worde in dier voege gewijzigd, dat er nog een klasse aan wordt toegevoegd, n.l. deze:

Van inkomens tot en met f 15 per week bedraagt de contributie 5 cent per week.

90. Afd. Hoofddorp.

De Partij voere zoo spoedig mogelijk contributiekaarten in ter vervanging van zegels.

91. **Afd. Hilversum.**

Het Congres, van oordeel, dat het huidige formaat van de contributiezegels niet voldoet aan daaraan te stellen eischen, van meening, dat ook in het belang van een behoorlijke contrôle verandering noodzakelijk is, besluit tot invoering van een zegelkaart met geldigheidsduur van één jaar, die telkens wordt ingewisseld tegen de kaart van het vorig jaar.

92. **Afd. Rotterdam III.**

Het Congres draagt het P.B. op maatregelen te treffen waardoor het mogelijk wordt per 1 Jan. 1927 over te gaan tot:

- a. invoering van een grootere contributiezegel dan de thans gebruikelijke;
- b. invoering van jaarlijks te vernieuwen zegelkaarten.

94. **Afd. Assendelft.**

Door de Partij worden inplaats van zegels kaarten uitgegeven, welke de penningmeester bij betaling van een merk voorziet.

95. **Afd. Rotterdam VI.**

Het Congres besluit tot opheffing der pensioenfondszegels en stelt daarvoor in de plaats een verplichte extra contributie van 1 cent per week.

96. **Afd. Middelburg.**

Het Congres draagt het P.B. op de contributieregeling zoodanig vast te stellen, dat daarin de extra bijdrage voor het pensioenfonds is opgenomen.

97. **Afd. Capelle a/d IJssel.**

Het Congres besluite, dat de pensioenbegels door middel der contributiebegels worden geind, en zoo mogelijk progressief.

98. **Afd. Roden.**

Op het Congres worde een ernstige bespreking gehouden over de pensioenbegels, om te komen tot een andere regeling, rekening houdende met de armsten der armen onder onze leden.

99. **Afd. Landsmeer.**

Het Congres drage het P.B. op de regeling voor de heffing voor de storting van het pensioenfonds zoodanig te wijzigen, dat de minst financieel krachtigen minder bijdragen dan de financieel krachtigen en make een regeling waarbij de leden betalen naar verhouding van hun inkomen.

100. **Afd. Warga.**

Het Congres doe een duidelijke uitspraak hoe te handelen met de pensioenbegels.

101. **Afd. Maastricht II.**

Het Congres besluite de pensioenbegels af te schaffen. De voor het pensioenfonds benodigde gelden worden uit de gewone middelen betaald.

102. **Afd. Winkel.**

De afdeeling stelt voor onmiddellijk afschaffing der pensioenbegels.

103. **Afd. Doetinchem.**

Het Congres besluite, de pensioenbegels af te schaffen en een andere regeling te treffen om te voorzien in het pensioen van de oud-functionarissen der partij.

104. **Afd. Tilburg.**

Het Congres besluite tot afschaffing der pensioenbegels.

105. **Afd. Anna-Paulowna.**

Het Congres drage het Partijbestuur op een zoodanige contributieregeling te treffen, dat geen regelmatige heffingen meer noodig zijn en een behoorlijk verkiezings- en pensioenfonds te vormen.

106. **Afd. Buinerveen.**

Het Congres besluite, partijgenooten met een lager inkomen dan f 1000 per jaar, vrij te stellen van betaling der pensioenbegels.

107. **Afd. Hardinxveld.**

Het Congres besluit, dat de pensioenbegels, voor het pensioen van de gesalarieerden, worden afgeschaft. De kosten, daaruit voortvloeiende, worden betaald uit de Partijkas.

108. **Afd. Rotterdam I.**

Het Partijbestuur verstreкке aan die leden welke jaren in de partij zijn en wier boekje vol is, gratis een nieuw.

109. **Afd. Warga.**

Leden, die den leeftijd van 65 jaar bereikt hebben, zijn niet verplicht de contributie te betalen.

A m e n d e m e n t.

Afd. Hoorn.

Voorstel 109 worde als volgt gelezen:

„Leden, die den leeftijd van 60 jaar bereikt hebben, zijn, naar verkiezing vrij gesteld van contributie”.

DIVERSEN.

110. **Afd. Oosterbeek.**

De afdeeling Oosterbeek der S. D. A. P. acht het wenschelijk, dat de partij zich, meer dan voorheen, verklare voor de noodzakelijkheid van coöperatie.

Genoemde afdeeling stelt hierom voor een commissie te benoemen, welke de partij zal hebben te adviseeren wat er voor haar op dit min of meer verwaarloosd terrein alsnog te doen valt, zoo niet als doel, dan wel als middel om vlugger tot haar doel „het socialisme” te geraken.

A m e n d e m e n t.

Afd. Voorburg.

Voorstel 110: In de eerste alinea te schrappen de woorden „meer dan voorheen” en achter het woord „coöperatie” in te lasschen „met inachtname van het bepaalde in de resolutie in 1912 door het Congres nopens dit vraagstuk aangenomen”.

111. **Afd. Kethel.**

Het Congres besluite, dat geen wethouderszetels worden aanvaard, zonder een behoorlijk socialistisch program.

112. **Afd. Rotterdam IX.**

Het Congres, erkennende de groote waarde eener behoorlijk georganiseerde medezeggenschap der arbeiders in de ondernemingen, verklaart het wenschelijk te achten, dat in de door of vanwege de partij beheerde ondernemingen de medezeggenschap der in die onderneming werkzame arbeiders zoo spoedig mogelijk tot

stand komt en verzoekt het P.B. de leiding dier ondernemingen met aandrang uit te noodigen de daartoe noodige maatregelen te treffen.

113. Afd. Kethel.

Het Congres besluite, dat socialistische fracties in ieder geval niet medewerken om gepensioneerden met hoog pensioen bij betrekkingen te laten waarnemen, welke werklozen het brood uit den mond houden.

114. Afd. Leiden.

Het Congres spreekt uit, dat partijgenooten, voor zoover zij zich althans kunnen aansluiten bij vakverenigingen, behoorende bij het N. V. V., geen lid mogen (kunnen) zijn van andere vakverenigingen.

A m e n d e m e n t.

Afd. Delfzijl.

Voorstel 114 worde gelezen als volgt:
„Het Congres spreekt zijn afkeuring uit, dat partijgenooten, voor zoover zij zich althans kunnen aansluiten bij vakverenigingen, behoorende bij het N. V. V., lid zijn van andere vakverenigingen”.

115. Afd. Leiden.

Het Congres voegt toe aan het strijdprogram: „Het invoeren van een „Volksreferendum”.”

116. Afd. Leiden.

Het Congres besluite de volgende wijziging te brengen in het gemeente-program: in sub 6 wordt achter „vrije Zaterdagmiddag” ingevoegd: met behoud van den zaturendag (45-urige werkweek).

117. Afd. Weesp.

Het Congres besluite de kosten van het bureau voor sociaal-democratische gemeenteraadsleden geheel voor rekening van de partij te nemen.

118. Afd. Leeuwarden III.

Het Congres besluite tot het instellen van een door het P.B. te benoemen studiecommissie betreffende de wijze waarop de overheid de inkomsten, benodigd tot dekking der uitgaven (andere dan bedrijfsuitgaven) moet heffen.

A m e n d e m e n t.

Afd. Leeuwarden III.

Aan voorstel 118 worde toegevoegd:
„Rapport en conclusie worden op het volgend congres behandeld”.

119. Afd. Klazinaveen.

Het P.B. stelt een commissie in, die tot taak krijgt op korten termijn een onderzoek in te stellen naar alles wat gedaan moet worden om de chronische ellende in den Zuid-Oosthoek van Drente te doen beëindigen.

120. Afd. Stiens.

De afdeeling Stiens der S. D. A. P. wenschte een uitspraak van het Congres inzake de te

werkstelling van werklozen bij eventueele werkverschaffingen, in dien zin, dat door de resp. gemeentebesturen de georganiseerde werklieden in de eerste plaats voor werk in aanmerking komen.

Hier worden bedoeld niet door het Rijk gesubsidieerde werkverschaffingen, waar de minister reeds meermalen als zijn meening te kennen gaf, dat bij wel door het Rijk gesteunde werkverschaffingen de georganiseerden moeten voorgaan.

121. Afd. Oldenzaal.

Het Congres, van oordeel, dat de partij niet langer een neutraal standpunt kan blijven innemen, spreke zich uit voor een ernstig onderzoek naar de waarde en vorderingen van de wereldtaal Esperanto.

122. Afd. Voorburg.

De partij spreke zich uit vóór Esperanto als wereldhulptaal en bevordere dat deze taal op internationale congressen of bijeenkomsten enz. als officieele taal worde ingevoerd.

A m e n d e m e n t.

Afd. Gorinchem.

Voorstel 122 leze men als volgt:

1e. „De partij spreke zich uit voor Esperanto als wereldhulptaal en bevordere, dat deze taal op internationale congressen of bijeenkomsten enz. als officieele taal worde ingevoerd.

2e. Dat den arbeiders gelegenheid wordt gegeven deze taal te leeren door een schriftelijken cursus in „Volk” en „Voorwaarts”.”

123. Afd. Hoek van Holland.

Het Congres spreke zich dezen keer uit voor een ernstig en deskundig onderzoek naar de vorderingen en de eventueele waarde van de internationale hulptaal Esperanto voor de socialistische arbeidersbeweging.

124. Afd. Heerlen.

Het Congres verzoekt het P.B. zoodanige regelingen voor het Congres te treffen, dat er zekerheid bestaat, dat de ingediende voorstellen behoorlijk kunnen worden afgehandeld.

N a g e k o m e n v o o r s t e l.

Afd. Medemblik.

„Het Congres drage het Partijbestuur op, de belangen der Zuiderzeevisschers in het oog te houden en te behartigen, in verband met de drooglegging der Zuiderzee.”

N a g e k o m e n v o o r s t e l.

Afd. Rolde.

Het Congres noodigt het P.B. uit ter contrôle op een richtige afdracht der contributie aan de partijkas een regeling te ontwerpen, die houders van regelmatig bijgeplakte contributieboekjes een verzekering waarborgt als ingesteld voor lezers van „Het Volk en „Voorwaarts”.”

Verslag over het jaar 1925.

AANTAL AFDEELINGEN.

Het aantal afdelingen der partij bedroeg op:

30 Sept. 1924	580
31 Dec. 1924	583
31 Dec. 1925	590

In het vierde kwartaal 1924 werden opgericht 6 afdelingen, opgeheven 3; in het eerste kwartaal 1925 werden opgericht 17 afdelingen, opgeheven 21; in het tweede kwartaal opgericht 7, opgeheven 3; in het derde kwartaal opgericht 7, opgeheven 5, terwijl deze cijfers voor het vierde kwartaal waren 6 en 1.

Over de vijf kwartalen dus een vooruitgang van 10 afdelingen.

Voorals gedurende het jaar 1926 zal men zich in moeten spannen om het aantal afdelingen te vergrooten, vooral in die gemeenten, waarin nog geen enkele afdeling der partij bestaat, opdat bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1927 in zoon groot mogelijk aantal gemeenten sociaal-democraten candidaat gesteld kunnen worden.

Er moge iets te zeggen zijn voor de meening, dat men niet tot oprichting van een afdeling over moet gaan voor er geschikte leidende krachten aanwezig zijn, toch hopen we niet dat deze zienswijze al te sterk zal inburgeren, omdat op dit terrein 't spreekwoord „al doende leert men" toch zeker ook eenige waarde heeft.

HET AANTAL LEDEN.

Het aantal leden bedroeg op:

30 Sept. 1924	38265
31 Dec. 1924	37894
31 Mrt. 1925	38339
30 Juni 1925	39290
30 Sept. 1925	41271
31 Dec. 1925	41221

Een toename dus van het ledental over 1925 van 3327 leden Alleen 't laatste kwartaal van 1925 bracht ons een kleinen teruggang. Een teeken, dat 't der afdelingen nooit geheel gelukt de verkiezingswinst te consolideeren. Hopelijk maakt de actie, die hier en daar in verband met de regeeringscrisis te betreuren valt, dit kleine verlies gauw weer goed.

Hieronder volgt een overzicht, aangevende het totaal aantal leden der partij, benevens het aantal mannelijke en vrouwelijke leden afzonderlijk over de laatste 24 kwartalen, naast het percentage van voor- of achteruitgang per kwartaal.

ZIE STAAT I.

In ons vorig jaarverslag gaven wij denzelfden staat en wij noemden eenige factoren, die o.i. van invloed op de beweging die de cijfers van ons ledental vertoonen, kunnen hebben gehad. Wij laten dit thans achterwege. De aan-

dacht meenen wij er op te moeten vestigen, dat op 30 Juni 1924 het ledental weer onder de 40.000 was gezakt, hetgeen sinds September 1921 niet het geval was geweest. De verkiezingsactie bracht ons ledental gelukkig weer in stijgende richting. Terdege zal eens moeten worden nagegaan, of in onze propaganda naar buiten, dat 't de afdelingen nooit geheel gelukt de ten ook wijziging moet worden gebracht, of o.m. de principieel-idealistische propaganda niet meer op den voorgrond moet worden gebracht. Weer moet ons de opmerking van 't hart, dat nog al te veel afdelingen schijnen te meenen, dat 't initiatief tot krachtige ledenwerving, huisbezoek-acties, roode weken etc. komen moet van „bovenaf". Ook zonder dat het P.B. dergelijke actie's organiseert, zou men er — speciaal in de wintermaanden, vooral in tijden van vrij sterke politieke beroering, zooals tijdens de crisis, — wat meer aandacht aan kunnen besteden.

Wij laten hier verder nog volgen denzelfden staat omtrent de ledentalen in de grootste plaatsen opgenomen in ons vorig verslag aangevuld met de cijfers van December '24 en '25.

ZIE STAAT II.

HET PARTIJBESTUUR.

In overeenstemming met de bepalingen der statuten en reglementen werden door de afdelingen voor de Partijbestuursverkiezing voor het congres 1925 te Amsterdam de volgende candidaten gesteld, die een candidatuur aanvaardden:

a. Voor lid van het Dagelijksch Bestuur:

Als voorzitter W. H. Vliegen, Den Haag (aftredend); als secretaris C. Werkhoven, Bussum (aftredend); als leden A. B. Kleerekoper en F. M. Wibaut te Amsterdam (beiden aftredend).

Verder waren candidaat gesteld voor voorzitter: Ir. J. W. Albarda, Mr. G. v. d. Bergh, Mr. W. A. Bongers, A. H. Gerhard, F. v. d. Goes, A. B. Kleerekoper, Mr. M. Mendels, S. R. de Miranda, E. Polak, H. Polak, Mr. G. W. Sannes, J. H. Schaper, Dr. Th. v. d. Waerden, F. M. Wibaut, S. de Wolff Voor sekretaris W. Binnendijk, A. Roetman, voor Penningmeester Jac. de Vries, welke deze candidatuur niet aannamen.

Voor het D.B. werden verder gecandidateerd: Mr. G. v. d. Bergh, A. van Blitz-Bonn, E. Boekman, Dr. L. Heyermans, J. v. d. Kieft, Mr. M. Mendels, F. van Meurs, Dr. W. Polak, S. J. Pothuis, K. Vorrink, Dr. Th. v. d. Waerden, J. van Zutphen, welke verklaarden geen candidatuur aan te nemen.

b. Voor lid van het overige deel van het Partijbestuur: Ir. J. W. Albarda, J. A. Bergmeijer (aftredend), H. de Boer, P. de Bruin, Mr. D. A. van Eek (aftredend), R. van Gaasbeek, Suzie Groeneweg (aftredend), J. Kalter, J. L. B. Keurschot, J. v. d. Kieft (aftredend),

K. Prins, Mr. G. W. Sannes (aftredend), J. H. Schaper (aftredend), W. v. d. Sluis (aftredend), Ds. J. L. Snethlage, A. de Vries, B. J. J. Weijkamp.

Verder zijn voor het overige deel van het Partijbestuur candidaat gesteld de volgende partijgenooten, die verklaarden geen candidatuur te aanvaarden: D. Bartels, mr. G. v. d. Bergh, E. Boekman, Mw. H. A. Brok, J. E. W. Duys, Edo Fimmen, W. C. de Jonge, Mien Lansen, G. F. Lindeijer, H. Polak, K. R. van Staal, mr. P. J. Troelstra, J. Westerhof, S. de Wolff en J. F. van Zadelhoff.

Bij enkele candidaatsstelling werden tot leden van het D. B. herkozen: W. H. Vliegen, voorzitter, C. Werkhoven, secretaris, W. Drop, penningmeester, A. B. Kleerekoper en F. M. Wibaut,

Opgemerkt dient hierbij, dat door het P. B. het congres was verzocht p.g. W. H. Vliegen uit te noodigen het voorzitterschap der partij tot aan het congres 1926 te blijven vervullen, niettegenstaande hij niet meer in Amsterdam woonde, met welk verzoek het congres accoord ging.

Op de kandidaten voor de overige plaatsen in het P. B. werden uitgebracht 952 stemmen, waarvan van onwaarde 33, blanco 37. Het aantal geldige stemmen bedroeg 882, de volstrekte meerderheid was 442.

Hiervan verkregen:

J. W. Albarda	844 stemmen
J. A. Bergmeijer	778 "
H. de Boer	161 "
P. de Bruin	118 "
D. A. van Eck	816 "
R. van Gaasbeek	90 "
S. Groeneweg	874 "
J. Kalter	13 "
J. L. B. Keurschot	22 "
J. v. d. Kieft	630 "
K. Prins	44 "
G. W. Sannes	847 "
J. H. A. Schaper	848 "
W. v. d. Sluis	708 "
J. L. Snethlage	38 "
A. de Vries	85 "
B. J. J. Weijkamp	53 "

Gekozen waren dus:

Suze Groeneweg	met 874 stemmen
J. H. A. Schaper	" 848 "
G. W. Sannes	" 847 "
J. W. Albarda	" 844 "
D. A. van Eck	" 816 "
J. A. Bergmeijer	" 778 "
W. v. d. Sluis	" 708 "
J. v. d. Kieft	" 630 "

Voorts benoemde het P.B. in zijn vergadering van 14 September 1925 tijdelijk voor één jaar — hiermede uitvoering gevende aan het laatste congresbesluit — onder nadere goedkeuring van het congres 1926 als vrouwelijk-secretaresse, lid van het Partijbestuur en als zoodanig secretaresse-penningmeesteresse van den Bond van Vrouwenclubs, pge. E. Ribbius Peletier.

Overeenkomstig getroffen afspraken in verband met zijn verkiezing tot lid der Tweede Kamer, verzocht pg. W. Drop in September ontslag uit zijn functie van partijpenningmeester, hetwelk werd verleend. De overdracht van het penningmeesterschap vond plaats op Zaterdag 7 November 1925 aan den partijsecretaris C. Werkhoven, die vanaf dien

datum de functie van secretaris-penningmeester vervulde.

Een woord van dank voor het werk, dat p.g. W. Drop als penningmeester verrichtte, is hier zeker op zijn plaats.

VERGADERINGEN PARTIJBESTUUR.

Het P.B. kwam in 1925 dertien malen bijeen, terwijl één vergadering belegd werd met het H.B. van het N. V. V. Bovendien besprak het P.B. de politieke situatie na den uitslag der Kamerverkiezingen met de Kamerfracties en vergaderde ter bespreking van de crisis, ontstaan door de verwerping van het pauselijk Gezantschap, eenmaal met de Kamerfracties en het bestuur van het N.V.V. Voorts hield 't P.B. regelmatig voeling met 't bestuur van het N.V.V., door middel van officieuze bijeenkomsten van enkele daartoe aangewezen Dagel. Bestuurders, die om de 14 dagen samen kwamen.

PARTIJRAAD.

De Partijraad kwam dit jaar bijeen op Zaterdag 28 Februari 1925 in café Parkzicht te Amsterdam. Deze vergadering was noodzakelijk geworden, doordat tusschen het advies, dat door den Partijraad over de groslijst was uitgebracht en de stemming, die over de lijst moest plaats vinden, een der kandidaten, die op een ernstige plaats stond, n.l. p.g. W. C. de Jonge, door overlijden was uitgevallen.

Het resultaat der besprekingen is geweest, dat een nieuwe groslijst voor de vier gecombineerde kieskringen in het Zuiden als volgt werd opgesteld: 1. W. H. Vliegen; 2. W. Drop; 3. C. Woudenberg; 4. P. G. Gruys; 5. J. Onderdijk; 6. H. v. d. Ploeg.

EERSTE KAMER.

Door het overlijden van p.g. W. C. de Jonge werd als zijn opvolger tot lid der Eerste Kamer verkozen verklaard p.g. G. F. Lindeijer, terwijl door de verkiezing tot lid van de Tweede Kamer van de partijgenooten Ch. G. Cramer en R. Stenhuis, de partijgenooten P. Danz en L. M. Hermans hun intrede in de Eerste Kamer deden.

TWEEDE KAMERVERKIEZING 1925.

In het jaarverslag 1925 namen wij reeds op de voorloopige voordracht der kandidaten voor de Tweede Kamer, zooals die door den Partijraad werd vastgesteld.

Ter andere plaatse maakten wij melding van de wijziging, die moest worden aangebracht in de voordracht voor de Zuidelijke kieskringen. Door de afdelingen werden aan de voorloopige voordracht van den Partijraad de volgende namen toegevoegd.

In 's Hertogenbosch (Kieskring I), Tilburg (Kieskring II), Middelburg (Kieskring XII), en Maastricht (Kieskring XVIII): J. A. Bergmeijer, A. A. de Jong en J. J. Jansen, L. J. C. Poppe, G. Jimmink, P. Moltmaker.

In Arnhem (Kieskring III) en Nijmegen (Kieskring IV): C. A. Weersma-Van Duin, L. M. Hermans, W. v. d. Hoeven, A. van Geuns, M. Rademakers, K. van Trig, B. J. Rengelink.

In Rotterdam (Kieskring V) en Dordrecht (Kieskring VII): P. de Bruin, Th. J. K. Kuijler en L. M. Hermans.

In 's Gravenhage (Kieskring VI) en Leiden

(Kieskring VII): J. J. van Straalen, W. Chr. C. van Eijkel, J. Kofloed, Th. J. K. Kuiler, W. Lubertie, K. R. van Staal, A. J. Luikinga, S. Lindeman, J. Tjalsma, F. G. van Duuren en J. Spronkers.

In Amsterdam (Kieskring IX): B. W. Binnendijk en Lena Moll.

In Helder (Kieskring X) en Haarlem (Kieskring XI): B. W. Binnendijk, C. L. Niermeijer, K. Prins, Mw. G. Miedema-Zondervan, J. Joosten, J. Gerritsz.

In Utrecht (Kieskring XIII): R. Boomsma, R. van Gaasbeek, J. Mebius, E. H. C. Wildeman, Mw. H. B. Bakhuis-Wolters.

In Zwolle (Kieskring XV): J. Bevers en A. Teesink.

In Leeuwarden (Kieskring IV): J. IJtsma, K. de Boer, L. v. d. Wal en A. v. d. Heide.

In Groningen (Kieskring XVI) en Assen (Kieskring XVII): J. van Dok Azn., H. v. d. Wielen, B. H. Bredman, Mw. W. Mansholt-Andreae.

De uitslag van de stemming over de groslijsten was als volgt, nadat de loting over de door de afdelingen toegevoegde kandidaten had plaats gehad:

's-Hertogenbosch, Tilburg, Middelburg, Maastricht: 1. W. H. Vliegen; 2. W. Drop; 3. C. Woudenberg; 4. P. G. Gruys; 5. J. Onderdijk; 6. H. v. d. Ploeg; 7. A. A. de Jong; 8. J. A. Bergmeijer; 9. L. J. C. Poppe; 10. P. Moltmaker.

Arnhem, Nijmegen: 1. A. B. Kleerekoper; 2. H. J. van Braambeek; 3. J. L. Faber; 4. F. v. d. Walle; 5. C. Werkhoven; 6. L. M. Hermans; 7. Mw. C. A. Weersma-van Duin; 8. W. v. d. Hoeven; 9. A. van Geuns; 10. M. Rademakers.

Rotterdam, Dordrecht: 1. J. ter Laan; 2. Suze Groeneweg; 3. J. H. F. van Zadelhoff; 4. J. Brautigam; 5. J. J. de Roode; 6. J. A. Bergmeijer; 7. C. Woudenberg; 8. P. de Bruin; 9. Th. J. K. Kuiler; 10. L. M. Hermans.

's-Gravenhage, Leiden: 1. K. ter Laan; 2. A. W. IJzerman; 3. W. Drees; 4. W. Drop; 5. A. H. v. d. Hoeve; 6. P. Voogd; 7. J. Straalen; 10. W. Ch. C. van Eijkel.

Amsterdam: 1. A. H. Gerhard; 2. J. v. d. Tempel; 3. R. Stenhuis; 4. G. v. d. Bergh; 5. E. Boekman; 6. A. de Jong; 7. P. Lub; 8. A. H. Moll; 9. B. W. Binnendijk.

Helder, Haarlem: 1. J. E. W. Duys; 2. Ch. G. Cramer; 3. C. Thomassen; 4. J. Gerritz; 5. F. van Meurs; 6. J. Westerhof; 7. A. de Vries; 8. B. W. Binnendijk; 9. M. H. Miedema-Zondervan; 10. W. G. L. Niermeyer.

Utrecht: 1. Th. v. d. Waerden; 2. B. J. J. Wijkamp; 3. J. J. Reijnders; 4. R. Boomsma; 5. R. van Gaasbeek; 6. H. B. Bakhuis-Wolters.

Zwolle: 1. J. W. Albarda; 2. W. v. d. Sluis; 3. G. A. Leendertz-Ladenius; 4. B. H. van Ruyven; 5. H. J. J. Eichelsheim; 6. A. Teesink; 7. J. Bevers.

Leeuwarden: 1. G. W. Sannes; 2. P. Hiemstra; 3. F. S. Noordhoff; 4. H. de Boer; 5. J. J. Vorrink; 6. A. v. d. Heide; 7. J. IJtsma; 8. K. de Boer; 9. L. v. d. Wal.

Groningen, Assen: 1. J. H. A. Schaper; 2. A. E. J. de Vries-Bruins; 3. A. v. d. Heide; 4. D. Bartels; 5. K. de Jong; 6. W.

Mansholt-Andreae; 7. H. v. d. Wielen; 8. B. H. Bredman; 9. J. van Dok.

Zij, die een hooger nummer dan 10 kregen, kwamen dus niet op de definitieve lijst.

DE UITSLAG.

Den 1sten Juli vond de stemming plaats.

Gezeten werden in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg: W. H. Vliegen en W. Drop; in Gelderland: A. B. Kleerekoper en H. J. van Braambeek; in Rotterdam—Dordrecht: J. ter Laan, Suze Groeneweg, J. H. F. van Zadelhoff, Joh. Prautigam; in Den Haag—Leiden: K. ter Laan en A. IJzerman; in Amsterdam: A. H. Gerhard, J. v. d. Tempel, R. Stenhuis, G. v. d. Bergh; in Haarlem—Helder: J. E. W. Duys en Ch. G. Cramer; in Utrecht: Th. v. d. Waerden; in Zwolle: J. W. Albarda en W. v. d. Sluis; in Leeuwarden: G. W. Sannes en P. Hiemstra; in Groningen—Assen: J. H. A. Schaper, mevr. A. E. J. de Vries—Bruins en A. v. d. Heide.

Nieuw gekozen werden:

G. v. d. Bergh, Ch. G. Cramer, W. Drop, A. v. d. Heide en R. Stenhuis.

Niet gekozen zijn:

P. J. Troelstra en B. J. J. Wijkamp, daar beiden niet meer voor 't Kamerlidmaatschap in aanmerking wenschten te komen.

Wij behoeven hier zeker de betekenis van Troelstra als parlementair figuur niet te schetsen, noch hem den dank te brengen, die hij, voor zijn werk in die functie verricht, verdiend heeft.

Aan Wijkamp een woord van waardeering voor de wijze, waarop hij de ondankbare taak op zich genomen heeft, een vacature, ontstaan door 't overlijden van Hugenholtz, tijdelijk te vervullen.

De uitslag van deze verkiezing is voor de Partij zeer gunstig geweest. Hij bracht ons niet alleen zetelwinst, hij versterkte ook ons machtsbesef en voerde een beduidend aantal nieuwe leden in onze rijen.

Hieronder laten wij volgen een overzicht, aangevende de verkiezingscijfers, naast het ledental der partij per gewest in vergelijking met den toestand van 1918 en 1922.

ZIE STAAT III.

Uit dit overzicht blijkt, dat de Partij bij deze Kamerverkiezingen in elke provincie in stemmental en in percentage van 't totaal uitgebrachte stemmen gestegen is. Percentsgewijze is in Amsterdam de stijging ten opzichte van 1922 het grootst, n.l. 7.2 pCt.; in Noord-Brabant het kleinst, t.w. 1.5 pCt. Ook Drente maakt met haar toename van 5.2 pCt. een zeer goed figuur, vooral als men ziet, dat het ledental der Partij daar de laatste jaren stelselmatig achteruit gelopen is. In 8 provincies bleef de procentelijke stijging t.o. van 1922 beneden het gemiddelde over 't land, namelijk in Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

In 6 provincies en 1 groote stad steeg ons percentage weer boven 't record-jaar 1918, n.l. in Overijssel, Utrecht, Noord-Holland, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Amsterdam.

In het jaarverslag 1923 publiceerden wij een overzicht over eenige der voornaamste plaatsen in ons land, aangevende de wanverhouding, die bestond tusschen ons ledental en het aantal

uitgebrachte stemmen. Ook hierin valt, op een enkele afdeeling na, geen verbetering te constateeren, zelfs moet een erger worden van dit euvel worden geconstateerd, hetgeen t' de hieronder volgenden staat blijkt.

ZIE STAAT IV.

Om ook op andere wijze den uitslag der verkiezingen nog eens te bezien hebben wij naast elkaar geplaatst, het totaal aantal geldige stemmen, het aantal dat op de partij werd uitgebracht en het aantal leden van het N.V.V. gesplitst volgens de gewesten en stedelijke federaties. Veel nieuws valt hieruit niet te putten. Wel is het voor de partij een gelukkig verschijnsel, dat b.v. in een provincie als Drente met een relatief zwakke vakbeweging en gering ledental der partij, een groote vooruitgang in stemmencijfer valt waar tenemen. Het kan haast niet anders of een groot deel der bevolking, dat niet tot het industriele proletariaat in den engeren zin van het woord moet worden gerekend, brengt toch op onze partij haar stem uit, hetgeen voor de stijging van ons stemmental in de toekomst als een verheugend verschijnsel kan worden aangemerkt.

ZIE STAAT V.

Een nadere ontleding van den uitslag zou aantoonen, dat op tal van plaatsen 't winnen van leden en 't stichten van afdelingen mogelijk is, omdat wij op de vele plaatsen een zeer beduidend aantal stemmen kregen, waar geen of slechts een zeer zwakke afdeeling der partij bestond.

VERKIEZINGSACTIE.

De schriftelijke verkiezings-propaganda.

In tegenstelling met 1922, werd dit jaar geen commissie voor de schriftelijke verkiezingspropaganda samengesteld, doch is dit werk door het bureau der partij verricht.

Uitgegeven zijn vier verkiezingscouranten en een extra blad voor de boeren en tuinders, 17 verschillerde soorten manifesten, een speciaal manifest tegen de R.-K. Volkspartij, een voor de randbevolking der Zuiderzee en een manifest voor den Vrouwendag; 11 groote verkiezingsplaten en 5 kleine, 1 groote en 1 kleine plaat met de beeltenis van Troelstra, benevens een briefkaart-model hiervan; daarenboven werd een groot plakaat en manifest van denzelfden inhoud uitgegeven, speciaal tegen enkele uitlatingen van Colijn gericht. (Brandstichters, brandblusschers.)

Hieronder laten wij volgen een volledig overzicht van het materiaal, dat resp. door elk der gewesten verwerkt is.

ZIE STAAT VI.

Bovendien gaven wij evenals bij de vorige verkiezingen uit „De Volksstrijd van 1925”, samengesteld door p.g. J. H. Schaper, waarvoor dezen keer geen buitengewone belangstelling bleek te bestaan. De oplaat was 1000 exemplaren, waarvan plm. 360 exemplaren zijn verkocht.

Naast deze uitgave verscheen „Ons Arsenaal”, een losbladige verzameling gegevens in een omslag samengevat, meestal betrekking hebbende op de urgente politieke vraagstukken. De oplaat hiervan was eveneens 1000 exemplaren, welke alle werden verkocht. De prijs bedroeg f 3.— per exemplaar.

Verder zij nog vermeld, dat door ons fietskaarten en vlaggen werden beschikbaar gesteld ten dienste der verkiezingspropaganda, waarvoor de belangstelling ook niet bijster groot was.

Nevens het bovenstaande materiaal werden door „Ontwikkeling” in overleg met het Dageelijksch Bestuur der partij de hieronder volgende verkiezingsbrochures uitgegeven:

- G. W. Sannes: De Zonden van Ruys—Colijn f 0.10. Oplaat 10.000. Uitverkocht.
- J. F. Ankersmit: Verkiezingsprogram der S. D. A. P. in 1925 f 0.20. Oplaat 5000. Verkocht 2100.
- W. H. Vliegen: S. D. A. P. en de aanstaande Verkiezingen f 0.15. Oplaat 5000. Verkocht 2300.
- W. v. d. Sluis: Wat wij te zeggen hebben tegen de kleine boeren en landarbeiders f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 3400.
- P. Hiemstra: De landarbeiders en de komende verkiezingen f 0.07½. Oplaat 5000. Verk. 1800.
- P. Moltmaker: Oproep aan het Spoorwegpersoneel in Nederland f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 1200.
- F. S. Noordhoff en N. van Hinte: De verkiezingen en het Overheidspersoneel f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 1200.
- K. R. van Staal: De Middenstand en de S. D. A. P. f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 4900.

Na de opsomming van het voorgaande zal het voor een ieder wel duidelijk zijn, dat een golf van roode lectuur van uit ons secretariaat over ons land is gegaan, terwijl er rekening mee dient te worden gehouden, dat ook plaatselijk of gewestelijk nog 't een en ander is uitgegeven.

Klachten over het geleverde hebben wij tot dusverre niet ontvangen, doch we willen geen „hei!” roepen voor we de brug over zijn. Het congres komt nog!

Als nieuwe vormen van verkiezingsreclame namen we 't initiatief tot 't gebruik maken van de radio, de vliegmaschine en het vuurwerk. Nieuwigheden, die onmiddellijk navolging vonden, behalve het vuurwerk, en die alle drie zeer opvielen.

Tenslotte zij vermeld, dat de actie in de drie Zuidelijke provincies gevoerd is door een verkiezingscomité, waarvan p.g. W. Drop de leiding had.

DE TROELSTRA-GAVE.

Wij meenen niet beter te kunnen doen, dan onmiddellijk na het overzicht onzer verkiezingsactie melding te maken van de wijze, waarop het P.B. de middelen voor het voeren dezer actie heeft gevonden.

Op voorstel van het Partijbestuur werd op het Februari-congres te Amsterdam besloten om Troelstra bij zijn 65sten verjaardag den 20sten April 1925 het verkiezingsfonds aan te bieden, ter financiering der verkiezingen.

Dit fonds werd door middel van een „Krabbelpenning” bijeengebracht. Voor dit doel werden zegels verstrekt ter waarde van f 0.25, f 0.50 en f 1.—, die door partijgenooten en geestverwanten werden gekocht.

De totaalopbrengst van deze inzameling, die op 20 April 1925 Troelstra werd aangeboden, bedroeg f 41.747.30.

Het lag in de bedoeling uit dit fonds niet alleen de verkiezingskosten, maar ook de

kosten voor de buste en die welke verbonden zijn aan het schrijven van Troelstra's memoires hieruit te voldoen.

Een bijzonder woord van dank aan p.g. A. B. Kleerekoper, die deze inzameling organiseerde en die in zijn hoekje in de krant de belangstelling der partijgenooten en geestverwanten wist te wekken, mag hier zeker niet achterwege blijven.

ACTIE EN PROPAGANDA.

De eerste helft van dit jaar heeft onze partij geheel in het teeken der verkiezingen gestaan. Met buitengewoon grooten ijver en met een bijzondere hardnekkigheid is er in de verkiezingscampagne gevochten, terwijl wij ons na de verkiezingen direct hebben verzet tegen het optreden der nieuwe regeering onder leiding van Colijn, daar ons inziens een dergelijk reactionair cabinet niet paste bij den uitslag der verkiezingen, die in democratische richting wees.

Het desbetreffende manifest laten we hieronder volgen:

Aan alle arbeiders en democraten.

De dagbladen bevatten het bericht, dat de koningin aan den heer H. Colijn de opdracht heeft verstrekt om een nieuw ministerie te vormen.

Dit bericht moet op u allen een ontstellenden indruk hebben gemaakt.

Als er toch één ding in de beteekenis van den uitslag der verkiezingen van 1 Juli j.l. duidelijk was, dan was het dit, dat de meerderheid van het kiezerscorps het bewind van Colijn niet voortzetten wilde. Wel heeft de rechtsche coalitie in de Tweede Kamer een meerderheid van zetels behouden, maar tal van stemmen gingen er in het coalitiekamp zelf op, tegen dat bewind.

Als de zogenaamde Christelijke coalitie de kiezers bewerkt met leuzen als: „Vóór of tegen den Christus!“ . . .

Als zij voorgeeft dat het in den verkiezingsstrijd gaat om het bewaren van het pand van godsdienst en zedelijkheid . . .

Als zij de kiezers voorliegt, dat een „modernheidendom“ alle geestelijke waarden bedreigt . . .

Dan veroorzaakt zij daardoor dat de kiezers die zich door die leuzen laten vangen, geen uitspraak doen over de vragen van politieken en socialen aard, die om oplossing roepen.

Dat is een van de verderfelijke gevolgen van de z.g. Christelijke politiek. De meening van die kiezers over die vragen komen daardoor niet tot haar recht.

De christelijke coalitie hult de dingen waar het werkelijk om gaat, in een ondoordringbare duisternis en put dan daaruit het recht om na afloop der verkiezingen den politieken koers in te kunnen slaan, die in de kraam van haar reactionaire leiders het best past.

Zoo deed ze ook weer bij de jongste verkiezingen. Maar op één punt is er wel een uitspraak geweest en dat is over het régime-Colijn. In tientallen van rechtsche bladen zijn de kiezers die weifelden, gepaaid met het vooruitzicht, hier en daar zelfs met de belofte, dat Colijn niet weer als bewindsman terug zou keeren. Meestal dat de geheele regeering door een andere zou worden vervangen. Door dit vooruitzicht hebben vele kiezers die het Colijn-

bewind beu waren, toch maar weer rechts gestemd. Is het openen van dat vooruitzicht maar een listige manoeuvre geweest, om stemmen die verloren dreigden te gaan, te behouden? Zoo neen, dan is het thans ook dure plicht van wie deze belofte in eenigen vorm deden, thans op te komen tegen de vervulling van de opdracht door de koningin verstrekt aan den man, die volgens de sterke volksovertuiging weg moest.

Na een verkiezingsuitslag, die duidelijk in democratische richting wijst, het kopstuk van de reactie tot kabinetformateur aan te wijzen, is een ware hoon op de uitspraak van het kiezerscorps. En evenzoo moet gequalificeerd worden, dat de reactionaire leider van de fractie, die, omdat zij onder die leiding stond, de zwaarste verliezen leed, als hoofdleider van de nieuwe regeering op zou treden.

Indien uit den verkiezingsuitslag moet worden opgemaakt welk cabinet de natie wenscht — en dit eischt een constitutioneele politiek — dan behoorde de cabinetsformatie ditmaal in elk geval te worden opgedragen aan een democratisch man, zij het dan een uit de rechterzijde. Slaagde hij er niet in de coalitie in zijn richting mee te krijgen, dan was het zijn democratische plicht bij andere democratische elementen steun te zoeken.

Colijn cabinetsformateur, beteekent het weer op de zegekar hijschen van de reactie die door de stembus is veroordeeld.

Colijn cabinetsformateur, beteekent voor het sociaal-hervormend werk, waarnaar het land haakt, veeljarige stilstand.

Colijn cabinetsformateur, beteekent voortgang met het opleggen van nieuwe, met de draagkracht geen rekening houdende financieele lasten op de volksconsumptie, een soort van belastingen, die in vrijwel alle verkiezingsprogramma's werd veroordeeld.

Colijn cabinetsformateur, dat beteekent vooral voortgaan met het wegwerpen van tientallen van millioenen aan leger en vloot, na een uitspraak van de kiezers in lijnrecht tegenovergestelden zin.

De Sociaaldemocratische Arbeiderspartij, die niet op vage en nietszeggende leuzen, maar op haar politiek program bij de verkiezingen het vertrouwen van 706.000 kiezers won, en haar stembusmacht met bijna 25 pCt. zag toenemen, protesteert in naam van democratie en vooruitgang tegen dezen stap van de kroon, haar blijkbaar ingegeven door adviseurs, die den wil des volks aan hun laars lappen.

Zij roept al wat democratisch denkt en voelt in den lande op, haar protest te steunen, om mede te helpen, dat deze ergerlijke toeleg tot mislukking worde gedoemd en een regeering tot stand kome, die op de uitspraak der stembus past.

Laat de volksopinie, die tegen Colijn's reactionair gedoe bestaat, zich op ondubbelzinnige wijze uiten.

Deze man, die den verkiezingsstrijd heeft ingezet en gevoerd met allerlei onwaardig geteem over in gevaar zijnd Christendom en zedelijkheid, daarmee zijn politieken tegenstanders een smet van zedelijke minderwaardigheid aanwrijvend, om eigen reactionair-kapitalistisch drijven te dekken, is de allerminst geschikte om de politiek te voeren, die het landsbelang eischt: een welvaarts-politiek, gericht op den opbloei van het economisch leven, zonder roof te plegen aan de groote massa, door geniepige

indirecte belastingen, geldvermorsing aan militair gedoe, en afbraak van de met zooveel moeite en strijd veroverde sociale wetgeving.

Daarom roepen wij alle arbeiders en democraten in den lande op zich bij dit ons protest aan te sluiten, en met ons aan te sturen op: „een politiek van democratischen en sozialen vooruitgang!“ Achteruit met de reactie en dus: Weg met Colijn!

Het Partijbestuur van de Sociaal-democratische Arbeiderspartij.

W. H. VLIEGEN, Voorzitter.
 J. H. SCHAPER, Vice-voorz.
 J. W. ALBARDA.
 J. A. BERGMELJER.
 W. DROP.
 D. A. VAN ECK.
 SUZE GROENEWEG.
 J. v. d. KIEFT.
 A. B. KLEEREKOPER.
 G. W. SANNES.
 W. v. d. SLUIS.
 F. M. WIBAUT.
 C. WERKHOVEN, secretaris.

Amsterdam, 18 Juli 1925.

Het volgende overzichtje bevat de aantallen, die door de diverse gewesten en federaties van dit manifest werden verspreid:

Friesland	28.950
Groningen	43.250
Drente	9.500
Overijssel	20.000
Gelderland	57.800
Utrecht	47.400
Noord-Holland Noord	41.750
Noord-Holland Zuid	36.400
Zuid-Holland	84.850
Noord-Brabant	21.000
Zeeland	12.600
Limburg	19.000
Rotterdam	110.000
Den Haag	4.000
Totaal	537.100

Naast dit manifest werden in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam groote meetings belegd, waar door de p.g. J. W. Albarda, A. B. Kleerekoper, J. H. Schaper, J. E. W. Duijs, W. H. Vliegen, K. ter Laan en F. M. Wibaut het woord werd gevoerd.

Het uitbreken der regeeringscrisis na de stemming over het Gezantschap bij den Paus op 11 November 1925 — een regeeringscrisis, die een coalitiecrisis bleek — gaf aanleiding tot nieuwe actie. Met een manifest richtte het Partijbestuur zich tot het Nederlandsche volk, om op deze belangrijke gebeurtenis in ons politiek leven de aandacht te vestigen. Den inhoud hiervan laten wij hieronder volgen:

Aan het Nederlandsche Volk!

Wederom is de wagen der christelijke coalitiepolitiek uit het spoor geraakt en opnieuw ligt hij gebroken aan den kant van den weg.

In October 1923, slechts enkele maanden na het optreden van den heer Colijn als minister van financiën, viel de coalitie uit elkaar bij de verwerping van de Vlootwet.

Het gelukte haar toen niet de verbroken eenheid voldoende te herstellen.

Hoewel de drie rechtsche partijen te zamen over 59 zetels in de Tweede Kamer beschikten, konden zij geen parlementaire regeering meer vormen.

Het ministerie-Ruys—Colijn kon toen nog slechts als extra-parlementair cabinet voortbestaan.

Na de verkiezingen van 1925 kwam er opnieuw een ministerie-Colijn.

Nauwelijks drie maanden na zijn geboorte is dat ministerie nu al bezweken!

Eerst hebben de vier katholieke ministers hun ontslag gevraagd.

Nu hebben ook de protestantsche ministers tot heengaan besloten.

Ditmaal is de ineenstorting van het christelijke coalitie-ministerie het gevolg van het uit elkaar vallen der coalitie bij een onderwerp, dat voor haar van politiek-godsdienstigen aard is.

Het besluit der Tweede Kamer van 11 Nov., tot het opheffen van het Gezantschap bij den Paus, heeft de katholieken bewogen om de samenwerking met de christelijk-historischen te verbreken.

Daarmee verloor het ministerie-Colijn zijn parlementaire grondslag.

De onbruikbaarheid der rechtsche coalitie, als grondslag voor een regeering, is opnieuw gebleken.

Het optreden van het ministerie-Colijn was van het begin af een brutaal waagstuk!

Bij de verkiezingen van Juli hadden de drie rechtsche partijen ernstige verliezen geleden; zij hadden in het kiezerscorps slechts een meerderheidje van 23.000 stemmen overgehouden; hun aantal Kamerzetels was van 59 tot 54 verminderd.

Bovendien waren de partijen, die het reactionaire en wreede regeeringsbeleid van Colijn het krachtigst hadden bestreden bij de verkiezingen reusachtig vooruitgegaan.

De grootste van deze partijen, de S.D.A.P., kreeg meer dan 706.000 stemmen en zij verwierf 24 Kamerzetels!

En ook uit de kringen der rechtsche kiezers was de weerzin tegen het Colijnsche bewind aan den dag gekomen.

Ondanks dat alles trad het ministerie-Colijn op.

Naar het heette zou het ditmaal echter geen reactionaire politiek voeren, maar vooruitstrevende politiek beginnen.

Het pad der arbeidswetgeving zou opnieuw worden betreden; de lasten, die op het volk drukken zouden verlicht worden; de nadeelige gevolgen van de gevoerde bezuinigingspolitiek zouden verminderd worden.

Van al die schoone voorspellingen en beloften is na de eerste drie maanden al zoo goed als niets meer overgebleven.

De Troonrede, op 15 September uitgesproken, stelde de verwachtingen der christelijke en katholieke arbeiders al bitter teleur.

De Memorie van Antwoord over de Staatsbegrooting nam de laatste hoop weg.

Het staat nu vast, dat het ministerie-Colijn weinig anders doen zou dan de reactionaire politiek voortzetten.

Daarom kan de geheele Nederlandsche arbeidersklasse hartelijk verheugd zijn, nu het ministerie-Colijn verdwijnt!

De sociaal-demokratische fractie had op 11 November het lot van de regering-Colijn in handen.

De anti-papistische heer Kersten diende een voorstel in om het gezantschap bij den Paus af te schaffen.

De christelijk-historische fractie verklaarde dadelijk, dat zij vóór dat voorstel zou stemmen.

Alleen de anti-revolutionairen wilden met de katholieken het gezantschap handhaven.

De coalitie viel dus uiteen.

De leider der katholieken, de heer Nolens, verklaarde toen, dat zijn fractie het ministerie-Colijn niet langer zou steunen, als het gezantschap werd opgeheven.

Als nu de sociaal-democraten tegen het voorstel-Kersten hadden gestemd, zou niet alleen het gezantschap, maar ook het kabinet-Colijn gered zijn!

Niets ligt minder op den weg der sociaal-democraten, dan het ministerie-Colijn op de been te houden, als zelfs een deel van zijn eigen partijen dat ministerie in den steek laat.

De sociaal-democraten achten het uit elkaar vallen der coalitie en het verdwijnen van het kabinet-Colijn in het belang van de Nederlandsche arbeidersklasse.

Daarom werkten zij van harte mede tot den val van het ministerie-Colijn!

Er zijn nu alweer vele pogingen gedaan om aan te toonen, dat de sociaal-democraten door hun houding hebben bewezen te zijn vijanden van den godsdienst.

Maar dan moet men de christelijk-historischen ook vijanden van den godsdienst noemen.

Want de opheffing van het gezantschap bij den Paus is in de eerste plaats veroorzaakt door de christelijk-historischen.

En met de christelijk-historischen werkten de roomsch-katholieken juist in de coalitie samen ter wille van de zoogenaamde christelijke grondslagen in het openbare leven.

De sociaal-democraten zijn bij het uitbrengen van hun stem niet bewogen door vijandschap jegens den godsdienst ook niet door anti-papisme, dat bij de protestantsche rechtsche partijen zoo'n groote rol speelt.

Tegenover de vraag of er een gezantschap bij den Paus zal zijn stond, op zich zelf beschouwd, de sociaal-demokratische fractie tot dusverre tamelijk onverschillig.

In 1915, toen de kans bestond dat een tijdelijk gezantschap bij den Paus enig nut voor den vrede zou kunnen opleveren, werkten de sociaal-democraten tot de instelling daarvan mede.

In 1920 toen daarvan weinig nut meer te verwachten was meenden de sociaal-democraten dat het gezantschap kon worden opgeheven; maar zij verklaarden uitdrukkelijk, dat zij zich over de zaak niet warm konden maken.

In 1922 verklaarden zij opnieuw, dat zij de zaak voor het land van geen groot belang achtten.

Op 10 November 1925 liet hun woordvoerder nog eens uitkomen, dat zij de zaak slechts uit een oogpunt van nuttigheid bezagen maar haar overigens van geen groote beteekenis vonden.

Van zeer groote beteekenis werd nu evenwel op 11 November de stemming, omdat daarbij over het kabinet-Colijn beslist worden zou.

Van zeer groote beteekenis was die stemming tevens omdat daarbij de onwaarachtigheid der

coalitie-leuzen duidelijk aan den dag zouden komen!

Uit-den-treuren is beweerd en volgehouden, dat de rechtsche coalitie dient voor de christelijke politiek.

Herhaaldelijk is gebleken dat die coalitie christelijke politiek niet voeren kan.

Elk der drie rechtsche partijen verstaat onder christelijke politiek wat anders.

Voor wat een der partijen daaronder verstaat verkrijgt zij van de anderen meestal geen medewerking, maar tegenwerking.

Voor de roomsch-katholieken is het gezantschap bij den Paus een godsdienstig belang.

Het is nu gebleken dat de coalitie dit godsdienstig belang niet bevorderen kan.

De verdeeldheid tusschen de rechtsche partijen over den godsdienst en zijn toepassing maakte dat onmogelijk, zooals die de vervulling van vele andere wenschen der katholieken, en van een groot aantal wenschen der anti-revolutionairen onmogelijk maakte.

De rechtsche coalitie was slechts een politiek verbond, dat diende om de geloovige arbeiders te verhinderen op politiek gebied met hun klassegenooten samen te strijden voor de verheffing der arbeidersklasse.

En als nu, door het gebeurde van 11 November, de rechtsche coalitie uit elkaar ligt, is dit een blijde uitkomst voor de geheele arbeidersklasse.

Er moet nu in het parlement een nieuwe meerderheid worden gevormd en er moet een nieuwe regering komen.

Dat mag niet weer zijn een rechtsche coalitie regering en evenmin een andere combinatie van burgerlijke partijen die de politiek van reactie van Colijn willen voortzetten.

Wij roepen de arbeiders op om dat met al hunne kracht te verhinderen!

De laatste jaren hebben aan de arbeidersklasse waarlijk meer dan genoege leed en zorgen gebracht.

Wij moeten nu weer voorwaarts!

Wij moeten den weg op naar het herstel van het leed en de nadeelen, die onder Colijn's leiding de arbeidersklasse zijn opgelegd.

De coalitie en het ministerie-Colijn stonden aan dat herstel in den weg.

Daarom moet nu de uit elkaar gevallen coalitie niet gerepareerd worden en moet het ministerie-Colijn, in welken vorm en onder welken naam ook, niet terugkeeren.

Nu bestaat de gelegenheid om aan de groote democratische krachten, die zich bij den laatsten verkiezingsstrijd deden gelden, recht te doen wedervaren.

Nu moet onderzocht worden of er een meerderheid en een regering zijn te vormen op den grondslag van democratie en herstel.

Dit zal niet in de laatste plaats van de katholieken afhangen.

Als nu de katholieken voor de democratie en voor den socialen vooruitgang kloek partij durven kiezen, dan is een democratische regering mogelijk.

Het is dus nu de vraag of de Katholieke Staatspartij met de S.D.A.P. en de Vrijzinnig-democraten op een sterk democratisch program samenwerking wil aangaan.

Durft en kan zij dat aan, dan zijn de jaren der reactie voorbij!

Heeft zij den moed en de kracht daartoe niet, zijn de reactionaire machten in haar midden

daartoe nog te sterk, dan zal het háár schuld zijn als in de plaats van een democratische regeering een heel of half reactionair bewind verschijnt, dat tot schade van de geheele arbeidersklasse en tot nadeel van het geheele land de reactie voortzet, de arbeiderswetgeving verwaarloost, de rijken bevoordeelt, de armen onder zware lasten zuchten laat, het militarisme onverzwakt laat voortwoekeren.

Nu het land nog staat voor de groote beslissing, waarvan het lot der arbeidersklasse voor de eerstvolgende jaren afhangt, roepen wij de arbeiders op om hun stem te doen hooren en hun wil te doen gelden.

Maar bovenal roepen wij de arbeiders op om door toetreding tot de S. D. A. P. en de moderne vakverenigingen de grootste kracht te versterken die voor de verheffing van het proletariaat en tegen de reactie werkzaam is.

Dringender dan ooit sporen wij nu de arbeiders aan: Sluit u aan bij de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij!

Het Partijbestuur der S. D. A. P.:
W. H. VLIEGEN, Voorzitter.
C. WERKHOVEN, Secretaris.

Amsterdam, 16 November 1925.

Verspreid werden hiervan in de diverse gewesten:

	ex.
Friesland	49.100
Groningen	54.700
Drente	11.200
Overijssel	17.600
Gelderland	59.000
Utrecht	48.500
Noord-Holland Noord	35.950
Noord-Holland Zuid	32.800
Zuid-Holland	55.650
Zeeland	13.700
Noord-Brabant	40.000
Limburg	19.000
Amsterdam	100.000
Rotterdam	100.000

Totaal 637.200

Hierbij bleef het echter niet. De afdelingen en gewestelijke besturen werden opgewekt tot het beleggen van openbare vergaderingen, zoo mogelijk tot het organiseeren van rondreizen met de Kamerleden. Het feit, dat de coalitie in duigen lag, was voor de Nederlandsche politiek van de allergrootste beteekenis.

Het resultaat dezer actie is geweest, dat onze vergaderingen, voorzoover er aan de opwekking van 't P. B. werd gevolg gegeven en voorzoover wij er bericht van kregen, overal in het land goed slaagden.

In Noord-Holland Noord werden 7 vergaderingen belegd, met als spreker: ds. A. v. d. Heide; mevr. Miedema—Zondervan; mevr. Bakhuis—Wolthers; W. Drop en J. Westerhof. In Noord-Brabant 3, spreker: W. H. Vliegen; in Limburg 4, sprekers: W. H. Vliegen, Huijzinga; in Friesland 23, sprekers: P. Hiemstra, C. Werkhoven en ds. v. d. Heide; in Drenthe 11, sprekers: ds. v. d. Heide, mevr. de Vries—Bruins, J. H. Schaper, P. Hiemstra; in Groningen 9, sprekers: J. H. Schaper, Mevr. de Vries—Bruins, ds. A. v. d. Heide, A. B. Kleerekoper en R. Stenhuis; in Zeeland 20, sprekers: W. Drop, G. F. Lindeijer, C. Woudenberg en A. M. Overhoff; in

Overijssel 9, sprekers: W. v. d. Sluis en J. W. Albarda; in Zuid-Holland 18, sprekers: J. W. Albarda, H. van Kuilenburg, A. B. de Zeeuw, J. Spronkers en J. ter Laan; in Gelderland 5, sprekers: A. B. Kleerekoper; in Amsterdam 1, met als spreker: J. W. Albarda.

Bovendien gaf „Ontwikkeling” in overleg met 't P. B. een brochure uit van p.g. J. H. Schaper, getiteld: „De cabinetscrisis en de R. K. Kamerclub”.

De Vrouwendag op 21 Juni werd geheel in onze verkiezingsactie ingeschakeld. De leuze was: „Op voor de ontwapening!”. In de volgende plaatsen werden vergaderingen gehouden: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Baarn, Boekelo, Delft, Deventer, Goor, Den Haag, Haarlem, Hattem, Heerlerheide, Hilversum, Hoorn, Kampen, Leerdam, Lekkerkerk, Lonneker, Maarssen, Nieuwenhoorn, Nijmegen, Oldenzaal, Rheden, Rotterdam, Schiedam, Steenwijk, Tilburg, Utrecht, Vlissingen, Wageningen, Winterswijk, Zaandam, Zutphen, Zwolle.

Het Meifeest werd gevierd onder de leuzen: Vóór Ontwapening! Voor democratie in Staat en Bedrijf! Voor handhaving en doorvoering van den 8-urendag!

Voor de Kerstmeetings was groote belangstelling; vooral voor de Kerstrede van p.g. J. W. Albarda, die den tweeden Kerstdag in Amsterdam sprak en wiens rede per radio is uitgezonden. Honderden luisterbijeenkomsten waren georganiseerd, zoodat in de verst gelegen uithoeken van ons land het socialistisch woord van onzen leider doordrong.

DE WINTERPROPAGANDA.

Gewoonlijk werd in de voorafgaande jaren in de maand September of October een vergadering van den Partijraad belegd ter bespreking van de winterpropaganda. Waar evenwel het September-congres en de daaruit voortvloeiende actie de federaties en de afdelingen aanleiding genoeg gaf tot forsche agitatie, besloot het Partijbestuur bovenbedoelde vergadering niet te laten doorgaan.

Volstaan werd met per circulaire den afdelingen en federaties de noodige aanwijzingen te geven voor het winterwerk.

Afzonderlijk wekten wij de afdelingen nog op een stevige actie te voeren voor het winnen van abonnees op de „Proletarische Vrouw”, die op 1 November 1925 twintig jaar bestond.

HET DEMONSTRATIEF CONGRES.

Het demonstratief September-congres, dat de partij in samenwerking met het N. V. V. hield is een gebeurtenis van beteekenis geworden in de geschiedenis onzer partij. Niet alleen door de grootsche, onvergetelijke huldiging, die de Nederlandsche moderne arbeidersbeweging haar grooten scheidenden leider p.g. P. J. Troelstra heeft gebracht — waarop ter andere plaatse in dit verslag de aandacht wordt gevestigd — maar ook doordat dit congres van de gezamenlijke partij- en vakbeweging nog eens in groote lijnen onze verkiezingseischen onderstreepte, en zich bereid toonde om met alle energie, ook na de stembusactie, den strijd te blijven voeren voor onze socialistische doeleinden.

De strubbelingen en polemieken, die aan 't

congres zijn voorafgegaan, zullen wij hier niet memoreeren.

't Zij genoeg te constateeren, dat dit congres in alle opzichten schitterend is geslaagd en niet nagelaten heeft een zeer goeden indruk bij onze partijgenooten en de heele arbeidersbeweging achter te laten.

De volgende resoluties werden met algemeene stemmen aangenomen:

Inzake medezeggenschap en bedrijfsorganisatie.

1. Het congres van het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen en de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

2. bevestigt het standpunt, betreffende Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap, neergelegd in het rapport 1923 der Commissie, ingesteld door N.V.V. en S.D.A.P.;

3. dringt bij de Regeering en de Staten-Generaal aan op de tot standbrenging van een wet op de ondernemingsraden en van een wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie op den grondslag van de in dit rapport opgenomen wetsvoorstellen;

4. verwacht van de soc.-dem. Kamerfractie, dat zij, wanneer de Regeering hierni nalatig mocht blijven, deze zaak bij de Staten-Generaal aan de orde zal stellen;

5. wekt de hoofdbesturen van de bij het N. V. V. aangesloten organisaties op, in de naaste toekomst een krachtige propaganda te voeren voor de verwezenlijking van de medezeggenschap in de ondernemingen, ten eerste om deze medezeggenschap zelve, ten tweede, om daarvoor de tot standkoming eener wettelijke regeling te bespoeuigen;

6. eischt van de regeerende en besturende lichamen de instelling, waar nog niet aanwezig, van centrale commissies van overleg en personeels- en groepsraden voor de overheidsbedrijven;

7. het congres is overtuigd, bij de instelling van organen voor de medezeggenschap, van de grootst mogelijke samenwerking tusschen de organisaties van arbeiders en die van bedienden en technici;

8. roept de hand- en hoofdarbeiders op, zich steeds sterker in de moderne vakbeweging te organiseeren opdat deze meer en meer in staat zal zijn, in Staat en Maatschappij de medezeggenschap der werknemers bij de vaststelling en naleving der arbeidsvoorwaarden, zoowel als bij de leiding van het bedrijf tot stand te brengen.

Inzake het onderwijs.

Het congres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

van oordeel, dat de geheele samenleving, maar vooral de arbeidersklasse voor haar tegenwoordige en nog meer voor haar toekomstige taak op politiek- en economisch gebied, het grootste belang heeft bij de sterkst mogelijke verhooging van het peil der algemeene volksontwikkeling, waarvoor goed onderwijs den grondslag moet leggen;

verklaart het tot plicht van de geheele arbeidersklasse, om in het bijzonder met alle kracht te ijveren voor:

opheffing van de onderwijsverslechteringen, die in de laatste jaren zijn aangebracht; in de eerste plaats weder-invoering van het verplichte zevende leerjaar en onverwijde invoering van den zevenjarigen leerplicht;

wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs;

verplicht vervolgonderwijs in de arbeidsuren gedurende drie jaren;

uitbreiding van het vakonderwijs, mede ter opleiding van arbeiders tot medezeggenschap in het bedrijf;

verbetering van het leerlingwezen;

goed geregelde opleiding der leerkrachten, ook voor het nijverheidsonderwijs en behoorlijke salariering;

een schoolorganisatie, die voldoende ruimte laat voor het individueel verantwoordelijkheidsgevoel van den onderwijzer;

ruime mogelijkheid voor de ontwikkeling van nieuwe richtingen op het gebied van onderwijs en opvoeding;

sociale voorzorgen ten behoeve der leerlingen;

tegengaan van elke noodelooze versnippering van het onderwijs met behoud van den grondslag der pacificatie;

handhaving van de positie der openbare school.

Inzake de 48-urige werkweek.

Het congres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

doordrongen van de zeer groote beteekenis der 48-urige werkweek voor de arbeidersklasse, niet het minst ter bevordering harer geestelijke verheffing;

overwegende,

dat zoowel door het voortdurend streven der werkgevers naar een langeren arbeidstijd, als door een reactionaire gezindheid der vorige Regeering, de 48-urige werkweek in zeer vele gevallen belangrijk wordt overschreden, terwijl voorts de afgetreden Regeering nalatig gebleven is, de Arbeidswet 1919 voor verschillende groepen van arbeiders en beambten, o.a. voor transportarbeiders, verplegend personeel, hotel-, café- en restaurantpersoneel en handels- en kantoorbedienden, in toepassing te brengen;

dat niettegenstaande herhaalde toezeggingen der vorige regeering de indiening eener wet op de Rijks-winkelsluiting nog steeds op zich laat wachten;

dat de landarbeiders nog altijd van bescherming, ten aanzien van den arbeidstijd, verstoken zijn;

constateerende, dat het overgrootste deel van het spoorwegpersoneel langer dan 48 uur per week werkt;

van oordeel, dat in verband met den aard van het werk, de 48-urige werkweek voor de ondergrondse mijnwerkers nog te lang moet worden geacht;

overwegende, dat de Nederlandsche regeering tot op dit oogenblik in gebreke is gebleven, de behandeling, aanneming en ratificatie der achturenconventie van Washington te bevorderen, niettegenstaande reeds in 1921 een desbetreffend wetsontwerp is ingediend, waarop de Tweede Kamer nog hetzelfde jaar voorloopig verslag heeft uitgebracht;

constateerende, dat den laatsten tijd in werkgeverskringen een streven valt waar te nemen, de regeling van den arbeidstijd in verschillende industrieën en bedrijven te onttrekken aan de bemoeiing der overheid en dezen te regelen in gemeenschappelijk overleg tusschen werkgevers en werknemers of hun organisaties;

van oordeel, dat een jarenlange praktijk tot de overtuiging heeft geleid, dat alleen een wettelijke regeling van den arbeidstijd, mits krachtig en onder strenge controle toegepast, voldoende waarborgen biedt tegenover de pogingen der werkgevers, den arbeidstijd te verlengen;

van oordeel, dat de strijd voor een algemeen doorgevoerde 48-urige werkweek wordt verlicht, naarmate internationaal grootere uniformiteit ten opzichte van den arbeidstijd verkregen is;

van oordeel, dat, ter verrijking van het leven der arbeiders, alsmede in het belang hunner geestelijke en lichamelijke ontwikkeling en uit een oogpunt van volksgezondheid in het algemeen, de invoering van een wettelijke vacantiweek met behoud van loon, krachtig dient te worden bevorderd;

dringt er bij de Nederlandsche Regeering en de Staten-Generaal met alle kracht op aan:

a. de Arbeidswet zoodanig toe te passen en uit te voeren, dat binnen den kortst mogelijke tijd in ons land de 48-urige werkweek algemeen als norm in praktijk zal zijn gebracht;

b. den arbeidstijd voor de ondergrondse mijnwerkers zoodra mogelijk te bepalen op maximum 7 uur per dag;

c. al die stappen te doen, welke een spoedige ratificatie der conventie van Washington inzake de 48-urige werkweek, ook door die landen, welke daartoe nog niet overgingen, kunnen bevorderen;

d. zoo spoedig mogelijk een wet tot stand te brengen, betreffende de invoering eener wettelijke vacantiweek met behoud van loon;

draagt het bestuur van N.V.V. en den aangesloten organisaties op, indien de nieuwe Regeering nalatig blijft, in ons land de 48-urige werkweek in praktijk te brengen, alle krachten in te spannen, om met economische middelen de 48-urige werkweek practisch te verwezenlijken;

roept de hand- en hoofdarbeiders van Nederland op, door massale toetreding tot de moderne arbeidersbeweging, de positie der arbeidersklasse zoodanig te versterken, dat ze in staat is, zoowel door parlementaire als economische actie, de 48-urige werkweek en de vacantiweek in het geheele Nederlandsche bedrijfsleven te grondvesten.

Inzake het militarisme.

Het congres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te s-Gravenhage;

van oordeel, dat militair geweld, door zijn vernieling van menschen en goederen het verwerpelijkste middel is tot het oplossen van internationale kwesties, uit den aard steeds de kiem legt voor nieuwe conflicten, en daardoor steeds weer opnieuw de volken tegen elkander opzet;

dat het militarisme bovendien ondragelijke financiële lasten legt op de bevolkingen en tegelijk een aanzienlijk deel der krachtigste mannen aan den arbeid onttrekt;

dat het vooral voor een klein volk als het onze nooit tot het doel kan leiden, omdat de voorziening in wat de moderne bewapening eischt ver boven onze krachten gaat;

verklaart zich voor nationale ontwapening, zooals die is ontworpen in het wetsontwerp van de Soc.-Dem. Kamerfractie, in het belang van de economische en cultureele ontwikkeling van land en volk en als een van de werkzaamste, moreele middelen, om tot internationale ontwapening te komen.

Het congres wekt de besturen van S.D.A.P. en N.V.V. op, om krachtige agitatie voor de ontwapening te blijven voeren.

COMMISSIE TOT PLAATSING VAN KINDEREN UIT HET ROERGEBIED.

Deze commissie beëindigde in den loop van het jaar haar werk, terwijl de secretaris, pg. W. Drop, een eindrapport samenstelde, dat aan de besturen van Partij en het N. V. V. is aangeboden.

Wij ontleenen hieraan, dat in totaal door bemiddeling van deze commissie ongeveer 2000 kinderen gedurende korteren of langeren tijd in Holland zijn verzorgd geworden. Daarenboven werd, na uitvoerige onderzoekingen via tal van Hollandsche consuls in Duitschland, aan gezinnen van ongeveer 700 Hollanders in Duitschland een uitkeering verstrekt, varieerende tusschen f 5.— en f 11.— per gezin. Vermelden wij nog, dat de totaal-inkomsten dezer commissie hebben bedragen f 20.591.30, de uitgaven f 18.842.40.

Een voorstel dezer commissie, aan het Partijbestuur en N. V. V.-bestuur gedaan, om het resteerende bedrag, groot f 1748.89½, eventueel voor drie nog in Holland verblijf houdende kinderen te besteden, werd door beide organisaties goedgekeurd.

ONDERWIJSCOMMISSIE.

De onderwijscommissie bracht in den loop van dit jaar haar rapport uit, dat, nadat het in „Het Volk” gepubliceerd was, door „Ontwikkeling” is uitgegeven. Het Partijbestuur heeft door een steeds overladen agenda nog geen gelegenheid kunnen vinden het rapport te bespreken. *)

COMMISSIE POLITIEK SYSTEEM.

Het werk dezer commissie stagneerde ook dit jaar weer, hetgeen wel in hoofdzaak te wijten is aan den gezondheidstoestand van onzen pg. P. J. Troelstra, die voorzitter dezer commissie is. Wij verwachten, dat zij in 1926 haar werkzaamheden zal hervatten.

COMMISSIE ARBEIDERSBANK.

Deze commissie, die in samenwerking met het N.V.V. was samengesteld en 23 September 1924 werd geïnstalleerd, kwam in December van het afgelopen jaar met haar rapport gereed. De meerderheid dezer commissie

*) In de P.B.-vergadering van 6 Maart 1925 werd besloten de conclusies van dit rapport op het congres 1927 te behandelen.

kwam tot de volgende conclusie: „dat gezien de situatie der Nederlandsche moderne arbeidersbeweging, de oprichting eener Arbeidersbank niet gewenscht en zoo al mogelijk, zeer bezwaarlijk is gezien den aard en omvang der beschikbare geldmiddelen.” Zoowel het P.B. als het bestuur van het N.V.V. meenden zich bij deze conclusie te moeten neerleggen.

Een woord van dank aan de leden dezer commissie. S. Goudekot, N. de Lieme, G. J. A. Smit en F. M. Wibaut, voor den gepresteerden arbeid.

ZAKEN-COMMISSIE.

Ook de Zaken-Commissie kwam dit jaar met haar rapport klaar, welke conclusies in principe door het P.B. werden aanvaard. Daar thans eerst is vastgesteld, in welke richting een nauwere samenwerking onzer bedrijven behoort te gaan, wordt de taak dezer commissie niet als beëindigd beschouwd, doch heeft het P.B. haar verzocht de werkzaamheden voort te zetten.

MILITAIRE-COMMISSIE.

Met buitengewonen ijver is in 1925 door deze commissie gewerkt. Haar rapport is in druk verschenen.

COMMISSIE VOOR WERKVERRUIMING.

De hiergenoemde commissie, bestaande uit: J. H. Schaper, voorzitter; J. W. Albarda, Chr. v. d. Bilt, P. Danz, P. Hiemstra, H. Knigge, A. F. Muller, W. v. d. Sluis, C. G. v. Steenis, R. Stenhuis, L. v. d. Wal, F. M. Wibaut, F. v. d. Walle, secretaris en S. Mok, adj.-secretaris, die 11 October 1924 werd geïnstalleerd en die p.g. J. H. Schaper tot voorzitter en F. v. d. Walle tot secretaris koos, beëindigde ook dit jaar haar werk. Een uitvoerig rapport inzake blijvende verruiming van werkgelegenheid werd door haar gepubliceerd, waarmee zoowel het Partijbestuur als het bestuur van het N.V.V. zich verenigden.

De conclusies, waartoe de commissie kwam, laten wij hieronder volgen:

CONCLUSIES.

„1. Nationaal en internationaal ondergaan de economische verhoudingen nog steeds de gevolgen van de verwoestingen door den oorlog en den daarop gevolgden, desorganiseerden vrede. De stabilisatie van en het onderling verband tusschen productie en warenhandel is verbroken, terwijl het wereldverkeer in sterke mate is verstoord. De heerschende klasse blijkt onmachtig om op internationale basis tot een volledig herstel der productie en van den warenhandel te geraken. Zij biedt tegenstand ten aanzien van het streven der socialistische arbeidersbeweging, om door organiseerenden arbeid productie en distributie langs nieuwe banen tot betere verhoudingen te brengen. Als gevolg van dit alles blijft de werkloosheid van grooten omvang en zijn bijzondere maatregelen tot bestrijding hiervan noodzakelijk.

2. Het is de taak der regeering het economisch leven te versterken en het veruimen der productie-mogelijkheden te bevorderen.

Zij moet daarbij organiseerend, activeerend en voorlichtend optredend:

het is haar plicht belemmeringen uit den weg te ruimen en een politiek te voeren, die er op

gericht is, het welvaartspeil van ons volk te verhoogen.

3. Dit dient niet te geschieden door aandrang uit te oefenen of over te gaan tot inkringing of verslechtering van goede, sociale bepalingen, omdat zoodanige middelen geen bevorderen van het welvaartspeil inhouden, maar door krachtige ontwikkeling der industrie;

het steunen der inheemsche industrie in haar afzetmogelijkheid door propaganda en weloverwogen voorkeursbepalingen voor Rijks-, Provincie-, Gemeente- en overige overheids- of semi-overheidsbesturen op den grondslag als in het rapport is aangegeven;

het verhoogen van den bodemopbrengst door het ontwateren, ontginnen en verder cultiveeren van daarvoor geschikte woeste gronden en den aanleg van land- en waterwegen;

het uit den weg ruimen van al die administratieve belemmeringen, welke een verruiming der werkgelegenheid remmen.

4. Het financieren der, voor de versterking van het economische leven, noodzakelijk uit te voeren werken behoort niet alleen te geschieden uit de jaarlijksche, gewone staatsinkomsten, maar voor productieve, doch niet onmiddellijk rente-gevende werken zal ook moeten worden geleend, evenals thans reeds door gemeenten en provincieën geschiedt.

5. Om de uitvoering van de betreffende werken te bespoedigen, administratieve of wettelijke belemmeringen uit den weg te ruimen en vlug de verlangde adviezen te verschaffen, is centralisatie van de organen, waarvan de regeering zich bij haar bemoeiing terzake bedient, noodig.

Het instellen van een Bureau voor Werkverruiming ten dienste en onder verantwoordelijkheid van het gansche cabinet, zal een gunstigen invloed kunnen uitoefenen op het vlugger tot stand komen van de noodige maatregelen en besluiten, welke voor verruiming van werkgelegenheid van belang zijn.

De Rijkscommissie voor Werkverruiming (commissie-Nolens) verkrijge de bevoegdheid gevraagd en ongevraagd te adviseeren aan de regeering als zoodanig en aan elken Minister afzonderlijk over de werkverruiming en over het bovengenoemd bureau. Vertegenwoordiging der vakcentrales van arbeiders en werkgevers in de commissie blijve bestendig.

De commissie brenge periodiek verslag uit van haar werkzaamheden en van die van het bureau, waardoor het contrólerecht der Staten-Generaal gemakkelijker kan worden uitgeoefend.”

Een woord van dank voor het belangrijke werk, dat deze commissie ten behoeve der moderne arbeidersbeweging verrichtte, is hier zeker op zijn plaats

COMMISSIE PLATTELAND-MODERNE ARBEIDERSBEWEGING.

De plattelandscommissie zette haar werkzaamheden gedurende 1925 voort, doch kon haar arbeid niet beëindigen. Februari 1926 hoopt zij met haar rapport klaar te komen.

COMMISSIE LOONREGELING OVERHEIDSPERONEEL.

Het bestuur van de Vereeniging van Raadsleden deed in het begin van het jaar een voorstel aan het bestuur der Partij en het N. V. V. om te komen tot vorming van een commissie,

welke tot taak zou hebben het loonvraagstuk van het overheids personeel te onderzoeken en die tevens het vraagstuk van de medezeggenschap van het personeel en der vakverenigingen in Overheidsdienst zou bestudeeren. Het bestuur van het N. V. V. was evenwel van oordeel, dat een dergelijke commissie moest worden gevormd door de besturen van Partij en Vakbeweging, waartoe na overleg werd besloten. Voor het N. V. V. hebben in deze commissie zitting genomen: N. van Hinte, F. L. Ossendorp, P. Lub, L. W. Peterse en R. Stenhuis; voor de Partij: W. Drees, A. Heijkoop, J. ter Laan, Ed. Polak, C. Werkhoven en F. M. Wibaut.

COMMISSIE VAN TOEZICHT OP „HET VOLK”.

Deze commissie bestaande uit Wibaut, Schaper en Werkhoven onderhield het regelmatig overleg met de Directie van „Het Volk” en zal zeker haar invloed ten goede op het geheele dagbladbedrijf uitoefenen. Haar werkzaamheden zijn echter van te internen aard om er hier verslag van te geven.

COMMISSIE VAN GESCHILLEN.

Op het congres 1925 werden weer als leden der commissie van geschillen voor „Het Volk” herkozen. Dr. Mr. G. v. d. Bergh, S. R. de Miranda, Dr. D. A. Sloos; plaatsvervangers: J. den Exter, G. H. Pieters en P. Hoogland.

In den loop van het jaar zag p.g. G. v. d. Bergh zich genoodzaakt wegens drukke werkzaamheden te bedanken als secretaris dezer commissie, waarna het P.B. p.g. P. Hoogland verzocht deze functie over te nemen, hetgeen door hem bereids werd gedaan. Een woord van dank voor het niet aangename werk, dat p.g. Van den Bergh gedurende vele jaren voor de partij in dezen deed, mag hier zeker niet achterwege blijven.

HET VOLK—ONTWIKKELING.

Het jaar 1925 is voor ons dagblad „Het Volk” belangrijk geweest, daar het op 1 April 1925 zijn 25-jarig bestaan herdacht. Het Partijbestuur heeft gemeend, deze voor onze geheele beweging groote gebeurtenis niet onopgemerkt te moeten laten voorbijgaan en organiseerde dan ook een officieele receptie in Parkzicht te Amsterdam.

Het is ondoenlijk in dit verslag te memoereen, hetgeen op dien dag door de velen, welke op bedoelde receptie aanwezig waren, gezegd is, noch minder om alle jubilarissen van dien dag te herdenken. Met een woord van dank in 't algemeen aan hen allen, voor het werk, dat zij voor onze partij en onze beweging deden, moeten wij hier volstaan.

Men veroorlove ons evenwel een uitzondering te maken voor onzen p.g. J. F. Ankersmit, den tegenwoordigen hoofdredacteur. Hij is de eenige van de leidende functionarissen, die 25 jaar lang lief en leed met 't Volk deelde. Aan hem een bijzonder woord van dank namens de geheele partij voor de bekwaamheid, de liefde en de trouw, waarmede hij al die jaren ons blad diende. Als stoffelijk blijk van waardeering werd hem namens de Partij ter gelegenheid van zijn jubileum een bureaustoel aangeboden.

Bij deze receptie bleek tevens, dat de verhouding van de directie van „Het Volk” tot

haar personeel gunstig was. Namens het personeel werd een klok, een fraai stuk kunstnijverheid, aangeboden.

Er zij hier verder aan herinnerd, dat door het bedanken van p.g. P. J. Troelstra als hoofdredacteur, p.g. J. F. Ankersmit door het congres 1925 alleen tot hoofdredacteur werd gekozen, dat p.g. F. v. d. Goes in October ontslag vroeg uit zijn functie van redacteur buitenland, wat hem door het P. B. werd verleend, welk college in zijn plaats p.g. J. J. de Roo de benoemde; dat p.g. J. Winkler door het P. B. bevorderd werd van corrector tot redacteur en dat p.g. A. M. de Jong als redacteur bedankte, in Brabant ging wonen en op vast salaris medewerker aan de krant werd.

Een woord van dank aan de p.g.n. F. v. d. Goes en P. J. Troelstra voor het buitengewoon eminente werk, dat zij aan ons partij-orgaan verrichtten mag ook hier niet worden gemist.

Trots onze verkiezingsactie ging het aantal abonnees niet vooruit, maar moest een geringe teruggang worden geboekt. Ook bij „De Notenkraker” valt hetzelfde verschijnsel waar te nemen.

Plannen zijn in voorbereiding, waardoor 't mogelijk wordt, „Het Volk” vroeger te doen verschijnen en om „De Notenkraker” uit te breiden en te wijzigen. Wellicht zullen deze maatregelen weer vooruitgang kunnen brengen en de werklust van onze partijgenooten voor onze pers weten te prikkelen.

Het aantal agentschappen moest ook dit jaar uit bezuinigingsoverwegingen worden ingekrompen. Van 374 op 1 Januari 1925 werd dit teruggebracht tot 264 op 1 Januari 1926. In de advertentie-exploitatie is verbetering aangebracht, in ieder geval begint het adverteerende publiek een grootere belangstelling voor „Het Volk” aan den dag te leggen, hetgeen onze lezers dagelijks kunnen waarnemen.

Niet alleen „Het Volk”, maar ook „De Proletarische Vrouw” jubileerde dit jaar. 1 November 1925 bestond dit blad 20 jaar. Dit feit, dat op verzoek der redactie op bescheiden wijze werd herdacht, mag hier zeker niet onvermeld blijven, zoomin een woord van dank aan de altijd actieve redactrice, p.g. Carry Pothuis-Smit.

Een stevige actie, naar aanleiding van deze gelegenheid voor het blad gevoerd, bracht een winst van ruim 3000 nieuwe abonnees. De oplaag van het blad beweegt zich thans om de 23.000.

Met onze uitgeverij zijn we op den goeden weg. De omzet neemt in omvang toe, terwijl de verschillende boekhandels in het land in 't algemeen in gunstigen toestand verkeerden.

Tenslotte meenen wij hier nog eens te moeten memoreeren de beslissing, in den loop van het jaar door het P.B. genomen, dat de Uitgeverij „Ontwikkeling” volkomen vrij is in het uitgeven harer geschriften, dat het P.B. als zodanig geen verantwoording voor deze uitgaven aanvaardt.

„VOORWAARTS”.

Ook voor „Voorwaarts” was 1925 een jaar van groot gewicht. Op het laatste congres heeft onze partijvoorzitter Vliegen duidelijk uiteengezet in hoeverre de heer Barmat bij het dagblad „Voorwaarts” betrokken was. Hierop behoeven we dus niet nader in te gaan. Het is 't Partijbestuur mogen gelukken, de aandeelen, welke in het bezit waren van den

heer J. Barmat, benevens de hypotheek op de gebouwen door dezen verstrekt, te koop. Voor deze transactie heeft het P.B. echter leeningen moeten sluiten, waarmee het zware verplichtingen op zich genomen heeft. Desniettemin kan deze zaak tot tevredenheid stemmen, daar thans het heele bedrijf in bezit der Partij gekomen is.

In de plaats van den heer J. Barmat werd dit jaar p.g. F. M. Wibaut tot financieel adviseur dezer onderneming benoemd.

Op de jaarlijksche aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigde p.g. J. H. Schaper het P.B., als commissarissen voor het P.B. traden op W. H. Vliegen en C. Werkhoven.

Onder de voortreffelijke leiding van den directeur-hoofdredacteur p.g. IJ. G. van der Veen, die op ons congres wederom in de laatste functie was gekozen, blijft het aantal abonnees zich in opwaartsche richting bewegen.

De uitkomsten der drukkerij „Voorwaarts” zijn ook over 1925 bevredigend, terwijl zulks van den boekhandel „Voorwaarts” eveneens gezegd kan worden. Als commissaris van de boekhandelszaak „Voorwaarts”, die opgezet is door „Voorwaarts”, „Ontwikkeling” en P.B. tezamen, benoemde het P.B. in Januari p.g. W. Drop, die na zijn verkiezing tot Tweede Kamerlid voor deze functie bedankte. In zijn plaats werd p.g. J. v. d. Kieft door het P.B. benoemd.

GEWESTELIJKE PERS.

Een van de laatste der gewestelijke bladen, „De Arbeid” in Gelderland, is in 1925 gevallen. In Arnhem wordt evenwel met toestemming van het P.B. buiten bezwaar van de afdeeling-gewestelijke kas een blaadje uitgegeven „De Gemeenschap”, dat naar het zich laat aanzien, wel niet tot grooten bloei zal komen. Op dezelfde voorwaarde gaf het P.B. toestemming tot het uitgeven van een weekblad in de veenstreek (Emmen), genaamd „De Bonker”, dat na een klein jaar te hebben bestaan weer is verdwenen.

In December behandelde het P.B. een aanvraag van de gewestelijke besturen van Noord-Brabant, Limburg en Zeeland om verlof tot het uitgeven van een weekblad voor het Zuiden, terwijl om de uitgave mogelijk te maken, tevens een subsidie werd verzocht. Het P.B. gaf toestemming tot de uitgifte en verklaarde zich garant voor een eventueel tekort tot een maximum bedrag van f 1200 voor het jaar 1926, waarbij inbegrepen de kosten van het proefnummer; dit met het oog op de bijzondere toestanden vooral in Limburg en Noord-Brabant heerschend, waar de geheele pers uitsluitend R. K. is en voor onze partij geen enkel ander middel bestaat dan een blad, om zelfs onze eigen kiezers te bereiken.

LAND- EN TUINBOUWBLAD.

Het vermoeden in ons vorig jaarverslag reeds geuit, dat, wanneer het aantal abonnees niet beduidend zou toenemen, opheffing van het blad zou moeten volgen, is werkelijkheid geworden. Het P. B. was van oordeel, dat de groote uitgave aan dit blad verbonden, niet opwoog tegen het nut wat ervan verwacht mocht worden, zoodat het besloot na de verkiezingen in Juli tot staking dezer uitgave.

SOCIALISTISCHE GIDS.

In de plaats van wijlen p.g. H. Heijermans benoemde het P. B. p.g. J. F. Ankersmit tot mede-redacteur der „Socialistische Gids”. Daar het lid der redactie p.g. Margot Vos verwachtte, dat het P. B. in deze vacature p.g. A. M. de Jong zou benoemen en zij zich niet met de benoeming van p.g. Ankersmit vereenigen kon, bedankte zij als lid der redactie, waarna door het P. B. geen nieuwe benoeming volgde.

Het aantal abonnees onderging geen wijziging van beteekenis.

PROPAGANDISTEN.

In het aantal propagandisten kwam dit jaar geen verandering. Bij den aanvang van het jaar overleed vrij onverwacht p.g. W. C. de Jonge, propagandist voor Noord-Brabant. Gedurende de geheele verkiezingscampagne heeft de voorzitter van het gewest met buitengewoon grooten ijver het secretariaat waargenomen, waarvoor het P. B. hem zeker een extra woord van dank verschuldigd is. Overeenkomstig getroffen afspraken, vestigde p.g. W. Drop zich na zijn verkiezing tot Kamerlid in Ginneken en nam op zich de functie van secretaris-propagandist voor Brabant gratis te vervullen.

De proef van de gecombineerde functie propagandist-hoofdagent van „Het Volk”, genomen met den propagandist H. Sikkens in Drente, moet als mislukt worden beschouwd. De directie van „Het Volk” was van oordeel, dat haar belangen onvoldoende werden behartigd, waardoor zij verbreking der overeenkomst verzocht, zoodat de kosten voor deze functie weer geheel op de partijkas drukken.

P.g. H. de Boer, propagandist van Friesland, werd in den loop van het jaar tot wethouder van Leeuwarden gekozen. In overeenstemming met de houding, aangenomen tegenover p.g. Westerhof in Noord-Holland, maakte het P.B. tegen deze verkiezing geen bezwaar en trof een regeling, waarbij aan p.g. H. de Boer een toelage van f1500 per jaar werd toegekend.

Voorts bedankte p.g. W. v. d. Sluis te Overijssel na zijn verkiezing tot lid der Kamer, als propagandist. De benoeming van een nieuwen propagandist werd door het P. B. in overleg met het gewestelijk bestuur aangehouden. In afwachting van eventueele voorstellen tot reorganisatie van het instituut der propagandisten, verricht ook p.g. v. d. Sluis deze functie zonder bezoldiging naast zijn Kamerlidmaatschap.

BOND VAN SOC.-DEM. VROUWENCLUBS.

Voor de werkzaamheden, door den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs verricht, verwijzen wij naar het verslag, dat door deze organisatie dezer dagen wordt uitgebracht.

ARBEIDERS-JEUGD-CENTRALE.

Met trots kunnen wij er op wijzen, dat de B-leden der A.J.C. tijdens de verkiezingscampagne schitterend gesteund hebben.

Als er werk aan den winkel is, behooren zij tot onze actiefste werkers, hetgeen, naar wij hopen, ook in de toekomst het geval zal zijn.

Door het bedanken van p.g. W. Drop als vertegenwoordiger voor het P. B. in het bestuur van de A.J.C., koos dit college p.g. E. Ribbius Peletier in zijn plaats.

Het aantal afdelingen groeide van 80 tot 94,

terwijl het aantal leden steeg van 6736 op 1 Februari 1925 op 7618 op 1 Januari 1926. Bovendien zijn collectief aangesloten door de vakbonden 1389 leden. Het aantal boven 21-jarigen steeg over hetzelfde tijdsverloop van 131 tot 206.

Het Pinksterfeest werd ook dit jaar weer onder zeer groote belangstelling van de 1300 deelnemers, te Vierhouten gehouden, terwijl de week-end kampen en de gewestelijke jeugdfeesten de interesse der leden blijven trekken.

In de oplaag van „Het Jonge Volk” en „Opgang” kwam geen wijziging, terwijl de verkoopcentrale zich in een stijgenden omzet mag verheugen.

Vermelden wij nog, dat in Januari een internationale leiderscursus werd georganiseerd, waaraan door 24 afgevaardigden uit 8 verschillende landen werd deelgenomen.

HET INSTITUUT VOOR ARBEIDERS-ONTWIKKELING.

Nadat door de congressen van S. D. A. P. en N.V.V. de conclusies van het rapport der desbetreffende commissie waren goedgekeurd, het Centraal Bestuur en de beide bezoldigde bestuurders waren benoemd, werd een aanvang met de werkzaamheden gemaakt.

P.g. P. Voogd trad 15 November, K. Vorriuk 1 December 1924 in functie. Het Instituut werd gevestigd Reguliersgracht 78, Amsterdam.

De ontworpen statuten en het huishoudelijk reglement werden door de besturen van Partij en N. V. V. goedgekeurd.

Met een aantal personen werden besprekingen gevoerd (o.a. met propagandisten der S. D. A. P., districtsbestuurders en vakbonden, H. B. Soc. Dem. Vrouwenclubs, H. B. van den Bond van Ned. Onderwijzers), om terreinkennis te verkrijgen en medewerking te vragen.

In Januari begon het organisatorische werk. Tot de besturen van partijafdeeling en bestuurdersbond in de grootste plaatsen werd een circulaire gericht met het verzoek om een inleidende bespreking, waarna meestal de oprichting van een afdeling volgde.

Tot dusverre telt het Instituut ruim 60 afdelingen met ruim 10.000 leden.

Behalve hulp bij het organisatorische werk gaf het Instituut aan de afdelingen advies ten aanzien van:

- a. de inrichting van feesten;
- b. het zomerwerk;
- c. de algemeene inrichting van het winterwerk.

In Haarlem werd een Hahntentoonstelling gehouden, in Rotterdam een zeer goed bezochte tentoonstelling van boeken, aardewerk en wandversiering, terwijl men in Den Haag zulk een tentoonstelling voorbereidt. Voorts organiseerde men een tooneelvoorstelling in Den Haag; in Rotterdam en Haarlem gaf men orkestuitvoeringen en kamermuziekavonden voor de leden.

Op het platteland is de ontwikkelingsarbeid ter hand genomen in Drente en Groningen, waar gewestelijke comitees zijn gevormd.

In Drente alleen is op 23 plaatsen een studieclub opgericht. Een tweedaagsche kadercursus (met kunstavond) werd in Assen gehouden op 14 en 15 November, waaraan ongeveer 70 afgevaardigden van partij en vakbeweging uit alle deelen der provincie deelnamen.

Het Instituut organiseerde een Arbeiders-

Vacantieweek, die 65 deelnemers telde. Zij werd gehouden van 26 Augustus tot 1 September in Lunteren en is naar het oordeel der deelnemers zeer goed geslaagd.

Verder wijzen wij op de verschijning van het maandelijksch correspondentieblad „De Toorts”, waarvan de eerste vijf nummers uitkwamen.

De lichtbeelden- en filmdienst van het Instituut is in werking gesteld. De auto is voor het doel ingericht als reiswagen en met behulp van den motor kan ook in kleine plaatsen, waar electriciteit ontbreekt, een eigen lichtbron worden verkregen. In de maanden December '25 en Januari '26 werden in de vier Noordelijke provincies van ons land 24 voorstellingen voor volwassenen en 12 voor kinderen gegeven.

Tenslotte vermelden wij, dat een schriftelijke cursus door het Instituut wordt voorbereid onder leiding van p.g. R. Kuypers.

Alle teekenen wijzen er op, dat we ons met het werk van het Instituut op den goeden weg bevinden.

In de plaats van p.g. W. H. Vliegen benoemde het P.B. als gedelegeerd bestuurder p.g. Ch. van Doorn, daar de eerstgenoemde wegens drukke werkzaamheden moest bedanken. P.g. Werkhoven bedankte als penningmeester, doch bleef lid van het D. B. Zijn functie wordt in het vervolg door Voogd vervuld.

Als commissie voor contrôle der boeken werden aangewezen in overleg met het N. V. V. de partijgenooten: J. den Exter, J. Jacobs en J. Kok.

VEREENIGING VAN ARBEIDERS-RADIO-AMATEURS.

Den 1sten November 1925 werd op initiatief van enkele partijgenooten opgericht de Vereeniging van Arbeiders-Radio-Amateurs, aan welke oprichting de partijsecretaris ook een werkzaam aandeel had.

Op voorstel van de oprichters besloot de oprichtingsvergadering de besturen van S.D.A.P. en N.V.V. uit te noodigen een vertegenwoordiger in het bestuur der V.A.R.A. aan te wijzen, aan welke uitnoodiging beide besturen voldeden. Onzerzijds werd p.g. A. B. Kleereker aangewezen.

Een tegemoetkoming in de oprichtingskosten groot f 100 werd verleend.

De vereeniging doet met bescheiden middelen voortreffelijk werk in het belang van de arbeidersbeweging in het algemeen en van de socialistische idee in het bijzonder. Door haar arbeid heeft de beweging in ons land gelegenheid, haar inzichten en grondbeginselen door middel der radio in uitgebreiden kring bekend te maken, hetgeen in geen enkel ander land mogelijk is. Zij ondervindt dan ook bij de partijafdeelingen veel sympathie en vooral de partijgenooten op het platteland blijken het op hoogen prijs te stellen, dat ze thans elke week in nauwe aanraking worden gebracht met het partijleven, belangrijke gebeurtenissen a. h. w. zelf kunnen meemaken en regelmatig onze meest vooraanstaande sprekers kunnen hooren.

Het bestuur der V.A.R.A. stelt zich voor zoo mogelijk allerlei belangrijke vergaderingen, concerten en uitvoeringen door onze beweging in verschillende plaatsen te houden, uit te zenden.

We spreken de hoop uit, dat ze hierbij steeds rekenen mag op de medewerking van al onze menschen en dat men ook helpen zal het ledental en daarmee de middelen der Vereeniging te vergrooten.

INDISCHE PARTIJ.

In de verhouding tot de Indische Partij kwam geen wijziging. Op aandrang van onze Indische partijgenooten zullen binnenkort besprekingen worden geopend over het ontworpen beginsel-program der Indische Partij. Deze onderhandelingen zullen worden gevoerd door de afgevaardigden der I.S.D.P., J. E. Stokvis en Joh. Vleming en onze koloniale commissie.

De vacature in deze commissie, ontstaan door het overlijden van p.g. H. H. van Kol, werd bezet door p.g. E. Th. Harkink.

Tegen het verzoek van eenige Indische partijgenooten (verlofgangers) om hier een afdeling van de Indische Partij te stichten, meende het P. B. bezwaren te moeten maken. Het verkrijgen van onderling contact en het bestudeeren der Indische problemen, kop naar het oordeel van het P. B. evengoed worden bereikt, door het vormen van een Studievereeniging, waartegen bij het P. B. geen bedenkingen bestonden.

SOCIALISTISCHE STUDENTEN-ORGANISATIE.

De belangstelling in de studentenwereld is er voor onze beweging niet ongunstiger op geworden.

Onze Studentenvereniging, al is zij klein, doet wat van haar mag worden verwacht. Het orgaan „Kentering” had het eerste jaar nog al met financieele moeilijkheden te kampen, doch het aantal abonnees is groeiende, zoodat mag worden aangenomen, dat over het tweede jaar de uitkomsten gunstiger zullen zijn.

Het P.B. bewilligde een aanvraag om subsidie tot een maximum van f 500 voor het jaar 1926, waarbij de subsidie voor „Kentering” is inbegrepen.

Den 9den en 10den Mei 1925 vond detweede jaarvergadering plaats in het Volksgedebouw te Gravenhage, die getuigde van een opgewekt verenigingsleven. In de plaats van L. J. C. den Hartog te Gouda, werd H. B. J. Waslander te Amsterdam tot penningmeester gekozen. Het algemeen secretariaat is nog steeds gevestigd bij J. Spier, Transvaalplein 10, Amsterdam.

BUREAU EN VEREENIGING VAN SOCIAALDEMOCRATISCHE GEMEENTERAADS- EN PROVINCIALE STATENLEDEN

Deze vereeniging kwam dit jaar tweemaal bijeen, n.l. op 17 Januari in hotel L'Europe in Utrecht en op 24 October 1925 in cafe „De Kroon” te Amsterdam.

Het bestuur onderging een kleine wijziging. In de open gekomen plaats van wijlen p.g. N. A. de Vries werd Mw. Mansholt-Andreae gekozen.

Op beide vergaderingen herkoos men p.g. J. F. Ankersmit als redacteur van „De Gemeente”.

De statutenwijzigingen door het H.B. voorgesteld, werden op de vergadering te Utrecht met algemeene stemmen aangenomen. De Koninklijke goedkeuring is hierop bereids ont-

vangen. Bovendien werd besloten tot het indienen van een voorstel aan het Partijcongres om de mogelijkheid te openen, dat ook Soc. Dem. Statenleden tot de Vereeniging kunnen toetreden. Dit voorstel werd door het Partijcongres aangenomen. De contributie voor Statenleden werd bepaald op f 5.— per jaar voor hen, die nog geen lid der Vereeniging zijn. P.g. F. M. Wibaut hield te Utrecht daags na de Jaarvergadering een inleiding over „De Gemeente en het personeel in haar dienst”, waarop een geanimeerde discussie volgde.

Het aantal abonnees op „De Gemeente” steeg ook dit jaar niet. Het liep zelfs terug van 1051 op 934. Er zijn nog steeds eenige honderden raadsleden, die geen abonnee zijn.

Als nummer twee van de serie der bibliotheek voor gemeentepolitiek verscheen in 1925 het boekje van p.g. F. M. Wibaut en A. Keppler over „De Gemeente en de Volkshuisvesting”, terwijl thans in bewerking is een deeltje van p.g. S. R. de Miranda getiteld „De Gemeente en haar nieuwe taak”.

Op de in October gehouden vergadering werd besloten tot het instellen eener commissie tot herziening van het Gemeenteprogram, welke als volgt is samengesteld: E. Polak, voorzitter, C. Werkhoven, secretaris, J. F. Ankersmit, Mr. G. v. d. Bergh, P. de Bruin, J. ter Laan, J. H. Paris, M. A. Reinalda, H. de Vos en P. Zeeman. Verder besloot men tot vorming van een commissie tot onderzoek van de contributieregeling, waarin zitting hebben: E. Boekman, K. Brok, J. van Hijlkema, J. J. Joosten, De Kraaij, M. Rademakers en C. Werkhoven. Ook na deze vergadering hield p.g. I. M. Wibaut een inleiding en wel over „De Winstuitkeering uit de Gemeentebedrijven”, waarop een belangrijke gedachtenwisseling volgde.

Vermelden wij nog, dat het adviesbureau pl.m. 380-maal onze raadsleden met raad bijstond, dat de provinciale vereenigingen 50 pCt. der geinde contributies ontvingen, en dat plannen in voorbereiding zijn in 1926 een centralen cursus te organiseeren over zaken de gemeentepolitiek rakende, met 't oog op de raadsverkiezingen in 1927.

VERKIEZINGSCONGRES 1925.

Het jaarlijksch Congres werd gehouden in Amsterdam op 14, 15 en 16 Februari 1925. Vertegenwoordigd waren 298 afdelingen, als volgt over de federaties verdeeld:

Friesland	50
Groningen	37
Drente	15
Overijsel	21
Gelderland	28
Utrecht	12
Noord-Holland N.	38
Noord-Holland Z.	23
Zuid-Holland	30
Zeeland	9
Noord-Brabant	5
Limburg	6
Amsterdam	11
Rotterdam	9
Den Haag	4

298

Een aantal, dat veel te gering is en dat op 't a.s. Congres zeker gestegen behoort te zijn. De jaarverslagen van secretaris en pen-

ningmeester werden goedgekeurd. De verkiezing van het P.B. werd reeds op een andere plaats in dit verslag gememoreerd.

Door p.g. W. H. Vliegen werd een inleiding gehouden over de Kamerverkiezingen, waarna een resolutie werd aangenomen, die wij in verband met de regeeringscrisis hieronder nog eens laten volgen:

„Het Congres der S. D. A. P., gehouden op 14, 15 en 16 Februari 1925 te Amsterdam; gehoord de inleidingen inzake de aanstaande verkiezingen voor de Tweede Kamer,

verklaart aan die verkiezingen te zullen deelnemen, geheel zelfstandig, op de basis van het beginselprogram, ter vergrooting van de sociale macht der arbeidersklasse en tot versterking van den socialistischen invloed op het politieke leven.

Voor de komende wetgevende periode stelt zij als naastbijliggende hoofddoelenden, ten eerste: een einde te maken aan de reactionaire politiek van het kabinet Ruys-Colijn; ten tweede: verdere afbraak te voorkomen van het onderwijs, van de sociale wetgeving en van de andere sociale voorzieningen, de geestelijke vrijheid te verdedigen en de Nederlandsche politiek weer in voorwaartsche richting te stuwen; ten derde: een krachtdadige vredes- en ontwapeningspolitiek te doen voeren.

Het Congres verklaart verder, dat de S. D. A. P. ter bereiking van dezen omkeer in de politiek des lands, in principe bereid is tot samenwerking met alle andere democratische elementen, ook bij een cabinetsvorming.

De vraag of de omstandigheden zoodanig zijn, dat de partij aan zulk een cabinetsvorming kan deelnemen, zal alvorens eenige definitieve stap daartoe wordt gedaan, na overleg met de vakbeweging, ter beslissing worden voorgelegd aan een buitengewoon Congres.

De Partij roept het arbeidende volk van Nederland op om, met terzijdestelling van alles wat zijn sociaal-politieke machtsvorming belemmert, de door haar voorgestane politiek bij deze verkiezingen te steunen, in het thans meest urgente belang: dat van de sociale ontwikkeling en van de democratische toekomst, ook op economisch gebied.”

Verder kwam het Verkiezings- en Strijdprogram aan de orde, dat door p.g. J. H. Schaper werd toegelicht en verdedigd. (Voor de publicatie hiervan moeten wij door gebrek aan ruimte naar het Congresverslag 1925 verwijzen.)

Naast eenige Statuten- en reglementswijzigingen werden nog aangenomen een motie Sneek luidende:

„Het Congres, van oordeel dat maatregelen genomen moeten worden om de critiek op P.B., Kamerfractie en redactie der organen te beperken tot de belangrijke vraagstukken;

noodigt het P.B. uit die maatregelen voor te bereiden en aan het e.v. Congres voor te leggen;

en meent dat de afgevaardigden verplicht moeten worden om de punten der critiek vooraf ter kennis van de betrokkenen te brengen, die zoo noodig in een uit en door

het, Congres te benoemen commissie kunnen worden behandeld.”

En een motie-Doetinchem van den volgenden inhoud:

„Het Congres, van oordeel dat een krachtige propaganda noodig is voor de denkbeelden vervat in het protocol van Genève van 1924,

en dat de arbeidersklasse zich krachtig behoort te verzetten tegen alle veranderingen welke de beteekenis van dit protocol zouden verzwakken of misvormen, gaat over tot de orde van den dag.”

INTERNATIONALE BETREKKINGEN.

Aan de verzoeken tot bijwoning van de congressen der Duitse, Poolsche, Hongaarsche en Letlandsche partij, kon het P. B. niet voldoen.

Wel was onze partij vertegenwoordigd door p.g. W. v. d. Sluis en C. Werkhoven bij het 40-jarig bestaan onzer Belgische zusterpartij op 15 Augustus te Brussel.

Bij de begrafenisfechtigheid van F. Ebert te Berlijn op Donderdag 5 Maart was p.g. J. H. Schaper voor onze partij aanwezig.

Een condolatie-telegram werd aan de Spaansche partij gericht naar aanleiding van het verscheiden van Pablo Iglesias, een der baanbrekers en heldhaftigste figuren der Spaansche arbeidersbeweging, terwijl een krans namens de Hollandsche partij gelegd werd op de baar van Herman Greulich; het oudste lid der Internationale, die overleed.

Het belangrijkste op internationaal gebied was dit jaar het congres der S. A. I., dat van 22—27 Augustus te Marseille plaats vond. Discussies van zeer groote beteekenis werden gevoerd omtrent de vraagstukken der werkloosheid, achturendag, Oostersche en Marokkwestie, terwijl resoluties werden aangenomen over „Kapitalisme en Oorlog”, „Marokk”, „Oost-Europa” en „De vrouwenpropaganda”. Vooral voor het doordringen der vredesgedachte zullen de besprekingen over het militarisme gevoerd, van invloed blijken te zijn.

Door een wijziging der statuten en door den groei onzer beweging zijn wij thans gerechtigd op het Internationaal Congres 7 stemmen uit te brengen, 35 afgevaardigden te zenden, en 2 vertegenwoordigers in de Executieve aan te wijzen. Het P. B. wees Vliegen en Wibaut daartoe aan, terwijl Vliegen door de Executieve gekozen werd tot lid van 't bureau der Internationale.

Als afgevaardigden voor dit congres benoemde het P. B. de volgende delegatie: W. H. Vliegen en F. M. Wibaut als leden der Executieve; J. W. Albarda, J. E. W. Duys, Suze Groeneweg, A. B. Kleerekoper, H. H. van Kol, J. H. Schaper, R. Stenhuis en C. Werkhoven, terwijl men het H. B. van den Bond van Vrouwenclubs verzocht een afgevaardigde aan te wijzen, dat Mevr. M. Wibaut-B. v. B. daarvoor koos.

Wegens ziekte kon p.g. Stenhuis op het laatste oogenblik niet meegaan, terwijl p.g. H. H. van Kol tijdens het Marseiller Congres aan de gevolgen van een ongeval overleed.

Van dit ongeval nam het Congres met diepe deelneming kennis, terwijl het een laatsten bloemengroet zond aan den overleden makker, die zoo goed als nimmer op de internationale

congressen ontbrak en tot de oudste strijders der Internationale sociaaldemokratie behoorde.

Tijdens het Marseiller Congres vond een internationale vrouwenbijeenkomst plaats, waar Mevr. Wibaut en Suze Groeneweg namens de partij aanwezig waren.

Besloten werd, den zetel van het Secretariaat van Engeland naar Zwitserland te verplaatsen, zoodat het Internationaal Bureau gevestigd is te Zürich, Stockenstr. 41.

Rest ons nog te vermelden, dat het P. B. een bedrag van 500 francs beschikbaar stelde voor het monument, dat voor Jules Guesde te Roubaix zal worden geplaatst.

VERTEGENWOORDIGING.

Op een conferentie van socialistische opvoeders op Zondag 22 Februari te Utrecht vertegenwoordigde p.g. A. B. Kleerekoper de partij; p.g. W. v. d. Sluis was op 13 Mei aanwezig voor het P. B. op de receptie ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van den Landarbeidersbond te Utrecht, terwijl p.g. J. A. Bergmeijer en Suze Groeneweg namens onze partij aan het Congres voor de Plaatselijke Keuze te 's Gravenhage deelnamen.

Bovendien vaardigde het P. B. p.g. W. H. Vliegen af naar het 25-jarig jubileum van Otto de Nobel, tot welke laatste hij woorden van lof en dank sprak, voor hetgeen deze als dirigent en componist onze beweging geschonken heeft.

KWESTIES.

Kwesties van grooten omvang en beteekenis heeft de partij gelukkig dit jaar niet beleefd. Afgezien van de vrij scherpe polemiek tusschen onzen voorzitter en p.g. Stenhuis en de uitnoodiging van eerstgenoemde aan het adres van p.g. Edo Fimmen om bewijs inzake zijn uitlatingen ten opzichte van het betrokken zijn van onze partij bij de Barmat-affaire, bleven de moeilijkheden die er waren en welke meestal voortvloeiden uit persoonlijke verhoudingen, beperkt tot enkele gevallen, o. a. te Maastricht, Halfweg, Krommenie, Velseoord en Zandvoort. Hoewel men plaatselijk van dergelijke strubbelingen altijd eenig nadeel ondervindt, heeft dit toch geenszins den strijd lust en daadkracht onzer beweging geschaad.

Een roeyement door de afdeling Beverwijk over p.g. E. de Ruijter uitgesproken, werd door het P.B. vernietigd, daar de feiten, waarop in de afdeling de roeyementsuitspraak gevallen was, deze niet wettigde.

Een beroep tegen een roeyementsuitspraak van de afdeling Maurik van het raadslid R. Udo, werd afgewezen, het roeyement dus gehandhaafd.

Ingesteld werd een commissie van onderzoek door en uit het P.B. inzake het roeyement van eenige leden te Zaandam. Met het rapport en de conclusie dezer commissie vereenigde het P.B. zich. Het beroep der geroyeerden werd, in overeenstemming met de bedoelde conclusie, voor gegrond verklaard en het roeyementsbesluit vernietigd.

Personalia.

Aan het slot van ons vorig jaarverslag plaatsten wij reeds de opmerking, dat het onze taak niet kan zijn, in een jaarverslag de beteekenis te schetsen van hetgeen Troelstra voor de Nederlandsche arbeidersbeweging en voor onze Partij in het bijzonder is geweest.

Maar de hulde, die door het bewuste socialistische proletariaat en de moderne vakbeweging in den loop van dit jaar onzen leider werd gebracht, is zoo'n grootsch evenement in de geschiedenis van de opwaarts strevende arbeidersklasse geworden, dat we hier op deze plaats vermelding ervan niet achterwege mogen laten.

Ter gelegenheid van Troelstra's 65sten verjaardag organiseerde het P.B. in hotel „De Witte Brug” te 's-Gravenhage een receptie. Bij deze gelegenheid gaven reeds vele sprekers op bescheiden wijze uiting aan de groote genegenheid, welke voor Troelstra bestaat. Bovendien werd op deze receptie de Troelstragave, die door de partij was bijeengebracht aangeboden, waardoor de partij zich de munitie kon verschaffen om den verkiezingsstrijd tot een goed einde te brengen. En met deze daad was de naam van Troelstra, hoewel hij zich uit de practische politiek had teruggetrokken, onafscheidelijk aan onzen verkiezingsstrijd verbonden.

Als herinnering aan de Troelstragave overhandigde de partijvoorzitter Troelstra een album, terwijl verder de beeldhouwer Dr. Mendes da Costa een buste van Troelstra zou maken, die hem zou worden aangeboden.

Daar p.g. Troelstra had te kennen gegeven gaarne zijn memoires te willen schrijven werd ook bij deze gelegenheid de mogelijkheid tot ruime verspreiding daarvan geopend.

De werkelijke huldiging was evenwel, met het oog op Troelstra's gezondheidstoestand uitgesteld tot 19 September.

Aan het op een andere plaats gereleveerde Demonstratief Congres was deze huldiging verbonden. Uit alle deelen van het land waren de arbeiders en arbeidersvrouwen opgekomen om mede te getuigen van de groote genegenheid, toewijding en liefde, welke zij voor Troelstra gevoelden.

Onze voorzitter Vliegen sprak bij deze huldiging Troelstra namens de partij toe, terwijl Stenhuis de gevoelens der vakbeweging vertolkte. Namens de Vakbeweging bood hij het Troelstra-oord aan. De secretaris van de Internationale, Fr. Adler, namens de S.A.I. en J. Oudegeest namens het I.V.V. getuigden bij deze huldiging van de groote beteekenis, die Troelstra voor de Internationale heeft gehad.

Des avonds defileerde een stoet van meer dan 40.000 personen langs het huis van Troelstra, om hem van hun gevoelens blijk te geven. Het was een deel van de massa van het strijdende arbeidersleger, dat zich voornam, op het pad, dat Troelstra eens zoo moeizaam gebaad had, voort te schrijden naar het doel dat hij den Nederlandschen arbeiders net duidelijkst heeft gewezen.

Naast vele verheugende gebeurtenissen, die de partij in het afgelopen jaar mocht beleven, hebben ook nieuwe slagen haar getroffen.

Reeds in de maand Januari ontviel de partij onzen getrouwen p.g. W. C. de Jonge.

Vanaf de eerste jaren van het bestaan onzer beweging heeft hij met groote toewijding en opofferingsgezindheid, met zijn gezin in het donkere Zuiden voor onze beginselen op de bres gestaan, waarbij zijn werk voor de coöperatieve beweging in Limburg op de eerste plaats genoemd moet worden. Verscheidene jaren heeft hij zoowel in de Eerste als Tweede Kamer, de belangen van de arbeidersklasse behartigd.

Niet alleen p.g. De Jonge, maar ook onzen

ouden veteraan p.g. H. H. van Kol moesten wij in dit verslagjaar verliezen. Het eenige lid onzer partij, dat deel heeft uitgemaakt van de Eerste Internationale, was met zijn verscheiden heengegaan.

Van Kol behoorde tot de pioniers onzer beweging en liende zijn heele lange leven de sociaaldemocratie met onbezweken trouw, niet alleen nationaal maar ook internationaal.

Uit de klasse der bourgeoisie tot ons gekomen, was hij sociaaldemocrataat in hart en nieren. Door de nobelste gevoelens gedreven ver ledigde hij in Eerste en Tweede Kamer steeds met grooten hartstocht de belangen der verdrukten, maar vooral wijdde hij een deel van zijn leven aan de vertrapte rassen onzer koloniën. Door zijn jarenlang verblijf in Indië kende hij de zorgen en het leed der inlanders bij uitstek en zijn telle aanvallen op onze regeering, die steeds de belangen van het koloniaal kapitaal verdedigde, zijn legio. Niet alleen in het moederland, maar ook in de overzeesche gewesten zal zijn naam in de herinnering van duizenden blijven voortleven.

PARTIJSECRETARIAAT.

De verhouding tusschen het partijbureau en de afdeelingen en federaties in het land blijft zich in gunstige richting ontwikkelen. In 't algemeen is de samenwerking best en spreekt uit de correspondentie een zeer kameraad schappelijke toon.

Ook het afgelopen jaar werd zeer veel werk

voor diverse commissies verricht. Het vermenigvuldigen van notulen, brieven en convocaties enz. was aan de orde van den dag, terwijl alle commissies zoo dit mogelijk en noodig was, met raad en daad zijn bijgestaan.

Ontvangen werden pl.m. 18.000 stuks post, terwijl door ons werden verzonden ongeveer 8500 brieven. Het aantal volgens nummering verzonden drukwerken en zegelbestellingen bedroeg daarenboven pl.m. 7000. Zeer veel werk is bovendien verricht ter gelegenheid van bizondere gebeurtenissen, als de inzameling voor de Troelstra-gave, de verkiezingsactie voor de drie Zuidelijke provinciën, enz.

De bibliotheek en brochureverzameling zijn thans geheel in orde, zoodat de partij hiervan gebruik maken kan. Wat ons personeel betreft, hadden we met veel ziekte te kampen, waardoor van de overigen vaak buitengewone inspanning moest worden gevraagd, die met groote liefde werd gegeven.

SLOT.

En hiermee zijn we aan het einde van ons verslag gekomen. 1925 was voor de partij een goed jaar met opgewekt vereenigingsleven. Laat men den gunstigen politieken wind, die bij den aanvang van 1926 voor ons waait benutten tot uitbreiding van ons ledental, tot versterking der sociaal-democratie!

C. WERKHOVEN,
Partijsecretaris.

STAAT I.

DATA.	Totaal aantal leden.	pCt. voor of achteruit.	Totaal aantal mannen.	pCt. voor of achteruit.	Totaal aantal vrouwen.	pCt. voor of achteruit.
31 Maart 1920	46195	—	37358	—	8837	—
30 Juni 1920	43401	— 6.05	34694	— 7.13	8707	— 1.47
30 September 1920	39344	— 9.35	31395	— 9.57	7949	— 8.71
31 December 1920	37412	— 4.91	29770	— 5.17	7642	— 3.86
31 Maart 1921	36580	— 2.22	28956	— 2.73	7624	— 0.24
30 Juni 1921	38284	+ 4.66	30262	+ 4.51	8022	+ 5.22
30 September 1921	37867	— 1.09	29821	— 1.46	8046	+ 0.30
31 December 1921	41472	+ 9.52	32601	+ 9.32	8871	+ 10.25
31 Maart 1922	41816	+ 0.83	32668	+ 0.21	9148	+ 3.12
30 Juni 1922	43028	+ 2.90	33282	+ 1.88	9746	+ 6.53
30 September 1922	42935	— 0.22	32961	— 0.91	9974	+ 2.35
31 December 1922	42047	— 2.07	32173	— 2.39	9874	— 1. —
31 Maart 1923	42555	+ 1.21	32314	+ 0.44	10241	+ 3.72
30 Juni 1923	42887	+ 0.78	32476	+ 0.50	10411	+ 1.66
30 September 1923	41774	— 2.60	31629	— 2.61	10145	— 2.56
31 December 1923	41230	— 1.30	31246	— 1.21	9984	— 1.59
31 Maart 1924	40488	— 1.70	30565	— 2.10	9923	— 0.60
30 Juni 1924	39518	— 2.14	29901	— 2.20	9617	— 3.20
30 September 1924	38265	— 3.17	28872	— 3.44	9393	— 2.33
31 December 1924	37894	— 0.97	28621	— 0.87	9273	— 1.28
31 Maart 1925	38339	+ 1.17	29009	+ 1.36	9330	+ 0.61
30 Juni 1925	39290	+ 2.48	29575	+ 1.95	9715	+ 4.14
30 September 1925	41271	+ 5.03	31032	+ 4.92	10234	+ 5.35
31 December 1925	41221	— 0.12	30883	— 0.48	10338	+ 1.02

STAAT II.

AFDEELINGEN.	31 Dec. 1914.	31 Dec. 1915.	31 Dec. 1916.	31 Dec. 1917.	31 Dec. 1918.	31 Dec. 1919.	31 Dec. 1920.	31 Dec. 1921.	31 Dec. 1922.	31 Dec. 1923.	31 Dec. 1924.	31 Dec. 1925.
	Amsterdam	4956	4526	4340	4236	5032	5501	4874	5595	5169	5234	4831
Haarlem	361	315	301	302	425	536	478	496	491	458	457	527
Alkmaar	122	103	113	114	132	180	145	186	213	216	206	235
Zaandam	396	377	428	463	525	677	581	554	575	679	706	730
Hilversum	200	226	193	224	319	394	281	355	392	375	365	455
Rotterdam	1584	1356	1518	1551	1941	2672	2202	3072	3031	3098	2711	2809
Den Haag	1631	1430	1353	1341	1563	1995	1786	1766	1863	1899	1898	2465
Leiden	274	231	202	203	253	445	432	532	516	552	469	491
Delft	297	241	242	230	298	423	318	498	439	389	342	366
Dordrecht	379	376	396	331	374	443	384	403	427	462	441	573
Leeuwarden.....	332	327	331	369	561	655	610	716	770	777	723	788
Groningen	495	473	521	558	593	752	697	834	815	815	817	989
Assen	264	244	240	229	218	264	194	409	372	205	177	226
Zwolle	169	164	165	259	392	615	467	575	580	567	499	583
Enschede	268	235	204	217	315	346	276	302	362	372	398	442
Almelo	163	150	145	128	173	234	163	201	204	208	225	263
Hengelo	159	144	137	138	142	148	132	147	171	176	169	175
Utrecht	507	479	501	500	599	925	819	855	956	984	945	979
Apeldoorn	131	134	130	211	197	409	318	309	313	399	359	372
Amersfoort	154	138	150	160	197	268	221	229	242	238	206	215
Arnhem	369	347	328	414	568	598	461	547	887	836	764	741
Nijmegen	134	111	112	173	253	335	234	234	283	288	249	247
Zutphen	227	214	198	220	213	307	299	334	349	370	337	387
Deventer	116	127	235	152	201	386	339	384	384	364	336	378
Middelburg	101	97	93	103	116	147	139	170	177	179	164	185
Den Bosch	27	27	22	20	50	185	103	94	121	114	89	108
Eindhoven	71	65	69	104	182	226	216	170	174	160	147	160
Maastricht	165	146	150	200	244	334	210	196	149	164	184	204
Totaal.....	14052	12803	12717	13151	16076	23410	17379	20163	20425	20578	19214	21279
Of in percenten	55	53	51	49	43	49	46	49	49	50	51	52
Totaal ledental der partij	25642	24018	24839	26987	37628	47870	37412	41472	42047	41230	37894	41221

STAAT III.

1918.

1922.

1925.

GEWEST.	1918.				1922.				Stijging of daling in % in vergelijking met 1918.	1925.				Stijging of daling in % in vergelijking met 1922.
	Aantal leden	Aantal geldige stemmen.	Soc.-Dem. stemmen.	Procent.	Aantal leden.	Aantal geldige stemmen.	Soc.-Dem. stemmen.	Procent.		Aantal leden 30 Juni 1925.	Aantal geldige stemmen.	Soc.-Dem. stemmen.	Procent.	
Friesland	4.568	84.342	26.818	31.7	5.219	176.145	43.538	24.70	- 7. —	5.086	180.689	50.167	27.8	+ 3.10
Groningen	3.106	71.933	24.908	34.6	3.490	156.868	45.355	28.90	- 5.70	2.916	163.224	53.214	32.6	+ 3.70
Drente	1.668	38.857	11.445	29.4	2.477	80.269	19.255	24. —	- 5.40	1.123	84.031	24.547	29.2	+ 5.20
Overijssel	2.299	92.844	20.390	21.9	2.683	192.476	38.500	20. —	- 1.90	3.010	204.119	44.972	22.0	+ 2. —
Gelderland	3.895	147.455	27.835	18.8	3.801	316.389	46.849	14.80	- 4. —	3.862	330.199	58.436	17.7	+ 2.90
Utrecht	1.663	66.795	12.979	19.4	2.015	153.064	28.703	18.70	- 0.70	1.867	162.201	34.673	21.4	+ 2.70
Noord-Holland Noord	3.020	70.997	15.232	21.4	3.255	145.824	30.172	20.60	- 0.80	3.258	151.023	37.598	24.9	+ 4.30
Noord-Holland Zuid	1.930	62.046	11.734	18.9	1.986	135.350	27.213	20.10	+ 1.20	2.171	148.846	35.429	23.8	+ 3.70
Amsterdam	5.032	123.699	33.411	27.0	5.397	297.076	85.739	30. —	+ 3. —	4.885	305.278	113.505	37.2	+ 7.20
Rotterdam	1.941	90.853	39.397	43.3	3.022	207.313	69.705	33.60	- 9.70	2.871	218.514	83.066	38.0	+ 4.40
Den Haag	1.563	64.022	20.225	31.5	1.776	161.704	40.476	25. —	- 6.50	2.046	176.430	51.272	29.1	+ 4.10
Zuid-Holland	4.410	156.325	31.631	20.2	4.672	338.134	52.373	15.50	- 4.70	4.188	351.201	62.624	17.8	+ 2.30
Zeeland	569	50.315	4.917	9.7	608	104.801	9.573	9.10	- 0.60	664	105.722	12.180	11.5	+ 2.40
Noord-Brabant	867	145.796	8.145	5.5	740	310.991	15.562	5. —	- 0.50	652	323.931	21.356	6.5	+ 1.50
Limburg	1.097	77.940	7.078	9.0	675	170.183	16.759	9.80	+ 0.80	691	179.697	23.665	13.2	+ 3.40
Totalen	37.628	1.344.209	296.145	22.0	41.816	2.928.587	567.772	19.38	- 2.62	39.290	3.085.770	706.704	22.9	+ 3.52

STAAT VI.

VERZAMELSTAAT VERKIEZINGEN 1925.

GEL. AAN FED. OF GEWEST.	Ontw. Dec. 1924.	Couranten.			Manifesten in versch. soorten.	Verkiezingsplaten.		Manifest Colijn.		Troelstra-plaat.		Manifesten R. K. V. P.	Manifesten Zuiderzee visschers.	Extra blad "De Landbouw".	Manifesten. Vrouwendag.	
		Stemt Rood Mei 1925.	Stemt Rood Mei 1925.	Stemt Rood Juni 1925.		11 soorten groot.	5 soorten klein.	Brandstichters plakbiljet.	Manifest.	str. en platen.	stroken.					briefkaarten.
Amsterdam	50.000	100.025	—	—	—	5.812	60.235	800	—	1.255	3.750	252.000	—	500	—	160.000
Rotterdam	100.000	—	—	—	843.000	966	4.000	—	—	200	200	72.850	—	—	1.500	120.000
Den Haag	50.000	—	80.000	90.000	—	1.932	5.000	—	—	760	410	50.000	—	—	3.570	50.000
Friesland	19.600	69.020	69.920	73.470	353.180	1.104	6.715	570	55.650	1.180	2.268	94.000	500	2.350	—	20.000
Groningen	29.650	70.700	72.500	—	273.375	776	7.975	430	42.200	40	40	61.000	—	—	12.900	10.000
Drente	8.550	20.000	27.500	27.300	110.050	238	5.950	110	9.500	62	85	34.000	500	—	12.100	—
Overijssel	10.550	60.150	59.150	—	120.700	1.921	12.965	250	38.700	127	185	72.000	2.550	600	4.550	21.400
Gelderland	24.450	81.600	71.850	77.750	385.950	1.453	10.367	1.765	33.700	336	527	96.000	1.200	1.500	—	22.000
Utrecht	29.100	54.000	61.500	61.250	152.000	952	4.600	250	55.750	—	—	40.000	—	500	—	31.500
N.-Holland N.	27.100	61.925	60.975	62.975	279.100	2.822	28.570	975	72.475	320	1.103	45.850	—	8.200	2.000	15.000
N.-Holland Z.	39.600	46.000	53.500	53.000	314.000	2.606	17.095	284	27.402	397	1.089	51.150	—	1.000	2.000	9.000
Zuid-Holland	107.750	14.750	36.850	32.950	529.850	1.826	9.600	1.135	103.600	586	1.000	69.150	2.500	—	—	20.150
Zeeland	8.500	34.650	43.900	54.400	169.450	715	3.890	210	32.825	73	71	9.150	4.000	—	1.000	3.250
Noord-Brabant	23.650	33.500	50.500	81.250	375.800	525	7.690	50	78.000	55	123	61.000	62.500	—	6.000	15.200
Limburg	8.100	50.450	50.250	54.750	355.100	840	3.800	140	61.350	50	570	10.000	15.000	—	—	22.150
Totalen	535.700	696.770	734.595	660.095	4.269.555	24.488	196.212	6.969	711.152	5.361	11.181	1.018.150	88.750	14.650	53.620	512.650

Uit de vliegmachine: werden 1400 K.G. stroobiljetten geworpen of in totaal 2.000.208 exemplaren.

STAAT IV.

PLAATSEN.	Totaal aantal uitgebrachte stemmen op 5 Juli 1922.		Totaal aantal stemmen uitgebracht op de S. D. A. P.		Totaal aantal stemmen op 1 Juli 1925.		Totaal aantal stemmen uitgebracht op de S. D. A. P.	
Amsterdam	279.076	83 739	5.454	305.278	113.505	4895		
Verh. in pCt.	100	30.01	1.95	100	37.18	1.6		
Rotterdam	222.807	69.705	3.078	218.741	83.108	2871		
Verh. in pCt.	100	31.28	1.38	100	38. —	1.31		
Den Haag	161.246	40.476	1.790	176.430	51.272	2046		
Verh. in pCt.	100	25.10	1.11	100	29.05	1.16		
Leeuwarden	20.228	7.331	794	21.202	8.847	809		
Verh. in pCt.	100	36.24	3.92	100	41.73	3.82		
Groningen	42.309	12.395	809	42.978	14.319	811		
Verh. in pCt.	100	29.29	1.91	100	33.3	1.89		
Assen	7.365	2.315	402	7.966	2.638	168		
Verh. in pCt.	100	31.43	5.45	100	32.98	2.1		
Zwolle	16.652	5.048	622	17.767	5.985	510		
Verh. in pCt.	100	30.31	3.73	100	33.62	2.87		
Arnhem	32.282	8.908	676	33.249	10.773	757		
Verh. in pCt.	100	27.59	2.09	100	32.45	2.28		
Utrecht	63.818	17.897	915	66.637	20.776	905		
Verh. in pCt.	100	28.04	1.43	100	31.20	1.36		
Haarlem	36.203	10.892	498	36.859	12.584	489		
Verh. in pCt.	100	30.08	1.37	100	34.10	1.33		
Middelburg	8.993	1.721	170	9.115	1.884	169		
Verh. in pCt.	100	19.13	1.89	100	20.70	1.86		
's Hertogenbosch	15.597	1.768	103	16.170	2.487	94		
Verh. in pCt.	100	11.33	0.66	100	15.35	0.58		
Maastricht	14.649	5.641	183	23.346	6.754	187		
Verh. in pCt.	100	38.50	1.24	100	28.93	0.80		

Alleen Arnhem maakt in dezen staat een gunstige uitzondering. Zouden de andere afdeelingen in dezen staat geen aanleiding vinden

om te trachten uit de roode kiezers een versterking van de partijafdeeling te halen?

STAAT V.

PROVINCIES.	Aantal geldige stemmen.	Aantal stemmen Partij.	Percentagestemmen Partij.	Leden der Partij.	Percentage op het aantal stemmen op de Partij uitgebracht	Leden van het N.V.V.	Percentage op het aantal stemmen op Partij uitgebracht.	Percentage van het ledental van het N.V.V. op het aantal geldige stemmen uitgebracht.
Friesland	180.689	50.167	27.8 pCt.	5.086	10.1 pCt.	8.646	17.2 pCt.	4.8 pCt.
Groningen	163.224	53.214	32.6 "	2.916	5.5 "	10.305	19.4 "	6.3 "
Drente	84.031	24.547	29.2 "	1.123	4.6 "	4.489	18.3 "	5.3 "
Overijsel	204.119	44.972	22. "	3.010	6.7 "	14.887	33.1 "	7.3 "
Gelderland	330.199	58.436	17.7 "	3.862	6.6 "	16.698	28.9 "	5.1 "
Utrecht	162.201	34.673	21.4 "	1.867	5.4 "	10.647	30.7 "	6.5 "
Nrd.-Holland N.	151.023	37.598	24.9 "	3.258	8.7 "	17.901	23. "	5.9 "
Nrd.-Holland Z.	148.846	35.429	23.8 "	2.171	6.1 "			
Zuid-Holland	351.201	62.624	17.8 "	4.188	6.7 "	21.545	34.4 "	6.1 "
Zeeland	105.722	12.180	11.5 "	664	5.4 "	2.915	23.9 "	2.8 "
Noord-Brabant	323.931	21.356	6.5 "	652	3. "	3.137	14.6 "	1. "
Limburg	179.697	23.665	13.2 "	691	2.9 "	3.750	15.8 "	2.1 "
Amsterdam	305.278	113.505	37.2 "	4.885	4.3 "	32.555	28.7 "	10.7 "
Rotterdam	218.514	83.066	38. "	2.871	3.5 "	22.895	27.6 "	10.5 "
Den Haag	176.430	51.272	29.1 "	2.046	4. "	13.808	26.9 "	7.8 "
Totalen	3.085.770	706.704	22.9 pCt.	39.290	5.6 pCt.	184.078	26. pCt.	6. pCt.

VERLIES- EN WINSTREKENING PARTIJKAS DER S. D. A. P. OVER 1925.

Verlies.		Winst.	
1. Kantoorhuur en Personeele Belasting	f 2786.81	1. Contributie afdelingen	f 99188.73
2. Kosten Congres	4817.29	2. „ verspreide leden	77.04
3. Vergaderingen Partijbestuur	1391.60	3. Diverse drukwerken	853.30
4. Bureaukosten	2111.28	4. Bijzondere bijdragen	4634.02
5. Salarissen Bestuurders	9346.13	5. Effecten	2.—
6. Onkosten Bestuurders	3288.77	6. Interest	2715.06
7. Salarissen propagandisten	20931.65	Verlies over 1925	3184.67
8. Abonnementen secr.-gewesten	208.28		
9. Salarissen personeel	14549.97		
10. Kantoorbehoeften	2803.49		
11. Porti, telegrammen en telefoon	5846.18		
12. Kosten archief en bibliotheek	1224.83		
13. Uitgave Correspondentieblad	678.65		
14. Intern. congressen en bijeenkomsten	3397.90		
15. Kosten Partijraad	319.24		
16. Actie en propaganda	2061.62		
17. Subsidies	10675.—		
18. Buitengew. subsidies	8474.04		
19. Kosten Kamerfracties	132.67		
20. Kosten Jeugdraad A. J. C.	5.85		
21. Kosten Partij-commissies	2344.82		
22. Afschrijving meubilair en auto	925.—		
23. Contributies	1023.33		
24. Afschr. vervallen afdelingen	569.04		
25. Bijzondere uitkeeringen	539.58		
26. Diversen	4502.67		
27. Verkiezingsfonds	5699.13		
	f 110654.82		f 110654.82

Toelichting Verlies- en Winstrekening 1925.

Verlies.

1. Huur 2 étages Keizersgracht 376, per jaar	f 2.000.—
Personeele belasting	786.81
	f 2.786.81
2. De congreskosten bestaan uit:	
Drukwerk	f 452.—
Reiskosten afgevaardigden	2.285.50
Reis- en verblijfkosten P.B., Gew.-secr. en Kamerfracties	675.85
Zaalhuur	1.551.75
Diverse kosten	252.65
	f 5.217.75
Af voordeelig saldo feestverga- dering	400.46
	f 4.817.29
3. Uitsluitend kosten van vergaderingen Partijbestuur en vertegenwoordiging op afdelings- en gewestelijke bijeenkomsten, alsmede vertegenwoordiging op vergaderingen van andere organisaties in Nederland.	
4. Schoonhouden lokalen. Consumptiekosten personeel en brandstoffen.	

5. Salaris C. Werkhoven	f 4.500.—
„ W. Drop (10 mnd.)	3.750.—
„ Mej. Ribbius Peletier tier (3 mnd)	750.—
Vacantietoelagen	346.13
	f 9.346.13
6. Reis- en verblijfkosten	f 1.703.82
Verhuiskosten W. Drop	865.—
Spoorwegabonnementen	888.—
	f 3.456.82
Af restitutie reisgeld	168.05
	f 3.288.77
7. Voor de propagandisten en toelage aan twee gewestelijke secretarissen plus zegels voor Invaliditeitswet	f 21.806.65
Af aandeel „Het Volk” Drente	875.—
	f 20.931.65
8. Voor abonnementen op tijdschriften enz. aan propagandisten.	
9. Salarissen kantoorpersoneel, zegels Invaliditeitswet en vacantietoelagen.	
10. Diverse kantoorbehoeften etc.	
11. Voor porti, telegrammen en telefoon.	
12. Diverse abonnementen, knipsels, boeken enzovoort.	
13. Drukken en expedieren 9 nummers.	

14. Kosten 9 afgevaardigden naar Marseille f 2.548.32 Vertegenwoordiging naar Brus- sel, Londen en Parijs ,, 849.58	23. Contributies. Soc. Arb. Internationale f 1.003.33 Bond van Plaatselijke Keuze ,, 10.— Ned. Inst. v. Volkshuisvesting ,, 10.—
f 3.397.90	f 1.023.33
15. Kosten Partijraad voor 2 ver- gaderingen f 319.24	24. Vervallen afdelingen f 569.04
16. Actie en propaganda tezamen met N.V.V. Ons aandeel Dem. Congres en Troelstra- huldiging f 1.589.37 Zelfstandig. inzake regeeringcrisis op- brengst manifesten f 1502.98 Drukkosten etc. ,, 1312.95	25. Bijzondere uitkeering D. Schutter, Assen f 239.58 Mevrouw L. Tilanus ,, 300.—
,, 190.03	f 539.58
f 1.399.84	26. Diverse onkosten. Assurantie en belasting auto f 225.80 Advertenties ,, 183.98 Begrafenis Ebert ,, 142.60 Begrafenis De Jonge ,, 116.25 Accountant ,, 245.— Monument J. Guesde ,, 65.25 Toeslag rijwiel Groningen ,, 53.75 Bloemen verschillende personen ,, 315.14 Diversen ,, 996.65 Steun ,, 64.50 Conferentie N.V.V. ,, 26.— Congres resoluties ,, 732.75 Kosten erflating Cohen ,, 104.— Afb. schuld wed. Helsdingen ,, 850.— Afb. rente hypotheek Sikkema ,, 381.—
Alg. Prop. div. drukwerken etc. o.a. circulaire Onmisbare Helft ,, 661.78	f 4.502.67
f 2.061.62	27. Verkiezingsfonds. Uitgegeven werd: Teekenaars verk. platen f 1.649.80 Overname Mei platen ,, 165.— Drukkerij „Kunst en Arbeid” ,, 4.942.98 „ „Amsterdam” ,, 4.790.80 „ „Vooruitgang” ,, 7.343.13 „ „Voorwaarts” ,, 21.413.10 Luchtvaartmaatschappij ,, 1.550.— Radio Loodspeaker ,, 298.— Honorarium Brochures Ontw. ,, 150.— Anti-Colijn-actie ,, 740.80 Ons Arsenal ,, 2.143.47 De Volksstrijd ,, 2.378.75 Land- en Tuinbouw ,, 2.500.— Gebr. Van Oven ,, 670.30 Diverse kleine onkosten ,, 438.63
17. Subsidies. A. J. C. f 5.000.— Bond van Soc.-Dem. Vrouwencl. ,, 1.250.— Salaris secr. idem ,, 1.425.— Inst. v. Arb.-Ontwikkeling ,, 3.000.—	f 51.174.72
f 10.675.—	Het Verkiezings-Comité Zuid, omvattende Limburg, N.-Brab. en Zeeland, werd gesteund met: Subsidie toegestaan door P.B. f 4500.— Extra subsidie ,, 4888.40
18. Buitengewone subsidies. Instituut v. Arb. Ontwikkeling f 4.542.75 Gewest Limburg ,, 432.83 „ Drente ,, 1.325.— „ Zeeland ,, 250.— „ Gelderland ,, 385.97 „ Friesland ,, 333.33 Soc.-Dem. Vrouwenclub ,, 75.— Gewest Utrecht ,, 50.— Studentenblad „Kentering” ,, 215.66 S.D.S.C. ,, 113.50 Ind. Broch. Vleming ,, 225.— V.A.R.A. ,, 100.— Zangvereniging Hoofddorp ,, 25.— Gewest Noord-Brabant ,, 400.—	Tot. aan contanten f 9388.40 Verder gratis ver- strekke verk.-mani- festen, kranten enz. ,, 3500.05
f 8.474.04	,, 12.888.45
19. Kosten secretariaten Kamerfracties.	,, 1.610.—
20. Kosten gedelegeerden.	,, 768.60
21. Partijcommissies, tezamen met N.V.V. Ons aandeel Mil. Commissie f 413.31 Ons aandeel socialisatie bouw- bedrijf ,, 79.37 Ons aandeel Commissie Werk- verruiming ,, 578.25 Zelfstandig. Onderwijscommissie ,, 130.35 Plattelandscommissie ,, 46.92 Commis. Toezicht „Het Volk” ,, 20.20 Programcommissie ,, 6.35 Jubileum „Het Volk” ,, 1.074.02	f 29.761.77
f 2.348.77	f 24.062.64
Restitutie N.V.V. inzake Com- missie Bedrijfsorganisatie ,, 3.95	f 5.699.13
f 2.344.82	
22. Afschrijven auto Drente f 500.— Meubilair ,, 425.—	
f 925.—	

Winst.

1. Aan zegels werden door de afdelingen in 1925 besteld:	
246.285 zegels à 7 cent is	f 17.239.95
554.299 „ „ 10 „ „ „	55.429.90
176.520 „ „ 12 „ „ „	21.182.40
322.690 „ „ 15 „ „ „	48.403.50
203.682 „ „ 20 „ „ „	40.736.40
82.953 „ „ 25 „ „ „	20.738.25
44.009 „ „ 30 „ „ „	13.202.70
9.335 „ „ 35 „ „ „	3.267.25
58.760 „ „ 40 „ „ „	23.504.—
92.276 werkloozenzegels	

Totaal waarde . . . f 243.704.35

Hiervan komt aan de Partijkas ten goede 40 pCt. is f 97.481.74.
 Het verschil à f 1706.99 is ontstaan, doordat vastgesteld kon worden, dat er afdelingen waren, welke contributie zonder afgifte van zegels incasseerden, zoodat wij deze afdelingen alsnog belast hebben voor dit bedrag.

2. In 1925 ontvangen.	
3 Winst op diplomaboekjes, kas- en contributieboeken.	
4. Winstuitkeering.	
De Centrale	f 4.542.75
Diversen	„ 91.27
	<u>f 4.634.02</u>
5. Koersverschil.	
6. Voor ontvangen en nog te ontvangen interest uit Leeningen, Beleggingen etc.	f 4.939.02
Voor betaalde of nog te betalen interest obligatieleening, Twentsche Bank en leening inzake „Voorwaarts” etc.	„ 2.223.96
	<u>f 2.715.06</u>

BALANS. PARTIJKAS DER S. D. A. P. 1925.

BEZITTINGEN:

1. Kassa	f 2.012.54	
2. Postcheque- en Girodienst	„ 4.190.36	
3. Twentsche Bank	„ 323.55	
		f 6.526.45
4. Effecten		„ 33.548.90
5. Leening „Vooruitgang”		„ 15.000.—
6. Voorschotten:		
a. Diversen	f 3.334.27	
b. „Voorwaarts”, Rotterdam	„ 50.000.—	
		„ 53.334.27
7. Interest		„ 27.02
8. Afdelingen en gewesten	f 33.068.31	
verspreide leden	„ 290.83	
		„ 33.359.14
9a. Meubilair	f 2.000.—	
b. Citroën-auto	„ 750.—	
c. Diverse drukwerken	„ 300.—	
		„ 3.050.—
		<u>f 144.845.78</u>

SCHULDEN:

1. Twentsche Bank Rek. R. P.	f 20.109.44
2. Diverse Crediteuren	„ 11.836.54
3. Houders van uitgelote Obligaties 1917	„ 4.345.—
4. Ontwapeningsfonds	„ 22.601.60
5. Fonds Roode Guirlande	„ 3.557.67
6. Leening inzake „Voorwaarts”	„ 55.000.—
7. Fonds Troelstra-gave	„ 3.000.—
8. Pensioenfonds	„ 3.979.54
9. Kapitaalrekening	„ 20.415.99
	<u>f 144.845.78</u>

Toelichting Balans Partijkas der S. D. A. P. 1925.

Bezittingen.

1. In kas op 31 December 1925.	
2. Ons tegoed bij den Postcheque- en Girodienst onder 31 December 1925.	
3. Ons tegoed bij de Twentsche Bank direct opvraagbaar.	
4. Bestaat uit:	
restant onverkochte effecten uit nalatenschap Cohen, waarde	f 309.40
6 aandelen N.V. Drukkerij en Uitgevers-Mij. „Voorwaarts”, Rotterdam nominaal elk f 25.000.	
Boekwaarde	„ 25.000.—
2 oprichters-bewijzen. Idem	P. M.
2 aandelen N.V. Boekhandel „Voorwaarts”, ieder f 1000	„ 2.000.—
50 aandelen N.V. „Ontwikkeling” Amsterdam, elk groot f 100	„ 5.000.—
1 obligatie Drukkerij „Vooruitgang”	„ 100.—

1 obligatie N.V. „Ontwikkeling” Rotterdam, nominaal f 250	„ 125.—
4 obligaties N.V. Dagblad „Voorwaarts”, nominaal f 10.—	„ 40.—
21 obligaties „Het Groote Volk”	„ 210.—
7 obligaties Apeld. Coöp. Volksbroodbakkerij en Verbruiksvereniging „Vooruit”, elk f 2.50	„ 17.50
6 idem elk f 5.—	„ 30.—
8 „ „ f 10.—	„ 80.—
4 „ „ f 25.—	„ 100.—
2 obligaties „De Dageraad”, overgenomen door de Coöperatie „Samenwerking”	„ 150.—
40 Obligaties Ver.gebouw Haarlem elk f 2.50	„ 100.—
10 Aand. elk f 5.— Volksgebouw Sittard	„ 50.—
1 aand. Coöp. „Volharding”, Den Bosch	„ 100.—
8 aand. Drukkerij „t Gooi”, elk f 10.—	„ 80.—
Diversen	„ 57.—
	<u>f 33.548.90</u>

5. Bestaat uit:	
een leening groot f 10.000.— tegen 6 pCt.	
's jaars ;	
een leening groot f 5.000.— tegen 5½ pCt.	
's jaars ;	
6a. J. Schrijver, Wormerveer. f	784.—
„De Nijverheid”, Zwaagwest-	
einde	1.125.—
(wordt met f 500.— per jaar	
afgelost.)	
Gewest Zuid-Holland	400.—
„ Noord-Brabant	50.10
„ Limburg	15.—
Fed. Den Haag (in 1926 bet.)	125.—
Afd. Vlaardingen	107.54
Soc.-Dem. Studentenklub	150.—
Diversen	577.63
	<u>f 3.334.27</u>

- b. Betaling i/z Barmat, waarvan de regeling met de „Voorwaarts” nog nader moet worden vastgelegd.
- 7. Loopende couponrente.
- 8a. Vorderingen op de afdelingen, gewesten en federaties voor contributiezegels, diploma-boekjes, verkiezingsdrukwerk etc.
- b. Vordering voor contributie verspreide leden.
- 9a. Afgeschreven hierop f 425.—
- b. „ „ „ 500.—
- c. Voorraad. Diplomaboekjes, contributie- en kasboeken.

Schulden.

1. Opgenomen bij de Twentsche Bank tegen 6 pCt.	f 20.000.—
Rente en provisie	„ 109.44
	<u>f 20.109.44</u>
Waarvoor effecten zijn gedeponneerd door Mej. Ribbius Peletier.	
2. Diverse Crediteuren.	
Ver. S.-D. Gem.leden	f 2076.90
N.V. „Ontwikkeling”	„ 114.25
Kinderen Roergebied	„ 1000.—
„Vooruitgang”	„ 1413.42
N. V. V.	„ 647.52
I n z a m e l i n g e n :	
Steun Hongarije	f 6.—
Fonds Kautsky „ 13.89	
Steun buitenl.	„ 65.10
pers	„ 65.10
Inz. Raadsl.	„ 59.—
Textielarb.	„ 143.99
Drukkerij	„ 2472.70
„Voorwaarts”	„ 2472.70
Nog te betalen in 1926 voor rekening 1925:	
Subsidie	
Friesland	f 333.33
W. Drop,	
verhuisk.	„ 865.—
Subs. A.J.C. „ 500.—	
Subsidie	
Inst. Arb.-O. „ 1000.—	
Salarissen „ 375.—	
	<u>„ 3073.33¹⁾</u>
	<u>f 10.942.11</u>

Nog verschuldigde interest over 1925:	
op oblig.-leening 1917	f 173.60
op leening Meubelmakers 4½ pCt. over f 10.000.— Oct./Dec.	„ 112.50
op leening Nederl. Bond Overh. person. 5 pCt. over f 10.000.— Oct./Dec.	„ 125.—
op A.N.D.B. 4 pCt. over f 25.000.— Oct.-Dec.	„ 250.—
op F. M. Wibaut 5 procent over f 10.000.—	„ 125.—
Twentsche Bank 1 maand à 6 pCt. over f 20.000.—	„ 108.33
	<u>„ 894.43</u>
	<u>f 11.836.54</u>

- 3. Schuld aan houders van uitgelote obligaties op 31 December 1924 f 4385.—
- Betaald in 1925 „ 40.—
- Restant f 4345.—
- 4. Uit dit fonds werd gedurende 1925 niets gebruikt.
- 5 Saldo 31 December 1924 f 5054.23
- Gebruikt over 1925 „ 1496.56
- Restant f 3557.67

6. Geleend van:	
à 5 pCt. Ned. Bond van Personeel in Overheidsdienst	f 10.000.—
à 4½ pCt. Alg. Ned. Bond van Meubelmakers, Behangers en aanverwante vakken	„ 10.000.—
à 4½ pCt. A.N.D.B.	„ 25.000.—
à 5 pCt. F. M. Wibaut	„ 10.000.—
	<u>f 55.000.—</u>

- 7. De zuivere opbrengst van dit fonds is geweest f 41.747.30

Hiervan is betaald:	
aan de gewesten en federaties	f 9476.85
Reis Troelstra	„ 3092.25
Drukwerk, foto's, cliché's etc.	„ 1203.49
Bloemen	„ 75.10
Receptie Witte Brug en rekening Doelenhotel	„ 582.10
Diversen	„ 254.87
	<u>„ 14.684.66</u>
	<u>f 27.062.64</u>
Hiervan overgeboekt naar het verkiezingsfonds	„ 24.062.64
	<u>f 3000.—</u>

welk bedrag noodig is voor de buste van Troelstra. De zuivere opbrengst van de Troelstra-gave is zooveel minder als vermeld is in „Het Volk”, doordat later verschillende toezeggingen van afdelingen etc. niet juist bleken te zijn.

¹⁾ is intusschen reeds betaald.

8. Pensioenfonds.

Ontvangsten.	
Opbrengst extra heffing	f 5870.34
Uitkeering i/z Wed. Dijkgraaf	„ 8979.17
	f 14.849.51

Uitgaven.	
Balans tekort 31/12'24	f 1403.17
Betaald aan pensioenen	„ 4491.61
Uitkeering aan mevr. Dijkgraaf	„ 4489.59
	f 10384.37

Drukwerk etc.	„ 182.—
Kosten proces i/z Dijkgraaf	„ 803.60
	„ 10.869.97
	f 3.979.54

9. Kapitaalrekening.

Saldo 31 December 1924	f 23.600.66
Af saldo verlies 1925	„ 3.184.67
Saldo 31 December 1925	f 20.415.99

Verslag van de Sociaal-Democratische Tweede Kamerfractie.

SAMENSTELLING DER FRACTIE.

De schitterende stembusoverwinning, die de met groote energie gevoerde verkiezingscampagne bekroonde, bracht onze Partij een belangrijke versterking van haar machtspositie in het Parlement; was het aantal Soc. Dem. Tweede Kamerleden in 1922, bij de eerste verkiezingen, welke na de invoering van het actieve vrouwenkiesrecht gehouden werden, van 22 op 20 gedaald, thans steeg het van 20 tot 24. De 18 leden der vorige Kamerfractie, die een candidatuur hadden aanvaard werden allen herkozen, terwijl 6 nieuw-gekozenen sociaal-demokraten hun intrede in de Tweede Kamer deden: v. d. Bergh, Cramer, Drop, v. d. Heide, v. d. Sluis en Stenhuis.

Is de huidige Soc.-Dem. fractie talrijker dan een harer voorgangsters, zoo mist zij in haar midden de groote en geniale figuur, die ook in het Parlement tot dusverre de aangewezen leider was geweest in den strijd voor de verheffing van de Nederlandsche arbeidersklasse en voor de verwezenlijking van de socialistische idealen. Hoe zwaar het gemis van Troelstra in de fractie wordt gevoeld, is reeds in het vorige Verslag tot uiting gekomen en sedert heeft de grootsche huldiging, tijdens het demonstratief congres van S.D.A.P. en N.V.V. in September l.l., nog eens met overweldigende duidelijkheid getoond welk een groote vereering en innige erkentelijkheid in de harten der Nederlandsche arbeidersklasse leven voor den persoon en voor het werk van Troelstra.

Maakte het aftreden van Troelstra het noodig een nieuwen eersten voorzitter te verkiezen, ook voor de overige bestuursfuncties moesten anderen worden aangewezen, daar Schaper en Sannes zich niet meer beschikbaar stelden resp. voor het tweede voorzitterschap en voor het secretariaat, der fractie, welke functies zij gedurende vele jaren met groote bekwaamheid en toewijding hadden vervuld en waarbij Schaper — die zich thans ook niet voor het eerste voorzitterschap beschikbaar stelde — herhaaldelijk, en vaak geruimen tijd, op hoogst verdienstelijke wijze als Troelstra's plaatsvervanger was opgetreden. Bij den aanvang der nieuwe parlementaire periode, werd het bureau der Kamerfractie aldus samengesteld: Albarda, eerste voorzitter, Vliegen, tweede voorzitter, IJzerman, secretaris-penningmeester.

Evenals in 1918 en 1922 werden bij de regeling van de werkverdeling, een aantal vaste commissies gevormd voor verschillende belangrijke categoriën van onderwerpen. Ingesteld werden commissies voor: Economische en Financiële Politiek, Bedrijfspolitiek en Verkeerswezen; Buitenlandsche Zaken; Justitie; Onderwijs; Volksgezondheid, Volkshuisvesting en Armwezen; Militaire zaken; Sociale Wetgeving; Sociale Verzekering; Land- en Tuinbouw; Ambtenaren en Rijkswerklieden; Werkloosheid; Koloniën; Kunst en Weten-

schap; Andere Richtingen in Arbeidersbeweging.

Bij de opmaking van de voordracht voor het Kamervoorzitterschap, werd Schaper, bij eerste stemming, tot derden candidaat aangewezen, en is hij dientengevolge thans derde voorzitter van de Tweede Kamer.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN STAATS-BEGROOTING 1926.

De rechtmatige verwachting, dat de samenstelling der nieuwe regeering zou beantwoorden aan den verkiezingsuitslag en dat dus een andere koers zou worden ingeslagen dan de laatste jaren gevolgd was, werd deernlijk beschaamd. Hoezeer in die jaren de hopelooze verdeeldheid van de rechterzijde overduidelijk was gebleken en de groote rechtsche partijen aanmerkelijk verzwakt uit den verkiezingsstrijd waren gekomen, toch werd de oude coalitiepolitiek voortgezet en gingen de Kamerfracties der drie coalitie-partijen zelfs accoord met het optreden van den heer Colijn als kabinetsformateur en leider der nieuwe regeering. De samenstelling van het kabinet-Colijn was van dien aard, dat dit kabinet ten aanzien van een democratische en vooruitstrevende politiek nóg minder beloofde dan het afgetreden ministerie. En de voorspellingen, volgens welke de premier in dat opzicht zou toonen, van een Saulus, een Paulus te zijn geworden — voorspellingen, waaraan vooral vele Katholieke „democraten”, die, van den nood een deugd makend, eigen onmacht en slapheid voor wijs beleid wilden doen doorgaan, zich te buiten gingen — werden door den inhoud van de Troonrede en van de Millioenennota allerminst bevestigd, en toen de Memorie van Antwoord van minister Colijn was verschenen, konden ook de hardnekkigste optimisten onder de vercoaliseerde democraten bezwaarlijk ontkennen, dat zij tot het gilde der brood-etende profeten behoorden. Het sprak dus vanzelf, dat de houding van onze fractie tegenover het kabinet-Colijn geen andere kon zijn dan die welke de fractie tegenover het ministerie-Colijn-Ruys had aangenomen en dat de versterking van de fractie betekende: versterking van de oppositie tegen een regeeringsbeleid, dat, bezeten door den geest der reactie, een hinderpaal vormt voor den vooruitgang en een belemmering voor de ontwikkeling van betere sociale verhoudingen; een regeeringsbeleid, dat in hooge mate schadelijk moet worden geacht voor de belangen van het Nederlandsche volk en inzonderheid voor de belangen der arbeidersklasse.

* *

In de rede, waarmee Albarda het begrootingsdebat opende, werd aangetoond hoe wankel de grondslagen van het nieuwe kabinet waren. De coalitiepartijen hadden bij de verkiezingen 114.000 stemmen minder, de S. D. A. P. daarentegen 109.000 stemmen méér gekregen, dan noodig ware ge-

weest, om haar positie van 1922 te handhaven. De coalitie had haar meerderheid in het kiezerscorps zien slinken tot 50 $\frac{3}{4}$ percent, een percentage, dat voor haar buitengewoon bedenkelijk is, waar het niet verkregen werd door een jong politiek bondgenootschap, dat in de jaren van zijn wasdom verkeert, maar door een oude combinatie, die zulk een overmachtige positie in ons land scheen in te nemen. Uit de verschuiving, welke sinds 1922 in de machtsverhoudingen der partijen heeft plaats gehad, blijkt hoe de rechtsche meerderheid een belangrijk deel van het vertrouwen, dat zij bij het volk bezat, heeft ingeboet.

Waar intusschen de rechtsche partijen tijdens de verkiezingen verzekerd hadden, dat zij op een hernieuwing van de coalitie aanstuurden en dat een rechtsche meerderheid tot de vorming eener rechtsche regeering zou leiden, erkende Albarda dat tegenover de rechtsche kiezers het optreden van een rechtsch kabinet wel verantwoord was. Maar, merkte hij op, behalve het recht, moet men ook het vermogen hebben om te regeeren. En dit vermogen ontbreekt, wanneer er op de belangrijkste punten van regeeringsbeleid geen voldoende homogeniteit bestaat tusschen de regeeringspartijen.

Dat die homogeniteit inderdaad ontbreekt, bewees Albarda aan de hand van tal van voorbeelden: juist op het terrein van de beginselen, door welke de regeeringspartijen voorgewen verbonden te wezen, zijn de tegenstellingen tusschen die partijen het grootst. Op het gebied der christelijke politiek is in plaats van samenwerking, tegenwerking. De waarde van de coalitie ligt elders dan in de verwerking van christelijke beginselen: zij bestaat in de macht, welke zij aan de burgerlijke partijen en aan de ondernemersklasse geeft over een deel der arbeidersklasse. Niet voor de bescherming van christelijke grondslagen, maar voor de bescherming van de kapitalistische grondslagen onzer maatschappij wordt de coalitie in stand gehouden.

Albarda voorspelde dat het gemis aan homogeniteit op het gebied der christelijke grondslagen zich in de nieuwe parlementaire periode nog hinderlijker zou doen gevoelen dan in de afgelopen tijdvakken het geval was geweest. Een voorspelling, die al zeer spoedig bewaarheid zou worden...

Hij wees er op, hoe de homogeniteit thans ook gering was op het gebied van het onderwijs, waarop juist de christelijke partijen zoolang hebben samengewerkt, en hoe ze geheel zoek was op de voornaamste terreinen der hedendaagsche staatkunde: op het terrein der sociale politiek en op dat der militaire politiek.

Noemde Albarda de vorming van een coalitie-regeering onder dergelijke omstandigheden een waagstuk, waarmede zij, die het ondernamen een zware verantwoordelijkheid op zich geladen hebben, erger dan een waagstuk achtte hij het optreden van den heer Colijn als minister-president.

Hij toonde aan hoe onjuist diens beroep was op het optreden van het kabinet-Cort van der Linden; het kabinet-Colijn kan niet den volkswil als de basis van zijn optreden noemen; dit optreden toch gaat lijnrecht in tegen den volkswil. Had de rechterzijde den terugkeer van Colijn tot verkiezingsinzet gemaakt — wat het grootste deel der coalitie niet gedaan heeft, integendeel! — dan zou zij zelfs geen geringe meerderheid gehaald hebben; de eenige

partij, die den heer Colijn niet losliet, heeft trouwens de hardste klappen gekregen.

Albarda herinnerde er aan, hoe ook tal van rechtsche bladen na 1 Juli een voortzetting van het Colijn-bewind onmogelijk noemden en hoe eerst later die voortzetting aanvaard werd: een kabinetsformatie, die tegen den wil der kiezers inging en die is goed gepraat met argumenten, die veel minder constitutioneel-parlementair dan wel Mussolinistisch zijn. Het jubel, dat daarop werd vernomen over het „zeer vooruitstrevende program” van het kabinet-Colijn — hoewel een dergelijk program volkomen in strijd zou zijn met het verleden van den premier en van verschillende door hem uitgezochte ministers — had geen anderen grond, dan den wensch om de rechtsche arbeiders in het optreden van dat kabinet te doen berusten. In de Memorie van Antwoord heeft de Regeering ondubbelzinnig te kennen gegeven dat zij de lijn, welke van 1923 tot 1925 werd gevolgd, door wil trekken. Albarda vergeleek de wenschen, welke de rechtsche arbeidersorganisaties na de verkiezingen kenbaar hadden gemaakt, met het program dat deze regeering heeft ontwikkeld, en hij wees erop, hoe op bijna alles wat die organisaties gevraagd hebben, de Regeering in de Memorie van Antwoord een „neen!” laat hooren. Ook inzake de belastingpolitiek worden de oude Colijnsche paden bewandeld: de vermindering van den belastingdruk zal, door de intrekking van de Verdedigingsbelasting II, ten bate der welgestelden komen. En wat ten aanzien van de belastingpolitiek dezer regeering geldt, bleek reeds, bij de interpellatie-J. ter Laan, evenzeer voor haar salarispolitiek te gelden. Albarda toonde de voosheid aan van de economische argumentatie, waarmee de mammonistische politiek als een politiek van ware barmhartigheid en van bevordering van de volkswelvaart wordt verdedigd.

In zekeren zin heeft, gaf Albarda toe, de Vrijheidsbondsche leider, mr. Dresselhuys, gelijk met diens bewering, dat de liberaal-economische gedachte veld wint. Inderdaad, zij is doorgedrongen bij de rechtsche partijen en de rechtsche regeering. Nu het streven van de ondernemers om het „natuurlijke herstel” van de crisis te bevorderen door de arbeidersklasse tot een lager levenspeil neer te drukken, stuit op het verzet der arbeiders, komt de regeering de ondernemers te hulp en wordt een liberale, kapitalistische, maar tevens kortzichtige politiek gevolgd. Het conflict, dat wij op economisch gebied beleven en dat ook het politieke leven beroert en beheerscht, is een kenmerkend verschijnsel van den overgangstijd, dien wij thans beleven en een bewijs voor het tekortschieten van de kapitalistische productiewijze en voor de noodzakelijkheid, een doeltreffender productiewijze in het leven te roepen.

In verband hiermede wees Albarda erop, hoe den Vrijheidsbond bij deze verkiezingen eenzelfde lot trof als de christelijke partijen, die voor de belangen van het kapitalisme opkomen, en hoe het internationale verschijnsel van het verval van het liberalisme zich ook in Nederland voordoet. Daartegenover stelde hij den opzienbarenden vooruitgang van de sociaal-democratie, die in spijt van de niets-ontziende wijze waarop deze bestreden wordt, zich met onweerstaanbare kracht doorzet.

Naar aanleiding van de uitlating van mr. Dresselhuys, dat voor de sociaal-democratie

„van de sociale wetgeving de aardigheid af was”, wees Albarda op de eischen op het demonstratief congres ten aanzien van de sociale wetgeving gesteld: daarnaast echter worden door ons nieuwe eischen gesteld en waar van eenige tegemoetkoming der Regeering inzake de ook door confessioneele arbeidersorganisaties begeerde, bedrijfsorganisatie en medezeggenschap niets is gebleken, achtte Albarda het noodig, dat de Kamer zich daarover uitsprak en diende hij de volgende motie in:

„De Kamer, van oordeel dat indiening van een wetsontwerp nopens de regeling van medezeggenschap van arbeiders in de bedrijven gewenscht is, gaat over tot de orde van den dag.”

Vervolgens stelde Albarda tegenover de verwatering van „het denkend deel der natie”, de groote beteekenis van onzen ontwapenings-eisch in het licht: een eisch welke verwezenlijking niet is te wachten van deze regeering, maar van de toenemende kracht van de arbeidersbeweging. Aan deze beweging, aan den strijd der arbeidersklasse voor den wereldvrede, aan haar opmarsch naar het socialisme, was het geestdriftig slotwoord van Albarda gewijd.

* *

Vóór de crisis aan de Algemeene Beschouwingen over de Staatsbegroting „voorloopig”, een einde maakte, had nog een ander lid van de fractie aan deze discussie kunnen deelnemen, n.l. Van den Tempel, die een zoowel opbouwende als kritische rede hield over de houding en de taak der regeering ten aanzien van de z.g. welvaartspolitiek.

Hij wees erop, dat, waar de werkloosheid in ons land niet meer — ook niet meer door de Regeering — kan worden beschouwd als een tijdelijk verschijnsel, men niet kan volstaan met de, overigens nog altijd hoognoodige directe hulp aan de werklozen, maar dat het oog gericht moet worden op blijvende werkverruiming in ons land, welke werkverruiming uiteraard een ander karakter draagt dan een directe werklozenzorg en zeker geheel los moet komen te staan van armenzorg. Krachtiger dan zij tot dusver heeft gedaan of voornemens bleek te doen, moet de Regeering die groote taak aanvaatten, betoogde Van den Tempel, en met groote zaakkundigheid ontwikkelde hij zijn denkbeelden aangaande de financiering en, inzonderheid omtrent de reorganisatie van de Rijksbemoeding, welke voor een stelselmatigen en doeltreffenden arbeid op dit gebied noodzakelijk is.

VERSCHILLENDE WETSONTWERPEN EN INTERPELLATIES.

Bij de eerste regeling van werkzaamheden verzocht K. ter Laan het **ontwapeningswetsvoorstel**, door de soc.-dem. fractie 2 Maart 1925 ingediend, spoedig in de afdelingen te doen onderzoeken, aan welk verzoek gehoor werd gegeven.

Ter viering van de hernieuwing van de rechtsche coalitie en ter meerdere glorie van de „christelijke” politiek, kreeg het **wetsontwerp tot bestrijding van de zedelijke en maatschappelijke gevaren van de bioscoop** een eerste plaats op de agenda van de in openbare zitting te behandelen wetsvoorstellen. Na de verwer-

ping van het bioscoopwetsontwerp op 1 Maart 1923, had de vorige regeering reeds 1 April 1923 een nieuw ontwerp ingediend, doch waar men blijkbaar de eenheid der rechterzijde niet op de proef durfde stellen, bleef elke poging om dit ontwerp in openbare behandeling te brengen achterwege en werd alleen, enkele dagen vóór het uiteengaan der Kamer, van Anti-Revolutionaire zijde een schijn-poging ondernomen. Waar de rechterzijde uiteraard de nieuwe parlementaire pericde bezwaarlijk kon aanvangen met het leveren van een nieuw bewijs van de onvruchtbaarheid harer veelgeprezen beginselen en van haar hopelooze verdeeldheid ten aanzien van de uitwerking dier beginselen, had de regeering thans den moed om een beslissing over het wetsvoorstel uit te lokken. Intusschen was de editie van 1 April 1923 reeds weer twee maal herzien. In zijn nieuwste en vierde incarnatie was het bioscoopwetteke voor onze fractie nog veel minder aantrekkelijk dan in zijn oorspronkelijke gedaante. Immers de door de regeering aangebrachte wijzigingen kwamen in ruime mate tegemoet aan de bezwaren, welke tegen het eerste ontwerp waren aangevoerd van protestantsch-rechtsche zijde, waar men vond, dat dit ontwerp nog niet ver genoeg ging, terwijl daarentegen met hetgeen van onzen kant was aangevoerd, in het geheel geen rekening was gehouden.

Bij de bestrijding van het wetsontwerp sprak Kleeerekoper een indrukwekkend requi-sitoir uit tegen de rechterzijde, die na de schandelijke wijze waarop zij jarenlang de groote zedelijke volksbelangen verwaarloosde, zeker wel allerminst het recht heeft als zedenmeester op te treden. Hij toonde aan, welke dompersche strekkingen het huidige wetsontwerp eigen waren, hoe ook daarbij de onderlinge verdeeldheid der rechterzijde zoo groot bleek, dat zij op dit gebied alleen iets, waarmee geen der drie rechtsche partijen het principieel eens was, tot stand kon brengen, en waarbij de Katholieken onder het juk hunner bondgenooten moesten bukken. De rechterzijde was echter vastbesloten, ditmaal de natie het langverwachte bewijs te geven, dat de „christelijke” politiek niet volslagen onvruchtbaar was geworden: met uitzondering van den buiten de coalitie staanden eenling der R.K. Volkspartij, stemden alle rechtsche leden voor het wetsontwerp. De aanneming hiervan verwekte groote vreugde in het rechtsche kamp, waar men blijkbaar nog niet vermoedde, dat het bioscoopwetteke wellicht de laatste was van de wrange vruchten, welke aan den vermolmden coalitie-boom zijn gerijpt.

* *

Het wetsontwerp tot het in concessie geven van het Vlodrupsche steenkolenmijnveld aan particulieren — „den neef uit Canada” c.s. — werd door Van der Waerden bestreden, daar het geen behoorlijke en doelmatige ontginning waarborgde en voor den Staat in financieel opzicht al zeer weinig voordeelig was.

Vliegen interpelleerde over de **afgraving van den Sint-Pietersberg** en drong er bij de regeering op aan, eindelijk perik er paal te stellen aan de vernietiging van natuurschoon en maatregelen te nemen, waarbij hij een weg aanwees, welke, zonder het belang der industrie te schaden, tot het behoud van den Sint-Pietersberg kon leiden.

Over de **salarispolitiek** der regeering, waarbij bitter weinig van den aangekondigden ommekeer

in de Colijnsche mentaliteit te bespeuren viel, interpelleerde J. t e r L a a n. Hij wees op het uiterst onbevredigend verloop van het georganiseerd overleg: een verloop, dat zoo geheel in strijd was met hetgeen de Kamer daaromtrent na de laatste reorganisatie van dit overleg had verwacht en dat, niet door de schuld van de ambtenaarsorganisaties, één groote sukkelpartij was geworden. Hij betoogde, dat het weinige, dat de regeering ten bate van de „plooibewoners” wilde doen, ten eenenmale onvoldoende was, toonde aan, dat de pessimistische voorspellingen van minister Colijn aangaande de opbrengst der Rijksmiddelen door de feiten waren beschaamd, en bepleitte met klem een deugdelijke en behoorlijk voorbereide herziening van het Bezoidigingsbesluit en verbetering van de positie van het zoo zwaar getroffen Rijkspersoneel door een generale voorziening over het jaar 1925. De houding, welke de democratische elementen der rechterzijde bij deze interpellatie aannamen, was zoo slap, dat ze zelfs de matige verwachtingen teleurstelde en de Kamer verwierp niet alleen de moties, welke een generale voorziening over 1925 en de bepaling van die voorziening op een bedrag gelijkstaande met ten minste 8½ pCt. van het salaris, met een minimum van f 100, vroegen, maar ook de motie, waarin werd uitgesproken, dat de werking van het georganiseerd overleg en de hiermede bereikte resultaten onbevredigend zijn en de Regeering werd uitgenoodigd verbetering van dat overleg te willen bevorderen. De beide mannen van Sint-Michaël, Veraart en Moller, zwegden bij dit debat in alle talen en de uiting van hun afkeer van den Colijnschen en Van Wijnbergenschen geest, beperkte zich tot het stemmen voor de motie betreffende het georganiseerd overleg.

Een uitvoerige discussie vond plaats over de sinds jaren bij de Kamer aanhangige **zaak-Wentink**; vooral dankzij het optreden van D u y s, werd ditmaal bereikt, dat de Regeering toezegde nog eens te zullen overwegen of er aanleiding bestond adressant een tegemoetkoming te verlenen.

* *

In het crisis-tijdperk kwam de Kamer drie maal in openbare zitting bijeen ter afdoening van een aantal spoedeisende wetsvoorstellen.

Aan het wetsontwerp tot **verlenging van de overgangsbepaling betreffende de afschaffing van het Fransch met één jaar**, heeft de groote meerderheid der fractie haar stem onthouden, voornamelijk op grond van de overweging, dat deze verlenging kwam ten bate van gemeentelijke schoolbesturen, die de afschaffing van het Fransch hadden gesaboteerd, en ten nadeele van hen, die het wettelijk voorschrift behoorlijk hadden uitgevoerd.

Bij de behandeling van het wetsontwerp inzake de **overeenkomst met de Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**, critiseerde C r a m e r de schromelijke late indiening van dit ontwerp, waardoor de Kamer vrijwel voor een fait accompli gesteld werd, en de voor de betrokken maatschappij wat al te voordeelige bepalingen van het contract.

In dezelfde zitting viel de beslissing omtrent de vermaarde **Heerlensche vroedvrouwen-school-kwestie**. Tengevolge van de aanneming van het amendement-De Vries—Bruins door de vorige Kamer, was de voorgestelde extra-subsidie tot de helft (f 40.000) verminderd en moest de regeering thans met een nieuwe rege-

ling komen. Volgens dit regeeringsvoorstel zou in plaats van f 40.000, nog f 27.500 subsidieverhoging worden toegekend. De Vries—Bruins toonde aan, dat ook de nu voorgestelde reorganisatie allesbehalve volmaakt was en geen voldoende waarborgen gaf voor een doelmatige exploitatie der inrichting en voor een goede practische opleiding der leerlingen. Haar motie, waarin de Regeering werd verzocht de oprichting eener Rijksschool voor Vroedvrouwen in het zuiden des lands in overweging te nemen, werd verworpen. Ter wille van het belang der zuigelingenbescherming in het zuiden, heeft de fractie ten slotte, zij het ook met niet bijster veel geestdrift, voor het wetsontwerp gestemd.

De zitting, waarin de **wetsontwerpen-Van der Waerden en -Braat tot beperking van den Zomertijd** behandeld werden, leverde geen enkel positief resultaat op. V a n d e r W a e r d e n verdedigde zijn wetsvoorstel, dat, om den strijd tusschen de pro- en anti-zomertijders door een compromis te beëindigen, de vervroeging van den tijd wilde terugbrengen van 60 tot 40 minuten. Dit voorstel, waaraan de grootst mogelijke meerderheid der fractie haar stem gaf, werd echter verworpen, terwijl de aanneming van een amendement op het wetsontwerp-Braat, dat de hierin voorgestelde beperking van den duur van den Zomertijd tot bescheidener proporties teruggebracht — voor welk amendement de meeste leden der fractie hadden gestemd — den Hekelingschen staatsman noopte „schorsing van beraadslaging” te vragen, welk verzoek geruimen tijd later door de intrekking van het wetsvoorstel werd gevolgd.

De in een derde zitting behandelde reeks salarisontwerpen, welke een salarisverbetering inhielden voor diverse groepen hoogere ambtenaren, wier bezoidiging bij de wet wordt geregeld, gaven J. t e r L a a n anleiding de met twee maten metende Colijnsche salarispolitiek nog eens even onder het mes te nemen en de van twee wallen etende Katholieke „democraten” aan de kaak te stellen. Hij verklaarde, dat de fractie de getroffen regeling zeer onbevredigend achtte en deze, door de omstandigheden daartoe genoopt, slechts als een voorloopige regeling aanvaardde, zich voorbehoudende om, zoodra een nieuw kabinet zou zijn opgetreden, met dit kabinet een gedachtenwisseling over de positie van overheidspersoneel te openen.

DE BEGROOTING VAN BUITENLANDSCHE ZAKEN.

Terwijl de Algemeene Beschouwingen over de Staatsbegrooting in vollen gang waren en een aantal sprekers nog in eersten termijn het woord moesten voeren, begonnen op 10 November, de avondzittingen ter behandeling van verschillende begrotingshoofdstukken.

De gedachtenwisseling over de het eerst aan de beurt zijnde begroting van Buitenlandsche Zaken had aanvankelijk een zeer kalm verloop, doch kreeg een spannend karakter toen het bleek, dat de voorzitter de vergadering wilde voortzetten totdat het artikel, waarop het amendement-Kersten tot afschaffing van het gezantschap bij het Vaticaan, zou zijn behandeld. Aan de algemeene beschouwingen over dit hoofdstuk namen een drietal leden onzer fractie deel.

V l i e g e n hield een krachtig pleidooi voor

een waarlijk-internationale politiek; hij be-
toogde, dat ons buitenlandsch beleid, ook al
dient het de bevordering van onze eigen natio-
nale belangen niet uit het oog te verliezen,
toch bovenal ten doel moet hebben de verhou-
dingen tusschen alle mogendheden der wereld
zoo goed mogelijk te maken. Dit groote doel
mag ook bij de beoordeeling van het ontwerp-
verdrag van België niet vergeten worden.
Voorts besprak Vliegen de kwesties, die wij
thans met België, Rusland en Duitschland heb-
ben, en rekende hij af met de zonderlinge be-
weering van den voorzitter der Anti-Revolutio-
naire Kamerfractie, mr. Heemskerk, volgens
wien het in Duitschland de sociaal-democraten
zouden zijn, die moeilijkheden maken tegen
het verdrag van Locarno, en met de hebbelijk-
heid van den Vrijheidsbondschon leider mr.
Dresselhuys, die jaarlijks aan zijn betuiging
van liefde voor den Volkenbond en voor den
Wereldvrede, een pleidooi tegen nationale ont-
wapening pleegt vast te knoopen. IJ z e r m a n
trachtte minister Van Karnebeek aan het ver-
stand te brengen, dat deze, hoezeer prat
gaande op zijn mededeelzaamheid jegens de
Volksvertegenwoordiging, ten aanzien van de
kwestie van Suriname's westgrens, zelfs zijn
ex-collega, Simon den Oprechte, nog in onmede-
deelzaamheid overtrof. V a n B r a a m b e e k
besprak de eigenaardige wijze, waarop Duitsch-
land tegenover ons land zijn erkentelijkheid
voor de verstrekte credieten heeft getoond: de
uitzonderingstarieven op de Duitse spoorwe-
gen ter bevoordeeling van Duitse zeehavens
ten koste van Rotterdam en Amsterdam.

Omstreeks middernacht kwamen bij de be-
handeling van het amendement-Kersten de
vermaard geworden verklaringen van den voor-
zitter der Katholieke Kamerfractie, mgr. No-
lens, en van den tweeden voorzitter der Chris-
telijk-Historische Kamerfractie, Snoeck Henke-
mans. Voorzoover men rechts gehoopt mocht
hebben, dat de breuke in de coalitie voorkomen
zou worden door... onze fractie, werd aan die
hoop den bodem ingeslagen door de verklaring,
waarin V l i e g e n het standpunt onzer fractie
ten opzichte van **het gezantschap bij het Vati-
caan** uiteenzette. Wegens het groote belang,
dat deze, op zichzelf niet bijster gewichtige,
gezantschapskwestie voor de ontwikkeling van
de politieke verhoudingen in ons land heeft
gekregen, nemen we hier Vliegen's verklaring
in extenso uit de „Handelingen” over:

„Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch met een
zeer kort woord namens onze fractie te zeggen,
hoe wij over dit amendement zullen stemmen.
De zaak zelf, het al of niet bestaan van het
gezantschap bij den Paus, is voor ons een zaak
van geen groote beteekenis en ik kan mij ver-
schillende redenen denken buiten de eigenlijke
zaak om, die de stem naar den een of anderen
kant doen vallen. Maar op het oogenblik be-
staan dergelijke redenen voor ons niet en daar-
om kunnen wij over de zaak, zooals zijn in al
haar eenvoud voor ons ligt, beslissen. Dan is
de eenige vraag, die wij ons hebben te stellen,
deze: zien wij in dat gezantschap voor ons
land eenig nut, ja of neen? In 1915 heeft de
grootte meerderheid van onze fractie gestemd
vóór de instelling van het tijdelijk gezantschap,
om ongeveer dezelfde reden, die straks door
den heer Snoeck Henkemans is genoemd, om-
dat wij er toen in zagen een versterking van
een element, dat den vrede kon bevorderen.
Wij hadden de hoop, dat er in Rome zou zijn

een haard, waaruit iets zou kunnen voortkomen
dat de haat tusschen de volkeren kon vermin-
deren. Deze reden is natuurlijk vervallen vanaf
het oogenblik, dat de vrede geteekend is en er
een geheel andere organisatie is, de Volken-
bond, waar de verschillende vredesbewegingen
haar centrum hebben.

Bij dit gezantschap in Rome gebeurt op het
oogenblik niets anders dan dat verschillende
diplomaten met elkander eenige voeling heb-
ben, zooals zij dat op 25 andere punten van de
wereld ook hebben. Wij zien daarin geen enkel
nut. De Pauselijke Stoel is geen wereldlijke
macht. Iets te onderhandelen over politieke of
economische belangen is daar niet, want een
Regeering voert hij niet. Er zijn geen belangen,
die ons land daar heeft te behartigen. Trou-
wens, in al die jaren, dat het gezantschap
bestaat, is in het „Oranjeboek” nooit iets
zakelijks medegedeeld, dat daar zou zijn ge-
beurd, waarbij de belangen van ons land in de
een of andere mate waren betrokken.

Wij stellen ons dus op dit zuiver zakelijke
standpunt, waar wij geen enkele politieke
overweging hebben, die hier kan gelden, en
waar bijv. tijdens de verkiezingen er van onze
Katholieke collega's zijn geweest, die o.a. heb-
ben gezegd: wij willen zaken, waar wij overi-
gens als Katholieken veel prijs op stellen, niet
uit de handen van socialistischen aannemen. Dat
is gebeurd door den heer Bomans in Maastricht,
toen hij sprak over het processieverbod en
over art. 123 van het Indisch Regeeringsregle-
ment. De heer Foolen heeft in Utrecht op
dezelfde manier het processieverbod prijsge-
geven. Dit alles maakt de zaak moeilijker. De
redenen van vroeger om vóór te stemmen zijn
er op het oogenblik niet meer. Uit zuiver
zakelijke beteekenis zien wij geen nut in het
bestaan van dit gezantschap. De reden is ver-
vallen en daarom staan wij vrij tegenover de
geheele zaak. Wij zullen daarom onze stem
vóór het amendement uitbrengen.”

De volgende zitting, 11 November 1925,
bracht de beslissing. Het amendement-Kersten
werd aangenomen met 52 tegen 42 stemmen —
behalve de katholieke Kamerleden stemde
alleen het van de 13 Anti-Revolutionaire Kamer-
leden aanwezige elftal tegen — en in verband
met de mededeeling der vier Katholieke minis-
ters, dat zij bij aanneming van het amendement-
Kersten hun ontslag zouden vragen, verzocht
de Regeering schorsing van beraadslagingen

Hiermede begon de crisis, welke intreden
de voosheid van den parlementairen grondslag
van het kabinet-Colijn met groote duidelijk-
heid heeft aangetoond; de crisis, die door het
uiteenvallen der coalitie is ontstaan en die,
zoo zij, door de zwakheid en de slap-
heid van de democratische elementen in
de Katholieke partij, nog niet tot een nieuwe
groepeering der partijen en tot de vorming van
een democratisch parlementair kabinet heeft
kunnen leiden, toch een nieuw tijdperk in onze
politieke geschiedenis kan openen en als de
voorboede mag worden beschouwd van een
definitieven ommekeer in de Nederlandsche
partijverhoudingen.

Ten aanzien van de houding van onze partij
en de bemoeiingen van onzen fractievoorzitter
inzake de pogingen tot oplossing der crisis,
verwijzen wij naar het verslag van den Partij-
secretaris.

De secretaris der Tweede Kamerfractie,
A. W. IJZERMAN.

Den Haag, 7 Februari 1926.

Verslag van de werkzaamheden der Eerste Kamerfractie in het jaar 1925.

In den loop van het jaar 1925 onderging onze fractie eenige wijziging. In de maand Februari ontviel ons het lid W. C. de Jonge door den dood; het verlies van dezen sympathieken, bekwamen strijder hebben wij sterk gevoeld. Zijn plaats werd door G. F. Lindeijer ingenomen.

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1 Juli 1925 werden de leden onzer fractie Ch. G. Cramer en R. Stenhuis gekozen. De opengevallen plaatsen in onze fractie werden ingenomen door P. Danz en L. M. Hermans.

Aan de beraadslagingen over de verschillende wetsontwerpen hebben wij op de volgende wijze deelgenomen:

PLAATSSELIJKE KEUZE.

Op 21 Januari kwam het voorstel tot wijziging der Drankwet (plaatselijke keuze) opnieuw in de Eerste Kamer, nadat eenzelfde voorstel op 22 Februari 1922 daar verworpen was. Ook nu kon het geen meerderheid vinden. Door Mendels, W. C. de Jonge en C. Pothuis—Smit werd het standpunt onzer partij verdedigd vooral tegenover de groote actie, die het drankkapitaal bij deze zaak gevoerd had. Met 28 tegen 20 stemmen werd het voorstel verworpen. Onze elf leden waren allen present en stemden vóór de wet.

STAATSBEGROTING VOOR HET JAAR 1925.

Bij de algemeene beschouwingen hield Wibaut een uitvoerige rede over de financiële politiek van de regering, waarin hij de toegepaste bezuinigingsmethode sterk afkeurde, vooral in verband met de loonsverlagingen. Ook wees hij op de ontoelaatbaarheid van inkrimping van levende economische belangen en evenzeer op de onjuiste belastingpolitiek, die de zwaarste lasten op de minst draagkrachtigen legt.

Stenhuis voegde daaraan toe beschouwingen over bedrijfsorganisatie, kapitaalvorming en loonpolitiek, waarbij hij den sociaal-democratischen eisch der economische democratie toelichtte. Daarbij wees hij er in het bijzonder op, dat bij de arbeiders het besef is ontstaan van hun sociale nuttigheid en onmisbaarheid.

C. Pothuis—Smit bestreed de beweringen omtrent de tegenwoordige z.g. zedelijke christelijke politiek, o.a. met gegevens van de socialistische Deensche regering, welke in het debat ten onrechte als zedeloos was voorgesteld en betoogde, dat het bij deze regering slechts ging om den vorm en niet om den inhoud.

Bij de repliek ging Wibaut in op het antwoord van minister Colijn betreffende de financiën en sprak als zijn meening uit, dat de sluitpost op de begroting van ieder openbaar lichaam slechts de belastingen kunnen zijn en niet de salarissen. Meer in het algemeen nut

ware 't geweest, om op de diensten te bezuinigen.

Ook C. Pothuis—Smit hield bij de repliek haar ontkenning staande, als zou juist deze kerkelijke regering de zedelijkheid hoog houden tegenover de bandeloosheid der sociaal-democraten.

Bij de Begroting van Financiën maakte Wibaut eenige opmerkingen omtrent de vlottende schuld, n.l. over de woningwetvoorschotten, die nu weer voortgezet zouden kunnen worden en over de forensenbelasting, welke niet zóó moet worden veranderd, dat de methode van heffing vijandig staat tegenover de groote gemeenten.

Polak richtte zich tot een der hem voorafgaande rechtsche sprekers betreffende diens woorden over de uitkomsten der Overheidsbedrijven. Hij stelde in het licht, dat deze een tusschenvorm zijn, in de meeste gevallen een stap vooruit op het particuliere bedrijf. In het bijzonder besprak hij o.a. het boschbedrijf, dat eigenlijk een tak van openbare dienst is, en dat niet met winst kan werken. Op de verschillende opmerkingen werd door minister Colijn meest in algemeene termen geantwoord.

Bij de Begroting van Arbeid, Handel en Nijverheid voerde Wibaut het woord. Hij sprak over de onvoldoende uitvoering van de woningwet en kwam op tegen de splitsing, die de regering maakt, alsof de woningwet niet gemaakt zou zijn voor de voorziening in de woningbehoefte. Met talrijke Amsterdamsche cijfers werd dit toegelicht.

Polak sprak eerst over het subsidie aan het congres voor bedrijfshygiëne en daarna over de samenstelling van den Hoogen Raad van Arbeid. Daarin zijn de ledenwerknemers feitelijk verreweg in de minderheid. Polak pleitte voor de Engelsche samenstelling, n.l. om de wetenschappelijke raadgevers daarin deels door de werkgevers-, deels door de werkliedenorganisaties te doen aanwijzen. Wat de werkloosheidsverzekering betreft, bepleitte Polak tenslotte een wet inplaats van een besluit, ten einde grooter vastheid en zekerheid te verkrijgen.

De Minister hield tegenover Wibaut zijn standpunt omtrent de woningwet vol. Van een veranderde samenstelling van den Hoogen Raad van Arbeid, zooals Polak bedoelde, wilde hij niet weten, en voor een rijksregeling van de werkloosheidsverzekering deinsde hij nog terug.

Bij de Begroting van Marine kwam Polak op tegen de marine-uitgaven, welke niet alleen in beginsel verwerpelijk zijn, maar ook zooveel maatregelen op cultureel gebied onmogelijk maken. Naast een uitvoerige anti-militaire beschouwing, kwam hij ook op tegen de wijze, waarop de Minister het con-

tact met de Cambo¹⁾ had afgebroken. Tenslotte vestigde hij de aandacht op de uitbreiding der geslachtsziekten bij het marinepersoneel.

De Minister zette eerst nog eens zijn militair standpunt uiteen. Daarna schoof hij de verantwoordelijkheid over de wanoestanden op sexueel gebied vrijwel van zich af.

Bij de repliek kritiseerde Mendels nogmaals fel de kleinzielige houding van den minister tegen de Cambo, zonder dat deze er nader op inging, behalve dan dat bij hem de krijgstucht vóór alles ging.

Onze fractie stemde tegen deze begrooting.

Bij de Begrooting van Oorlog sprak C. Pothuis—Smit over de mobilisatieslachten, waarvoor een wettelijke regeling noodig is; over de afschaffing der herhalingsoefeningen, die weinig zin hebben, terwijl zij eindigde met een anti-militaristisch betoog.

Moltmaker sprak over het vestingstelsel en vroeg, waarom de regering de vrije uitbreiding van steden zoals Utrecht belemmert en daar forten en verboden kringen laat bestaan.

De Minister vond die forten evenwel een hooger belang, en toonde zich overigens weer als altijd de oprechte volbloed-militarist.

Moltmaker zette dit in zijn repliek nog eens duidelijk in het licht.

Onze fractie stemde tegen de oorlogsbegrooting.

Bij de Begrooting van Binnenlandsche Zaken hield Mendels een rede tegen de bij de Gemeentewet aan de Burgemeesters opgedragen bevoegdheid tot censuur op tooneelvertooningen, speciaal in verband tot het verbod van sommige burgemeesters om stukken als „Allerzielen” op te voeren. Ook bracht hij ter sprake sommige bemoeiingen van Gedeputeerde Staten met de gemeentebesturen, (vacantietoelagen, meelvoordracht van Amsterdam), waarin hij een terugdringen van de autonomie der gemeenten en een verzwakking van staatsrechtelijk besef zag.

Polak steunde Mendels in het eerste deel van z'n betoog, door 't nog met tal van voorbeelden te illustreeren. Vervolgens hield hij een warm pleidooi voor het behoud van den windmolen. Uit historisch oogpunt en ook als sieraad van het landschap wenschte hij, dat ze niet verder zouden vernield worden.

Stenhuis wees er bij dit hoofdstuk op, dat de werkverschaffing niet een enkele provincie, maar het heele land aangaat. Hij wenschte een bureau, dat de werkverschaffing, die vooral nuttig moet zijn en de werklozenzorg met alle onderdeelen organiseert. Niet alleen incidenteel moet iets worden gedaan; men moet vooruitzien op dit gebied.

De Minister beloofde wat dit laatste betreft naar meer samenwerking en een centraal verband te trachten.

Bij de begrooting van het Staatsboschbedrijf vroeg Polak, of de regering niet de gemeenten kon helpen om bosschen en landgoederen, die anders gesloopt zouden worden, te behouden, en ook om weer eenig kapverbod in te stellen.

¹⁾ „Cambo” beteekent: Comité tot behartiging van de Algemeene Belangen van het Marinepersoneel Beneden den rang van Officier.

Moltmaker sprak over de arbeidsvoorwaarden bij dit bedrijf. Vooral de losse arbeiders zijn in een ongunstige positie.

De Minister zou alles overwegen.

Bij de begrooting van Justitie drong Mendels aan op de spoedige invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering en eveneens op een regeling van de rechtspositie der ambtenaren, waarvan hij de urgentie uitvoerig uiteenzette. Daarna wees hij op de noodzakelijkheid van verruiming der echtscheidingsgrenzen en op de werkzaamheden der staatscommissie-Limburg, waar men bijna gereed was met een ontwerp over het huwelijks-goederenrecht.

De Minister bleek met deze laatste zaken weinig haast te willen maken.

Bij de begrooting van onderwijs hield Ossendorp een uitvoerige rede over de bezuinigingen op onderwijsgebied, die bijna overal den toestand verslechterd hebben. Ook over de salarissen sprak hij en over de neutraliteit van de openbare lagere school, welke door een vorigen spreker in twijfel was getrokken. Eveneens, bracht hij de strooming, die — ten nadeele van het arbeiderskind — het Fransch op de L.S. wil herstellen, ter sprake. Zijn conclusie was, dat deze regering groote schade aan het onderwijs had toegebracht.

De Zeeuw sprak hierbij over de Nijverheidsonderwijswet, die nog slechts voor een deel wordt uitgevoerd. Hij leverde daarbij kritiek op de methode van bezuiniging en wees speciaal op het ambachtsonderwijs. Ook argumenteerde hij zijn wenschen omtrent een betere aansluiting van lager- en middelbaar onderwijs, en sprak hij over de salarissen der boventallige onderwijzers.

Cramer gaf zijn afkeuring te kennen over het plan van de Indische faculteit te Utrecht en verdedigde de opleiding in Leiden met tal van gegevens tot ergernis van den Vrijheidsbonder jhr. de Muralt, die een warm voorstander van dezen hartewensch der Indische kapitalisten bleek.

Over deze laatste zaak liet de minister zich niet uit. Voor het overige was 't meest: „overwegen”. De Zeeuw was dan ook niet bevredigd en liet dit in zijn repliek uitkomen.

Bij de begrooting van Waterstaat sprak Lindeijer over de haven van Vlissingen. Hij drong er op aan, dat men nu eindelijk met de verbetering van de havenwerken zou voortgaan.

Wibaut bracht ter sprake de verbrediging van den Rijksweg tusschen Haarlem en Amsterdam.

Moltmaker hield bij dit hoofdstuk een uitvoerige rede, allereerst over het beleid van den minister, dat hij afkeurde, omdat deze geen eigen meening toont te bezitten. Verder besprak hij de kwestie der electricificatie der spoorwegen en daarna het personeelvraagstuk in al z'n onderdeelen, ook wat betreft de tramwegen en den veerdienst.

Mendels wees op het bedenkelijke van het geschil betreffende Schipbol, tusschen de Departementen van Waterstaat en Oorlog, waardoor een beslissing waarbij Amsterdam groot belang had, zeer was vertraagd.

De minister maakte zich van Moltmaker's speech vrij gauw af. Hij vond blijkbaar, dat de spoorwegmannen het nog al goed hadden.

Bij de begrooting van buitenlandsche zaken voerde Polak het woord. Hij sprak over den Volkenbond, stelde bovenal de verdienste van het Protocol van Genève in het licht, en uitte den wensch, dat de Nederlandsche delegatie elke poging zal steunen, die in de richting van 't Protocol gaat.

De minister bleek in zijn antwoord zéér voorzichtig te zijn en geen groote illusies hieromtrent te bezitten.

Bij de begrooting van Nederlandsch-Indië hield Cramer een zeer uitgebreide redevoering, waarin hij de welvaartspolitiek van de regeering behandelde en daarna de sociaalkultureele en de staatkundige maatregelen aan kritiek onderwierp. Hij toonde hierbij aan, dat de levensbelangen der bevolking door de bezuinigingen worden aangetast, terwijl groote winsten door de Europeanen werden gemaakt. Ook hield hij een pleitrede voor het opkomend streven in Indië naar maatschappelijke onafhankelijkheid en wees'er op, dat de regeeringsmaatregelen, die lijnrecht daartegen in gaan, voor Indië en voor Nederland noodlottig kunnen worden.

Bij de repliek was Cramer genoodzaakt nog eens op verschillende dingen terug te komen.

Onze fractie stemde tegen de Indische begrooting.

Bij de begrooting van de posten bracht Polak de artistieke verzorging van briefkaarten, enz. ter sprake.

Moltmaker critiseerde de veranderingen in den dienst van het P. T. T.-bedrijf, vooral de salarisverminderingen, terwijl hij zijn afkeuring uitsprak over het verbreken van het contact met de vakvereniging.

ZOMERTIJD.

Op 2 April verwierp de Eerste Kamer het voorstel om den zomertijd af te schaffen.

Wibaut verklaarde zich voor onze fractie er tegen.

TRAMWEG VAN ZUTPHEN NAAR DEVENTER.

Polak verklaarde zich tegen dit wetsontwerp, omdat hij een trambaan langs een spoorbaan overbodig acht en het geld daarvoor weggegooid.

Onze fractie stemde hierover verdeeld, de meesten waren voor het ontwerp, omdat 't hier gold doortrekking van een bestaande lijn naar haar eindpunt, wat vooral voor het goederenvervoer van groote beteekenis is.

INTERPELLATIE-STENHUIS OMTRENT DE WERKVERSCHAFFING.

Stenhuis vroeg hierbij aan den minister om de ongeschoolde arbeiders niet naar de arbesturen te zenden, omdat ze dan tot pauperisme zouden vervallen en verder wilde hij weten, hoe het stond met de centralisatie van de werkloozenzorg en het organiseren van verruiming der werkgelegenheid op groote schaal.

De Minister antwoordde, dat de commissie voor de economische politiek het aangewezen lichaam in deze was, terwijl Stenhuis ook in zijn repliek aantoonde, waarom Nijver-

heidsraad, Werkloosheidsraad en de Commissie voor de werkverruiming allereerst moesten worden gehoord. Verder verdedigde hij de binnenlandsche emigratie en bepleitte een behoorlijk loon.

Toen daarna de heer Verkouteren eenige oppervlakkigheden over arbeid, die er altijd te vinden was, ten beste had gegeven, richtte Polak zich tot dezen met een scherp woord over de onbekendheid van dien heer betreffende de cijfers der werkloosheid en de onmogelijkheid voor de arbeiders om in goede tijden voor de kwade te sparen.

GEHUWDE ONDERWIJZERESSEN.

Bij de wijziging van de L.-Onderwijswet, zoodat de gemeentebesturen de huwende onderwijzeres kunnen ontslaan, zette C. Pothuis-Smit het standpunt van onze partij uiteen en verweet den Minister, dat hij niet allereerst aan de onderwijsbelangen dacht, maar slechts aan de gevoelens van sommige kerkelijke gemeentebesturen, die hij zelf niet eens deelde. Wibaut sprak nog als zijn meening uit, dat buitenhuwelijkisch samenleven er het gevolg van kon zijn.

Toen was de Minister zoo bedroefd over die slechtheid, dat hij vergat een van de tegenargumenten te beantwoorden.

Natuurlijk werd de wet aangenomen. Wij stemden tegen.

PENSIOENWETTEN.

Op 27 Mei en 24 Juni kwamen de pensioenwetten in de Eerste Kamer. Ossendorp protesteerde tegen de wijzigingen in de Burgerlijke pensioenwet, voornamelijk op grond van het terugnemen van eens vastgestelde bepalingen, maar ook omdat dit verandering van inkomsten voor den ambtenaar beteekent.

C. Pothuis-Smit sprak in gelijken geest over de militaire pensioenwetten.

De wetten werden aangenomen. Onze fractie stemde natuurlijk tegen.

HET INDISCHE REGEERINGS-REGLEMENT.

Cramer constateerde, dat er geen vaste lijn in dit ontwerp is te onderscheiden en dat de belangrijke kwesties als de verhouding tusschen de Kroon en den Gouverneur-Generaal, de samenstelling van den Volksraad, het kiesrecht niet afdoende waren geregeld. Hij meent, dat in strijd met de jongste Grondwetsherziening is gehandeld en dat gegeven beloften zijn geschonden. Later mengde Mendels zich ook in de discussie om zich tegen de heeren De Muralt en Janssen te wenden. In een bijzonder scherpe rede verweet hij den minister zijn dubbelzinnige houding, en kwam hij op tegen de achter uitzetting van de inlanders tegenover de Europeanen en waarschuwde hij om voorzichtig te zijn met het oog op het groeiend verzet ook onder de inlandsche intellectuelen.

Onze fractie stemde tegen het wetsontwerp.

KIESWET.

Mendels zette uiteen, waarom hij een sterk tegenstander van den stemplicht is, die tot de zoo dwaze massa-vervolgung leidt. Daar echter dit wetsontwerp ook een verbetering inhield, waardoor kleine groepen niet zóó licht

een zetel kunnen verwerven, stemden de andere fractieleden vóór het ontwerp.

Daarna werd, o.a. na een rede van Mendels er tegen, een wetsontwerp verworpen, om ontheffing van den stemplicht te verleenen, wanneer men godsdienstige bezwaren heeft.

VASTSTELLING VAN DE SURINAAMSCH E BEGROOTING.

Cramer drong aan op een juiste grensregeling van Suriname met Britsch-Guyana. Voorts werden door hem verschillende maatregelen voorgesteld om Suriname meer tot bloei te brengen.

NADERE WIJZIGING VAN DE BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Cramer verzocht den Minister zijn invloed te willen aanwenden om te voorkomen dat een uitgebreid gebied in Zuid-Banjoewangi in erfpacht zou worden uitgegeven.

INITIATIEF VOORSTEL-Mw. WESTERMAN OMTRENT HET FRANSCH OP DE LAGERE SCHOOL.

De Zeeuw verzette zich sterk tegen het voorstel van Mw. Westerman om het Fransch weer op de lagere school toe te laten. Met een groot aantal gegevens liet hij de bezwaren zien, die in de eerste plaats voor het arbeiderskind gelden.

De wet werd verworpen, onze fractie stemde tegen.

VERDEDIGINGSWERKEN BIJ DE DROOGMAKING DER ZUIDERZEE.

Onze fractie verklaarde zich tegen dit ontwerp bij monde van C. Pothuis-Smit.

De wet werd aangenomen.

ZUIDERZEEVISSCHERSBEVOLKING.

Bij dit ontwerp sprak Lindeijer zijn teleurstelling uit over de wijze, waarop de tegemoetkoming aan de Zuiderzeevisschers werd geregeld wegens de schade, welke de afsluiting der Zuiderzee hun mocht berokkenen, terwijl hij verschillende mogelijke verbeteringen aangaf.

De Minister deed eenige toezeggingen.

PERSONEEL STAATSSPOORWEGEN.

Bij de voorgestelde pensioenregeling voor de spoorwegambtenaren en hun weduwen en wezen voerde Moltmaker het woord, waarbij hij de houding der regeering scherp critiseerde. Met het lage levenspeil van zooveel personen en gezinnen is geen rekening gehouden, terwijl over het pensioenfonds het personeel geenerlei medezeggenschap bezit.

Toen de Minister antwoordde, dat al die bezwaren reeds in de Tweede Kamer waren geuit, zeide Moltmaker, dat hij voorstander van de afschaffing van de Eerste Kamer was, maar zoolang deze bestaat, zal hij van het recht gebruik maken om over de zaken te spreken, die aan de orde zijn.

HET ANTWOORD OP DE TROONREDE.

Toen op 17 September het Adres van Ant-

woord op de Troonrede in behandeling kwam, zeide Wibaut namens de fractie, dat we niet telkens zouden voorstellen dit te laten vervallen (kennende de meening der meerderheid) dat wij evenwel aan de beraadslagingen over den inhoud geen deel zouden nemen, en slechts aan het geheele adres onze stem zouden onthouden.

Bij stemming over een wijziging in het adres verliet onze fractie dus de zaal, maar omdat Vrijzinnig-democraten en Vrijheidsbonders dit evenzeer — maar om een andere reden — deden, werd de vergadering onvoltallig. Bij de verdere behandeling op den volgenden dag is onze fractie niet meer tegenwoordig geweest.

DE CRISIS.

Even nadat in de Tweede Kamer de motie-Kersten was aangenomen en vier Ministers hun verzoek tot ontslag hadden aangekondigd, kwam de Eerste Kamer bijeen ter behandeling van de faillissementswet. Mendels verzette zich hiertegen na dit faillissement van de coalitie. Met een romp-Ministerie kon men niet doorgaan. Zijn desbetreffende motie werd evenwel verworpen, en men nam na eenige discussie de herziening der faillissementswet aan.

TRAMWEG ZUTPHEN—DEVENTER.

Moltmaker wees bij de behandeling van dit onteigeningswetje reeds op het conflict, dat bij deze maatschappij dreigde uit te breken.

HET FRANSCH OP DE LAGERE SCHOOL.

Ossendorp verklaarde zich voor de fractie tegen dit ontwerp, waarbij nog één jaar langer Fransch onderwezen mag worden, in afwachting dan van een verandering in de wet, zooals sommige ten nadeele van het arbeiderskind schijnen te wenschen.

De wet werd aangenomen.

DE SALARISONTWERPEN.

Bij het z.g. gladstrijken der plooiën in het veranderde bezoldigingsbesluit voerden Ossendorp en Wibaut het woord. De eerste critiseerde de ontwerpen in het algemeen, die voor slechts zeer weinigen een salarisverbetering beteekenen. Hij wees op tal van onbillijkheden, vooral bij de onderwijzersalarissen, en ontlokte aan Minister Colijn de erkenning, dat het feit, dat aan ongehewde onderwijzers en onderwijzeressen vier salarisverhoogingen worden onthouden en aan alle overige ambtenaren slechts twee, te wijten was ook aan de verklaring der katholieke Ministers, dat een dergelijke salarisregeling voor de religieuze onderwijzers en onderwijzeressen alleszins voldoende kon worden geacht.

Wibaut noemde nog de lage salarissen van het invorderingspersoneel bij de Rijksinkostenbelasting.

De ontwerpen werden zonder stemming aangenomen op 29 Dec. 1925.

Voor de Fractie:

C. POTHUIS—SMIT,

Secretares.

Verslag van de Kommissie van Geschillen tussen de Redactie van „Het Volk” en de partijgenooten-inzenders

van 2 Mei 1924 tot 2 Februarie 1926.

Samenstelling van de Kommissie. De Kommissie bestond bij het begin van deze periode uit Mr. Dr. G. van den Bergh, S. R. de Miranda en Dr. L. A. Sloos.

In verband met zijn verkiezing tot lid van de Tweede Kamer nam p.g. Van den Bergh in Augustus 1925 zijn ontslag. Als zijn opvolger werd door het Partijbestuur aangewezen het plaatsvervangend lid P. Hoogland.

Het sekretariaat werd tot 1 September 1925 waargenomen door Mr. Dr. G. van den Bergh; na 1 September 1925 door P. Hoogland.

De volgende stukken kwamen in en werden op de te vermelden gronden geweigerd of geplaatst:

2 Mei '24, H. J. K. te S. Stuk over houding Partijbestuur en bestuur N.V.V. Geweigerd, omdat niet met zakelijke argumenten betoogd werd

12 Mei '24, L. van D. te K. a. d. L. Stuk naar aanleiding van een bijdrage van I en-Arie over kongres-voorstellen. Geweigerd; over grappen moet men niet polemiseren.

19 Mei '24, G. Ph. M. te A. Stuk over Handels- en Kantoorbedienden. Geweigerd; eerst moest de vakvereniging in de gelegenheid worden gesteld, zich met de zaak bezig te houden.

29 Mei '24, W. P. te A. Stuk over de onderhandelingen in het georganiseerd overleg. Geweigerd, omdat het overleg nog voortduurde.

6 Junie '24, C. B. te A. Repliek met Sw. Geweigerd, omdat de kommissie van oordeel was, dat de zaak van weerskanten voldoende was toegelicht.

26 Junie '24, J. R. te V. Stuk met opschrift: bedrijfsorganisatie en medezeggenschap. Geweigerd wegens onduidelijkheid.

26 Junie '24, J. M. te 's Gr. Subsidie bijzondere volksuniversiteiten. Geweigerd, omdat argumentatie ontbrak.

7 Julie '24, J. H. B. te W. Stuk over het scheppen van nieuwe rangen ten stadhuije te Amsterdam. Geweigerd, omdat geen poging gedaan was tot bewijs der bewering.

4 Oktober '24 S. C. R. te A. Stuk over houding raadsfraktie bij behandeling motie-Lisser. Geweigerd, omdat optreden raadsfraktie niet juist werd weergegeven, wat zijn oorzaak waarschijnlijk hierin vond, dat 't officiële verslag nog niet verschenen was.

4 Oktober '24, J. v. S. te U. Geweigerd, omdat het stuk niets nieuws bevatte.

4 Oktober '24, H. J. K. te S. Stuk over kandidaatstelling. Geweigerd wegens veel te grote omvang. Bovendien op dat ogenblik niet aktueel.

22 Okt. '24, v. S. te B. Stuk over Ziekteverzekering. Geweigerd wegens onvoldoende motivering.

25 Nov. '24, Sekr. afd. B. Op last der kommissie geplaatst.

25 Nov. '24, C. O. te T. Stuk over Godsdienst is privaatzaak. Geweigerd, omdat het geen enkele nieuwe gedachte bevatte.

1 Dec. '24, M. J. H. te A. Stuk naar aanleiding van weigering artikel van F. over Rusland. Geweigerd, omdat het een aanval was op dit niet-geplaatste artikel.

1 Dec. '24, G. J. K. te H. Stuk over beslissing gemeenteraad inzake arbeidstijd gemeentepersoneel. Geweigerd, omdat het stuk te uitvoerig werd geacht. In overweging gegeven een kort stukje te schrijven.

6 Jan. '25, D. v. d. L. te U. Stuk over de verschillende edities van „Het Volk”. Geweigerd, omdat inzender reeds was meegedeeld, dat de Redactie alles doet, om aan de bezwaren tegemoet te komen.

6 Jan. '25, N. v. D. te 's Gr. Stuk over St. Nikolaasfeest. Geweigerd, omdat de kommissie niet wil medewerken aan dit huiselijke feest een einde te maken.

6 Jan. '25, D. V. te 's Gr. Stuk over de propaganda. Geweigerd, omdat het geen ingezonden stuk in de eigenlijke zin van het woord was. Bovendien ontbrak werkelijke inhoud.

6 Jan. '25, H. J. K. te S. Stuk over weigering van de redactie tot plaatsing van een artikel in het Pop. Wet. Bijblad. Geweigerd, omdat de kompetentie der Kommissie voor Geschillen zich niet uitstrekt tot Pop. Wet. Bijblad en het niet aangaat, over de weigering van een artikel voor dit bijblad te polemiseren.

20 Jan. '25, Ph. B. te A. Stuk over voorlopige kandidatenlijst Tweede Kamer. Geweigerd, omdat deze besprekingen in de afdelingen thuis horen.

20 Jan. '25, B. W. B. te A. Stuk over onvernegbaarheid van functies. Geweigerd, omdat naar het oordeel der kommissie het stuk op een misverstand berustte.

20 Jan. '25, Motie A. over een vergadering der C. C. v. A. Geweigerd, omdat naar het oordeel der kommissie deze aangelegenheid op een serie misverstanden berustte.

27 Jan. '25, H. J. K. te S. Stuk over combinaties van functies. Op last der kommissie geplaatst, omdat, hoewel de partij heeft uitgemaakt, welke kombinaties niet geoorloofd zijn, dit een p.g. niet het recht ontnemt de ongewenstheid van andere kombinaties te betogen.

18 Febr. '25, afd. K. a. d. L., A. a. d. R. en B. Stuk naar aanleiding van vergadering van het gewest. Geweigerd met 't oog op de lengte. In overweging gegeven het stuk tot op een derde in te korten. Inzenders wensten hieraan geen gevolg te geven.

2 Maart '25, H. J. B. te A. Over godsdienst en socialisme. Geweigerd, omdat de kommissie niet bevoegd is plaatsing van artikelen in Pop. Wet. Bijblad te gelasten.

6 Maart '25, P. J. S. te A. Stuk tegen uitlatingen van H. P. over Labour Party. Geweigerd, omdat discussie over de vraag of in

Nederland een L. P. moet worden gesticht, niet aan de orde was.

6 Maart '25, J. G. G. te A. Stuk naar aanleiding van een artikel over Vorstenschool. Geweigerd, omdat het meer een bijdrage was dan een ingezonden stuk.

10 Maart '25, A. A. v. O. te U. Over korrespondentschap „Het Volk”. In overleg met inzender doorgezonden aan P.B.

27 April '25, A. A. v. O. te U. Stuk over deze zelfde zaak. Geplaatst, omdat naar het oordeel der commissie v. O. de gelegenheid moest worden gegeven, zich te verdedigen.

27 April '25, J. J. v. D. te Z. Bijdrage van litterair-geschiedkundige aard. Geweigerd, omdat het geen eigenlijk ingezonden stuk was en plaatsing van dergelijke bijdragen uitsluitend moet blijven ter beoordeeling aan de redaktie.

13 Mei '25, J. de H. te U. Stuk over zaak v. O. Geweigerd, omdat plaatsing na het uitvoerige artikel van v. O. geen zin had.

23 Mei '25, H. J. B. te A. Artikel voor Pop. Wet. Bijblad. Geweigerd, omdat het gelasten van plaatsing van dergelijke artikelen niet tot de kompetentie der commissie behoort.

25 Mei '25, A. L. te A. Stuk over opheffing van „De Arbeid”. Geweigerd, omdat deze zaak in de organisatie behoort te worden besproken.

25 Mei '25, M. B. te W. Enige vragen over taktiek. Geweigerd, omdat het stuk handelde over verspreide uitingen, die generlei verband met elkaar hielden.

25 Mei '25, H. J. K. te S. Stuk over het kongres der N. V. v. Sp. en Tr. Geweigerd, omdat het niet anders was dan napleiten over een met grote meerderheid genomen beslissing.

25 Mei '25, M. J. H. te A. Over de Olympische Spelen. Geweigerd, omdat geen enkel nieuw gezichtspunt werd geopend.

31 Aug. '25, afd. H. van de B. v. A. Z. in N. Stuk over beoordeling uitvoering te H. en te A. Geweigerd, omdat anti-kritiek op beoordelingen van kunstuitingen niet behoren te worden geplaatst.

31 Aug. '25, G. te ?. Stuk naar aanleiding van 'n artikel van p.g. C. P.—S. Geplaatst met verzoek aan de redaktie van C. P.—S. een onderschrift te vragen.

31 Aug. '25, H. W. B. te U. Litteraire bijdrage. Geweigerd, omdat de commissie onbevoegd is plaatsing van dergelijke stukken te gelasten.

20 Sept. '25, Th. R. te B. De Intern. Tentoonstelling te Parijs. Geweigerd, omdat hierover voldoende in de krant was verschenen.

20 Sept. '25, v. D. en Kr. te A. Over Het Opstandige Lied. Geweigerd, omdat over deze zaak het hoor en wederhoor door de redaktie voldoende was toegepast.

2 Okt. '25, M. J. H. te A. Stuk over „De opening der Kamers”. Geweigerd, omdat de redaktie hierover reeds een artikel had opgenomen.

2 Okt. '25, J. D. B. te H. Stuk over oprichting Huishoudschool te H. De commissie verklaarde zich bereid het stuk te doen plaatsens, indien B. het op enkele punten wilde wijzigen. B. wenste hieraan geen gevolg te geven, waarna het geweigerd werd.

2 Okt. '25, J. C. L. te A. Stuk naar aanleiding van artikel van —r. Geweigerd, omdat voor deze ontboezeming geen aanleiding bestond.

3 Okt. '25, J. v. S. te 's Gr. Stuk naar aanleiding van artikel van —r. Geweigerd, omdat dit oprakelen van oude kwesties geen zin had.

6 Okt. '25, J. V. te B. Stuk over feestmaal in de Burgerzaal. Geweigerd, omdat over deze zaak genoeg geschreven was pro en kontra.

6 Okt. '25, P. J. S. te A. Stuk over het verzoek van St. om een toegezonden bijdrage van zijn hand in het Pop. Wet. Bijblad niet te plaatsens. Geweigerd, omdat discussie over het sluiten van deze discussie geen zin had.

8 Okt. '25, G. H. K. te A. Stuk over ontslag agent van „Het Volk”. Geweigerd, omdat deze zaak, zooals ook het P.B. heeft geadviseerd, zo nodig op het kongres kan worden besproken.

9 Okt. '25, A. K. te 's Gr. Over openingszitting Staten-Generaal. Geweigerd, omdat de redaktie hierover reeds een artikel had opgenomen.

13 Okt. '25, P. v. d. P. te D. Stuk over socialistiese lektuur. Geplaatst; het stuk was een uit arbeiderskringen komende goede aansporing tot studie.

16 Okt. '25, A. H. M. te A. Stuk over verslagen vakbladen Demonstratief Kongres. Geweigerd, omdat aan de redaktie moet worden overgelaten, wat ze uit andere bladen wil overnemen.

17 Nov. '25, A. B. te B. Stuk over overwerk. Geweigerd, omdat het standpunt, door B. ingenomen, in strijd was met dat van partij en vakbeweging.

21 Nov. '25, P. S. te A. Stuk naar aanleiding van discussie over het Verbond van Hoofd-arbeiders. Geweigerd, omdat er geen aanleiding bestond voor derden, om zich in deze discussie te mengen.

9 Jan. '26, J. B. te A. Over Mandoline en gitaar spel. Geweigerd omdat het geen ingezonden stuk, doch een artikel was.

9 Jan. '26, M. N.—t B. te H. Stuk over de Centr. Ned. Ambt. Bond. naar aanleiding van het 20-jarig bestaan van het N.V.V. Geweigerd omdat bespreking van de organisatie-vorm toen niet op z'n plaats was.

16 Jan. '26, L. d. J. te A. Polemiekie met A. B. K. over Watersnood. Geweigerd; de commissie was van oordeel, dat beide standpunten voldoende waren toegelicht.

22 Jan. '26, H. J. K. te S. Stuk naar aanleiding van een artikeltje van de redaktie aan het adres van Smit. Geweigerd; de commissie zag niet de noodzakelijkheid in, dat derden zich in dit geschil mengden.

29 Jan. '26, P. d. B. te S. Stuk over steunregeling werklozen en optreden bestuur N.V.V. Geweigerd, omdat naar het oordeel der commissie eerst getracht moest worden in eigen kring tot klaarheid te komen.

2 Febr. '26, H. J. P. te 's Gr. Over steun aan de slachtoffers van de watersnood. Geweigerd; ongeschikt om in deze vorm te worden geplaatst.

P. HOOGLAND.

Verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenklubs

over het tijdvak 1 Dec. 1924—31 December 1925.

Als eerste punt in het verslag van onzen Bond over het afgelopen jaar, vermelden wij de wijziging, die bij besluit van het Partijcongres 1925 in de onderlinge verhouding van Partij en Bond werd aangebracht. Door de wijziging van art. 31 der Statuten, welk artikel thans luidt als volgt:

„De Partij wordt bestuurd en vertegenwoordigd door het Partijbestuur.

Het Partijbestuur bestaat uit veertien leden, van wie 6 te Amsterdam wonende leden, het Dagelijksch Bestuur vormen.

Vier leden van het Partijbestuur, die deel uitmaken van het Dagelijksch Bestuur, kunnen bezoldigd zijn: de voorzitter, de partij-secretaris, de partijpenningmeester en een vrouwelijk secretaresse, meer speciaal belast met de zaken betreffende de propaganda onder de vrouwen en als zoodanig secretaresse-penningmeesteresse van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenklubs.”

werd n.l. de plaats van den Bond in het Partijverband beter omschreven en de grondslag gelegd voor een nauwere samenwerking tusschen Partijbestuur en Bondsbestuur, hetgeen ongetwijfeld de zaak der vrouwenpropaganda ten goede zal komen.

Bovendien is door de bepaling, dat in ieder gewest en in iedere afdeling of stedelijke federatie een der bestuursleden speciaal met de vrouwenpropaganda moet worden belast en zitting zal hebben in het bestuur der vrouwenclub of in de vrouwenpropagandacommissie, zoo die ter plaatse bestaat, uitdrukking gegeven aan het beginsel, dat de vrouwenpropaganda is een speciaal onderdeel van het partijwerk, dat deze propaganda uit den aard der zaak meestentijds door vrouwen onderling zal moeten geschieden, doch dat daarbij de steun en de belangstelling der afdeling in haar geheel niet kunnen worden gemist.

Moge door het aanvaarden van dit beginsel het meeningsverschil, dat er in sommige plaatsen bestond over de wijze van organiseren der vrouwenpropaganda, voor goed zijn opgelost.

Jaarvergadering.

De jaarvergadering werd gehouden te Amsterdam op 24 en 25 Januari. Voor het uitvoerig verslag van deze jaarvergadering verwijzen wij naar de „Proletarische Vrouw”, no. 29 Januari, 5, 12 en 19 Februari 1925.

De vergadering stond onder leiding van de 2e voorzitter Mw. A. E. J. de Vries—Bruins. Er waren 49 clubs vertegenwoordigd met 80 afgevaardigden; voorts waren aanwezig 5 gewestelijke secretarissen en 6 vrouwelijke propagandisten. Het Partijbestuur werd vertegenwoordigd door p.g. W. Drop, de exploitatie der „Proletarische Vrouw” door p.g. Chr. v. Doorn.

Op deze jaarvergadering ging de Bond accoord met de reorganisatievoorstellen, zooals die door Partijbestuur en Bondsbestuur in onderling overleg waren opgesteld en werden in het Bondsreglement de wijzigingen aangebracht, die door deze reorganisatie noodig waren geworden.

De aftredende H.B.-leden werden allen herkozen, zoodat het bestuur opnieuw was samengesteld als volgt: Mw. M. Wibaut—B. v. B., Mw. J. v. Wezel—de Boers, Mw. J. Hartog, Mw. A. Albarda—Brals,

Mw. A. Secrève—Bregman, Mw. A. E. J. de Vries—Bruins, Mw. H. Bakhuis—Wolters.

Ook de redactrices van de „Proletarische Vrouw” en van „Ons Kinderblaadje” werden opnieuw benoemd.

Ten aanzien van het Bondsorgaan werd besloten dit voortaan wederom elke week in 8 pagina's te doen verschijnen en het Kinderblad eens per veertien dagen in dubbelen omvang te doen uitkomen.

Op voorstel van de afgevaardigde van Apeldoorn werd een commissie benoemd tot onderzoek van de mogelijkheid tot het uitgeven van een kindertijdschrift. In deze commissie namen zitting de pgn. Hoogstraal—De Haan, Wibaut—B. v. B. Albarda—Brals, Weersma—Van Duin en Chr. van Doorn.

Ten aanzien van den Vrouwendag werd besloten, dat deze in het voorjaar plaatselijk zou worden gehouden.

Hoofdbestuur.

In den loop van het jaar kwam een wijziging in de samenstelling van het H.B., doordat het Partijbestuur, uitvoering gevende aan het reorganisatiebesluit, en bezoldigd Partijsecretaresse benoemde, die als zoodanig secretaresse werd van den Bond. Op 1 October legde pge. Van Wezel—de Boers het secretariaat neer en nam ondergeteekende deze functie over. Namens den Bond zeggen wij pge. Van Wezel—de Boers hartelijk dank voor de wijze waarop zij gedurende de 11 maanden harer werkzaamheid, haar taak heeft vervuld.

Het Hoofdbestuur vergaderde 8 maal, het Dagelijksch Bestuur 27 maal.

Mw. Wibaut en Mw. Bakhuis—Wolters vertegenwoordigden den Bond op het Partijcongres, Mw. Van Wezel—de Boers op het Pinksterfeest der A.J.C., Mw. J. Hartog bij de Troelstra-huldiging en het Demonstratief congres. Op uitnodiging van het P.B. benoemde het H.B. een der afgevaardigden naar het congres te Marseille en wees als zoodanig Mw. Wibaut aan.

Bij de begrafenis van W. C. de Jonge was de Bond vertegenwoordigd door Mw. Bakhuis—Wolters, bij de crematie van H. H. v. Kol door Mw. Pothuis—Smit, bij de begrafenis van Mw. van Gogh—Bonger door Mw. v. Wezel—de Boers.

Internationale Verbindingen.

Voor hetgeen op het gebied der internationale vrouwenbeweging in het afgelopen jaar is voorgevallen, verwijzen wij naar het verslag van pge. Tilanus, die ook na haar aftreden als Bondssecretaresse, de internationale correspondentie bleef voeren. In afwachting van de uitvoering der in Marseille genomen besluiten, zal de buitenlandsche correspondentie thans door het secretariaat worden waargenomen. Hier worde aan pge. Tilanus hulde gebracht voor den arbeid door haar in het belang der goede internationale verstandhouding verricht.

Verkiezingsactie.

Op verzoek van het Bondsbestuur werden door het P.B. een aantal spreeksters voor de propaganda vrij gemaakt n.l. de pgn. H. Bakhuis—Wolters, R. Barbiers—Seelemeyer, D. Blekking, A. v. Dooren, S. v. Gelder, M. Goudekot—Philips, H. Lodder, C. Miedema—Zondervan.

Over de verschillende gewesten verdeeld, hebben deze partijgenooten gedurende verscheidene weken een zeer intense campagne gevoerd, waarbij zij des middags leiding gaven aan de straatpropaganda en het huisbezoek, des avonds vergaderingen of buurtmeetings toespraken. Een woord van waardeering voor het zware werk door deze pgn. vericht, is hier zeker op zijn plaats.

De Vrouwendag stond dit jaar geheel in het teken der verkiezingen en werd einde Juni in 37 plaatsen gehouden. In verschillende plaatsen viel de Vrouwendag samen met een verkiezingsmeeting. De leuze was: „Op voor Ontwapening”. Over het algemeen zijn de Vrouwendagen geslaagd en trokken zij een flink aantal vrouwen tot zich.

In samenwerking met het P.B. werd door den Bond een verkiezingsmanifest uitgegeven, dat speciaal tot de vrouwen gericht was. Van dit manifest werden door de clubs in de afdelingen 505500 exemplaren verspreid. Daarnaast gaf de Bond als speciaal verkiezingsgeschriftje „Vijf vrouwen één besluit” hetgeen in 7000 exemplaren werd verkocht.

Schriftelijke Propaganda.

Verder werden door den Bond in den loop van het jaar de volgende geschriftjes uitgegeven:

„Waarom de vrede nog niet op de wereld komt”, waarvan verkocht 6958 ex.

„Gij behoort bij ons”, waarvan verkocht 2275 ex.

„Een woord aan de arbeidersvrouwen”, waarvan verkocht 6864 ex.

„Wat is het socialisme” (herdruk), waarvan verkocht 2059 ex.

„Waarschuwende feiten”, waarvan verkocht 5054 ex.

„Weg met de Landsverdegiging” (herdruk), waarvan verkocht 694 ex.

Bij Ontwikkeling verscheen als overdruk uit „De Proletarische Vrouw”:

„Socialisatie, leg 't me er is uit”, waarvan verkocht werden 2800 ex.

„De benauwde droom die werkelijkheid werd”, waarvan verkocht werden 8000 ex.

„De stad der dooden”, waarvan verkocht werden 4300 ex.

Tevens verscheen een nieuw tooneelstukje van Mw. Krom—De Vries getiteld „naar betere Tijden”.

En vergeten we niet het voornaamste deel van onze schriftelijke propaganda n.l. ons Bondsorgaan „de Proletarische Vrouw”, dat dank zij de uitstekende leiding der redactrice Mw. C. Pothuis—Smit van jaar tot jaar in bloei toeneemt.

Op 1 Nov. 1925 werd het 20-jarig bestaan der krant op feestelijke wijze herdacht en hoewel de redactrice niet officieel werd gehuldigd, gaven velen haar op dien dag blijk van hunne sympathie en van waardeering voor hetgeen zij, gedurende de 20 jaren, dat zij de redactie heeft gevoerd, tot stand wist te brengen. En het enthousiasme waarmee door de partijgenooten gevolg werd gegeven aan den oproep om met het jubileum der krant een cadeau aan te bieden in den vorm van een flink aantal nieuwe abonneés, toonde hoezeer de krant aan de lezeressen ter harte gaat. Als gevolg van het gestadig werken onzer vrouwen telt de krant thans ruim 21500 abonneés.

Week-einde Bijeenkomsten.

Voor het eerst werd dit jaar door den Bond een week-einde bijeenkomst voor vrouwen georganiseerd. Van Zaterdagmiddag 29—Maandagavond 31 Augustus waren een dertigtal vrouwen, sommigen door haar echtgenoot vergezeld, op het vacantiëhuis „De Vonk”, te Noordwijkerhout bijeen.

De bijeenkomst, die onder leiding stond van het

H.B.-lid J. Hartog slaagde uitstekend. De deelnemers hadden volop gelegenheid van zee en duin te genieten, doch het was niet louter ontspanning dat werd geboden, voordrachten, samenspreking onder leiding, declamatie en muziek maakten deel uit van het programma. Inleidingen werden gehouden door A. Albarda—Brals over „Opvoeding en Zelfopvoeding”; C. Pothuis—Smit over „Onze ziel in den strijd voor den Wereldvrede”; E. Ribbius Peletier over „De Vrouw en haar arbeid”; terwijl aan den kunstmiddag Mw. G. Polak—de Meijer (piano), Mw. E. Sanders—Hertzberg (declamatie) en Annie Pothuis (viool) hare medewerking verleenden.

Zoals uit het programma blijkt, had deze bijeenkomst niet een uitgesproken propagandistisch karakter, doch het valt niet te betwijfelen of dergelijke bijeenkomsten komen onze propaganda ten goede. De dagen in die kleine gemeenschap doorgebracht versterkten bij allen de socialistische gezindheid en waren voor de deelnemers een aansporing om het socialistisch beginsel in wijderen kring uit te dragen. Het H.B. is dan ook voornemens met het organiseren van dergelijke bijeenkomsten voort te gaan.

Gewestelijke Vrouwenpropagandacommissie.

In alle gewesten (uitgezonderd Zeeland, Brabant, Limburg en Drente) werd in afzonderlijke vergaderingen de vrouwenpropaganda besproken. De commissievergaderingen bestonden uit de afgevaardigden van de clubs en plaatselijke propagandacommissies, terwijl in verscheidene gewesten, ook afdelingen waar geen club of commissie bestaat, gebruik maakten van de gelegenheid een afgevaardigde naar de vergadering te zenden. De vergaderingen werden meestentijds door een lid van het Hoofdbestuur bijgewoond.

De vergaderingen dienden, zoals steeds, enerzijds om aan clubs en afdelingen voorlichting bij haar werkzaamheden te verlenen, anderzijds werd gezamenlijk besproken hoe de vrouwenpropaganda in plaatsen waar deze nog stil ligt, kan worden bevorderd. In verschillende gewesten werd een regeling getroffen waarbij clubs, die aanvankelijk nog steun noodig hebben, geregeld door een p.g. uit een naburige afdeling worden bezocht, terwijl in plaatsen waar de vrouwenpropaganda nog in haar beginstadium verkeerde, begonnen werd met het organiseren van geregelde leesavonden, waarvoor de gewestelijke commissie dan een inleidster beschikbaar stelde.

In verschillende gewesten hadden wederom ontwikkelingscursussen voor vrouwen plaats. De cursussen werden, zoals gewoonlijk, in een centraal gelegen plaats gehouden en door tal van vrouwen uit naburige afdelingen bezocht. De duur der cursussen varieerden van 4 tot 10 lessen.

De volgende cursussen werden gehouden:

Noord Holland Noord: te Enkhuizen (leider p.g. N. Tj. Swierstra), Den Helder (C. v. d. Poll), Zaandam (A. de Vries), Purmerend (C. Schreuder), Alkmaar (J. Westerhof).

Noord Holland Zuid: te Haarlem (Mr. E. Ribbius Peletier).

Zuid Holland: te Dordrecht (J. Spronkers en Mw. de Boer), Gouda (J. Spronkers en K. R. van Staal), Rotterdam (Mw. S. Groeneweg, J. Spronkers en J. Wacht).

Utrecht: te Utrecht (B. J. Weykamp en H. Ploeg).

Gelderland: te Arnhem, Apeldoorn, Tiel, Nijmegen, Winterswijk, Zutphen, als inleiders traden afwisselend op Mw. Bakker—Benjamins, J. C. P. Helsing, M. Rademakers, H. Walther, P. Wiersum.

Overijsel: te Hengelo (W. v. d. Sluis).

De ervaringen met deze cursussen opgedaan waren, evenals het vorige jaar, over het algemeen zéér gunstig. Het H.B. zal dan ook voortgaan dergelijke cursussen te ondersteunen. Het is echter van oordeel, dat er naar moet worden gestreefd steeds één persoon met het geven van den geheelen cursus te belasten en dat de cursussen het best aan hun doel zullen beantwoorden, wanneer de behandelde stof een aaneengeschakeld geheel vormt.

Het werken der clubs en plaatselijke propagandacommissies.

Spraken wij tot nog toe over hetgeen centraal of gewestelijk werd georganiseerd, van zeker niet minder belang is hetgeen plaatselijk verricht werd. Wat er tenslotte van onze vrouwenpropaganda terecht komt, hangt voor een groot deel af van de wijze waarop die plaatselijk ter hand wordt genomen. Uit alle ingekomen verslagen blijkt, dat de vrouwen zich in de verkiezingsactie niet onbetuigd hebben gelaten. En het is voor ons vrouwen een verheugend feit, dat het nadeel in 1922 aan onze Partij door het vrouwenkiesrecht toegebracht, thans op schitterende wijze is ingehaald, mede dank zij het werken onzer vrouwen.

De vrouwen namen overal deel aan het algemeene verkiezingswerk der afdelingen en behartigden daarnaast de speciale vrouwenpropaganda. In zeer vele plaatsen trokken de vrouwen er den laatsten tijd voor de verkiezingen geregeld op uit, dikwijls met een versierde propagandawagen, die als spreekgestoelte diende voor vijf-minuten-redenaars: en zeer vele malen werden colportage-tochten gehouden naar omliggende gemeenten. Het is niet mogelijk hier uitvoerig weer te geven al wat door onze vrouwen in de verkiezingsdagen is verricht, alleen vermelden wij ter navolging, dat in 2 plaatsen de vrouwen met een tent op de markt stonden en daar met succes onze geschriften te koop aanboden.

Het aantal clubs bedroeg op 31 December 1925 71, dat der propagandacommissies 5. In deze cijfers zijn uitsluitend opgenomen de clubs en de commissies, die een vragenlijst betreffende haar werkzaamheden in het afgelopen jaar hebben ingevuld.

De correspondentieschappen, die in vorige jaarverslagen tegelijk met het aantal der clubs en commissies werden opgegeven, zijn thans niet meer medegerekend. Deze correspondentieschappen waren indertijd ingesteld om in verschillende plaatsen waar geen club of commissie bestond, toch een aanknopingspunt te bezitten voor het voeren der vrouwenpropaganda; doch thans, nu in iedere afdeling een der bestuursleden speciaal met de vrouwenpropaganda wordt belast, is uiteraard die persoon het aangewezen correspondentie-adres voor zaken de vrouwenpropaganda betreffende en zijn daarmede de aparte correspondentieschappen komen te vervallen.

In de volgende plaatsen waren op 31 December 1925 clubs gevestigd, tusschen haakjes is het aantal leden opgegeven.

Gewest Friesland: Aengwirden (55), Berlikum (7), Dragten (55), Franeker (26), Heerenveen (60), Leeuwarden (75), St. Anna Parochie (7), Sneek (61), Warga (17).

Gewest Groningen: Blijham (14), Delfzijl (19), Groningen (niet opgegeven), Oude-Pekela (28), Termunten (8), Sappemeer (7), Usquert (53), Veendam (25), Winschoten (31).

Gewest Drente: Assen (34), Meppel (13), Nw. Amsterdam (12),

Gewest Overijsel: Almelo (86), Borne (9), Deventer (111), Enschede-Lonneker (125), Glanerbrug (20), Goor (32), Haaksbergen (23), Hengelo (40), Kampen (18), Losser (24), Oldenzaal (18), Zwolle (50).

Gewest Gelderland: Apeldoorn (100), Arnhem (94), Brummen (13), Nijmegen (58), Rheden (18), Tiel (32), Wageningen (41), Winterswijk (73), Zutphen (90).

Gewest Utrecht: Amersfoort (39), Baarn (42), Maarssen (14), Rhenen (18), Utrecht (215), Zeist (23).

Gewest N. Holland Noord: Alkmaar (45), Assendelft (17), Enkhuizen (35), Groot-Schermer (7), Helder (28), Hoorn (48), Purmerend (39), Zaandam (106).

Gewest N. Holland Zuid: Haarlem (125), Heemstede (13), Hilversum (62), Santpoort (35), IJmuiden-Velseroord (40).

Amsterdam (465).

Den Haag (487).

Gewest Zuid-Holland: Boskoop (16), Delft (78), Dordrecht (106), Schiedam (125), Voorburg (9).

Gewest Zeeland: Middelburg (56).

Gewest Noord-Brabant: Den Bosch (24), Breda (20).

Voorts bestonden op 31 December 1925 propagandacommissies te Leiden, Hillegom, Landsmeer, Wildervank en Zuilen.

In den loop van het jaar 1925 werd de club te Rotterdam opgeheven.

Door de clubs werden gehouden 430 huishoudelijke vergaderingen, die in veel plaatsen door muziek of voorlezen aantrekkelijk werden gemaakt, 87 vergaderingen waarop een inleiding werd gehouden en 83 openbare- en feestvergaderingen. Het aantal leesclubjes bedroeg 50, verdeeld over 32 clubs. Over 't algemeen waren de leesclubs wel geslaagd, doch in veel plaatsen ontbreekt het aan goede leiding. Toch is het zaak, dat de clubs aan het organiseren van dergelijke geregelde bijeenkomsten aandacht blijven besteden.

In vele clubs wordt geregeld eenige keeren per maand aan colportage gedaan.

Overzicht vrouwelijke partijgenooten.

Het aantal vrouwelijke partijgenooten bedroeg op 31 December 1925 10338 tegen 9273 op 31 December 1924. Een vooruitgang dus van 1065 vrouwelijke leden. Het aantal vrouwelijke leden bedraagt thans ruim 25% van het totaal aantal leden onzer Partij.

Over de verschillende gewesten verdeeld, zijn de cijfers als volgt:

	Aantal leden op 31 Dec. 1924	Aantal leden op 31 Dec. 1925	Vooruitgang	Aantal leden van 71 clubs op 31 Dec. 1925
Friesland	1226	1255	29	363
Groningen	569	647	78	185
Drente	165	162	— 3	59
Overijsel	663	799	136	556
Gelderland	899	918	19	519
Utrecht	506	497	— 9	351
N.-Holland N.	826	863	37	325
N.-Holland Z.	633	757	124	275
Amsterdam	1260	1479	219	465
Rotterdam	714	734	20	—
Den Haag	569	733	164	487
Z.-Holland	872	1040	168	334
Zeeland	144	164	20	56
N.-Brabant	103	132	29	44
Limburg	124	158	34	—
Totaal	9273	10338	1065	4019

Bij deze cijfers mogen we wel even met tevredenheid stilstaan. Doch steeds wanneer een doelpunt is bereikt, stelt zich een verderliggend doel voor onze oogen en de duizend vrouwen die dit jaar tot ons kwamen, doen ons denken aan de vele vrouwen die nog geheel vreemd tegenover onze beweging staan. Aan die vrouwen het socialisme te brengen, bij haar onverschilligheid en vooroordeel weg te nemen en haar te maken tot medestrijdsters voor ons ideaal, zij daar het verre doel dat voor ons ligt.

Laten wij dan allen, ieder op eigen wijze en naar eigen krachten, aan het bereiken van dit doel medewerken.

E. RIBBIUS PELETIER,
Secretaresse.

Tot afscheid het verslag van mijn werk als Internationale correspondentie in 1925.

In het laatste jaarverslag van den Bond werd reeds melding gemaakt van ons bezoek aan het Londensch congres der vrouwen. Wij willen er hierbij nog aan toevoegen, dat wij daar een sterken indruk van bewuste strijdvaardigheid voor 't socialisme, maar ook voor de bijzondere belangen der vrouwen, ontvangen hebben.

In 1925 is de voornaamste taak der Internationale vrouwenorganisaties geweest, pogingen in 't werk te stellen om tegelijk met het Socialistisch Internationale congres te Marseille een vrouwenconferentie te doen plaats hebben. Dit heeft veel moeite gekost. Waar in deze jonge beweging nog de persoonlijke invloed van de grootste beteekenis is, was 't voornamelijk aan Adelheid Popp en Marion Phillips te danken, dat deze conferentie tot stand kwam. De pogingen te Londen en te Brussel van Marion Phillips (van wie ondergeteekende de plaatsvervangster was bij eventuele afwezigheid) in de vergadering der Executieve mochten eerst slechts weinig resultaat opleveren. Bevreesd als wij waren, dat een eventuele bijeenkomst der Vrouwen Internationale weer niet voldoende vruchtdragend zou zijn en evenmin als te Hamburg zou leiden tot het vormen van een blijvend verband, meenden de Bondsvoorzitster en ik, dat er iets gebeuren moest, dat als grondslag der besprekingen kon dienen. Daarvoor was noodig allereerst eens te weten hoe 't in de verschillende landen met de organisatie der vrouwen stond. Ik maakte een volledige vragenlijst op in drie talen. Onder goedkeuring van het B. B. van den Bond zond ik die als voorbeeld naar de meest bekende correspondenten en verzocht aan Adelheid Popp om een enquête te houden naar den stand der Vrouwenorganisaties volgens het bijgevoegde schema. Na eenigen tijd ontving ik bericht, dat ons voorstel werd aanvaard en er een enquête gehouden zou worden. Wat dan ook geschiedde. De gezonden vragenlijst werd door mij ingevuld en, nadat het D. B. van den Bond er haar goedkeuring aan hechtte, naar Weenen teruggestuurd. Een uittreksel van het rapport uit deze enquête samengesteld, vindt men in de Socialistische Gids van October 1925. (Rubriek „Feiten en cijfers”).

Tenslotte werd de conferentie door de executieve

uitgeschreven. De afgevaardigden zouden echter door de partijen in elk land worden aangewezen. Daardoor konden partijbesturen, die een zeer matige belangstelling voor de landelijke vrouwenorganisaties gevoelen, ook tegenstandsters eener dergelijke organisatie zenden.

De vrouwenconferentie zou alleen over doel en methode der conferenties van de sociaal-democratische vrouweninternationale handelen.

Daar ondergeteekende niet naar Marseille werd afgevaardigd, kan zij daarvan geen verslag geven. Suze Groeneweg, die tevens congresafgevaardigde was, werd door het P. B. als afgevaardigde aangewezen voor de vrouwenconferentie. Aan het Hoofdbestuur werd opgedragen de tweede afgevaardigde te kiezen. Het koos onze voorzitter M. Wibaut en als plaatsvervangster pge. De Vries—Bruins.

Het uitvoerig verslag verscheen in de Proletarische Vrouw (zie de maanden September, October en November).

Pge. Wibaut zegt in een lezing, die zij over dit onderwerp hield: „Terwijl doel en methode der soc. dem. vrouwenorganisatie op de vrouwenconferentie behandeld zou worden, is dit onderwerp in 't vage gebleven. Een scherpe en heldere discussie over de al of niet noodzakelijkheid van bijzondere organisaties voor soc. dem. vrouwen is niet gehouden. Toch bevat de resolutie de principieele eischen der Socialistische vrouwenbeweging en kan een goede leidraad voor socialistische vrouwenorganisaties worden.”

Deze resolutie, (zie de Proletarische Vrouw van 3 Sept. 1925) is kort toegelicht op het congres door Adelheid Popp en daar ook ongewijzigd aangenomen. Als resultaat is nu een internationaal vrouwencomité verkregen, dat aangesloten is bij de executieve als raadgevend lichaam en eens per jaar samenkomen zal. De partijbesturen moeten de vertegenwoordigsters kiezen.

Wij ontvingen in 1925 verschillende verslagen, van vrouwendagen en nationale vrouwenconferentie. Hiervan werd zoo mogelijk een verslag in de Proletarische Vrouw opgenomen. Bovendien werden bij mij door buitenlandsche vrouwen inlichtingen gevraagd naar onze huwelijkswetgeving, naar de vereenvoudiging van het huishouden, naar het bestaan van voorlichtingbureaux voor gehuwde vrouwen enz., die uitvoerig beantwoord werden.

Aan de correspondenten der verschillende landen werd door mij een verslag van de afgelopen verkiezingen in ons land gezonden.

De internationale socialistische vrouwenbeweging heeft na haar inzinking tijdens den oorlog groote vorderingen gemaakt. Wij hopen vurig, dat zij aan kracht en leven zal winnen, want daaruit zou toenemende zelfstandigheid en zelfbewustzijn der socialistische vrouwen spreken, hetgeen voor de wegbereiding tot het socialisme van Luitengewone waarde is.

Hiermede leg ik, tot mijn spijt, mijn taak neer als internationale correspondentie.

(w. g.) L. TILANUS.

**Financiëel Verslag van den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs
van 1 December 1924 tot en met 31 December 1925.**

Ontvangsten:	Uitgaven:
1. Kassaldo f 416.56½	1. Jaarvergadering f 288.60
2. Subsidie S.D.A.P. „ 1800.—	2. H.B.- en D.B.-vergaderingen „ 154.55
3. Brochures en vlugschriftjes „ 944.79½	3. Brochures en vlugschriftjes „ 970.64
4. Manifest Vrouwendag 1924 „ 205.—	4. Subsidie gewesten „ 752.75
5. Huur costuums „ 10.—	5. Aankoop bezittingen „ 64.74½
6. Aandeelen „ 13.50	6. Abonnementen en lidmaat- schappen „ 38.—
7. Subsidie vrouwencursus „ 15.—	7. Vrouwencursussen „ 213.15
8. Voorschotten „ 100.—	8. Voorschotten „ 100.—
9. Congresbezoek „ 24.95	9. Vertegenwoordiging „ 215.71
10. Vrouwen-weekeinde op „De Vonk” „ 135.10	10. Vrouwen-weekeinde op „De Vonk” „ 214.13
	11. Drukkerwerk „ 54.35
	12. Diversen „ 84.31
	13. Porto's „ 93.91½
	14. Saldo „ 420.05½
f 3664.91	f 3664.91

BALANS 31 DECEMBER 1925.

Kasgeld f 420.05½	Kapitaal f 954.65
Voorraad Reglementen „ 22.92	
„ Geschriftjes. „ 359.38	
Vorderingen „ 16.80	
Bezittingen „ 135.50	
f 954.65	f 954.65

Het kapitaal is vermeerderd met f 83.63½ (Zie ter vergelijking Balans 1924.)

BEGROOTING VOOR 1926.

Ontvangsten:	Uitgaven:
Subsidie S.D.A.P. „ f 1750.—	Subsidie gewesten f 750.—
	„ Vrouwencursussen „ 350.—
	H.B.- en D.B.-vergaderingen „ 200.—
	Jaarvergadering „ 300.—
	Kleine Prop. „ 150.—
f 1750.—	f 1750.—

**FINANCIËEL OVERZICHT BONVERKOOP VOOR ZIEKEN EN
KRAAMVROUWEN „TWENTE”.**

Ontvangsten:	Uitgaven:
Saldo 30 November 1924 f 253.33	Van Dec. 1924 t/m Dec. 1925: aan kleding en versterkende mid- delen f 253.33
f 253.33	f 253.33

Voor den Bond van Soc.-Dem.
Vrouwenclubs,
JET HARTQG.

AMSTERDAM, 31 December 1925.

GEDRUKT TER DRUKKERIJ „VOORUITGANG“
KEIZERSGRACHT 378 - - AMSTERDAM

Agenda:

Te houden vergaderingen: Zaterdag 3 April van 1—5½ uur ('s avonds 8 uur huishoudelijke zitting).

Zondag 4 April, van 9½—1 uur, en van 2—5½ uur.

Maandag 5 April, id., van 9½—1 uur, en van 2—4 uur.

Volg orde:

- I. Opening door den Voorzitter.
- II. Maatregelen van orde (punt 124). Eventueel benoemen van commissies.
- III. Jaarverslagen Partijbestuur en Kamerfractie. Politieke leiding van deze en van de Redakties. (Punten: 1, (blz. 6 beschrijvingsbrief) — 10; 32, 35, 44, 66—78; 115, 118.)
- IV. Partijbestuursverkiezing. Benoeming Redaktie.
- V. Partijpers. Exploitatie-Volk. (punten: 11—22. Verder 23—31, 33, 34.)
- VI. Partijorganisatie. (punten: 38, 39, 41, 52, 53, 57).
- VII. Propaganda. (punten 46—51).
- VIII. Politieke situatie. Septemberdemonstratie. (Inleider: Albarda.)
- IX. Propagandisten. (punten: 4a, 4, 4b, 37, 40, 42).
- X. Financieel verslag. Begrooting. Partijfinanciën. (punten 1—3, blz. 3), 45, 79—109).
- XI. Kwestie Arbeiderspartij. (punt 36). Stellingen Stenhuis (zie „Het Volk” van 29 Maart).
- XII. Verhouding Partij en Vakbeweging. (punten 54—56).
- XIII. Combinatie van functies (punten 59, 60).
- XIV. Deelneming plechtigheden enz. (punten 62—65).
- XV. Esperanto (punten 121—123).
- XVI. Diversen, (punten: 61, 110—114, 116, 117, 119, 120, 125, 126).

Punt 43 van den beschrijvingsbrief is vervallen en 58 is ingetrokken. De beide laatste als „nagekomen voorstellen” op den beschrijvingsbrief voorkomende punten, worden genummerd 125 en 126.

De motie van orde Alkmaar en het nagekomen voorstel Assen, worden genummerd 4a en 4b.

De federatie-sekretaris Van Sleen schrijft ons:

Mede in antwoord aan eenige partijgenooten-afgevaardigden, die ons om toezending van het toegangsbewijs voor de feestvergadering op Zondag-avond 4 April verzochten, deelen wij mede, dat de kaarten en programma's den afgevaardigden en genoodigden bij den aanvang van het Kongres ter hand worden gesteld.

Het programma bevat zang („Stem des Volks”), muziek (orkest), liederen bij de luit („De Minnestreel”), deklamatie (Sternheim), een klucht „Sijmen sonder soetheit” en een spel van angst en heldenmoed „De Muis” (Marie Hamel en Jo Sternheim).

Voor onze Rotterdamse leden zijn nog eenige toegangsbewijzen aan de volgende adressen verkrijgbaar:

J. H. Wismeijer, Lambertusstraat 45,
J. Bouwman, St. Agathastraat 51a,
E. Tokkie, Hofstraat 16, E. Meijer,
Van der Schellingstraat 24 a. W. Buscher,
Opzoomerstraat 14 b, J. H. Schippers,
Sluisjesdijk 3. W. de Groot, Krielerf 20, A. Kuttering,
Nassaulaan 49, H. J. de Graaf,
Stuurmanstraat 8.

Doorlopende kaarten.

Partijgenooten en geestverwanten, die het kongres — of één of meer zittingen — wenschen bij te wonen, kunnen aan den ingang van de zaal (Schiedamschesingel 27) „d o o r l o o p e n d e” kaarten, voor het geheele kongres geldig (à 25 cent) en dagkaarten (à 10 cent) verkrijgen.

Te volgen route.

Het Concertgebouw, waar het Kongres en de feestavond gehouden worden, is van de stations aldus te bereiken:

1. M a a s s t a t i o n : tramlijn No. 7; te voet: Oosterkade, Gelderschekade, Beursplein, Blaak, Vischmarkt, Boymansstraat, Calandplein, Schiedamschesingel (pl.m. 10 minuten).

2. B e u r s s t a t i o n : lijnen 1, 2, 5, 7 of 8. Te voet: gelijk 1 van Beursplein af (pl.m. 5 minuten).

3. S t a t i o n D. P.: lijn 2. Te voet: Stationsweg, Coolsingel, Schiedamschesingel (pl.m. 10 min.).

4. S t a t i o n H o f p l e i n (Elektrische): lijn 11. Te voet: Hofplein, Coolsingel, Schiedamschesingel (pl.m. 10 min.).

(Ingezonden.)

Zonder thans den inhoud van de Indische paragraaf in het Ontwapeningsrapport te behandelen, wenschen ondergeteekenden twee opmerkingen te maken over de gedragslijn, welke de kommissie bij de samenstelling van dit gedeelte van haar rapport heeft gevolgd.

In de eerste plaats zou het verstandiger zijn geweest indien onze Indische partij-organisatie in de gelegenheid gesteld was geworden, hare denkbeelden over de Indische zijde van het ontwapeningsvraagstuk te ontwikkelen alvorens de kommissie haar oordeel vaststelde. Er is bij deze aangelegenheid ook met Indische belangen en toestanden rekening te houden en dus ook met de inzichten van de organisatie, welke hiervan het best op de hoogte kan zijn. Ondergeteekenden verwachten dan ook, dat het bestuur der Ind. Soc. Dem. Partij alsnog zal worden uitgenoodigd om over het op Indië betrekking hebbende gedeelte van het rapport van advies te dienen en dat de openbaarmaking van dat advies tijdig genoeg zal geschieden vóór het kongres, dat over het rapport zal hebben te oordeelen.

In de tweede plaats heeft het ondergeteekende sterk verwonderd, dat de genoemde paragraaf ook voor een belangrijk deel is gewijd aan de formulering van verstrekkende algemeene beginselen voor eene koloniale politiek onzer partij, niettegenstaande hiervoor door het P.B. een speciale kommissie is benoemd, welke, na overleg met onze Indische organisatie over een ontwerp voor een koloniaal beginselprogramma, juist dezer dagen vergaderde. Er zijn daardoor in de bedoelde Indische defensie-paragraaf beschouwingen vervat, die vooruitloopen op de konklusies, door de koloniale programmkommissie vast te stellen.

De door de kommissie gevolgde gedragslijn brengt ook dit gevaar met zich mede, dat het niet uitgesloten is, dat onze Indische partij ten slotte een heel andere meening omtrent bovenvermelde Indische paragraaf zou kunnen hebben dan de kommissie, welke het ontwapeningsrapport uitbracht.

CH. G. CRAMER.
E. TH. HARKINK.
J. E. STOKVIS.
J. L. VLEMING Jr.

scheidene artikelen van hem geweigerd hebben, dan diene hieromtrent, dat wij van Klein zoo talrijke artikelen ontvangen hebben, dat reeds onze ruimte op verre na niet toeliet ze alle te plaatsen. Veelschrijvers als hij stellen zich nu eenmaal aan veel weigering bloot. Onze lezers echter weten, dat wij voor en na ook heel wat van Klein's hand plaatsten, ook al waren wij het met den inhoud volstrekt niet eens. Zelfs is ons bij herhaling gebleken, dat wij meer van zijne pennevruchten opnamen dan verscheidenen onzer lezers lief was.

Hoe dit zij, medewerking aan een kommunistisch blad ter kritiseering van eigen organisatie is een sociaaldemokraat onwaardig en strijdt met de eerste eischen van organisatiediscipline, van kameraadschap en van zelftucht, die de partij het recht heeft aan hare leden te stellen.

De Arbeiderspartij.

Kongresinleiding door R. Stenhuis.

Op verzoek van het Partijbestuur zal op het a.s. kongres p.g. Stenhuis een inleiding houden over zijn denkbeelden inzake een Arbeiderspartij.

De stellingen, die Stenhuis hiervoor heeft opgesteld laten wij hieronder volgen:

Stelling I.

De ontwikkeling gedurende den oorlog en de na-oorlogsjaren heeft geleid tot een ontwrichting van Europa. Deze ontwrichting had een inzinking der produktie tengevolge, die een scherpe tegenstelling heeft doen ontstaan tusschen de werkelijke produktie en de capaciteit van het produktie-apparaat. De gevolgen daarvan zijn een politieke en sociale reaktie, die in het bijzonder de arbeidersklasse treft door of bedreigt met werkloosheid, loonsverlaging en aantasting der sociale wetgeving en erop gericht is, de winst der kapitalistische klasse veilig te stellen op den grondslag van een sociale positie der arbeidersklasse, die den rand van het pauperisme nadert.

Stelling II.

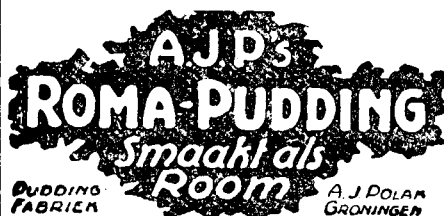
De in stelling I genoemde inzinking kan door het kapitalisme niet duurzaam worden overwonnen, zoodat gerekend moet worden met een crisis in permanentie, die de positie der arbeiders zal neerdrukken tot de grens van het bestaansminimum.

Nu reeds heeft de crisis de reaktie de gelegenheid gegeven, heel den sozialen strijd der socialistische arbeidersbeweging te maken tot een strijd, om het tempo der inzinking minder snel te doen gaan.

Een program, dat op herstel van het levenspeil der arbeidersklasse is gericht en beoogt het verval van het door werkloosheid getroffen deel der arbeidersklasse op te heffen, is praktisch niet aan de orde.

Het is de taak der socialistische arbeidersbeweging, alle krachten in te spannen en te concentreeren, om met alle geëigende machtsmiddelen te pogen, de kapitalistische politiek en ekonomie te overwinnen, daar alleen daardoor een diepe inzinking van de levensvoorwaarden der arbeidersklasse kan worden voorkomen en de voorwaarden voor toekomstige stijging van het levenspeil kunnen worden geschapen.

Ingezonden Mededeelingen f 1.20 per regel.

3051—10

Stelling III.

In een periode van maatschappelijke ontwikkeling als in stelling I en II is aangegeven en waarin de eisch van socialistische ekonomie door de socialistische arbeidersbeweging in de sfeer der urgente politiek moet worden gebracht, krijgen de vakverenigingen een politiek karakter, bewegen ze zich in toenemende mate op politiek gebied en wordt de vereeniging van alle krachten der Arbeidersbeweging in één socialistische politieke partij mogelijk.

Zoodra zulk een samenwerking mogelijk is, wordt zij door de belangen der arbeidersklasse geboden.

Stelling IV.

In een tijdperk, waar normale sociale vooruitgang door de kapitalistische heerschappij onmogelijk wordt gemaakt, wordt de socialistische arbeidersbeweging geroepen tot agitatie en akties voor eischen, welke diep in het ekonomisch leven ingrijpen.

In zulk een tijdperk kan de socialistische arbeidersbeweging zich niet bepalen tot het uitdrukken van haar wenschen in adressen en moties, noch de politieke partij tot de parlementaire ondersteuning dier wenschen.

De vakbeweging en partij dienen in zulk een tijdperk één strijdorganisatie te vormen, die eenheid van beraadslaging en handelen mogelijk maakt en garandeert.

Stelling V.

Zulk een concentratie in één politieke partij vinde een begin van uitvoering bij de moderne vakbeweging en de S. D. A. P. als de op het standpunt van den klassenstrijd staande ekonomische en politieke organisaties van het proletariaat.

Stelling VI.

Deze gemeenschappelijke organisatie van de politieke en ekonomische groepeerings der arbeidersklasse, de partij van den arbeid, die de sterkst donkbare concentratie van proletarische machtvorming is, scheidt de voorwaarden voor strijdmethode, die in deze periode door het arbeidersbelang worden geboden.

De arbeidersbeweging toch kan zich niet bepalen tot partieele stakingen, verkiezingsakties, propagandavergaderingen en het wachten op de uiterste noodzaak.

De partij van den arbeid heeft, als concentratie van alle machtsfactoren der arbeidersbeweging, een strijd voor te bereiden met alle ter beschikking staande, parlementaire en buitenparlementaire strijdmiddelen.

Er is geen enkele reden, waarom de goorganiseerde arbeidersklasse de vuist moet toonen, als haar demokratiese rechten worden belaagd en zulks zou dienen na te laten, wanneer het er om gaat, het sociale onrecht, dat haar wordt aangedaan, te beëindigen of te verminderen.

Stelling VII.

Wil de socialistische arbeidersbeweging haar doeleinden verwezen-

lijken, dan is het geboden, dat een uitgebreide volkspers tot stand komt, die een der krachtigste wapenen is, om groote sociale bewegingen te wekken, een der sterkste middelen, om haar de leiding te geven, die onontbeerlijk is.

De organisatie en politieke samenwerking, die door een partij van den arbeid tusschen vakbeweging en politieke partij zou ontstaan, biedt de mogelijkheid zulk een volkspers tot stand te brengen.

Stelling VIII.

De organisatie eener Arbeiderspartij is een vraagstuk, dat eerst na behoorlijke voorbereiding in een, verschillende stroomingen en opvattingen omvattende kommissie, een onderwerp van vruchtdragende besprekingen kan uitmaken.

DLK Werkspartij

ADVERTENTIE voor de geheele oplaag:
 1-5 regels f 3.— elke regel meer 60 cents.
 Ingezonden Mededeelingen f 1.20 per regel,
 late pagina f 3.— per regel. Winkeliers-
 annonces uitsluitend voor de Amsterdamsche
 editie, 35 ct. p. regel. Bij kontrakt speciaal tarief
 :: Familieberichten, Arbeidersvergaderingen
 en Werkzoekenden. tot 5 regels f 1.—, elke
 rege meer 20 cent (bij vooruitbetaling).
 — Bewijsnummer 7 cts. —

Direkteur: H. MASEREEUW

LENVERZEKERING voor abonnees volgens polsvoorwaarden tegen de geldelijke gevolgen van
 oor: f 3000 bij blijvende invaliditeit, f 400 bij overlijden, f 200 bij verlies van een hand, voet of oog
 een duim f 60 bij verlies van een wijsvinger, f 15 bij verlies van elken anderen vinger, f 80 voor ieder
 20 voor ieder lid van den wijsvinger, f 5 voor ieder lid van elken anderen vinger, f 25 bij
 arm, f 20 bij breuk van een onderarm, f 25 bij breuk van een bovenbeen, f 20 bij breuk van
 bij breuk van een knieschijf, f 15 bij breuk van een enkel, f 100 bij breuk van de ruggesgraat,
 den schedel, f 15 bij breuk van een sleutelbeen. — Aangifte binnen 3 dagen na ongeval verplicht

antee Corporation Ltd London, Rokin 151, Amsterdam

HET MIJNBEEKEN CH LIMBURG.

Werkersstaking op 1 Mei?

den Russischen generaal Wrangel. Niet
 zoo maar wat manschappen, maar een
 volkomen in militair verband gehouden
 afdeling met officieren, onderofficie-
 ren en manschappen. Zij zijn onderge-
 bracht in huizen, die tot kazernes wor-
 den omgebouwd. De manschappen wer-
 ken in de mijnen, en de officieren roo-
 ken sigaretten. Als de manschappen
 hun loon ontvangen, dragen zij dit af
 aan den hoofdofficier.

In andere landen, vertelde Suyvoet
 ons, werken dergelijke groepen, waar-
 door het fascistische Wrangel-leger
 volkomen in stand blijft. Klaar om ge-
 bruikt te worden, wanneer de arbei-
 dersklasse al te sterk zou gaan opdrin-
 gen. De organisatie van het arbeiders-
 leger tot verdediging tegen het fascis-
 me is in België dus niet een overbodige
 bezigheid.

Voor het oogenblik echter is de ver-
 slechtering van loonen en arbeidsvoor-
 waarden in dit mijnbekken het belang-
 rijkste. In de mijnbekken van Luik en
 Charleroi is de organisatie véél sterker
 en dáár heeft men van deze moeilijk-
 heden geen last. Maar in Limburg
 maken de vreemde arbeiders de Belgen
 werkloos, doordat zij b.v. in het ge-
 heel geen recht hebben op de sociale
 bescherming, die voor de Belgen geldt.
 Eertijds, onder de socialistische rege-
 ring, was dit wel het geval — wettelijk
 vastgesteld door een koninklijk be-
 sluit. De daaropvolgende reaktionaire
 regering deed dit koninklijk besluit
 echter teniet.

In de **kontraktkommissie** — waarin
 arbeiders van verschillende natio-
 naliteiten zitting hebben — is thans
 een ontwerp van wet gemaakt, waarin
 de gelijkheid van arbeidsvoorwaarden
 en sociale bescherming voor alle natio-
 naliteiten is vervat.

De mijneigenaren uit het Limburg-
 sche bekken zijn daarop uit de kon-
 traktkommissie getreden. Zij eischen de
 intrekking van het ontwerp van wet
 en bovendien nog een loonsverlaging
 van 5 pCt. De Belgische Mijnwerkers-
 bond, die in het overige gedeelte van
 België zeer krachtig is, wil aan geen
 van beide eischen toegeven. De bond
 besloot om op 1 Mei de staking voor
 alle Belgische mijnen te proklameeren,
 indien de Limburgsche mijneigenaren
 hun standpunt niet herzien.

Luchtwegen over den Noordpool.

Als kapitein Wilkins slaagt...

Als kapitein Wilkins er in slaagt
 over den Pool te vliegen van Alaska
 naar Spitsbergen, zullen ongekende
 transportmogelijkheden worden ge-
 opend. Een andere Pool-onderzoeker,
 Vilhjalmur Stefansson heeft de Pool-
 zee eens vergeleken met de Middell-
 landsche Zee, eveneens ingesloten door
 drie groote vastelanden: Amerika,
 Rusland en Japan. Het zou in zomer-
 tijd dwaasheid zijn voor hen, die
 haast hebben, een reis van Engeland
 naar Japan via New-York of Montreal
 te maken. Voortaan zal men over den
 Pool vliegen. Thans is nog de vlugste
 route van Engeland naar Japan per
 boot naar Montreal, dan per spoor
 naar Vancouver en vandaar langs de
 Aleutische eilanden naar Japan. Dit
 is — Liverpool tot Yokohama — een
 afstand van 9.928 mijl. Van het Noor-
 den van Schotland tot het Noorden
 van Japan via den Pool is daaren-
 tegen een afstand van 6500 mijl. Een
 andere vergelijking. De afstand van
 Alaska naar Liverpool is langs de be-
 staande route 9000 mijl, echter via de
 Poolzee over Patrick-eiland, Groen-
 land en IJsland slechts 4.135 mijl. De
 reis via de Pool-zee heeft bovendien
 in zometijd dit groote voordeel dat hij
 geheel bij licht wordt afgelegd en
 Stefansson is van meening dat op be-
 hoorlijke hoogte de temperatuur in
 Juli ongeveer dezelfde zal zijn als
 tijdens de lente in Engeland en Frank-
 rijk. Want in de Poolstreken geeft de
 zon per vierkante mijl meer hitte dan
 bij den equator. Door de ontzaggelijke
 hoeveelheden winterkoude tijdens den
 winter verzameld wordt deze hitte in
 de Poolstreken natuurlijk sterk afge-
 koeld laag bij den grond, doch hoe
 hooger men komt hoe warmer! Van
 mist en wolken, die 's zomers boven
 de Poolzee hangen behoeven de lucht-
 schepen geen last te hebben, want
 ze kunnen er gemakkelijk boven uit
 vliegen.

Het belangrijkste nieuws.

BINNENLAND.

Het onderzoek naar den verganen
 loodesschoener van Terschelling is aan-
 gevangen.

BUITENLAND.

Het Paaschkongres der Engelsche
 Onafh. Arb. Partij gesloten.

Vrijdag houden de Engelsche mijn-
 werkers een nationale konferentie.

Een Internationale liga te Parijs ge-
 vormd tegen het fascisme.

Een fascistische persaanval op Van-
 dervelde.

Verdere beknotting der parlemen-
 taire rechten in Griekenland.

Ontwapening.

En toch...

Albarda heeft in zijn groote kongres-
 rede, evenals wij reeds aangeduid had-
 den, op het bijzonder onbeduidend
 karakter van het voorloopig verslag
 der Tweede Kamer over het ontwapen-
 ings-wetsvoorstel der sociaaldemokra-
 tische Kamerfractie gewezen.

Wij hebben die leuterigheid van het
 verslag gemeend te moeten toeschrij-
 ven aan de verwaandheid der tegen-
 standers, die, van zins het voorstel te
 verwerpen, zich niet druk wilden
 maken met een ingaande en intelli-
 gente bestrijding.

Er is ook een andere verklaring
 mogelijk. Men kan zich ook voorstellen
 dat de zwakheid van het voorloopig
 verslag uit werkelijke armoede aan
 goede argumenten voortkomt. Voort-
 komt dus uit innerlijke zwakheid van
 de tegenstanders, die in hun binnenste
 heel goed de kracht van het ontwapen-
 ingsstreven beseffen, zich daartegen
 weren, doch meer op grond van over-
 geleverde dogmatische voorstellingen,
 dan uit welbewuste aandrif.

Van een zoodanige geestesgesteld-
 heid der tegenstanders is duidelijk de
 weerslag in het stuk te vinden.

Het is opmerkelijk, dat die tegen-
 standers, die althans zich voornemen
 eensgezinde tegenstemmers te zijn,
 allen met verschillende argumenten
 opereeren, in verschillende groepen uit-
 eenvallen, die elk weer van een andere
 stelling uitgaat en die elkaar soms
 leelijk tegenspreken. „Sommige leden”
 meenen dit, „verscheidene andere
 leden” meenen weer dat, nog „ande-
 ren” leggen op een derde punt den na-
 druk en „sommige andere leden” heb-
 ben weer een totaal ander uitgangs-
 punt. Met andere woorden: de tegen-
 standers zijn het onderling sterk on-
 eens.

Daar is allereerst een groep, waarin
 men zonder moeite de anti-revolutio-
 nairen herkent, die geheel star tegen

DLK

DESPARTIJ

ADVERTENTIE voor de geheels oplaag:
1-5 regels f 3.— elke regel meer 60 cents.
Ingezonden Mededeelingen f 1.20 per regel,
1ste pagina f 3.— per regel. Winkeliers-
annonces uitsluitend voor de Amsterdamsche
editie, 35 ct. p. regel. Bij kontrakt speciaal tarief
:: Familieberichten, Arbeidersvergaderingen
en Werkzoekenden tot 5 regels f 1.—, elke
rege meer 20 cent (bij vooruitbetaling).
— Bewijsnummer 7 cts. —

Direkteur: H. MASEREEUW

LENVERZEKERING voor abonnees volgens polisvoorwaarden tegen de geldelijke gevolgen van oor: f 3000 bij blijvende invaliditeit, f 400 bij overlijden, f 200 bij verlies van een hand, voet of oog een duim f 60 bij verlies van een wijsvinger, f 15 bij verlies van elken anderen vinger, f 50 voor ieder f 20 voor ieder lid van den wijsvinger, f 5 voor ieder lid van elken anderen vinger, f 25 bij arm, f 20 bij breuk van een onderarm, f 25 bij breuk van een bovenbeen, f 20 bij breuk van f 20 bij breuk van een knieschijf, f 15 bij breuk van een enkel, f 100 bij breuk van de ruggegraat, f 100 bij breuk van een schedel, f 15 bij breuk van een sleutelbeen. — Aangifte binnen 3 dagen na ongeval verplicht

Ante Corporation Ltd London, Rokin 151, Amsterdam

SLAG OP MUSSOLINI.

, ZOO WREEKT MIJ!"

GESTORVEN.

Ik wil dat deze demonstratie in de grootst mogelijke orde eindigt en dat geen daden van geweld worden begaan." Toen daarop uit de menigte stemmen klonken: neen neen, ranselt ze af, hangt ze op!, zei Mussolini: geen gevaar bedreigt het fascisme en voor de buitenlanders hebben wij geen vrees. Bij deze woorden juichte de menigte Mussolini geestdriftig toe. Met een handbeweging beval de diktator stilte en vervolgde: „gij hebt deze woorden willen hooren, welaan, gij hebt ze gehoord. Doet dus slechts wat ik u bevelen zal en wat ik u op dit oogenblik gebied! Leve het fascisme!"

In tegenstelling tot den middag verliep de avond betrekkelijk kalm. Hier en daar trokken groepen menschen in optocht door de stad. Politie en militairen hebben de strengste opdracht de rust te bewaren. Bij zijn vertrek naar Tripolis vandaag zullen Mussolini overal groote ovaties gebracht worden.

De daderes waanzinnig?

Nader seint onze Parijsche korrespondent:

De daderes Gibson heeft reeds 27 Februari 1925 te Rome een poging tot zelfmoord gedaan. Zij schoot zich toen in de borst. Op haar verzoek werd een dominee ontboden wien zij verklaarde zich ter eere Gods in de borst geschoten te hebben. Gibson, een Iersche, wordt voor een godsdienst-waanzinnige gehouden.

Een slachtoffer van het fascisme gestorven.

Onze Parijsche korrespondent meldt: Gistermiddag is de anti-fascistische leider en voormalig hoofdredakteur van de „Mondo", Amendola, op wien door de fascistischen verschillende aanslagen zijn gepleegd, gestorven. Amendola, die juist 44 jaar was, heeft deel uitgemaakt van het kabinet-Facta, dat enkele dagen na de konferentie van Genua ondanks de herhaalde innerlijke veranderingen ten slotte voor den staatsgreep van Mussolini moest wijken. Hij was de leider der democraten en een van de weinige moedige mannen, die na de overwinning van het fascisme het fascistisch stelsel scherp bestreden. Dezen moed heeft Amendola thans met zijn leven moeten betalen. Mussolini zelf draagt hieraan de grootste schuld, immers van hem gaan alle bevelen uit om den meest gevreesden tegenstander, wie het ook zij, het spreken te beletten. De fascistische horden hebben getoond de bevelen goed te hebben verstaan. Herhaaldelijk werd Amendola aangevallen en zoo ernstig mishandeld dat hij zich twee maal aan een operatie moest onderwerpen. De laatste operatie, waarbij drie ribben moesten worden weggenomen, was doodelijk.

Mussolini zal in zijn binnenste lachen. Na Matteotti is hij van een zijner meest gevreesde tegenstanders bevrijd.

een kommissie in te stellen, die een nader onderzoek naar de handteekeningen der ingediende lijst in zal stellen. Voor stemden de beide katholieken en de anti-rev. Tegen de beide lib. De heer Hottentot (c.h.), die een onderzoek blijkbaar vreesde, stemde ja..., nee..., tegen..., vóór maar...!

Ged. Staten van Zuid-Holland.

Naar ons Rotterdamsch partijblad „Voorwaarts" uit goede bron vernemen, hebben de rechtsche Statenfrakties besloten, de vrijgekomen Gedeputeerdenzetel van mr. Limburg aan de linkerzijde te laten en zullen de rechtsche Statenleden, aangezien de soc.-demokraten de sterkste fraktie ter linkerzijde vormen, hun stem uitbrengen op den door de soc.-dem. te stellen kandidaat. Uitvoering van dit besluit zal dus de verkiezing van Schaper tot Gedeputeerde tengevolge hebben

CORSO KALVERSTR. 122
TEL. 34561
Vanaf 9 April

ECHTGENOOTEN en MINNAARS
Modern Huwelijkspeel
FLORENCE VIDOR, LEWIS STONE, LEW CODY

971-14

Het belangrijkste nieuws.

BINNENLAND.

Een regeringsverklaring van minister De Geer in de Eerste Kamer.

Te Groningen werd de meubelfabriek der firma Rodenberg aan het Winschoterdiep door brand geheel vernield.

Een tegemoetkomende verklaring van de regering inzake de werkverschaffingen in de provincie Groningen.

Te Utrecht had een konferentie plaats van werkgevers en werknemers uit het bakkersbedrijf over een wijziging van art. 4 der Arbeidswet.

BUITENLAND.

Een mislukte aanslag op Mussolini.

De leider der Italiaansche democraten, Amendola, gestorven.

De Belgische frank gestegen.

Besprekingen over wapenstilstands-onderhandelingen met Marokko.

Een nieuwe Zuid-Slavische coalitie-regering.

Ernstig spoorwegongeluk in Oostenrijk.

Ons kongres.

Verwarring bij de tegenstanders.

De persheeren schrijven zich de vingers blauw over ons kongres, maar het is niet veel zaaks wat daarbij voor den dag komt. Ze weten er namelijk niet goed weg mee. Natuurlijk staat het voor allen vast, dat de kongresbesprekingen een gelegenheid moeten bieden om de S.D.A.P. voor de zoveelste maal weer eens naar alle regelen van de kunst af te maken. Maar wat die regelen van de kunst in dit bijzondere geval thans vereischen, daaromtrent is men met zich zelf niet in het reine. En zoo is het dan ook een bonte verscheidenheid van tegenstrijdige oordeelvellingen geworden, die uit het twintigtal kongresbeschouwingen, dat wij vóór ons hebben liggen, om ons heen danst.

Daar is bijvoorbeeld het liberale „Vaderland", dat meent, dat in zake de „Partij van den Arbeid" wij „een uitspraak vermeden" hebben, en dat dit „zeker geen bewijs van kracht" is, terwijl het katholieke „Centrum" daarentegen wel degelijk een uitspraak konstateert, n.l. dat wij „geen enkelen stap in de richting van een arbeiderspartij" willen doen.

Daar is het „Handelsblad", dat in het kongres ziet „een nieuw symptoom van de ontwikkeling die de S.D.A.P. doormaakt in de richting van een radikale, maar burgerlijke hervormingspartij." Maar daarnaast „de Tijd", die zich voor het aangaan van het inzicht der „rustige, berekende politici" beducht maakt, omdat dezen „ongetwijfeld sterker, misschien ook